



ရှေ့နာရီ နှင့် လုပ်ခြင်းများ

ဟောကြားရေးပြပေးဆုံသည်
နိဗ္ဗာနိစိမည့်တရားတော်မူး

ဦးကံညွန့်
စာညွှန်ဖော်သည်





ဦးကဲ့ညွှန် ပုဂ္ဂနိတားစသာ တရားဓာဘုပ်ယူး

- * မိုးကျက်ဆရာတော်ဘရားကြီး ဟောကြားတော်မူသာ နိစွာန်ရောက်ပြောင်း တရားတော် (အနှစ်ချုပ်)
- * ရက္ခမြိုင်ပု နိစွာန်ရပိတရားတော်ယူး
- * မိုးကျက် ဒိပသာနာ တမ္မမြော်၊ တရား၊ တနှစ်သာရု နှင့် ဇူးနည်း
- * သတိပဋိနှင့်တရားနှင့် ဒိပသာနာတရား တားထုတ်နည်း
- * ရဟန်ဘန် ပုဂ္ဂနိတားယူး ဟောကြားနေပြုပေးခဲ့သည့် နိစွာန်ပို့ပည် တရားတော်ယူး

ရုဟန္တဘ^၁
နှင့်
ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ
ဟောကြား ရေးပြပေးခဲ့သည့်

ဝီအဗ္ဗာန် ပိုမဲည် စာရွားကော်များ

ဦးကံညွှန်
စုစည်းပူဇော်သည်

“အင်ကြင်းညွှန်” စာစေ
တိက် (၂၉၁/၅)၊ ရန်ကင်းလမ်းမကြီး၊ ရန်ကင်းမြို့နယ်၊
ရန်ကုန်မြို့၊ ၁၅၂၉၉

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ

- ခွင့်ပြချက်အမှတ် - ၁/၉၉ (၁)
- မျက်နှာဖုံးခွင့်ပြချက်အမှတ် - ၁၀/၉၉ (၁)
- ပုံနှိပ်ခြင်း - ၁၉၉၉-ခုနှစ်၊ နောက်ပါရီလ (ပထမ) အကြိမ်
- အုပ်ရေ - ၂၀၀၀
- တန်ဘိုး - ၂၆၀ ကျပ်
- ထုတ်ဝေသူ - ဉီးဝင်းမြှင့် (၁၉၉၀)
ဝင်းမြှင့်အောင် စာပေ
၃၁၅/၂-ခ၊ ထောက်ကြန့်
တိုးချွဲ၊ မဂ်လာဖို့။
- ပုံနှိပ်သူ - ဆူလာဘ်ပြည့်၊ ၂/၁၀၆ လမ်း၊
မဂ်လာတောင်ညွန့်၊ ရန်ကုန်မြို့။
- မျက်နှာဖုံးရှိက် - ဆယ်သိန်းပုံနှိပ်တိုက်၊ (၁၆၅)
မိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းလမ်း။
ဖုန်း - ၂၉၉၂၂၈
- ကွန်ပျောကာ - “ဆန်း” အမှတ် (၃၃)၊
မဟာဗန္ဓုလပန်းခြံလမ်း။
- ဖလင် - ဖူဂျိကြို၊ ၄၈ လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။
- ဘလောက် - အဝင်း၊ ၃၈-လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။
- စာအုပ်ချုပ် - ဉီးအေးမြှင့် (၁၁၄)၊ ၉၂ လမ်း၊
မဂ်လာတောင်ညွန့်၊ ရန်ကုန်မြို့။

မာတိကာ

၁။

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

၁။ နိဒါန်း

(၁) - (၅)

နိဗ္ဗာန်ပိုမည့်အမှန်မြင်တရား

၂။	နိဗ္ဗာန်ပိုမည့် အမှန်မြင်တရား	၁
၃။	အမှန်မြင် (သစ္ဌာ)တရားရရှိပုံ	၃
၄။	ဘူရားဖြစ်တော်မူပုံ	၄
၅။	ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်ကို ဥဒါန်းကျူးတော်မူပုံ	၅
၆။	ပဋိစ္စသမ္ပါဒ် အမိပါယ	၇
၇။	ပဋိစ္စသမ္ပါဒ် သဘောတရား	၈
၈။	ပဋိစ္စသမ္ပါဒ် သံသရာလည်ကြောင်း (အနဲ့)	၁၄
၉။	အကြောင်းအကျိုးတရားဖြင့် သံသရာလည်ခြင်း (အနက်အမိပါယ)	၁၅
၁၀။	ပဋိစ္စသမ္ပါဒ် သံသရာပြတ်ကြောင်း (ပဋိဝါ)	၂၀
၁၁။	သံသရာပြတ်ကြောင်းအနက် (အမိပါယ)	၂၁
၁၂။	ကံ ကံ၏ တရားသာဖြစ်ခြင်း	၂၂
၁၃။	အမှန်မြင်တရားမရှိလျင် (ဒိဋ္ဌ)ဖြစ်၍ အပါယကျု၏၂၂	၂၃

မာတိကာ

J

၁၄။	အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ)	၂၇
၁၅။	လူသတ္တဝါတိုအား ကယ်ချွတ်ရန်ခက်ခဲပုံ	၂၈
၁၆။	(ဒိဋ္ဌ) ခွီတရားများ	၂၂
၁၇။	လူတွေ့၍ (၏)အားကြီးသော (ဒိဋ္ဌ)ဖြစ်နေကြပုံ	၂၂
၁၈။	ဘဝပြောင်းရာမှာလည်း အတ္ထ(၏)ခွဲ (ဒိဋ္ဌ)ပါနေပုံ	၃၄
၁၉။	၏ (ဒိဋ္ဌ) ဖြစ်ပေါ်လာပုံ	၃၃
၂၀။	၏(ဒိဋ္ဌ)သည် အကုသိုလ်ဒုစရိတ်တို့၏ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်ပုံ	၄၁
၂၁။	(ဒိဋ္ဌ)တို့၏ စားကျက်များ	၄၃
၂၂။	ကိုလေသာသုံးမျိုး	၄၄
၂၃။	ဒိဋ္ဌ(၏)သုံးမျိုး	၄၅
၂၄။	(၏)တဏ္ဍာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌဝင်ပုံ	၄၆
၂၅။	တဏ္ဍာ (၏) ဝင်ပုံ	၅၀
၂၆။	မာန (၏) ဝင်ပုံ	၅၂
၂၇။	ဒိဋ္ဌ (၏) ဝင်ပုံ	၅၃
၂၈။	ဒိဋ္ဌ (၏) သုံးမျိုးမှ လွတ်နည်း (၏) ဒိဋ္ဌခာနည်း	၅၅
၂၉။	(၏) ဒိဋ္ဌသည် အပါယ်လားရာဖြစ်ပုံ	၆၀
၃၀။	သဏ္ဌာယဒိဋ္ဌမှ သမ္မာဒိဋ္ဌရှိုအရေးကြီးပုံ	၆၂
၃၁။	အမှန်မြင်တရားကို (အဘိဓမ္မ)တရားနှင့် ပြုပုံ အတ္ထ (၏) ကောင်အဟုတ် (ခန္ဓာဝါးပါး) သာ	၆၃
၃၂။	(ခန္ဓာဝါးပါး) အကြောင်းအကိုးပြုပုံ	၆၅
၃၃။	(၏) ကောင်ဟူ၍မရှိ၊ ရုပ်သက်၊ နာမ်သက်သာရှိ၏	၆၅

မာတိကာ

၃

၃၄။	နိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှုပ်တို့ အလိုအတိုင်းဖြစ်နေခြင်း၏	
၃၅။	အဘိဓမ္မာတရားနှင့် (ဒီဇို) ခွာခြင်း	၈၄
၃၆။	ပရမတ္တတရားလေးပါး	၈၄
၃၇။	နိတ်အကြောင်း	၈၅
၃၈။	ဝိထိမှတ်နိတ်များ	၈၆
၃၉။	နိတ်အကျဉ်း (၈၉) အကျယ် (၁၂၁)	၈၆
၄၀။	နိတ်အမျိုးအစားမှတ်သားပုံ	၈၈
၄၁။	ဝိထိနိတ်	၉၀
၄၂။	ဘဝင်စိတ်	၉၀
၄၃။	စေတသိက်အကြောင်း	၉၂
၄၄။	စေတသိက်၌ အညသမာန်း(၁၃)ပါးဖြစ်သော သွားခိုတ္တသာ ဓရဏာစေတသိက် (၇)ပါး၊ (အလုံးစုံသော နိတ်တိနှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက်)	၉၃
၄၅။	ပဏီဏ်းစေတသိက် (၆)ပါး	၁၀၀
၄၆။	(နိတ်) ကို မကောင်းအောင်ချယ်လှယ်သော အကုသိုလ် စေတသိက် (၁၄)ပါး	၁၀၀
၄၇။	လူတိုး၏ ဘဝကိုကောင်းမြတ်တင့်တယ်ချမ်းသာ စေတ်သည့် သောဘဏာစေတသိက် (၂၅)ပါး ၁၀၅	၁၀၅
၄၈။	သနီရက္ခန္တာ (သနီရ)အကြောင်း	၁၀၈
၄၉။	(ရှုပ်)အကြောင်း	၁၁၂
၅၀။	ပဟာဘူတ်ရှုပ် (၄)ပါး	၁၁၃
၅၁။	ပသာဒရှုပ် (၅)ပါး	၁၁၃

မာတိကာ

၄

၅၂။	ဂေါဝရရပ် (၄)ပါး	၁၀၄
၅၃။	ဘာဝရပ် (၂)ပါး	၁၀၅
၅၄။	ဟဒယဝ္ဗာရပ် (၁)ပါး	၁၀၅
၅၅။	နီဝိတရပ်၊ နီဝိတိကြွို (၁)ပါး	၁၀၅
၅၆။	အဟာရရပ် (၁)ပါး	၁၀၅
၅၇။	အနိပ္ပန္နရပ် (၁၀)ပါး	၁၀၆
၅၈။	နိဗ္ဗာန်တရား	၁၀၇

နိဗ္ဗာန်ပိုမည့်(သတိ)နှင့်(အသိ)တရား ၁၂၃

၅၉။	နိဗ္ဗာန်ပိုမည့် (သတိ)နှင့်(အသိ)တရား	၁၂၅
၆၀။	ဓမ္မဟူသောတရား	၁၂၆
၆၁။	ဗောဓိပက္ခာယ (၃၃)ပါး	၁၂၇
၆၂။	နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး)	၁၂၉
၆၃။	မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါးကို သုံးအုပ်စုဖွံ့ဖြိုး	၁၃၂
၆၄။	မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး သုံးအုပ်စုကို အနှစ်ချုပ်ခြင်း	၁၃၃
၆၅။	ရွှေဉာဏ်တရားငါးပါး	၁၃၅
၆၆။	ဗိုလ်ငါးပါးတွင်လည်း အကျိုးဝင်ပုံ	၁၃၅
၆၇။	ဝိဇ္ဇာ၊ စရက	၁၃၆
၆၈။	(သတိပဋိသာန်)မှာလည်း (သတိ)နှင့်(အသိ)	၁၃၆
၆၉။	သသရာပြုဟ်ကြောင်း အနုသာသနိတရား	၁၃၇
၇၀။	အလုံစုကို (သတိ)လေးဖြင့် သိနေပါ	၁၃၈
၇၁။	မြတ်စွာဘုရား၏ နောက်ဆုံးမိန္ဒာကြားချက်	၁၃၈

မာတိကာ

၅

၂၂။	သမာဓနှင့်ပညာက (သတိ)နှင့်(အသိ)	၁၃၉
၂၃။	(သတိ)နှင့်(အသိ)တရား	၁၄၀
၂၄။	(သတိ)တရား	၁၄၂
၂၅။	ဘုရားဟောပါဉီတော်အလို	၁၄၅
၂၆။	(သတိ)တစ်လုံး၏ စွမ်းအား	၁၄၇
၂၇။	(သတိ)ဟူသည့် လူဘဝ်၏ အသက်	၁၄၈
၂၈။	အသက်ကြီးထောက် (သတိ)နှင့်သာ တိုင်းရာ၏	၁၄၉
၂၉။	(သတိ)သည့် အရာရာကို ဦးစီး၏	၁၅၀
၁၀။	(သတိ)ကို အကျိုးရှိရှိသုံး	၁၅၉
၁၁။	(သတိ)သည့် ပိုသည်မရှိ	၁၅၁
၁၂။	(သတိ) မပြောန်းသော ကမ္မာာန်းမရှိ	၁၅၁
၁၃။	(သတိ)သည့် (နိဗ္ဗာန်)သို့ ပိုဆောင်၏	၁၅၂
၁၄။	(သတိ)သည့် စိတ်ပျုံလွှင့်မှုကို သိနိုင်၏	၁၅၃
၁၅။	(သတိ)ဖြင့် (စိတ်)ကို သိလျှင် (နိဗ္ဗာန်)နှင့်နီး၏	၁၅၃
၁၆။	(အသိ)တရား	၁၅၄
၁၇။	သိမှု	၁၅၄
၁၈။	(သိမှု)အစ ဝိဉာဏ်က	၁၅၅
၁၉။	(ဝိဉာဏ်) သိခေါ် (စိတ်သိ)	၁၅၅
၂၀။	သတ္တဝါအားလုံး (ဝိဉာဏ်သိ)က စရာ၏	၁၅၆
၂၁။	ဝိဉာဏ်သိ (၆)မျိုး	၁၅၇
၂၂။	ပဋိဒ္ဓရ ဝိဉာဏ်သိ (၅)မျိုး	၁၅၈
၂၃။	မနောဝိဉာဏ်သိ	၁၅၉
၂၄။	မနောဝိဉာဏ်သိ (၂)မျိုးဖြစ်ပုံ	၁၆၀

မာတိကာ
၆

၉၅။	အပိဋ္ဌာနယ်သီ	၁၅၉
၉၆။	ဂိဏ္ဍာနယ်ဆိုင်ရာသီမှုများ	၁၆၀
၉၇။	မဂ္ဂင် (၈)ပါး အသီ	၁၆၁
၉၈။	(မဂ္ဂင်) အသီ အမြစ်တွယ်ပုံ	၁၆၂
၉၉။	(မဂ္ဂင်) အသီ အစ (သတိ)က	၁၆၂
၁၀၀။	ဘာဝနာသီပေါ်ပုံ ဓမ္မအစဉ်	၁၆၃
၁၀၁။	(သီ) စဉ် ရှင်းလင်းချက်	၁၆၄
၁၀၂။	ဗုဒ္ဓအလိုတော်သည် (သီမှု) ဖြစ်ခြင်း	၁၆၄
၁၀၃။	(မောဟ)ကို သတ်သည်မှာ (သီမှု)	၁၆၅

နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် ကျင့်စဉ်များ

၁၀၄။	နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း (၅)မျိုး	၁၆၉
၁၀၅။	ပိပသုနာမဂ္ဂ	၁၇၀
၁၀၆။	သမထပိပသုနာ ယုဂ္ဂလမဂ္ဂ	၁၇၁
၁၀၇။	မဂ္ဂင် မဂ္ဂ	၁၇၁
၁၀၈။	ခန့်တ္ထမဂ္ဂ	၁၇၁
၁၀၉။	သတိပဋိဌာနမဂ္ဂ	၁၇၁
၁၁၀။	(သတိပဋိဌာန) တရားတော်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ	၁၇၂
၁၁၁။	အနက်အမိပို့ယ်	၁၇၂
၁၁၂။	မြဟ္မာကြံး ဖူးမြင်လာပုံ	၁၇၉
၁၁၃။	အနက်အမိပို့ယ်အချုပ်	၁၈၀
၁၁၄။	ရှင်းလင်းချက်	၁၈၀

မာတိကာ

2

၁၁၅။	အနုသသဏ္ဌီ ခေါ် ဘုရားအဆုံးအမ	၁၈၂
၁၁၆။	အနက်အမိပါယ်	၁၈၂
၁၁၇။	ရှင်းလင်းချက်	၁၈၃
၁၁၈။	ဘုရားရှင်၏ တိုက်တွန်းချက်	၁၈၄
၁၁၉။	အနက်အမိပါယ်	၁၈၄
၁၂၀။	ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအား မြတ်စွာဘုရားမိန့်ကြားပဲ	၁၈၅
၁၂၁။	အနက်အမိပါယ်	၁၈၅
၁၂၂။	ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်ခါနီး မိန့်ကြားချက်	၁၈၆
၁၂၃။	အနက်အမိပါယ်	၁၈၆
၁၂၄။	လိုအပ်ချက်	၁၈၇
၁၂၅။	သတိပဋိနှင့်	၁၈၇
၁၂၆။	သတိပဋိနှင့်တရား (၄)ပါး	၁၈၈
၁၂၇။	ကာယနုပသုနာ သတိပဋိနှင့်	၁၉၉
၁၂၈။	စိတ္တာနုပသုနာ သတိပဋိနှင့်	၁၉၁
၁၂၉။	ဝေဒနာနုပသုနာ သတိပဋိနှင့်	၁၉၂
၁၃၀။	ဓမ္မာနုပသုနာ သတိပဋိနှင့်	၁၉၂
၁၃၁။	ဓမ္မဟူသော တရား	၁၉၃
၁၃၂။	(အာနာပါန) ကျင့်စဉ်	၁၉၄
၁၃၃။	(အာနာပါန) တရားရုံး	၂၀၄
၁၃၄။	(အာနာပါန)မှ လိုရာ (ဝိပသုနာ) သို့	၂၀၅
၁၃၅။	(ကာယနုပသုနာ) ကျင့်စဉ်	၂၀၅
၁၃၆။	ဝိပသုနာ အဆင့်	၂၀၇
၁၃၇။	(စိတ္တာနုပသုနာ) ကျင့်စဉ်	၂၀၉

မာတိကာ

၈

၁၃၈။	ခန္ဓာမရှိတာကို သိရမယ်	J၂၄
၁၃၉။	ဝပသုနာဉာဏ်မှ မဂ်ဉာဏ်ကူးပဲ	J၂၅
၁၄၀။	(ဉာဏ်)က (နိဗ္ဗာန်) ဘက်လျည့်တယ်	J၂၇
၁၄၁။	(ဒုက္ခနီရောစ) ကို ရုပ်ရှင်ဉာဏ်သလို မှတ်ပါ	J၂၈
၁၄၂။	(သတိပဋိဌာန်) ကျင့်စဉ်	J၂၉
၁၄၃။	ကူးရိယာပထ ကျင့်စဉ်	J၂၀
၁၄၄။	သမွှေးလျ ကျင့်စဉ်	J၂၂
၁၄၅။	နိုးနိုးခြင်း အားထုတ်ပါ	J၂၆
၁၄၆။	(ဝပသုနာ) ကျင့်စဉ်	J၃၀
၁၄၇။	ဝပသုနာ ဉာဏ်စဉ်များ	J၃၄
၁၄၈။	လေ့ကျင့်ခန်း (၃)မျိုး	J၃၅
၁၄၉။	(ဝိဝင်က) ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်း (၃)မျိုး	J၃၈
၁၅၀။	ဗလိုပေါ်စကို ဖြတ်တောက်ပါ	J၃၉
၁၅၁။	တရားအားထုတ်ချိန်	J၄၀
၁၅၂။	သတိနှင့်အသိအား	J၄၂
၁၅၃။	ဗိုလ်ငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံခြင်း	J၄၃
၁၅၄။	(သတိ) မြှုပြုး (အသိ) စွဲမှ ဖြစ်ပျက်မြင်နိုင်ပဲ	J၄၅
၁၅၅။	တရားအားထုတ်ခြင်းဟူသည်	J၄၆
၁၅၆။	သတိပဋိဌာန်တရား၏ အကျိုးကျေးဇူး	J၄၆
၁၅၇။	အပျော်ဆုံးဘဝ	J၄၇
၁၅၈။	ပင်ကိုယ်စိတ်၏ သဘာဝ	J၄၈
၁၅၉။	ကျမ်းကိုးတရာ်င်း	J၄၉

နိဒါန်း

“နမော တသု ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္မာချွဲသု”

မြတ်စွာဘူရားထားရှိခဲ့သော ပရီယတ္ထိ၊ ပဋိပတ္ထိ၊ ပဋိ
ဝေဒ သာသနာဟု ဆိုအပ်သော သာသနာတော်သုံးရပ် သာလျှင်
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ရဟန်း၊ ရှင်၊ လူ၊ အများပြည်သူတို့ အတွက်
သံသရာဝါဌာကြီးမှ လွတ်မြောက်ရာ အားကိုးအားထားပြုရာ
အထွန်အမြတ်ဆုံး ရတနာပင်ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘူရား ပရီ
နိဓာန် ပြုပြီးနောက်၊ မြတ်စွာဘူရား၏ သားတော် ရဟန်းတော်
များသည် (တရားရတနာ)ဟု ဆိုအပ်သော ဤသာသနာတော်
သုံးရပ်ကို စည်ပင်တိုးတက်အောင် သာသနာတော်ကြီး အဓိန့်
ရှည်အောင် ကျင့်ကြံကြီးကုတ် အားထုတ်တော်မူခဲ့ကြပါသည်။

(ရဟန်း) မဆိတ်သုဉ်းရန် မြတ်စွာဘူရားထားရှိခဲ့သော
(ပဋိပတ္ထိ) သာသနာတော်ကို စောင့်ရှုံးရောက်ရန် (ပဋိပတ္ထိ) ကျင့်
စဉ်များကိုကျင့်ကြံအားထုတ်ကြရင်း မဂ်လေးတန်၊ ဖိုလ်လေးတန်
ရန်သွားကြသော ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်များသည် “ရဟန်း” ကြီးများပင်
ဖြစ်ကြပါသည်။

(၁)

နိဒါန်း

မြတ်စွာဘုရားထားရှိခဲ့သော(ပရီယတ္ထီ)သာသနာတော်ကို စောင့်ရှောက်တော်မူကြရန် (ပိဋကတ်) သုံးပုံ တရားတော်တော့ ပရီယတ္ထီများကို လေ့လာဆည်းပူး သင်ယူကျက်မှတ် အာရုံး ဆောင်ကြရင်း ဆရာတစ်ဆူဖြစ်လာကြကုန်သော၊ သာသနူး အာဇာနည် ပရီယတ္ထီအကျော် ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်များသည် ပါရမီ အလျောက် အခြားရဟန်းသံယာတော်များထက် သာသနာမှာ ထူးခြားတော်မူကြသည့် “ပုဂ္ဂိုလ်ထူး” များဖြစ်ကြပါသည်။

(နိဓာဗုဒ်) ရောက်ကြောင်းတရားတော်များကို ဟောပြရေးပြနိုင်ကြသည်မှာ ကိုယ်တိုင် (နိဓာဗုဒ်)ကို မျက်မောက်ပြနိုင်ကြပြီး မင်လေးတန်၊ ဖိုလ်လေးတန် တရားများကို လက်တွေ့၊ ရရှိသွားကြသော (ရဟန်း)ကြီးများနှင့် မြတ်စွာဘုရား ဟောပြသော (နိဓာဗုဒ်)ရောက်ကြောင်း စာတွေ့၊ တရားအမှန်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန်ပြန်၊ သိရှိတော်မူကြသည့် သာသနူးအာဇာနည် ပရီယတ္ထီအကျော် ရဟန်း (ပုဂ္ဂိုလ်ထူး)များသာ “(နိဓာဗုဒ်)ပို့မည့် တရားတော်များ” ကိုသိရှိနိုင်ကြပါသည်။ ဟောပြ၊ ရေးပြနိုင်ကြပါသည်။

(နိဓာဗုဒ်) ရောက်ကြောင်းတရားအနေဖြင့် “ဝေးသောအကြောင်းတရား” “နိုးသောအကြောင်းတရား” ဟူ၍ ဆရာတော်ကြီးများ ဟောကြားခဲ့ကြရာ၊ (သီလ၊ သမာဓိ) ကိုပဲ ကျင့်နိုင်ကြရသော ခေတ်က ဆိုလျှင် (နိဓာဗုဒ်)ရောက်ကြောင်း အတွက် ဝေးသောအကြောင်းတရားများသာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး ပေါ်ထွန်းလာသောခေတ်နှင့် နောက်ပိုင်းခေတ်ရောက်မှ (ပညာ) ပိုင်းဆိုင်ရာ (နိဓာဗုဒ်)

ရောက်ကြောင်းတရားများကို ပိုမိုသိရှိလာကြသောကြောင့် (ပဋိ
ပတ္တိ) သာသနတော်ကြီး ပိုမိုစည်ပင်တိုးတက် လာခဲ့ပါသည်။
(ရဟန္တာ)များသည်လည်း ပိုမိုဖြစ်ထွန်းတော်မူခဲ့ကြပါသည်။

ဤစာအုပ်၏ဖော်ပြထားသော “နိဓာန်ပိုမည့်တရားတော်”
(သုံး)ပုံစံသည် “ရဟန္တာနှင့်ပုဂ္ဂိုလ်ထူး” များ အထူး အလေးထား
ပြီး ဟောကြားညွှန်ပြပေးခဲ့ကြသည် တရားတော်များ ဖြစ်ပါ
သည်။ (နိဓာန်)ရောက်ကြောင်းတွင် “နီးသောအကြောင်းတရား
များ” သာ ဖြစ်သည့် အပြင်၊ (နိဓာန်)ရောက်ကြောင်း အတွက်
အလိုအပ်ဆုံးနှင့် အမိကအကျဆုံး တရားတော်များလည်း ဖြစ်ပါ
သည်။ “(နိဓာန်)ပိုမည့် တရားတော်များ” အနေဖြင့် အမိက
အကျဆုံးနှင့် အလိုအပ်ဆုံး တရားတော် (သုံး)ပုံစံသည်-

(၁) (ဒီဇို့) ခွာတရား ဖြစ်သည့် “အမှန်မြင်တရား”

(Right View)

(၂) (မဂ်ဉာဏ်)ကြီးရအောင် ရှုကျင့်ရမည့် (မဂ္ဂင်ငါးပါး
ရှုဉာဏ်တရား) ဖြစ်သည့် “သတိနှင့်အသိ” တရား။

(၃) လက်တွေ့ကျပြီး ထိရောက် မှန်ကန်သော “ကျင့်စဉ်
တရားများ” သာ ဖြစ်ကြပါသည်။

တနည်းဆိုသော အင်္တာရန်ကယ်၊ တိက နိပါတ်လာ ပါ၌
တော်မြတ်ကို အရင်းတည်ထားသော ကျမ်းများအရ တကယ်
တမ်း သံသရာဘေးဆိုးကြီးမှ လွှတ်မြောက်နိုင်သည့် (နိဓာန်)
ပိုမည့် တရားတော်တို့မှာ (သမ္မာဒီဇို့) ဟုခေါ်ဆိုသော အယူမှန်၊
အမြင်မှန်စေသည့် “အမှန်မြင်တရား” များသာ ဖြစ်ကြပါသော

(ယ)

ကြောင် (နိဗ္ဗာန်) ပိုမည့် “အနီးဆုံး အကြောင်းတရား” တို့မှာ အောက် ဖော်ပြပါ အမိကကျသည့် (သမ္မာဒီဋ္ဌီ) တို့ပင်ဖြစ်ပါ သည်။

(၁) ကမ္မသကတာသမ္မာဒီဋ္ဌီ - က ကံ၏တရား၊ အကြောင်း အကျိုးအမှန်ကို သိမြင်နိုင်သော “အမှန်မြင်တရား”။(သမ္မာဒီဋ္ဌီ)

(၂) ဝိပဿနာဉာဏ်သာန - (ဝိပဿနာဉာဏ်) ဝိပဿနာ သမ္မာဒီဋ္ဌီ (ခေါ်) အမှန်မြင်မှု တရား (သမာဒီဋ္ဌီ) ဝိပဿနာသမ္မာဒီဋ္ဌီ ရအောင် ရွှေကျင့်ရမည့် (ရွှေဉာဏ် တရားလီးပါး) ဖြစ်သည့် (သတိ နှင့် အသိတရား) နှင့် (ကျင့်စဉ် တရား) တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

(၃) သောတာပတ္တီ မဂ္ဂဖလ - (နိဗ္ဗာန်) မြင်သော အမှန်မြင် သမ္မာဒီဋ္ဌီ (ခေါ်) တရား (မဂ္ဂသမ္မာဒီဋ္ဌီ)သည် (မ မဂ္ဂသမ္မာဒီဋ္ဌီ ရိုးရိုး မဂ္ဂဉာဏ်) ဖြစ်ပါ၍ (သမ္မာဒီဋ္ဌီ) သည်(သုံးဆင့်) လိုအပ်ပါသည်။

တတိယအဆင့် (ပန်းတိုင်) ဖြစ်သော (မဂ္ဂသမ္မာဒီဋ္ဌီ) ခေါ် (မဂ္ဂဉာဏ်)ကြီးရိုး (မဂ္ဂဉာဏ်)ကြီး၏ (အာရုံ)ဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)ကို မျက်မျာ်ကြို့ လိုအပ်သည်မှာ-

ပထမဦးဆုံး ပထမအဆင့် အနေဖြင့် (ကမ္မသကတ သမ္မာဒီဋ္ဌီ) ခေါ် က ကံ၏တရား (၅) အကြောင်းအကျိုးတရား

(c)

(ဝ)ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒတရား (၁)သစ္စတရား (၂) အမှန်မြင်တရား
သိဖို့လိုအပ်ပါသည်။ အမှန်မြင်မှ (တရား)မည်ပါသည်။ အမှန်
မြင်မှ (နိဗ္ဗာန်) ပို့နိုင်ပါသည်။ (ဒိန္ဒိ) ခွာခြင်းသည် (အမှန်မြင်ခြင်း)
ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် “နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် အမှန်မြင်တရား”
ကိုသိမှုသာ (နိဗ္ဗာန်)ဝင်ပေါက်သို့ ရောက်နိုင်ပါသည်။

(နိဗ္ဗာန်) တရားသည် လောကရှိ (ပုထော်) လူသားတို့၏
အသိဖြစ်သော (အမှားမြင်) (ဒိန္ဒိ)အသိနှင့် မရနိုင်ပါ၊ တလွှဲ
ဖြစ်ပါသည်။ (နိဗ္ဗာန်) တရားသည် လောကထက်လွန်သော
(လောကုတ္တရာ) တရားဖြစ်၍ အလွန်သိမ်မွေ့ပြီး နက်နဲလှ
ပါသည်။ (နိဗ္ဗာန်) ပို့သည့် သဘောတရားအမှန်ကို သိမြင်သော
“အမှန်မြင်တရား” (Right View)နှင့် သူလမ်းကြောင်း၊ သူ
(Channel)နှင့်သူသွားမှ ရို့နိုင်ပါသည်။

(နိဗ္ဗာန်)ပို့မည့်တရားသဘော၌ ပထမအဆင့်အနေဖြင့်
(သစ္စ)တရား(၁) သမ္မာဒိဋ္ဌတရား(၁) အကြောင်းအကျိုးအမှန်
ကို သိမြင်နိုင်သော “အမှန်မြင်တရား” သိဖို့ မြင်ဖို့ လိုအပ်ပါ
သည်။ အမှန်မြင် မရှိပါ (ပုထော်) လူသားတို့ သိနေကျ (အမှား
မြင်) ဒိန္ဒိ အသိဖြင့် (နိဗ္ဗာန်) ကို တက်လှမ်း၍ မရနိုင်ပါ။ အမှန်
တရား (၁)မရှိပါ (၃)မဖြစ်နိုင်သလို (Unscientific) လက်တွေ့
မကျပါ။ လမ်းမှန်မကျနိုင်ပါ။ အကြောင်းမှာ (သစ္စ)တရား(၁)
“အမှန်မြင်တရား” မသိပါ ဖြစ်ပွင့်လာသော ဘုရား၊ ရဟန်ဘာ
သောတာပန်ရယ်လို့ မရှိကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယအဆင့်သည် (ဂိပသနာသမ္မာဒိဋ္ဌ) ဟုခေါ်ဆို

(၈)

နိဒါန်း

သော အမှန်မြင် (ဝိပဿနာ) တရားသဘောဟု ခေါ်ဆိုအပ်
သော ခန္ဓာကိုယ်ကြီးဦး (ဖြစ်ပျက်) နေသော (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်)
အမှန်ကို လက်တွေ့သိမြင်သော (ဝိပဿနာဉာဏ်) အမှန်မြင်မှု
ရရှိနိုင်ရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။

(ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) လက်တွေ့သိမြင်အောင် ရွှေပွားခြင်းသည်
(ဝိပဿနာရွှေပွားခြင်း) ဖြစ်ရာ၊ ခန္ဓာမှာ (ဖြစ်ပျက်)နေမှုကို
မြင်သော (ဉာဏ်)သည် (ဝိပဿနာဉာဏ်)ခေါ် (ဝိပဿနာ
သမာဓိဋ္ဌီ) ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဝိပဿနာဉာဏ်ရလှုင် (ဝိပဿနာ
ဉာဏ်)၏ ကျေးဇူးပြုမှုကြောင့် (ပါ) ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အမြင်
သန်လာမှုကြောင့် (မဂ်ဉာဏ်)ကြီးကို ရတော့မည်ဖြစ်ရာ၊ ၇၅
(ဝိပဿနာဉာဏ်) ရဘိအရေးသည် (မဂ်ရှုစ်ပါး) သိမှုအရေးပင်
ဖြစ်ပါသည်။

(နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရား (မဂ်ရှုစ်ပါး) ဟူသည်
ပညာမဂ္ဂုင် (၂)ပါး၊ သမ္မာဓိမဂ္ဂုင် (၃)ပါးနှင့် သီလမဂ္ဂုင် (၃)ပါးကို
ခေါ်ဆိုပါသည်။ (မဂ်ရှုစ်ပါး)ပြည့်မှုသည် (မဂ်ဉာဏ်) ကြီး ရပြီး
(သောတာပန်) ဖြစ်လာမှ (မဂ်ရှုစ်ပါး) လုံးပြည့်မှုကို ရရှိသည်ဟု
ခေါ်ဆိုပါသည်။

(မဂ်ရှုစ်ပါး) ပြည့်သော (မဂ်ဉာဏ်) ကြီးကို ရသော
(သောတာပန်)ဖြစ်ဖို့ရာ၊ ကျင့်ကြုံ အားထုတ်ရသည့် လုပ်ထုံး
လုပ်နည်းသည် (ဝိပဿနာသမ္မာဓိဋ္ဌီ) ခေါ် (ဝိပဿနာဉာဏ်) ရဖို့
အရင်ဆုံး လိုအပ်ပါသည်။ (ဝိပဿနာဉာဏ်) ရဖို့ (ရွှေဉာဏ်)သည်
ပုဂ္ဂဘာဂ ပဋိပဒါမဂ် (ခေါ်)ရွှေ့ပြေး မဂ် (ခေါ်) လောက်မဂ်ကို
ခေါ်သည့် (ရွှေဉာဏ်တရားငါးပါး)သာ ဖြစ်ပါသည်။

(ဝိပဿနာသမ္မာဒီဋ္ဌ္ဌ) ခေါ် (ဝိပဿနာဉာဏ်) ရအောင် ရှုရမည့်၊ ကျင့်ရမည့်၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းသည် ထို(ရှုဉာဏ်တရား ငါးပါး)နှင့် ရှုရ၏။ (ရှုဉာဏ်တရားငါးပါး)တွင် (သမ္မာဝါယမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ) ဟူသော သမ္မာဓိမဂ္ဂုင်(၃)ပါးနှင့် (သမ္မာ ဒီဋ္ဌ္ဌ၊ သမ္မာသက်ပွဲ)တို့ ဖြစ်သော ပညာမဂ္ဂုင် (၂)ပါးတို့ ဖြစ်ရာ၊ ထိုသမ္မာဓိမဂ္ဂုင် (၃)ပါး၊ ပညာမဂ္ဂုင်(၂)ပါးတို့ဖြင့် ရှုကျင့် ပါဆိုလျှင် ရှုကျင့်ရမည့်ယောဂါသည် ဉာဏ်မမြို့သော် ထို (မဂ္ဂုင်ငါးပါး ရှုဉာဏ် တရား) ကိုသဲသဲကွဲကွဲ သိမည်မဟုတ်ပေ။

(ဝိပဿနာဉာဏ်) ရအောင် (ဝိပဿနာ) ရှုရမည် (ရှုဉာဏ်တရားငါးပါး) ဆိုသည် ဘာကိုခေါ်သနည်း ဆိုသည်ကို ကောင်းစွာ သိရှိသောပေါက် နိုင်ကြစေရန် ဒုတိယအဆင့် လိုအပ်နေပါသည်။ ဤဒုတိယအဆင့်ကို ကောင်းစွာသိရှိ နိုင်ကြ စေရန် (ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး) များဟောကြားပြသပေးခဲ့သည့် အတိုင်းကျင့်ကြုံ အားထုတ်တတ်စေသည့် (ရှုဉာဏ်တရားငါးပါး)ကို ရှင်းပြသည့် “သတိနှင့်အသိ” တရား ကို ဒုတိယတရား အဖြစ် ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

“သတိနှင့်အသိ” တရားသည် (သမ္မာဓိမဂ္ဂုင်)ကို ပိုင်းခြား စိတ်ဖြာ၍ ဖော်ပြသော (သတိ)တရားနှင့် (ပညာမဂ္ဂုင်) ကို ပိုင်းခြားစိတ်ဖြာ၍ ဖော်ပြသော (အသိ) တရားဟူ၍ “နိမ္မာန်ပိုမည့်” “သတိနှင့်အသိ” တရားဟူသည် (ဝိပဿနာ) ရှုရမည့် (ရှုဉာဏ် တရားငါးပါး)ကို သောပေါက်အောင်၊ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားခဲ့သည့် (ကျမ်းများ)နှင့် ဟပ်၍ “ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး”များ ဟောကြားပြသပေးခဲ့ကြသည့် အတိုင်း ရဟန်း ရှင်၊ လူ အများ

(၅)

ပြည့်သူတို့ နားလည် သဘောပေါက်ကြအောင် စုစည်းပူဇော်
ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(တတိယအဆင့်) သည် (သောတာပန်) ပန်းတိုင်ကြီး ဖြစ်
သော (မဂ်သမ္မာဒိဋ္ဌီ) (မဂ်ဉာဏ်)ကြီးရဖို့ရာ (ဝိပသုနာသမ္မာ
ဒိဋ္ဌီ) (၈) (ဝိပသုနာ ဉာဏ်) ကိုရအောင် ကြိုးစားဖို့ရာ တတိယ
အဆင့်အနေမြင့် ကျင့်ရမည်၊ ကျင့်ကြုံ ကြိုးကုတ် အားထုတ်
ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ကျင့်ကြုံအားထုတ်ကြရမည့် တတိယအဆင့် (ကျင့်စဉ်)
သည် (သတိပဋိသန်)တရားနှင့် (ဝိပသုနာ)တရား တို့ကို ရဟန်ဘွဲ့
နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး များ ဟောကြားပြသပေးခဲ့ကြသည့် နည်းများ၊
ကျင့်စဉ်များ အတိုင်း“နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် ကျင့်စဉ်များ” ဟူ၍ တတိယ
တရားအဖြစ် ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ရာ၊ နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် အမိက
တရားသုံးပုံးပုံးသည် “ရဟန်ဘွဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ” ဟောပြချက်၊
ရေးပြချက်များအတိုင်း ဖော်ပြထားသော “နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် တရား
တော်များ” စာအုပ်ကို စုစည်းပူဇော် လိုက်ရပါတော့သည်။

ဓမ္မာ ဟင် ရက္ခတီ ဓမ္မစာရီ

ဦးကံညွှန်
(အဋီပိုးစား ဗိုလ်များ)
၁၉၉၈-ခုနှစ်၊ နှိုဝင်ဘာလ (၃)ရက်၊
ရန်ကုန်မြို့။

နိဗ္ဗာန်ပိုမည့်အမှန်မြင်တရား

ပြဟွာ၊ နတ်၊ လူ၊ သုံးဘုံသူတို့၏ ပူဇော်အထူးကို ခံယူတော်မူသော မြတ်စွာ ဘုရားသည် ဘုရားမဖြစ်မှုက သူအို၊ သူနာ၊ သူသေ၊ ရဟန်း နိမိတ်ကြီး လေးပါးကို မြင်တော်မူပြီး၊ ထိတ်လန့်သော (သံဝေဂ) ဉာဏ်ဖြင့် ဘုရားအဖြစ်ကို ရရှိရန် သက်တော် (၂၉) နှစ် အချွဲယ်က တော့ထွက်တော်မူခဲ့ပါသည်။

ဘုရားအလောင်းတော်သည် နေရွှေရာမြစ်အနီး ဥရုဝေလ တော့အုပ်၍ ရဟန်းပြု၍ အစာရေစာ ချို့တဲ့စွာဖြင့် ခန္ဓာကိုယ် ပိန်ဒြောက်သွေ့ပြီး၊ အရှိုးအပြိုင်းပြိုင်း ထနေသည် အထိ (၆) နှစ်ပတ်လုံး ဒုက္ခရာစရိယာ အကျင့်ကို ကျင့်တော်မူခဲ့ရပါသည်။

ဒုက္ခရာစရိယာအကျင့်သည် သာမန်လူတို့၏ အသိဉာဏ်ထက် လွန်သော မြတ်သော၊ အရိုးယာမင်ဉာဏ်ကို ရနိုင်သော အကျင့်မှန် ဖြစ်စေသည့် “အမှန်မြင်တရား” မဟုတ်ကြောင်း၊ အစွမ်းရောက်ကြောင်း သိမြင်တော်မူသည့်နေ့ဝါယာ ဒုက္ခရာစရိယာ အကျင့်ကို စွဲန့်လွတ်တော်မူပြီး၊ အနီးအပါးရှို့ ရွာများ၌ တစ်လ ခန့်မျှ ဆွမ်းခြေကြောင်း ချို့တဲ့ခဲ့သည့်အစာ၊ အဟာရကို ဖြည့်ဆည်းခဲ့ပါသည်။

သက်တော် (၃၅) နှစ် အရွယ်သို့ရောက်တော်မူသည့်
ကဆုန်လပြည့်နော်ဝယ် ဘုရားအလောင်းတော်သည် နေရခွဲရာမြှုပ်
ကမ်း၌ ရရချိုးသန့်စင်တော်မူပါသည်။ ထိုနောက်သေနာနိဂုံးရွာသို့
ဆွမ်းခံပင်ရန်အချိန်တောသေး၍ ရွာဦးထိပ်ရှိ ညောင်ပို့ပင်ကြီး
အောက်၌ ထိုင်နေတော်မူပြီး ငယ်စဉ်က ပါရမိအရ အားထုတ်
တတ်ခဲ့သည့် (အာနာပါန)ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်ပြီး ဓာန်ဝင်စား
ခါ နေတော်မူပါသည်။

ထိုနောက် သုဇာတာသူ့ငွေးသမီး လာရောက်ကပ်လှ။
သော နှီးယာဆွမ်းကို ဘုန်းပေးတော်မူပြီး ဘုရားအလောင်းတော်
သည် နေရခွဲရာမြှုပ်ကမ်း အင်ကြံး ဥယျာဉ်တော်ဝယ် နောက်
သီတင်းသုံးနေတော်မူပါသည်။

ညာနေချမ်းအချိန်ဝယ် ထိုမြှုပ်ကမ်းအနီးရှိ ဗောဓိညောင်
ပင်အောက်သို့ ကြွေတော်မူ၍ ဗောဓိညောင်ပင်ရင်း၌ ထိုင်တော်
မူပြီး ဘုရားမဖြစ်သမျှ ဤထက်ဝယ်တင်ပလွင်ကို မဖျက်တော့
အဲဟု အမိန္ဒာန်ပြုတော်မူပါသည်။ ယခင်က ကျင့်ခဲ့သော အကျင့်
တရား အစွမ်းနှစ်ပါးကို ရှောင်တော်မူပြီး မဏီမပဋိပဒါ (အလယ်
အလတ်) နည်းဖြစ်သော (အာနာပါန ကမ္မဋ္ဌာန်း) နှင့်ပင် စတင်၍
တရားတော်ကို ဆင်ခြင်အားထုတ်တော်မူပါသည်။

တရားတော်ကို ဆင်ခြင်နေသည့်အချိန်ဝယ် မာရ်နတ်
နေ့၊ ကုတ်လာသည့်အတွက် ဘုရားအလောင်းတော်သည်
(ဒေဝပုတ္ထမျိုး) ဟုခေါ်သော မာရ်နတ်ရန်ကို နေမဝင်မှု အောင်
တော်မူပါသည်။ တရားတော်ကို ဆက်လက်ဆင်ခြင်တော်မူရာ

အမှန်မြင်တရား

၃

ညွှန်းယံ့ ရှေးရှေးဘဝကို ပြန်လည်သိမြင်တော်မူသည့် (ပုံပွဲနိုင်သူတိ) ဉာဏ်တော်ကို ရတော်မူပါသည်။

ထိုနောက် သန်းခေါင်းယံအချိန်ဝယ် တစ်လောကလုံး၏ ရှိသော အနီး အဝေး၊ အကြီး အသေး၊ အရာခပ်သိမ်းတို့ကို မျက်ဝါးထင်ထင် သိမြင်နိုင်သည့် (ဒိဋ္ဌဓရက္ခာဏ်)တော်ကို ရတော်မူပါသည်။

အမှန်မြင် (သစ္ာ) တရားရရှိပုံ

ဘုရားအလောင်းတော်သည် ပုံပွဲနိုင်သူဉာဏ်တော် ဒိဋ္ဌဓရက္ခာဏ်တော် တို့ကို အခြေခံ၍ တော့မထွက်ဖိုက တွေ့မြင် ခဲ့ရသော နိမိတ်ကြီးလေးပါးမှ သူဇ္ဈာ၊ သူနာ၊ သူသေတို့၏ အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ဒုက္ခဆင်းရဲခြင်း၏ အစကို ဆင်ခြင်တော် မူရာ “ဘတီ” အကြောင်းကို ထိုးထွင်းသိမြင်တော် မူ၏။

အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်း၏အစ (ဘတီ)မှ လွတ်မြောက်နိုင်သည့်တရားကို ထပ်မံဆင်ခြင်တော်မူရာ၌ (ဘတီ) မှ ပဋိလောမ (နောက်ကြောင်းပြန်) အားဖြင့် ဆင်ခြင်တော်မူ၏။ တစ်ဖန် အနုလောမ (ရှေ့တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့်) ဆင်ခြင်တော် မူရာ၌ ရုပ်နာမ် (ခန္ဓာ) ဖြစ်ကြောင်းများကို သိမြင်တော်မူ၏။

ထိုနောက် အနုလောမ၊ ပဋိလောမအားဖြင့် ရှေ့ပြန်၊ နောက်ပြန်၊ အပြန်အလှန် ဆင်ခြင်သုံးသပ် နှလုံးသွင်းတော်

မူသည့် အစွမ်းကြောင့် (ခန္ဓာ) ဖြစ်ကြောင်း (ဝါ) (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) အစသည် “အဝိဇ္ဇာ” ဖြစ်ကြောင်းကို ကောင်းစွာ သိမြင်တော်မူပါ သည်။

(အဝိဇ္ဇာ) ကြောင့် (သခ္ပါရ) ဖြစ်ပုံ (ခန္ဓာဝါးပါး) ရပုံ၊ (တဏျာ၊ ဥပါဒါန၊ ဘဝ) ဖြစ်ပုံ၊ (အတိ) ရပုံ၊ (ဂညာဏ်၊ နာမ်ရပ်) ခန္ဓာဝါးပါးပြန်ရပုံ၊ (ရောမရက) ဖြစ်ပုံ (ရော၊ မရက) မှ တဖန် (အတိ) ပြန်ရပုံ၊ ရော၊ မရက ဖြစ်ပုံ၊ တဖန် (အတိ) ပြန်ရပုံ စသော သံသရာလည်းမှ ခန္ဓာဖြစ်စဉ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) “အကြောင်းအကျိုး” ဖြစ်စဉ် “အမှန်မြင်တရား” (သစ္စာ)တရား၊ (သမ္မာဒီဇိုင်း) ကို သိမြင်တော်မူပါသည်။

ဘုရားဖြစ်တော်မူပုံ

သမ္မာဒီဇိုင်း (အမှန်မြင်တရား) ဖြစ်သော (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) တရား၏ အစကိုလည်းကောင်း၊ အဆုံးကိုလည်းကောင်း၊ ထိုးထွေးသိမြင်၍ ဆင်ခြင်တော်မူရှုံး (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) ၏အစဖြစ်သော (အဝိဇ္ဇာ) ကို ပါယ်တော်မူသည့်အတွက် (အဝိဇ္ဇာနိရောဝါ) အာသ ဝန်ရောခေါ်) ဖြစ်သည့်အတိုင်း (အဝိဇ္ဇာ)ချုပ်၍ ကာမာသဝါ ဘဝါ သဝါ ဒီဇိုင်းသဝါ အဝိဇ္ဇာသဝါတည်း ဟူသော (အာသဝါတရား) လေးပါးတို့မှ ကုန်ရာက်းရာ ဖြစ်သော (အာသဝါတရား) ဉာဏ်တော် (ဝါ) (အရဟတ္ထမင်) ဉာဏ်တော်ကို ရတော်မူပြီးနောက်၊ နိုးသောက်ယတ္ထ် သစ္စာလေးပါးကို မဖောက်မပြန် သယဉ်ဉာဏ် ဖြင့် သိမြင်တော်မူသည့် တစ်ဆက်တည်းမှာပင် (သွေ့ညာတ

အမှန်မြင်တရား

၅

ဉာဏ်) တော်ကြီးကို ရတော်မူပြီး ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူခဲ့ပါသည်။

ဘုရားအလောင်းတော်သည် “အမှန်မြင်တရား” (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ကို အနုလုံး ပဋိလုံး တစ်ဖန် အနုလုံး ပဋိလုံး ဆင်ခြင်တော် မူပြီးမှ ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူကြောင်းကို (ဓမ္မဝင်) ထဲ၌ ပါရှိပြီး ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားသည် အမှန်မြင်တရား (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ကို ဆင်ခြင်သောကြောင့် ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူပုံကို၊ ဝိနည်းပါးကျမ်းထဲမှ ဝိနည်းမဟာဝါ၌လည်း ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်စေသော ဝိပဿနာသည် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ဟူ၍ လည်း အချို့ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုကြောင့် ဘုရားဖြစ်စဉ်အစ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အမှန်မြင်တရား)က ဟူ၍ ခေါ်ဆိုနိုင်လောက်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ဥဒ္ဒိန်းကျိုးတော်မူပုံ

မြတ်စွာဘုရားရှင်သည် (သွေ့သာဉာဏ်တော်)ကြီးကို ရ၍ ဘုရားဖြစ်တော်မူသည့် နေ့ဝါယ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)အကြောင်း အကျိုးအဆက်ဆက်ဖြစ်ဟန်၊ ပျက်ဟန်၊ ချုပ်ဆုံးဟန်တို့ကို အဖန်ဖန် ဉာဏ်ဖြင့် မြင်တော်မူရှု၍ အကြောင်းတရားတို့၏ ကုန်ဆုံးရာ ဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)ကို သိမြင်တော်မူသည့်အတွက် စိတ်နှုန်းတော်ချမ်းမြောက်တွင် ခံစားမှုမပါသော ဉာဏ်နှင့်ယဉ်သော ဝစ်း

မြောက်ခြင်းဖြင့် “အနေကောတိသံသာရုဝ္ဏ်” ပုန်ပျော်အစရှိသည့် ဥဒါန်းဂါထာကို ဘုရားဖြစ်သောနေ့၏ ကျူးရင့်တော်မူပါသည်။

ထိုနောက် ဘုရားဖြစ်တော်မူပြီးသည့် ကဆုန်လပြည့် ကျော်တစ်ရက်နေ့ဝယ်၊ ဘုရားရှင်သည် ထိုင်ရာမှ မထသေးပဲ၊ အမှန်မြင်တရား (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်)ဖြင့် ဘုရားဖြစ်တော်မူလာသည် ကို ဆင်ခြင်တော်မူမိ၍၊ ပထမ (၁)ရက်ပါတ်လုံး၊ (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) ကို (အနုလုံ) ဆင်ခြင်ပြီးမှ ဥဒါန်းတစ်ဂါထာ၊ ဒုတိယအကြိမ် (ပဋိလုံ) ဆင်ခြင်ပြီးမှ ဥဒါန်းတစ်ဂါထာ၊ တတိယအကြိမ် (အနုလုံ ပဋိလုံ) ဆင်ခြင်ပြီးမှ ဥဒါန်းတစ်ဂါထာ ကျူးရင့်ပါသည်။ ပထမ ောမိဝင်၊ ဒုတိယ ောမိဝင်၊ တတိယ ောမိဝင်တို့၏ လာသော ဥဒါန်းပါဉ္စတော် သုံးပုဇွဲသည် (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) တရားတော်ကို မြတ်စွာဘုရား ဥဒါန်းကျူးခဲ့သော ပထမဦးဆုံးသော၊ မြတ်စွာ ဘုရား၏ စကားတော်ပင် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက် ဟောကြားခဲ့သည့် (သမ္မတဒ္ဓိ) အ မှန်မြင်တရား (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) တရားတော်ကို သုတေနာ်၊ အဘိဓမ္မ၊ ဝိနည်းပဋိကတ်တော်များ၏ တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

“ယောပဋိစ္စသမ္ပါဒ်ပသတီ၊ သောဓမ္မပသတီ” ဟု (မူလပဏ္ဍာသပါဉ္စတော်ကြီး)တွင် မြတ်စွာဘုရားဟောကြားထား သည့် အမိပို့ယုံမှာ (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) ကို သိသောသူသည် တရား သိတဲ့သူပါပဲဟု ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတွက်၊ တရားသိ မြင်ခြင်းသည် “အမှန်မြင်တရား” ကိုသာ သိမြင်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါ တော့သည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒအဓိပ္ပါယ်

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဆိုသည်မှာ ပဋိစ္စ=စွဲ၍၊ သံ=ကောင်းစွာ၊ ဥပ္ပါဒ=ဖြစ်၏၊ အဓိပ္ပါယ်မှာ အကြောင်းကိုစွဲ၍ ကောင်းစွာဖြစ်ပေါ်ခြင်း၊ (ဝ) အကြောင်းကိုစွဲ၍ အကျိုးဖြစ်ခြင်း (ဝ) အကြောင်းကြောင့် အကျိုးဖြစ်ခြင်းကို ခေါ်ပါသည်။ လူ၊ သတ္တဝါ ဟူ၍ မရှိ၊ လူ၊ သတ္တဝါ ဟူသည် အခေါ်အဝေါ်မျှသာရှိ၏၊ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ) ဟူသည် လူ၊ သတ္တဝါဟု ခေါ်နေကြရသော လူ၊ သတ္တဝါတို့၏ (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) သံသရာဖြစ်စဉ်၊ အကြောင်းတရားကြောင့် အကျိုးတရားဖြစ်စဉ် တွေ အစဉ်တန်းနေသည့် သံသရာလည်နေခြင်းကို ပြသည့် အဓိပ္ပါယ်သာ ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ “အမှန်မြင်တရား”သည် လူ၊ သတ္တဝါ ဟူ၍ မရှိ၊ အကြောင်းကိုစွဲ၍ အကျိုးဖြစ်ပေါ်သော “အကြောင်းအကျိုး ဖြစ်စဉ်တန်းကြီး” သာ ရှိ၏၊ အကြောင်းကိုစွဲ၍ အကျိုးဖြစ်ပေါ်ခြင်းဆိုသည်မှာ အကြောင်း (ခန္ဓာ) ကို စွဲ၍ အကျိုး (ခန္ဓာ) ဖြစ်ပေါ်မှု (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) တန်းကြီးသာ (၃၀) ဘုၢ် ကျင်လည်နေကြရခြင်းသာ ဖြစ်ကြောင်း ပြဆိုပါသည်။

(ခန္ဓာ) ဆိုသည်မှာ (ရုပ်)ခန္ဓာနှင့် (နာမ်)ခန္ဓာဖြစ်သော (ခန္ဓာကိုယ်) ရှိ အပေါင်းအစုကို ခေါ်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးသည် (ငါ) ကိုယ်မဟုတ်၊ (အမှန်မြင်တရား) သည် (ရှုပ်နာမ်) နှစ်ပါးဟု ခေါ်ဆိုသော (ခန္ဓာငါးပါး) ဟုခေါ်သော အပေါင်းအစု (ငါး) ခု တို့သာ ဖြစ်ပါသည်။

ခန္ဓာကိုယ်ကြီး၌ (ခန္ဓာ) ဟူခေါ်သော (အပေါင်းအစု) အနေဖြင့် (ရှပ်) ဟူသော မာမှာ ပျော့မှာ ပူးမှာ အေးမှာ ယိုစီးမှာ တွန်းကန်မှုသဘောဖြစ်သည့် (ရှပ်)၊ ခန္ဓာ (ရှပ်) စာတ်အစုကို (ရှုပုက္ခန္ဓာ) ဟူခေါ်၏။ “(နာမ်) ခန္ဓာ (၄) ပါး” ရှိရာ၌ (သိမှု) အစု (စိတ်) ကို (ဝိညာက္ခက္ခန္ဓာ) ဟူခေါ်၏။ (စိတ်) နှင့် အမြဲဆက်စပ်နေသော (စိတ်)ကို နှီးဆွဲချယ်လှယ်ပေးနေသော အစုကို (စေတသိက်) ခန္ဓာအစု ဟူခေါ်၏။ (စေတသိက်) ခန္ဓာအစု (၃) ပါးရှိရာတွင် (အာရုံ)ကို ခံစားတတ်သော အစုကို (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ) ဟူခေါ်၏။ ပြုပြင်တတ်သည့်အစုကို (သခိုရက္ခန္ဓာ)ဟူခေါ်၏။ မှတ်သား တတ်သည့်အစုကို (သညာက္ခန္ဓာ) ဟူခေါ်၏။ ထို (အစုဝါးပါး) ကို (ခန္ဓာဝါးပါး) (ရှပ်နာမ်) နှစ်ပါးဟူခေါ်၏။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရား

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရားကို နားမလည်နိုင်လျှင် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) ကို သိဖို့ခက်ပေမည်။ ဉာဏ်မမှုနိုင်ဟု ထင်ကြပေ မည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရား (၅) အကြောင်းအကျိုးဖြစ်စဉ် သဘောတရားကို ဘုရားဟော ပါ၌တော်ဖြင့် မပြုမီ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) သဘောတရားကို ရိပ်စားမိနိုင်ရန်၊ ခန္ဓာဝါးပါး (ရှပ်နာမ်) နှစ်ပါး (ခန္ဓာ) ကို ကြိုတင် သဘောပေါက်ထားနိုင်ရန် အတွက် အများသိနေကြသည့် ယခုခေတ် (ဥပမာ) များထဲမှ အနီးစပ်ဆုံး ဖြစ်သည့် (မော်တော်ကား) ဖြင့် သဘောသိအောင် နှင့်ယူဉ်ပြလိုပါသည်။

အမှန်မြင်တရား

၉

လူဟူ၍ သမုတ်ထားသည့် လူ၌ (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို ပေါင်း၍ ခေါ်သော (ရုပ်နာမ်) နှစ်ပါးသာရှိသလို (မော်တော်ကား)တွင် လည်း ကားတော်ဒီ (ရုပ်)ပိုင်းနှင့် (စက်)ပိုင်းဟူ၍ (နှစ်ပိုင်း)သာ ရှိ၏။ ကား၌ ကား (ရုပ်)ရှိသလို၊ လူ၌လည်း လူ (ရုပ်)ရှိ၏။ ကား၌ (စက်)ပိုင်း ရှိသလို လူ၌လည်း (နာမ်)ပိုင်း ရှိ၏။

ကားရှိ (စက်) အစိတ်အပိုင်းအစု (ခန္ဓာ) ကို၊ လူ၌ရှိ သော (နာမ်ခန္ဓာ ငပါး) ခွဲသလို ခွဲကြော်မည်ဆိုလျှင် ကားလူပ်ရှား နှင့်သည့် (စက်)အစိတ်အပိုင်း၌ (အင်ဂျင်ဂီယာလီဘာဘရိတ်) စက်အစု (ခန္ဓာ) လေးပါးရ၏။

ကား၏စက်အစိတ်အပိုင်း၊ စက်အစု (ခန္ဓာ)တို့ အလုပ် လုပ်မှုမော်တော်ကား (ရုပ်) ကြီးချွေရှားရသလို၊ လူမှာလည်း စက် အစိတ်အပိုင်းနှင့်တူသော (နာမ်) ခန္ဓာ (င)ပါးတို့ အကြောင်း အကျိုးပြုပြီး အလုပ်လုပ်နေကြသောကြောင့် လူ (ရုပ်)ကြီး လူပ်ရှားရ၏၊ ကိုယ့်မှု၊ နှုတ်မှု၊ စိတ်မှုတို့ ဖြစ်ပေါ်ကြရ၏။

ကားသည် လူနှင့်ကွဲလွှဲသည်မှာ၊ ကားသည် စက်ရုပ်ဖြစ် ခြင်းကြောင့်၊ ကားကို လူတို့သော့ဖွင့် စက်နှီးပြီး မောင်းနှင် ချုပ် ကိုင်မှ ကားလူပ်ရှားနိုင်၏။ လူဟုခေါ်ဆိုသည့် (ခန္ဓာဝါးပါး)သည် စက်ရုပ် မဟုတ်ခြင်းကြောင့် (ခန္ဓာဝါးပါး) အကြောင်း အကျိုး ပြုခြင်းကို ခေါ်ဆိုသော (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) သသရာစက် လည်ပြီး အကြောင်း အကျိုးပြုသည့် သဘောတရား အရ လူပ်ရှားရ၏၊ သွားလာ နေထိုင်မှု၊ ပြောဆိုမှု၊ ကြံစည်မှုတို့ ဖြစ်ရ၏၊ (လူ) ဟူ သည် အကြောင်း အကျိုးဖြစ်စဉ်သာ ဖြစ်၏၊ ချုပ်ကိုင်သူ မရှိပေ။

ကားသည် လူတို့တိတွင်ဖန်တီးထားသော (စက်ရှပ်)ဖြစ်၏။ (လူ)သည် စက်ရှပ်မဟုတ်ခြင်းကြောင့် လူကို မည်သည့်ဖန်တီးရှင်ကမှ ဖန်တီးတိတွင်ထားခြင်း မဟုတ်ပေါ့ လူကို က ကံ၏တရား(ဝါ) အကြောင်းကံတရား (ဝါ) အကြောင်းအကျိုးတရားက သာ ဖန်တီးခြင်းဖြစ်၏။ လူ၏စိတ်ရင်း (စေတနာ)သည် (က) ဖြစ်ရာ၊ စေတနာကောင်းလျှင် ကံကောင်း၏၊ စေတနာဆိုးလျှင် ကံဆိုးသော စေတနာ (ကံ) အကြောင်းတရားကသာ ဖန်တီးထားရာ ကံစိမ့်ရာအပိုင်း မသေမြို့၍ ဖြစ်စေ၊ သေပြီး အခြားမဲ့၌ ဖြစ်စေ အကောင်းအဆိုး ဖြစ်ရ၏။

ကားကို လူနှင့် နှုန်းရသည်မှာ အကြောင်းအကျိုး ဖော်ပြလို၍ ဖြစ်ပါသည်။ ကားသွားနိုင်မှာ စက်အစိတ်အပိုင်း လည်မှုတိ သည် အကြောင်းအကျိုးတရားသာ ဖြစ်၏။ ကားကို လူက သေ့ ဖွင့်စက်နိုးမှုကြောင့်၊ ဘဏ္ဍာရီမှ မီးလာမှုဖြစ်၏။ ထိုမီးနှင့် ပါတ်ဆီတို့ တွေ့ဆုံးပေါက်ကွဲမှုကြောင့် ကားအင်ဂျင်စက်လည်မှု ဖြစ်ရသည်မှာလည်း အကြောင်းအကျိုးပင်ဖြစ်၏။ တဖန် လူက(ဂိယာ)သွင်းပေးပြီး၊ လီဗာန်းပေးမှုအကြောင်းကြောင့် ကား ထွက်သွားနိုင်သည်မှာလည်း အကြောင်းအကျိုးတရားပင် ဖြစ်၏။ ဘယ်နေရာမဆို (Cause & Effect) အကြောင်းနှင့် အကျိုးသာ ရှိ၏။ တလောကလုံး၌ အကြောင်းအကျိုးက်းသည် မရှိပေ။

ထိုအတူ လူသည်လည်း လောကနိယာမအတိုင်း အကြောင်းအကျိုးမရှိပဲ ဘာမှုမဖြစ်၊ (လူ)သည် (ကား)ကဲ့သို့ အကြောင်းမရှိပဲ ဘာမှုမဖြစ်ပေ။ လူသည် (ရှုပ်၊ နာမ်)သာ ဖြစ်၏။

(ရပ်နာမဲ) ဦးရှိသော မျက်စွေ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်ဖိုရ (၆)ပါးနှင့် ပြင်ပမှ အဆင်း၊ အသံ၊ အနဲ့၊ အရသာ၊ ထိတွေ၊ စရာ၊ ကြံတွေးစရာ (အာရုံ) တို့ အကြောင်းအားလျှော့စွာ၊ တွေ့ဆုံးသည့် အကြောင်းအကျိုးပြုမှုတရားကြောင့်၊ (ခန္ဓာ) ၏အကြောင်းအကျိုး (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) ဒုက္ခသံသရာစက် လည်ပတ်ပြီး မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိတွေ့မှု၊ ကြံတွေးမှုများ ဖြစ်လာကြမှုကြောင့် သွားမှု၊ လာမှု၊ ပြောမှု၊ ဆိုမှု၊ ပြုလုပ်မှု၊ စိုးရိမ်မှု၊ ငိုကြေးမှု၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမှု၊ စိတ်ဆင်းရဲမှု စသော ဒုက္ခတွေ ဖြစ်နေကြရ၏။ သေသည်၏ အခြားမဲ့မှာလည်း အကြောင်းကံအတိုင်း ဖြစ်ရသည် မှာ (ပဋိစ္စ သမ္ပါဒ်) သဘောတရားဟု မှတ်ပါလေ။

လူတိုင်း ကိုယ့်ကိုကိုယ် (၄) ဟု ထင်နေကြ၏။ (စိတ်)ကို လည်း (၅) စိတ်ဟု ထင်နေကြ၏။ (၅)နှင့် (၆) စိတ် မဟုတ်ပါ။ (စိတ်)ဆိုသည်မှာ အကြောင်းနှစ်ခုတိုက်ဆိုင်ရှုသာ ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ (ဥပမာ) မျက်စွေနှင့် အဆင်း၊ နားနှင့် အသံ၊ နှာခေါင်းနှင့် အနဲ့၊ အစရိတ်သည့် အဝကြောင်းနှစ်ခုတို့ တိုက်ဆိုင်မှု ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အကြောင်းကြောင့် မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နံစိတ် အစရိတ်သည့် (စိတ်) တို့သည် အကြောင်းကြောင့် အကျိုး (စိတ်) ဖြစ်ရ၏။

မြင်စိတ်တစ်ခုပျောက်သွားလိုက်၊ နောက်ထပ်မြင်စိတ် ဖြစ်စေ၊ ကြားစိတ်ဖြစ်စေ ပေါ်လာလိုက်၊ ချုပ်ပျောက်သွားလိုက်၊ တွေးစိတ်တစ်ခုပေါ်လာလိုက်၊ ချုပ်ပျောက်သွားလိုက်၊ နောက် ထပ်အလားတူ ဒ္ဓါရ (၆) ပါးမှ အစားထိုး (စိတ်) ကလေးတစ်ခု ပေါ်လာလိုက်၊ ဒီလိုပဲ (ဓမ္မနိယာမ) အတိုင်း ပေါ်လိုက်ချုပ်လိုက်၊

အစားထိုးသည့် စိတ် လာလိုက်၊ ဒီအာရုံ၊ ဒီစိတ်တွေကြောင့် (ရှပ်) က သွားလာလှပ်ရှား လုပ်ကိုင် ပြောဆိုနေရ၏။ ဒီလိုနာမ်မွှာ၊ ရပ် ဓမ္မ (ဝါ) ရုပ်တရား၊ နာမ်တရား (ရှပ်၊ နာမ်)၊ (ဓမ္မ) သဘောတွေ တစ်ခုပြီးတစ်ခု အကြောင်းနှင့်အကျိုးဆက်နေခြင်း၊ သဘောကို (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) တရားဟုခေါ်ပါသည်။ ဉှုံအသိသည် (အမှန်မြင် အသိ) တရားပင် ဖြစ်၏၊ ဝါ၊ သူ၊ ယောကျား၊ မိန်းမဟု၍ (အမှားမြင်) (ဒီနှင့်) အသိမဟုတ်ပါပေ။

လူ၏ (ရှပ်) ခန္ဓာပေဒကို ဆရာဝန်များ ခွဲစိတ်ပြသ သလို ကြည့်လျှင် လူ၏ (ရှပ်) ခန္ဓာ အစိတ်အပိုင်း၌ (ပညတ်) သဘောအား ဖြင့် နှုလုံး၊ အသည်း၊ အဆုတ်၊ အစာအိမ် စသည်တို့ အလုပ်လုပ်ပုံ နှင့် သွေးလည်ပတ်ပုံ (ရှပ်) ခန္ဓာအစုံ (ရှပ်) ခန္ဓာ တည်နေမှု၊ အလုပ်လုပ်မှုတို့ကိုသာ ခွဲစိတ်ပြနိုင်၏။

မြတ်စွာဘုရား ဟောကြား ပြသသည်မှာ (ရှပ်) ခန္ဓာရှိ ကလိုက (ပညတ်)များ အလုပ်လုပ်ပုံ (ရှပ်) သက်သက်မှု မဟုတ်ပါပေ။ (ရှပ်)နှင့် (နာမ်) အကြောင်းအကျိုးပြုပြီး (ရှပ်) လူပ်ရှားမှာ (စိတ်) လူပ်ရှားမှာ၊ ပြောဆိုမှုတို့ကို ဖြစ်စေသော (စေတသိတ်) အကြောင်းများကိုပါ ပြသနိုင်ပါသည်။ ရှပ် ခန္ဓာ (၂၈)ပါး၊ စိတ် ခန္ဓာ (၈၉)ပါး၊ စေတသိက်ခန္ဓာ (၅၂) ပါးတို့ အကြောင်းအကျိုးပြုပုံကို ပြသနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လူမှာရှိသော (ရှပ်နာမ်) နှစ်ပါးပြစ်သော (Mind & Body) (စိတ်+စေတသိက်+ရှပ်) ခန္ဓာအစုံတို့ ပြင်ပအာရုံများနှင့်

ကျွေးတိုက်ရာမှ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အကြောင်း အကျိုးပြုပဲ၊ (ကိုယ်မှာ နှုတ်မှာ စိတ်မှာ) တို့ ဖြစ်ပဲ၊ အလုပ်လုပ်ပုဂ္ဂို ယနေ့ထိ မည်သည့် သိပ္ပံ့ဆရာ၊ ဆရာဝန်တိုကဗု ခွဲစိတ်မပြနိုင်ကြပါ။ သွားလျှောက် တော်ရှင် မြတ်စွာဘူရာရားကသာ ခွဲစိတ်ပြနိုင်ပါသည်၊ သံသရာ လည်ပုံအထိ ပြနိုင်ပါသည်၊ မြတ်စွာဘူရာရားပြသတော်မှုသည့် (ရှင် နာမ်) သံသရာလည်ပုံ တရား (ပရမတ္ထ) တရားတို့ကို (အသိဓမ္မာ) တရားနှင့် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) တရားတို့ဖြင့် သိရှိနိုင်ကြပါသည်။

ကား၏စက်အစိတ်အပိုင်း အလုပ်လုပ်မှုနှင့် ကားမောင်းနှင့်မှ စသည်တို့ကို လူတို့ရေးသားထားကြသည့် (Car Operating Manual)ကားစက်အစိတ် အပိုင်းအစု (ခန္ဓာ) တို့ အလုပ်လုပ်စဉ် စာအုပ်ရှိသလို၊ (လူ)ဟု ခေါ်ဆိုကြသည့် (ခန္ဓာလီးပါး) တို့ မွေးရာ မှ သေသည်အထိ (ရှုပ်နာမ်) တို့ အလုပ်လုပ်ပုံ၊ တဖန် (အတိ) ပဋိသန္ဓာနေပြီး မွေးလာမှု၊ ဘဝ ဖြစ်မှု၊ အိမ္မာ၊ သေမှု၊ တဖန် (၃၁) ဘုံး (အတိ) ပြန်ရမှု စသည်တို့ကို သိရှိနိုင်ရန် မြတ်စွာဘူရား ဟောကြားထားသည့် တရားသည် ပဋိကတ်သုံးပုံးပုံး ပါရှိသည့် “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်” တရားဟူ၍ မှတ်ပါလေ။

ဤမျှလောက်ဆိုလျှင် “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်” သဘောတရားကို ရိပ်စားမိလောက်ပြီ ဖြစ်သဖြင့် မြတ်စွာဘူရား ဟောကြားခဲ့သည့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အနဲ့)၊ (ပဋိလုံ) ကို ပြန်ဆက်ရ ပေတော့မည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာလည်ကြောင်း (အနုလု)

လူ၊ သတ္တဝါ ဟုခေါ်ဆိုနေကြသည့် (ခန္ဓာဝါးပါး)ဖြစ်
ကြောင်း အစသည် (အပိုဇာ) ဖြစ်သည့် (မသိမှု) ကိုခေါ်၏၊
(အပိုဇာ)ဟူသည် (သတိ)မကပိနိုင်ပဲ၊ မသိလိုက်သော မေးလျှော့မှု
နှင့် နေလျှင် (အပိုဇာ) မသိမှုဖြစ်ရ၏။ (အပိုဇာ) မသိမှုကြောင့်
(သီရိရ) ပြပြင်မှု ဖြစ်ရ၏၊ (သီရိရ) ပြပြင်မှုကြောင့် (စဉ်ဥက္က)
သိစိတ်ဖြစ်ရ၏၊ (စဉ်ဥက္က) သိစိတ်ကြောင့် (နာမ်ရပ်) ဖြစ်ရခြင်း
အစရှိသည့် ပထမဘေးမိဝင် ၌ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားသည့်
သံသရာလည်ကြောင်း (အနုလု) ကို ပါ့ခိုက် အားဖြင့်
ဖော်ပြရပါလျှင်

စဝံမေသုတ်- စက်သမ ယုံ- ဘဂဝါ ဥရှေဝေ လာယံ..
(ပ)... အနုလောမဲ သာဓက်...ကြတိ ကြမသို့... ယခိုင်...

အပိုဇာ ပစ္စယာသခါရာ၊ သခါရပစ္စယာ ဝိဉာဏ်၊
ဝိဉာဏ်ပစ္စယာနာမရှုပဲ၊ နာမရှုပ ပစ္စယာသင့်ယတန်း၊
သင့်ယတန်ပစ္စယာဖသာ၊ ဖသာပစ္စယာဝေဒနာ၊ ဝေဒနာ
ပစ္စယာတက္ကာ၊ တက္ကာ ပစ္စယာဥပါဒါန်၊ ဥပါဒါန ပစ္စယာဘဝေါ၊
ဘဝေါပစ္စယာဇာတိ၊ ဇာတိ ပစ္စယာဇာရာ၊ မရကာ သောကာ၊ ပရီဒေဝါ၊
ဒုက္ခ၊ ဒေါမနသာ၊ ဥပါ ယာသာ၊ သမ္မဝါဒ်၊ ဝေမေတသာ၊
ကေဝလသာ ဒုက္ခခန္ဓာသာ သမုဒ်ယောဟောတိ

အကြောင်းအကျိုးတရားဖြင့် သံသရာလည်ခြင်း (အနက်အဓိပ္ပါယ်)

လောက၏ ခေါ်ဆိုကြသည့် လူ၊ သတ္တဝါတို့သည် (ပဋိသန္တ) နေလိုက်၊ မွေးဖွားလိုက်၊ အိုလိုက်၊ သေလိုက် တစန် (ပဋိသန္တ) နေလိုက် ဖြစ်ရသော ဘဝသံသရာဖြစ်စဉ်သည် (အဝိဇ္ဇာ) ကြောင့် ဖြစ်ရ၏။ (အဝိဇ္ဇာ) ဆိုသည့်မှာ လူတို့နေစဉ် (ကိုယ်) ဖြင့် ပြုသမျှ (နှုတ်) ဖြင့် ပြောသမျှ (ထိတ်) ဖြင့်ကြံးစဉ်သမျှတိုင်း၌ (သတီ) ကပ်မထားနိုင်၊ (အသီ) လိုက်မပေးနိုင်ကြသောကြောင့် (အဝိဇ္ဇာ) (မသိမှု) နှင့် နေကြရပြီး (အဝိဇ္ဇာ) (မသိမှု) နှင့်ပဲ သေကြရ၏။ (အဝိဇ္ဇာ) (မသိမှု) နှင့် သေသည့်အခါ (အဝိဇ္ဇာ) မသိမှု နှင့် နေလာမှုကြောင့် ပါ့မြို့တော်အတိုင်း “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသခါရ” (အဝိဇ္ဇာ) မသိမှုကြောင့် ပြုပြင်မှု (သခါရ) တရားဟိုသည် (ဘဝ) တစ်လျှောက်လုံး၌ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ရာ၊ ပြုလုပ်မှု ကံ (သခါရ) တရား တွေသည် (ကမ္မာသတ္တိ) အနေဖြင့် အရိပ်သဖွယ် ရှိနေကြ၏။ ကာယက်က (ကာယသခါရ)၊ ဝစ်က်က (ဝစ်သခါရ)၊ မနောက်က (စိတ္တသခါရ) ကံသုံးပါးသည် (သခါရ) သုံးမျိုးအတူတူပဲ ဖြစ်၍၊ တေနာ (ကံ) ကမ္မာဘဝသည်လည်း (သခါရ) ပင် ဖြစ်၏။

ကုသိလ်က်က (ပုညာဘိသခါရ) ကောင်းမှုပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကုသိလ် (သတ္တိ) များ၊ အကုသိလ်က်က (အပုညာဘိသခါရ) မ ကောင်းမှုပြုလုပ်ခဲ့သည့် အကုသိလ် (သတ္တိ) များသည် အရိပ် သဖွယ်လိုက်နေကြပါသည်။ လူသေသည့်အခါ ကုသိလ် (အာရုံ) ဖြစ်စေ၊ အကုသိလ် (အာရုံ) ဖြစ်စေ သေခါနီး ဝင်လာသည့်

(အသန္တက) အာရုံက ဖြစ်စေ၊ (အာရုံ) တစ်ခုခုသည် သေခါနီးလူ (သတိလစ်နေသည်ဖြစ်စေ၊ သတိမလစ်သည်ဖြစ်စေ) ထိ (အာရုံ) စိတ်တစ်ခုခုသည် (စိတ္တသီရ) (သီရ) ကြောင့် သေမည့်သူ၏ စိတ် (အာရုံ) မှာ ထင်လာပါသည်။ ထိ (သီရ) ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် (ဝိယျာဏ်) စိတ်ဖြင့် (ပါ) စုတိစိတ် (အာရုံ) နှင့် (စုတိ) သေပြီး ဘဝတစ်ခုခုမှာ (သီရ) ကြောင့်၊ ပဋိသန္ဓာတ်တဲ့ ဖြစ်သည်ကို “သီရပုဂ္ဂယာ ဝိယျာဏ်”၊ သီရကြောင့်ပဋိသန္ဓာ (ဝိယျာဏ်) ဖြစ်သည်ဟု ခေါ်ပါသည်။

သေခါနီး သတ်ဖြတ်မှု၊ မကောင်းမှုဒုဝေရှိကို (အာရုံ)၊ မကျေနှင်းမှု ဒေါသ (အာရုံ) က အဆွဲသန်သော် ငရဲရောက်၏။ သေခါနီး (မသိမှု) (မောဟ) ကြောင့် ခွေးစိတ် ပေါက်လျှင်၊ ခွေးကို စွဲလျှင် ခွေး ဖြစ်၏။ (မသိမှု) (မောဟ) က ဆွဲအား ကောင်းလျှင် တိရှိစာန် ဖြစ်ရ၏။ သား၊ သမီး၊ ပစ္စည်း၊ အိမ် စသည်တို့ကို စွဲချု (ကျေနှင်းမှု) က အမြှေ့ကောင်းသော် လူပြီတွာ၊ နတ်ပြီတွာ၊ ဝေမာနိက ပြတ္တာတို့၌ ဖြစ်ရ၏။ သေခါနီး ကုသိုလ်စိတ်ရှိလျှင် လူဖြစ်ရ၏။ နိုတက် ပိုသောကောင်းမှုကုသိုလ် ရှိလျှင် နတ်ပြည် (၆)ထပ်၌ ပဋိသန္ဓာတ်တဲ့ (ဝိယျာဏ်) တန်းဖြစ်ခြင်းကို “သီရ ရပုဂ္ဂယာဝိယျာဏ်” ဟုခေါ်၏။

ပဋိသန္ဓာ လေးမျိုးရှိ၏။ ခန္ဓာကိုယ်အပြည့်အစုံနှင့် မိဘမရှိပဲ ကံသီရကြောင့် နတ်၊ ပြဟာ အထင်အရှားဖြစ်ရသည် ကို အြေပတ်တိကပဋိသန္ဓာတ်ဟုခေါ်၏။ မိခင်၏သားအိမ်၌ဖြစ်သော လူနှင့် နှီတိုက်တိရှိစာန်များဖြစ်ကြသည့် ပဋိသန္ဓာကို လောပုဇ

ပဋိသန္တ ဟုခေါ်၏၊ ဉာဏ်အတွင်း၌ဖြစ်သော ငါက်၊ လိပ်၊ မိချာင်း စသော တိရဲ့အနဲ့များသည် အဆွဲလဋိသန္တ ဟုခေါ်၏၊ ကပ်ညီ တွယ်ရာအရပ်၌ ဖြစ်တတ်သော လောက်၊ သန်း၊ ပိုးစသော ပဋိသန္တကို သံသေးလဋိသန္တ ဟူ၍ ပဋိသန္တ (၄) မျိုးရှိ၏။ (အဝိဇ္ဇာ၊ သဒ္ဓါရ) နှင့်နေလာပြီး သေလျှင် ဘယ်စိတ်နှင့်သေ၍ ဘယ်မှာ ပဋိသန္တစိတ် ရမည်ကို ကြိုတင်ပြီး မသိနိုင်ကြပေ။

ပဋိသန္တစိတ် (ဝိညာက်) အကြောင်းခံကြောင့် (ပဋိသန္တ) နေလာလျှင်၊ (နာမီ၊ ရုပ်) ခန္ဓာဝါးပါးဖြစ်လာသည်ကို “ဝိညာကပစ္စယာနာမရှပ်” ဟုခေါ်၏။ ခန္ဓာဝါးပါး (နာမီ၊ ရုပ်) ကြောင့် ကိုယ်ဝန်နှစ်လကျော်သုံးလခန့်၌ (သွောယတန်) ဟု ခေါ်သော အာယတန် (၆) ပါး ဖြစ်သော မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်ဟူသော ဒ္ဓါရ (၆) ပါးတို့ ဖြစ်လာခြင်းကို “နာမရှပ် ပစ္စယာ သွောယတန်” ဟုခေါ်၏။ ထိုဒ္ဓါရ (၆) ပါးနှင့် မွေးလာခဲ့၏။

မွေးရာ၌ပါလာသော (သွောယတန်) ဟုခေါ်သော ဒ္ဓါရ (၆) ပါး အကြောင်းခံကြောင့် (ဖသူ) ဟူသော (အာရုံ) ကို စွဲဆော်မှု၊ ထိတွေ့မှုဖြစ်ခြင်းကို “သွောယတန်ပစ္စယာဖသူ” ဟုခေါ်၏။ (အာရုံ) ကို တွေ့ထိပေးသော (ဖသူ) အကြောင်းခံကြောင့် ကြိုက်၊ မကြိုက် (အာရုံ) ကို ခံစားတတ်သော (ဝေဒနာ) ဖြစ်လာခြင်းကို “ဖသူပစ္စယာဝေဒနာ” ဟု ခေါ်၏။

ကြိုက်၊ မကြိုက် ခံစားမှု (ဝေဒနာ) အကြောင်းခံကြောင့် လိုချင်မှု၊ နှစ်သက်မှု၊ တပ်မက်မှု (တကျာ) ဖြစ်လာခြင်းကို

“ဝေဒနာပစ္စယာတက္ကာ” ဟူခေါ်၏။ လိုချင်တပ်မက် နှစ်သက်မှု (တက္ကာ) အကြောင်းခံကြောင့် စွဲလန်းမှူး (ဥပါဒါန်) ဖြစ်လာခြင်းကို “တက္ကာပစ္စယာဥပါဒါန်”ဟူခေါ်၏။ စွဲလန်းမှူး (ဥပါဒါန်) ကြောင့် ပြုလုပ်မှု၏ ဖြစ်ရာ (ဘဝါ) ဘဝဖြစ်လာခြင်းကို “ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝါ” ဟူခေါ်၏။

စွဲန်းလွှန်းဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားသည်မှာ ရလာတဲ့ (ဘဝ) ဆိုတာဟာ “ကာမဂ္ဂကြံး၊ ရာဂစ္စလို့ အားကိုးမှား လို့ပျော်၊ အားကိုးမှားလို့၊ ဘာကြောင့်အားကိုးမှားရတာလဲ ဆိုရင် (မသိ) လို့ အားကိုးမှားရတယ်၊ (မသိ) လို့ လို့ချင်၊ လို့ချင်လို့ စွဲလန်း၊ စွဲလန်းတော့ ပြုလုပ်၊ ပြုလုပ်တော့ ရရှိ၊ ရရှိတော့ ခံရတာပေါ့”

“(မသိ)တာက (အဝိဇ္ဇာ)၊ လိုချင်တာက (တက္ကာ)၊ စွဲလန်းတာက (ဥပါဒါန်)၊ ပြုလုပ်တာက (သခိုရ)၊ ရရှိတာက (ဘဝ) ဖြစ်တယ်၊ (အဝိဇ္ဇာ) နဲ့ (တက္ကာ) နှစ်ပင်ပူးလို့ အကြောင်း ပြုလိုက်တော့ (အတိ) တရားကြီးရတယ်၊ (အတိ) တရားကြီးရတော့ ဝင့် (ခန္ဓာ) ကြီးရတယ်၊ ဝင့် (ခန္ဓာ) ကြီးရတော့ ခံရတာပေါ့” ဟူ၍ ဟောကြားပြသပေးတော်မူပါသည်။

ပြုလုပ်မှုဖြစ်ရာ (ဘဝ) ၌ ဒီဘဝဒီကံတွေပြုလုပ်လျှင် ဒီ (ဘဝ) ၏ ပြုလုပ်မှုကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံတို့ကြောင့် သေလွန် သော် တဖန်ပဋိသန္ဓာ (အတိ) ဖြစ်ခြင်းကို “ဘဝပစ္စယာအတိ” ဟူခေါ်၏။ (အတိ) ရသော် ထုံးစံအတိုင်း (အရာမရဏ) အိမ္မာ

သေမှုဖြစ်ရ၏။ မသေမီ ဘဝတစ်လျောက်လုံး၌လည်း (သောက) စိုးရိမ်မှာ (ပရိဒေဝ) ငိုကြွေးမှာ (ဒုက္ခ) ကိုယ်ဆင်းရဲမှာ (ဒေါမနသု) စိတ်ဆင်းရဲမှာ (ဥပါယာသ) ပြင်းစွာမှုလောင်မှုစသော (ဒုက္ခခုခု) သုက္ခဆင်းရဲမှာ အစုတို့သည်လည်း (သမုဒယော) အကြောင်း ကြောင့် အကျိုးဖြစ်စဉ် (ပဋိစ္စသမုပိုဒ်) ခန္ဓာဖြစ်စဉ်တို့ ဘဝ အဆက်ဆက်သံသရာလည်မှု ဖြစ်ပေါ်လာ၏ဟု မြတ်စွာဘူရား သည်ပဋိစ္စသမုပိုဒ်ကို(အနုလုံ) ရှုံးတစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် သံသရာ လည်ကြောင်း (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) ကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

(ခန္ဓာ) မှာ ဓမ္မ (အကြောင်း) သဘောတွေ တိုက်ဆိုင်မှ ကြောင့် (အကျိုး) ဖြစ်လိုက်၊ ပျက်လိုက်၊ တဖန် (အကြောင်း) ဓမ္မ သဘောတွေကြောင့် (အကျိုး) ဖြစ်လိုက်ပျက်လိုက်နှင့် (ခန္ဓာ) မှာ(ဓမ္မ) ဟူသော (သဘော) တွေဖြစ်ပေါ်လိုက်၊ ပျက်သွားလိုက် ဖြစ်နေသည်ကို (သံသရာ) လည်သည်၊ အကြောင်းအကျိုးတွေ တန်းနေသည်။ (ပဋိစ္စသမုပိုဒ်) တန်းနေသည်ဟုခေါ်၏။

ငါ သူ၊ ယောကျား၊ မိန်းမ၊ လူ၊ သတ္တဝါ ဆိုသည်မှာ လောကီ၊ လူလောက၏ အခေါ်အထူးမျှသာဖြစ်၏၊ (အမှန်မြင် တရား)၊ လောကုတ္တရာ (အသီ) တရား၊ ပရဗ္ဗာ (သစ္ာ) တရား အနေဖြင့် ခန္ဓာဝါးပါး (အကြောင်းအကျိုးဆက်ခြင်း) သာဖြစ်၏။ လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူ၊ ယောကျား၊ မိန်းမ မဟုတ်ချေ။ (ဤစာအုပ်၏ တစ်ဝိုက်လောက ဖတ်ရှုမိလျှင် ပို၍ သဘောပေါက် လာပေလိမ့်မည်။)

မြတ်စွာဘူရား ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်မှာ လောကျွဲ

အကြောင်းအကျိုးတရား (၁၀) ကံကံ၏တရားသာ ရှိကြောင်း
ပြဆိပါသည်၊ အကြောင်းဖြစ်လျှင် အကျိုးဖြစ်၏၊ အကြောင်း
မဖြစ်လျှင် အကျိုးမဖြစ်သောကြောင့်၊ အကြောင်းအကျိုး မဖြစ်ရာ
မပျက်ရာ၊ ဒုက္ခ ချုပ်ဖြစ်မ်းရာ (နိဗ္ဗာန်) ကို မျက်မြောက် ပြနိုင်
ကြောင်းကိုလည်း ပဋိစွဲသမုပ္ပါဒ် သံသရာပြတ်ကြောင်း (ပဋိလုံ)
နောက်ကြောင်းပြန် အားဖြင့် ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

ပဋိစွဲသမုပ္ပါဒ် သံသရာပြတ်ကြောင်း (ပဋိလုံ)

(အဝိဇ္ဇာ)သည် ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်း (သမုဒယ)ဖြစ်၏။
(အဝိဇ္ဇာ)ဟူသော ဘူးရုတ်ရုတ်၏ရေသောက်မြစ်ကို ပြတ်သော်
ကိစ္စပီးနိုင်သကဲ့သို့ သံသရာဝန်ဆင်းခဲ့မှ လွတ်မြောက်လိုသော်
(အဝိဇ္ဇာ) ချုပ်ကြောင်းဖြစ်ရာ၏ဟု (ပဋိစွဲသမုပ္ပါဒ်) တရားကိုမြတ်
စွာဘူးရားရှင်သည် သံသရာပြတ်ကြောင်း (ပဋိလုံ) နောက်
ကြောင်းပြန်အားဖြင့် ဒုတိယပောစိသုတ္တိ၌ ပါဋီတော်အားဖြင့်
ဟောကြားရာတွင် -

စံမေသုတဲ့၊ ဓကံသမယံ၊ ဘဂဝါ ဥရှဝေလာယံ-ဟောစိ
ရုက္ခမူလေး... ပ... ပနဲ့လောမဲ့... ကဲမသာ... နိရောဓာ
ကဲအံနိရှာ့တဲ့... ယဒိဒံ...

အဝိဇ္ဇာန်ရောခါ၊ သဒ္ဓါရန်ရောခါ၊ သဒ္ဓါရန်ရောခါ၊
ဝိညာကန်ရောခါ၊ ဝိညာကန်ရောခါ၊ နာမရှုပန်ရောခါ၊
နာမရှုပန်ရောခါ၊ သဋ္ဌာယတနန်ရောခါ၊ သဋ္ဌာယတနန်ရောခါ၊
ဖသာန်ရောခါ၊ ဖသာန်ရောခါ၊ ဝေဒနာန်ရောခါ၊ ဝေဒနာ

နိရောဓါ၊ တဏ္ဍာနိရောဓါ၊ တဏ္ဍာနိရောဓါ၊ ဉာပါဒါနနိရောဓါ၊ ဉာပါဒါနနိရောဓါ၊ ဘဝနိရောဓါ၊ ဘဝနိရောဓါ၊ အတိနိရောဓါ၊ အတိနိရောဓါ၊ ရောမရဏ၊ သောက၊ ပရီဒေဝ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနသု၊ ဉာပါယာသု၊ နှဲရှုံးနှိုး၊ ဇဝမေတသု၊ ကေဝလသု၊ ဒုက္ခခန္ဓသုနိရောဓါ၊ ဟောတိတိ၊

သံသရာပြတ်ကြောင်း အနက် (အဓိပ္ပာယ)

မသိမှု (အစိုး) ချုပ်လျှင် ပြုပြင်မှု (သနီရ) ချုပ်၏။ ပြုပြင်မှု (သနီရ) ချုပ်ခြင်းကြောင့် (ဝိညာက်) ချုပ်၏။ (ဝိညာက်) ချုပ်ခြင်းကြောင့် (နာမ်ရှပ်) ချုပ်၏။ ခန္ဓာဝါးပါး (နာမ်ရှပ်) ချုပ်ခြင်းကြောင့် အာယတနခြာက်ပါး (သဋ္ဌာယတန) ချုပ်၏။ အာယတန (၆) ပါး (သဋ္ဌာယတန) ချုပ်ခြင်းကြောင့် တွေ့ထိမှု (ဖသု) ချုပ်၏။ တွေ့ထိမှု (ဖသု) ချုပ်ခြင်းကြောင့် အာရုံခဲ့စားမှု (ဝေဒနာ) ချုပ်၏။

ခဲ့စားမှု (ဝေဒနာ) ချုပ်ခြင်းကြောင့် တပ်မက်မှု၊ နှစ်သက်မှု (တဏ္ဍာ) ချုပ်၏။ တပ်မက်မှု၊ နှစ်သက်မှု (တဏ္ဍာ) ချုပ်ခြင်းကြောင့် စွဲလန်းမှု (ဉာပါဒါန) ချုပ်၏။ စွဲလန်းမှု (ဉာပါဒါန) ချုပ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပေါ်မှု (ဘဝ) ချုပ်၏၊ ဖြစ်ပေါ်မှု (ဘဝ) ချုပ်ခြင်းကြောင့် ပဋိသန္ဓာနော်မှု (အတိ) ချုပ်၏။

(အတိ) ပဋိသန္ဓာနော်မှု၊ မွေးဖွားမှုချုပ်ခြင်းကြောင့် အိုမှု (ရော)၊ သေမှု (မရဏ)၊ စိုးရိမ်မှု (သောက)၊ ငိုကြွေးမှု (ပရီဒေဝ)၊

ကိုယ်ဆင်းခဲ့မှု (ဒုက္ခ)၊ စိတ်ဆင်းခဲ့မှု (ဒေါမနသာ)၊ ပြင်းစွာပူန်မှု (ဥပါယာသ) တို့ချုပ်ကုန်၏။ ဤထိုလျှင် အလုံးစုံသောဒုက္ခဆင်းရဲ အပေါင်းတို့သည် ချုပ်ပျောက်ကုန်ရာ၏ဟု (အဝိဇ္ဇာ) မသိမှုကုန် ရာသာလျှင် (ဒုက္ခ) သံသရာ၏ချုပ်ဆုံးရာ (နိဗ္ဗာန်) ဖြစ်ကြောင်း ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

တောင်ပူလုတောရ ကမ္မာအေးဆရာတော် ဘုရားကြီးက သံသရာပြတ်ကြောင်းကို ရှင်းပြရာတွင် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဒကာကြီးတို့ “အကြောင်းနှင့်အကျိုး” ဆုံးတာ ကွဲ ခဲ့တယ်၊ လွယ်လွယ်နဲ့မှတ်ဖို့ကတော့ သစ်ပင်နဲ့ အရိပ်လိုပဲ၊ သစ်ပင်က အရင် ဖြစ်လို (အကြောင်း)၊ အရိပ်က နောက်မှဖြစ်လို (အကျိုး)၊ ဒါကြောင့် သစ်ပင်က (အကြောင်း) အရိပ်က (အကျိုး) ဖြစ်သလို ပဲ (အဝိဇ္ဇာ) နဲ့ (သခ္ပါရ) မှာ (အဝိဇ္ဇာ) က (အကြောင်း)၊ (သခ္ပါရ) က (အကျိုး) ဖြစ်လို သစ်ပင်မရှိရင် အရိပ်မရှိနိုင်သလို (အဝိဇ္ဇာ) မရှိရင် (သခ္ပါရ) မရှိနိုင်သောကြောင့် (အဝိဇ္ဇာ နိရောဓိ သခ္ပါရ နိရောဓိ) အတိုင်း ဒုက္ခခန္ဓသုနိရောဓိ ဟောတိ၊ ဒုက္ခချုပ်ရ ခြင်း အကြောင်းကို ဟောကြားပြသပေးတော်မူပါသည်။

ကံကံ၏တရားသာဖြစ်ခြင်း

သတ္တေတာကု၍ အကြောင်းနှင့်အကျိုးသာရှိ၏။ အကြောင်းကံကံ၏၊ တူသောအကျိုးပေးကံဖြစ်၏၊ ကံတရားကိုမိမိ ကသာဖန်တီးယူခြင်းဖြစ်၏။ သူတစ်ပါးကဖန်တီးခြင်းမဟုတ်၊ ကံဆုံးသည်မှာလည်း (ကိုယ့်စိတ်ရင်း စိတ်ထား)ထဲမှ ဖြစ်ပေါ်လာ

သော (စေတနာ) ပင် ဖြစ်၏။ (စေတနာ) သည်ပင် (ကံ) ဖြစ် ကြောင်း “စေတနာဟဲ ဘိက္ခဝ ကမ္မဝဒါဓိ” ဟု မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားထားပါ၏။ စေတနာကောင်းလျှင် ကံကောင်း၏။ စေတနာ ဆိုးလျှင် ကံဆိုးကြောင်း၊ ကံကံ၏တရားသာဖြစ်ကြောင်း ဘုရား တစ်ဆူ၊ တစ်ဆူပွင့်တော်မူမှ အမှန်မြင် (အသိ) တရား (ပရမတ္ထသစ္ာတရား) ကို သိရှိနိုင်ကြရ၏။ ဘုရားမပွင့်သည့် ကာလ၊ သာသနာအပကာလတို့၌ သံသရာဝဏ္ဏဆင်းရဲတို့မှ လွတ် မြောက်သည့် (အမှန်မြင်) တရားကို မသိနိုင်ကြပါပေ။

မြတ်စွာဘုရားဟောကြားခဲ့သည်မှာ၊ စကြာဝင်ာအနှစ်၊ သတ္တဝါအနှစ်ဟု သုံးဆယ်တစ်ဘုံကိုခြုံ၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့ သည့်အတိုင်း၊ အနှစ်စကြာဝင်ာထဲက၊ ပြိုလ်တစ်ခုဖြစ်သော ဤ ကမ္မာပြိုလ်ထဲမှာပင် လူဦးရေသန်းပေါင်းထောင်နှင့် ချီဖြီးရှု၏၊ ကုန်းနော၊ ရေနေသတ္တဝါ တို့သည်လည်း အနှစ် မရေမတွက်နိုင် လောက်အောင်များပြားလှ၏။

မြင်အပ်သည့်သတ္တဝါနှင့် မမြင်အပ်သည့်သတ္တဝါ ဟူ၍ရှိ ၏။ မမြင်အပ်သည့်သတ္တဝါသည် မက်ကရိစကုပ် (Microscope) ခေါ် အနုကြည့်မှန်ပြောင်းဖြင့် ကြည့်မှုမြှင့်နိုင်သည့် သတ္တဝါများ နှင့် (အသိဉည်) ခေါ် အသိ=အထူး၊ ဉည်=သိခြင်း (အသိထူး) ကို ရှုံး ထားကြသည့် (အသိဉည်) ရ ပုဂ္ဂိုလ်များသာမြင်ရသည့် နတ်၊ ပြဟ္မာများသည်လည်း အများအပြားရှုံးကြ၏။

အပါယ်ဘုံသားများဖြစ်ကြသည့် ငရဲ၊ တိရှိဘာန်၊ ပြီတ္ထာ အသူရကယ်၊ သတ္တဝါတို့သည်လည်းအလွန်များပြားလှ၏၊ ပြီတ္ထာ

လောက၏ပင်၊ ပြီတ္ထာတဆွဲ အတန်းအစားအမျိုးမျိုး၊ နတ်ပြီတ္ထာအ^{မျိုးမျိုး}၊ ဝေမှာနိုကပြီတ္ထာအမျိုးမျိုးတို့၏ကြကုန်၏။ အချို့ပြီတ္ထာကြီးများသည် (အသူရကယ) တိုကဲ့သို့ လူနှင့်မနီးသည့် တောကြီး၊ တောင်ကြီးများ၌ နေထိုင်ကြ၏။ လူနှင့်နီးသည့် တောတောင်များနှင့်လည်း နေထိုင်ကြ၏။ လူကြားထဲနှင့်နေသည် ပြီတ္ထာများလည်းများပြားလှ၏။

လူတို့သည်သေလွန်သောအခါ ကောင်းသောစေတနာ^{ဖြင့်} ကောင်းမှုကုသိုလ် ပြုသည့် ကောင်းကံလုပ်သူ၊ ကံကောင်းသူများသည် လူ၊ နတ်၊ ပြဟ္မာဘုံတို့၌ ဖြစ်ကြရ၏။ ပစ္စည်းညစ္စာချမ်းသော လူ ဖြစ်ခြင်း၊ နတ်ဘုံနှင့် ပြဟ္မာဘုံတို့၌ ဖြစ်ကြရသူများသည် အလွန် အဖြစ်နည်းသည်ဟုဆိုရ၏။

လောက၌ကာယက်၊ ဝစ်က်၊ မနောက်တို့ဖြင့် ကောင်းကံလုပ်သူထက်၊ မကောင်းကံလုပ်သူတို့က များနေသောကြာင့်၊ ကံကံ၏တရားအတိုင်း သူအကြောင်းကံနှင့် သူကံအကျိုးခံစားကြရာ၌၊ မကောင်းကံလုပ်ကြသည့် ကံမကောင်းသူများသည် မကောင်းကံ၏သွားရာ (အပါယ်လေးဘုံ၌)သာ အဖြစ်များကြသည့်အတွက် နတ်ဘုံ၊ ပြဟ္မာဘုံတို့၌ အဖြစ်နည်းကြရခြင်းဖြစ်၏။

ကောင်းမှုကံ လုပ်သူများသည် ကောင်းမှုကုသိုလ်ကံကြာင့် လူ၊ နတ်၊ ပြဟ္မာတို့၌ ဖြစ်ကြရ၏၊ ပြဟ္မာ (၂၀)၊ နတ်ပြည် (၆) ထပ်၊ အပါယ် (၄) ဘုံ၊ လူဘုံ (၁) ဘုံ အစရိုးသော (၃၁) ဘုံတို့၌ ကျင်လည်ကြရသူများသည်၊ ထို (၃၁) ဘုံမှ ကျွတ်လွှတ်သည့် (နိဗ္ဗာန်) ကို မရမချင်း ထို (၃၁) ဘုံ၌ပင် သံသရာ လည်

နေကြရ၏။

နတ်ပြည်၊ ပြဟ္မာပြည်တို့၏ ဖြစ်ကြသူများသည်လည်း
(သက္ကာယဒီဋီံ) အနည်းအမှားရှိကြသူများ ဖြစ်ကြရာ လူဘဝက
ပြခဲ့သည့် ကောင်းမှုအရှိန်ကုန်သော နတ်၊ ပြဟ္မာတို့သည် (စုတေ)
သေဇွန်သော လူဘဝအပြင် တိရှိနှင့်ဘဝသို့လည်း ရောက်တတ်
ကြ၏၊ လူပြည် လူဘုံမှ သေဇွန်ကြသူများသည် အကုသိုလ်ကံ
ရှိလျှင်၊ သက္ကာယဒီဋီံ (အမှားမြင်) ရှိလျှင် ငရဲ၊ တိရှိနှင့် ပြတ္တာ၊
အသူရကာယ်စသော အပါယ်လေးဘုံး၌ အဖြစ်များကြရ၏။

အမှန်မြင်တရား မရှိလျှင် (ဒီဋီံ) ဖြစ်ရှု အပါယ်ကျ၏

အပါယ်လေးဘုံး၌ ဖြစ်ကြရသောသူများသည် အမှန်မြင်
(အသိ) တရားမရှိကြသည့် အမှားမြင် (ဒီဋီံ) တရားရှိနေသော
ကြောင့် ဖြစ်ကြ၏၊ လူလောက်၌ (အမှားမြင်) ရှိသည့် ပုထုဇူးလူ
သားများသည် အပါယ်လေးဘုံသို့သော အရောက်များကြရ၏၍
အမှားမြင် (ဒီဋီံ) သည် အလွန်ကြောက်စရာကောင်း၏၊ အမှား
မြင် (ဒီဋီံ) ရှိသူတို့သည် ပိမိတို့ဘဝတစ်လျှောက်လုံး ပြခဲ့သည့်
(အစိန္ဒကံ) အာရုံအရသော်လည်းကောင်း၊ သေခါနီးရသည့်
(အသန္ဒကံ) အရ (ကံနိမိတ်) ဖြစ်စေ (ကမ္မာနိမိတ်) ဖြစ်စေ (ဂတိနိ
မိတ်) ဖြစ်စေ၊ သေခါနီး သတိလစ်နေသူ၏ စိတ်မှာ ထင်မြင်လာ
သည့်အတွက် သေခါနီး၌ အပါယ်ကျမည်ကို သိကြရ၏၊ မီးသည်
မလောင်ခင်က တားရာ၏၊ လောင်မှဆိုသော်၊ သေခါနီးအချိန်။

သေပါက သေဝသို့ ရောက်နေချိန်မှဆိုသော်၊ ဘာမှမတတ်နိုင်တော့ပေါ်ထဲကြောင့် မသေခင် (အမှန်မြင်တရား) ကို သိရှိထားမှု၊ ကိုယ်ကလည်း ဘာဝနာတရား နေ့စဉ် ပွားများသော (အစိန္တကံ) ကောင်းအောင်ပြုထားပါမှ အပါယ်ဘေးကို တားနိုင်တော့၏။

အမှားမြင် (ဒီဋ္ဌီ) ဆိုသည်မှာ (သဏ္ဌာယဒီဋ္ဌီ) ပင်ဖြစ်၏၊
(သဏ္ဌာယဒီဋ္ဌီ) ဆိုသည်မှာ (သဏ္ဌာယ) ဟူခေါ်သော (ခန္ဓာဝါးပါး)ကို (ပါ) လိုယူသော (သူ) လိုယူသော၊ ယောကျား၊ မိန်းမ၊
ပုဂ္ဂိုလ် သဏ္ဌာဝါ လို ယူသော အမှားမြင် (ဒီဋ္ဌီ) ပင်ဖြစ်၏။

(သဏ္ဌာယဒီဋ္ဌီ) ပါယ်နိုင်မှ သောတာပန်ဖြစ်၏၊ သောတာပန်ဖြစ်သော် (သောတာပတ္တိမင်) ခက္ခာ ရအပ်သော “သူ
ပါဒီ သေသနနိဗ္ဗာန်” ကိုရှု၍ အပါယ်ကျစေသည့် အယူမှား၊
အမှတ်မှား (အသိမှား)၊ အတွေးမှား၊ အကြံမှားမှုဖြင့် ပြုလုပ်မိ
သော မကောင်းမှုဒုစရိတ်တို့ကို မပြုတော့သည့် ပုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား
၏ သားတော် အစစ် ဖြစ်လာပါတော့၏။

(သဏ္ဌာယဒီဋ္ဌီ) ပါယ်နိုင်ရေးသည် (ဒီဋ္ဌီ) ခွဲမှုဟု ဆိုအပ်
သော (အမှန်မြင်တရား) သဘောပေါက်ရေး (အမှန်မြင်တရား) သိမှုပင်ဖြစ်၏၊ အမှန်မြင် တရား (သစ္ဌာ) သိမှုမရှိလျှင် ဘဝ
နေတတ်မှု၊ လောကုတ္တရာတရား ကျင့်မှုလွှဲ၏၊ တရားကျင့်ဖို့ထက်
တရားကို သဘောပေါက်အောင် (သိ) ဖို့က အရေးကြီး၏ (အသိ)
မှန်မှု (အကျင့်)မှန်၏၊ (တရား)ဟုဆိုအပ်သော (အမှန်မြင်တရား)
သဘောပေါက်အောင်သိဖို့ ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ ဖြစ်ကြ

သော ဆရာတော်ကြီး (၃) ပါး က ပေးသည့် အသိပညာဖြင့် ရဟန်းရှင်လူ၊ အမှားပြည်သူတိနှင့် နောင်လာနောက်သားတို့၏ အကျိုးငါး၊ ပဋိပါတ်သာသနာတော်ကြီး တိုးတက်စေရန် အကျိုးငါး (အမှား) သိမှု (အမှန်) သိ ဖြစ်အောင်၊ (အမှားမြင်) (ဒိဋ္ဌ) မှ (အမှန်မြင်) (သမ္မာဒိဋ္ဌ) ဖြစ်လာအောင် (ဒိဋ္ဌ) ခွာ တတ်အောင် ပြဆိုပါအောင်။

အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ)

အရှင်နေကာဘိဝံသ ဆရာတော်ကြီးက (ဒိဋ္ဌ)ဆိုသည် မှာ မှားမှားယွင်းယွင်း သိမြင်ခြင်းကို ခေါ်၏။ “မှားသောအမြင် ဒိဋ္ဌတွေသား” ဟုရေးသားခဲ့၏။ (ဒိဋ္ဌ) ကို အသိအမြင်မှားခြင်း၊ အယူ မှားခြင်း၊ အမှားမြင်ခြင်း ဟုခေါ်ဆိုကြ၏။

ဒိဋ္ဌသည် မရှိသည်ကို အရှိထင်၏၊ ရှိသည်ကို မရှိဟုထင်၏၊ မဟုတ်သည်ကို အဟုတ်ထင်၏၊ ဟုတ်သည်ကို မဟုတ်ဟုသိမြင်၏၊ (ဒိဋ္ဌ) သည် မြတ်စွာဘုရားဟောကြားသည့် (အမှန်မြင် တရား)ဖြစ်သော (သစ္ဌာ) တရားကို (မသိ) ခြင်း၊ လောက၌ (သမုတ်)ထားသမျှ၊ အခေါ်အဝေါ် (ပညတ်) များကိုသာ (အမှန်) ဟု သာထင်နေခြင်း။

သတ္တဝါတို့သလ္ာန်ပြပြုသမျှ ကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်ကံ (မရှိ) ဟုသိမြင်ခြင်း၊ ထိုက်၏အကျိုးကို မူတည်၍ အကောင်းအဆိုးအမျိုးမျိုးကို ခံစားနေကြပါလျက် “ကံ”၏ အကျိုးသည် (မရှိ)

ဟုသိမြင်ခြင်း၊ (ရှင်) တရား၊ (နာမ်) တရားတို့၏ ချုပ်ဖြစ်မြင်းဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်) တရားရှိပါလျက်နှင့် (နိဗ္ဗာန်) မရှိဟု ထင်မြင်ခြင်းများသည် အမှားမြင် (ဒီဋ္ဌီ) ပင် ဖြစ်၏။

လူသတ္တဝါတို့အား ကယ်ခွဲတ်ရန်ခက်ခဲပုံ

တစ်လောကလုံး၌ လူ၊ သတ္တဝါတို့၏ စိတ်၌ တပ်မက်နှစ်သက်တွယ်တာမှုတွေက များနေကြ၏။ လူတို့၏အမှားမြင် (ဒီဋ္ဌီ) နှင့် မြတ်စွာဘုရား သိမြင်တော်မူသည့် ဒုက္ခ သံသရာ လွတ်ကြောင်း၊ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း အမှန်မြင် (သမ္မာဒီဋ္ဌီ) သည် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်နေ၏။

မြတ်စွာဘုရား၏ (အမှန်မြင်) နှင့် လူတို့၏ (အမှားမြင်) (ဒီဋ္ဌီ) သည် အရှေ့နှင့် အနောက်ဆိုသလို၊ ပြဒါးတစ်လမ်း၊ သံတစ်လမ်းဆိုသလို ဆန့်ကျင်ဘက် ကွာခြားနေသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည်ပင်လျှင်၊ ဘုရားဖြစ်တော်မူကာစက သတ္တဝါများကို ကယ်ခွဲတ်ရန် ဆင်ခြင်တော်မူစဉ်က၊ ခွဲတ်လို့ရနိုင်ပါမလားရယ်လို့ အားငယ်တော်မူခဲ့ရ၏။ တရားမဟောတော့ဟု တစ်ခဏီမျှ စိတ်တော်ညွတ်၏၊ အကြောင်းမှာ မြတ်စွာဘုရား၏အလိုနှင့် လူတွေ၏ အလိုတို့သည် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေမှုကြောင့် တရားဟောရန် ဆင်ခြင်တော်မူစက ရုတ်တရက်ဖြစ်ခဲ့၏။ လူ၊ သတ္တဝါ တို့သည် ဘုရားအမြင်နှင့် ဆန့်ကျင်နေသော (ခန္ဓာဝါးပါး) (သဏ္ဌာယ) ကို (ပါ) ဟူသော (ဒီဋ္ဌီ) အမှားမြင်မှုများကြောင့် ဖြစ်ကြရ၏။

အမှန်မြင်တရား

၂၉

လူတို့၏ အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ) နှင့် မြတ်စွာဘုရား၏ အမှန်မြင်(သမ္မာဒိဋ္ဌ) (ကမ္မသကတသမ္မာဒိဋ္ဌ)သည် မည်မျှလောက်ကွာခြားပြီး ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသနလုံးဆိုလျှင်-

ပုဂ္ဂရ်တော်မြတ်၏ တရားတော်သည် သိမ်မွေ့နက်နဲ့၏ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း တရားတော်၏ အလိုအားဖြင့် (အနိစ္စ၊ ခုက္ခ၊ အနတ္ထ) တရားသာ ဖြစ်၏၊ ဘုရားရှင်၏ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရားသည် (အနတ္ထ) ဖြစ်သော (၄) မဟုတ်သော တရားသာဖြစ်ရာ၊ လူတို့အမြင်သည် (အတ္ထ) (၄) ဟုထင်မြင်နေကြ၏။

ဘုရားရှင်၏ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရားသည် သတ္တလောကတစ်ခုလုံး နှစ်သက်တွယ်တာမူ မရှိသည့် (ခုက္ခ) ဆင်းရဲမြှုပ်ဖြစ်ကြောင်း အမှန် (ခုက္ခသစ္စ) နှင့် (ခုက္ခ) ဆင်းရဲမြှုပ်ဖြစ်ကြောင်း အမှန် (သမ္မာသစ္စ) တရားဖြစ်၏၊ လူတို့သည် (ခုက္ခ) ကို နှစ်သက်တွယ်တာပြီး (သုခ) ချမ်းသာခြင်းဟု ထင်မြင်နေကြ၏၏၊ ကာမဂ္ဂက်စည်းစိမ်ချမ်းသာမူကို နှစ်သက်တွယ်တာ ခံစားချင်ကြ၏၊ ခံစားရလျှင် (သုခ) ဟုထင်ကြ၏။

ပုဂ္ဂရ်တော်ဘုရား၏ အမြင်တွင် လူတို့သည် ပိုးဖလံမျိုး မီးကို တိုးသည့်ပမာ အာရုံ (၆)ပါးနှင့် ခံစားနေကြရသည့် လောက်ကာမဂ္ဂက် စည်းစိမ်ချမ်းသာမူသည် စိုးရိမ်မူ (သောက)၊ ဂိုကြွေးမူ (ပရီဒေဝ)၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမူ (ခုက္ခ)၊ စိတ်ဆင်းရဲမူ (ဒေါမနသု) စ သော (ခုက္ခ) အစုတိနှင့် (ကိုလေသာ) ပူးလောင်မူ အပြည့်နှုန်းနေသည့် (ခုက္ခ) ဆင်းရဲခြင်းဟု မြင်၏၊ လူတို့သည် ခုက္ခကို ခံစားနေ

ကြရသော်လည်း ဒုက္ခဟု မထင်ဖြင်ကြပေ။

မြတ်စွာဘူရား၏ တရားတော်သည် ငါ သူ၊ ယောက်ား၊ မိန်းမ ဟူ၍ တကယ်မရှိ၊ ခန္ဓာဝါးပါး (ဝါ) (ရှင်နာမ်) နှစ်ပါး တို့သာ ရှိ၏၊ ရှပ်နာမ်ခန္ဓာဝါးပါးတို့သည် (အနိစ္စ) မမြခြင်း၊ (ဒုက္ခ) ဆင်းရခြင်း (အနတ္တ) ကိုယ့်အလို မပါခြင်း (ဝါ) မဟုတ်ခြင်း တရားပင်ဖြစ်၏။

ပုထုဇ္ဇာတို့၏ သိပုံမှာ (ရှပ်နာမ်) ဟုမသိ၊ (အတ္တ) (ဝါ) ကောင်ဟုထင်မြင်ကြ၏၊ ငါနှင့်၊ ငါဦစွာမြသည် (နိစ္စ) ဟုထင်မြင် ကြ၏၊ ငွေရှိလျင် ချမ်းသာသည်၊ ငွေနှင့် ချမ်းသာခြင်းကို (သဲခ) ဟုထင်ကြ၏၊ ငွေရှိလျင် ဘာမဆို လိုတာဖြစ်သည် (အနတ္တ) ဟု မမြင် (အတ္တ) ငါအလို ပြည့်၏ဟု မြင်ကြ၏။

မြတ်စွာဘူရားက ကောင်းမှု (ကုသိုလ်) ဖြစ်စေချင်သည် (သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ) ဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း တရားကို မြင်စေလို၏၊ ပုထုဇ္ဇာတို့၏ ပုထုဇ္ဇာတို့၏ စိတ်သည်၊ မကောင်းမှု၌ သာ မွေ့လော်၍၊ မကောင်းမှု (အကုသိုလ်) ကိုသာ အပြုများကြ၏၊ အူမတောင့်ဖို့သာ အဓိက ဟုပြာသော်လည်း အူမတောင့် လာသည့်အခါ၌ ချမ်းသာဖို့က အဓိက ဖြစ်လာပြီး လူအလို နတ်မ လိုက်နိုင်သည့် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) စိတ်များသာ ဖြစ်ကြ၍ ပုထုဇ္ဇာတို့၏ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) တို့သည် (သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ) ဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း တရားနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်နေသောကြောင့် (နိဗ္ဗာန်) ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သည် လူတို့ ပြုလုပ်ကြသည့် သံသရာလည်မှု (အပါယ်အတိ) ရမှု

သာ ဖြစ်နေကြပါတော့သည်။

ပုံစွဲဘုရားရှင်တော်က လူ၊ သတ္တဝါ တို့အား (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း အမြင် ဖြစ်ပေါ်လာစေသည့် မိမိတို့၏ အဆွဲ သန္တာန်အတွင်းရှိ ခန္ဓာဝါးပါးကိုသာ ရှုကြည့်စေချင်၏၊ လူတို့သည် ကား လူလူချင်းကြည့်ကြ၏၊ အပြင်အာရုံများကိုသာ ကြည့်ကြ၏၊ လူတို့ သည် ပြင်ပ (အာရုံ) များကိုသာကြည့်ပြီး၊ အာရုံဝါးပါးတို့၏ သာယာမှု၌ တပ်မက်စွဲလန်း ညိတ္ထယ် ခံစားနေချင်ကြသော ကြောင့် ကိုလေသာ (တက္ကာ) အားကြီးကြ၏။

မြတ်စွာဘုရားက ကိုလေသာကို ပါယ်စေလို၏။ ထို့ကြောင့် လူသတ္တဝါတို့၏ (အမှားမြင်) နှင့် မြတ်စွာဘုရား၏ (အမှန်မြင်) တို့သည် လုံးဝဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပြီး၊ ပြောင်းပြန် သဘော ဆောင်မှုတို့သည် အလွန်ကျယ်ပြန့်စွာ ဖြစ်နေကြခြင်းတို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားဖြစ်ခါစကလူ၊ သတ္တဝါ တို့အား ကယ်ချွတ် လို့ ရနိုင်ပါမလား၊ တရားမဟောတော့ဟု စိတ်တော်၌ ရှုတ်တရာက် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း ချက်ချင်းပင် လူ၊ သတ္တဝါ တို့အား ကယ်ဖို့ ဘုရားဖြစ်လာသည်ကို ဆင်ခြင်မိခြင်း၊ သတ္တဝါ တို့အပေါ် သနားကြင်နာတော်မှုသည် (မေတ္တာ၊ ဂရ္ဂဏာ) အား ကြီးတော်မှု သော ဘုရားရှင်သည် ကျွတ်ထိုက်သူ နတ်၊ လူ၊ ပြဟ္မာ၊ သတ္တဝါ တို့အား (အမှားမြင်) မှူးမှ (အမှန်မြင်တရား) ဖြစ်သော (ကမ္မသာ ကတသမ္မာဒိဋ္ဌ) က ကံ၏ တရား၊ (ဝိပသာနာသမ္မာဒိဋ္ဌ) နိဗ္ဗာန် ရောက်ကြောင်း (အမှန်မြင်တရား) များကို ဟောကြား ပြသ ဆုံးမ တော်မှုပြီး အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ) အစေးများကို (မဂ္ဂင်) ရေအေးဖြင့်

ပက်ဖြန်း၍ (၈) (ဒီနို) စွဲ အစေးများကို ခွာချ ပေးတော်မူပြီး အမြိုက် (နိဗ္ဗာန်) သို့ ပို့ဆောင်တော်မူပါသည်။

လူတို့၏ (ဒီနို)အမြှင်မှား၊ (အသိ) မှားပုံမှာ အလွန်ကျယ် ပြန်လှပါသည်၊ (ဒီနို) ဖြစ်သော (စိတ်) ကို (ဒီနိုစိတ်) ဟုခေါ်ပြီး၊ ဗုဒ္ဓဘာသာမဟုတ်သည့် ကဲ ကံ၏ တရားကို မယ်ကြည်သည့် အယူမှား ရှိကြသူများကို (မိစ္ာဒီနို) ဟုခေါ်ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာ သာဖြစ်ပြီး ကဲ၊ ကံ၏တရားကို ယုကြည်ပါသော်လည်း (၈) အတ္ထစွဲ ကြီးနေကြသော သူများကိုကား (သဏ္ဌာယဒီနိုကြီး) များ၊ (အဝိဇ္ဇာ) ကြီးများဟု ခေါ်လိုလျင်ခေါ်လိုရပါသည်။

(ဒီနို) ခွဲ တရားများ

လောက၌ ပုံထုဇ္ဇာလူသားတို့သည် (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို (၈) လိုယူသော (သဏ္ဌာယဒီနို) နဲ့ အားကြီးကြပါသည်။ ပုံထုဇ္ဇာ လူ သားတို့၏ (အတ္ထ) (၈) ဟူသော (သဏ္ဌာယဒီနို)သည် လောကတ္ထရာ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း “အမှန်မြင်” (သမ္မာဒီနို) နှင့် မည်မျှ အထိ ဆန်ကျင်နေကြောင်းကို အောက်၌ ဖော်ပြပါအတိုင်း သိမြင် နိုင်ကြပါသည်။

လူတွေ၌ (၈) အားကြီးသော (ဒီနို) ဖြစ်နေကြပုံ

အရှင်နေကာဘိဝံသဆရာတော် ဘုရားကြီးက ရေးပြ သည်မှာ ပုံထုဇ္ဇာလူသားတို့သည် နံနက်မိုးသောက်၏ အိပ်ယာမှ

နိုးလာသည့် အချိန်မှစပြီး ဉာဏ်ပိုင်သည့် အချိန်အထိ လူတိုင်း
လူတိုင်းသည့် ကိုယ့်ကိုကိုယ် (၏) ဟူသော (အတ္ထ) ကောင်ဟု
အထင် ရှိနေကြ၏။ (၏) ဟူသော (အတ္ထ) (၏) ကောင်အတွက်
ရှုန်းကန် လှပ်ရှားနေကြရသည့်ဟု ထင်နေကြပါသည်။ ထိုထိုကိုစွဲ
များကို ပြုစရာရှိလျှင် (အတ္ထ) (၏) အကောင်ကလေး၏ အလို
အတိုင်း လက်ခြေတိုက ကိုင်မှု၊ တွယ်မှု၊ သွားမှု၊ လာမှု၊ လှပ်ရှားမှု၊
ပြောဆိုမှု၊ စားသောက်မှု စသည့်အမှုကိုစွဲတို့ကို ပြုပေးနေရသည်
ဟု အထင် ရှိနေကြပါသည်။

(အတ္ထ) ၏ကောင်ကလေးက သွားချင်လျှင် ခြေလက်တို့
က သွားပေးရ၏ (အတ္ထ) ၏ကောင်လေးကစားချင်လျှင် လက်
ဖြင့် စားစရာကိုယူ၍ ပါးစဝ်ဖြင့် ဝါးစားပေးရ၏။ (အတ္ထ) ၏
ကောင်ကလေးက အိပ်ချင်လျှင် အိပ်ရ၏။ စကားပြောလို့သောအ
ခါ (အတ္ထ) ကောင်ကလေး၏ အလိုအတိုင်း ပါးစဝ်၊ လျှောတို့ လှပ်
ရှား၍ အသံထွက်အောင်ပြုပေးရ၏။ ထွက်သောအသံသည်ပင်
(အတ္ထ) ၏ကောင်ကလေး၏ အလိုအတိုင်း စကားပြောမှု၊ ဆိုမှု
တွေ ထွက်နေရ၏။ တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက်ချစ်ခြင်း၊ မုန်း
ခြင်းသည်ပင်လျှင် အတ္ထ (၏) ကောင်ကလေး၏ချစ်ခြင်း၊ မုန်းခြင်း
ပင် ဖြစ်နေကြ၏။

ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး၏ပိုင်ရှင်သည် (အတ္ထ) ၏ကောင်က
လေးဖြစ်သည့်ဟု အထင်ရှိကြပါသည်။ (အတ္ထ) ၏ကောင်ကလေး
သည် ခန္ဓာကိုယ်အတွင်း၌ ရှိသည့်ဟု ယူဆကြပြီး ထို (အတ္ထ) ၏
ကောင်ကလေးကိုပင် “အသက်ကောင်၊ ဝိညာဉ်ကောင်၊ လိပ်ပြာ
ကောင်” ဟု အမျိုးမျိုးနာမည်တစ်၍ စွဲလန်းနေကြပါသည်။ ဒီအ

ကောင်၊ ဟိုအကောင် ဟူသော အသုံးအနှစ်းများမှာလည်း ထို (အတ္ထကောင်) လေးကို ခေါ်သော အသုံးအနှစ်းများပင်ဖြစ်နေကြပါသည်။

ဘဝပြောင်းရာမှာလည်း အတ္ထ(၏)စွဲ (ဒီဋီ္ပီ) ပါနေပုံ

အရှင်အကာဘိဝသ ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်၍ လူအချို့တို့ အထင်ရှုကြသည်မှာ၊ ဤဘဝ (ခန္ဓာကိုယ်) သည် ထို (အတ္ထ) (၏) ကောင်ကလေး၏နေရာ ခန္ဓာအိမ် ပင်ဖြစ်၏၊ ဤဘဝ (ခန္ဓာ) အိမ်သည် အိုမင်း ယိုယွင်းလာသော ကြောင့် ဖြစ်စေ၊ ရောဂါအမျိုးမျိုးဖြစ်လာ၍ ခန္ဓာအိမ် မခိုင်မဖြာ ယိုင်လဲလုံနေသောကြောင့် ဖြစ်စေ၊ ထို (အတ္ထ) ၏ အကောင်ကလေးသည် ထိုခန္ဓာအိမ်အဟောင်းကို စွန်၍၊ ခန္ဓာအိမ်အသစ် သို့ ချွဲပြောင်းပြန်သည်။ ခန္ဓာအိမ်သာပျက်၍ (အတ္ထ) (၏) အကောင်ကလေးက မည်သည့်အခါမှ မပျက်ပါ (မြေ) သော (နိုဝင်း) တရားသာ ဖြစ်သည် ဟူသော (၏) ဘဝဆက်သည်ဟူသော အယူ (သသတဒိဋ္ဌး)အယူ ရှိနေကြပါသည်။

အချို့လူတို့မှာကား လက်ရှိဘဝကို အလွန် ခင်တွယ်ကြပီး (အတ္ထ) ၏ကောင်ကလေးပောက်သွားမှာကို အလွန်စိုးရိမ်ကြပါသည်။ ထိုသူတို့သည် သေခါနီးအချိန်၌ (၏) သေတော့မည်၊ (၏) ဘဝပောက်တော့မည်၊ (၏) သေရင် (၏) ဘဝပြတ်ပါပြီ၊ (၏) ဘဝပောက်ပြီဟူသော ဘဝပြတ်သည် ဟူသောအယူ (ဥဇ္ဈာဒဒိဋ္ဌး) စွဲရှိကြသူများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုသူတို့သည် သေခါနီး၌ (၏)

သေတော့မည်၊ ငါသား၊ ငါသမီး၊ ငါမယား၊ ငါတိုက်တာ၊ ငါအိုးအိမ်၊ ငါ ရွှေငွေပစ္စည်းတွေနဲ့ (ငါ) တော့ ခဲ့ရတော့မည်ဟု စိုးရိမ်မှု (သောက)၊ စွဲလန်းမှု (ဥပါဒိန်) ကြီးစွာဖြင့် သေခါနီး ဘဝ ပျောက်မှာကို အလွန်စိုးရိမ်ပြီး၊ လက်ရှိဘဝကို မလွတ်ချင်ပဲ၊ လက်ရှိဘဝကို အလွန်တွယ်တာရင်းဖြင့် မျက်ရည်စက်လက်ကျပြီး သေပွဲဝင် သွားကြသည့်သူများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုသူတို့သည် ရှင်းတို့၏အိမ်၌ တန္ထားပြီတွောများ ဖြစ်ကြပြီး မကျတ်နိုင်တော့ပေါ့ အချို့မှာ အိမ်မွေး တိရှစ်နှစ်များ ဖြစ်လျက် ရှင်းတို့၏အိမ်၌ ပြန်စောင့်ကြရ၏။

ငါသေရင် ငါဘဝတော့ ပျောက်ပါပြီ၊ ငါသား၊ ငါသမီး၊ ငါမယား၊ ငါအိုးအိမ်၊ ငါတိုက်တာ၊ ငါရွှေငွေ၊ ငါပစ္စည်းတွေနဲ့ ခဲ့ခဲ့ရ ပါပြီဟု လက်ရှိဘဝကို မလွတ်ချင်ပဲ (ငါ) ဘဝ ပျောက်တော့မည် ဟူသော အသွေးဖြတ်သော (ဥဇ္ဈာဒဒီဋ္ဌာ) အယူအစွဲနှင့် သေပွဲဝင်ကြ ရသော သူတို့သည် (အကုသိုလ်) ကို အလွန်အားသန်ကြပါသည်။

ထိုသူတို့ အယူရှိကြသည်မှာ (ဘဝ) ဆိုတာ သေရင်ပြတ် တာပဲ၊ နောက်ဘဝမှုမရှိပဲ၊ ဒီဘဝချမ်းသာဖို့ပဲ အရေးကြီးတယ်၊ ဘယ်သူသေသေ ဝတော်မာဖို့ပဲ အရေးကြီးသည် ဟူ သော ယူဆ ချက်ဖြင့် ကဲ ကံ၏အကျိုးကို မဖြင့်၊ သူတစ်ပါးအသက် သတ်ရှုံး ကိုလည်း ဝန်မလေး၊ သူတစ်ပါးအား လှည့်ဖျားရမှာကိုလည်း ဝန်မလေး၊ သူတစ်ပါးအား မတရားလုပ်ရမှာကိုလည်း ဝန်မလေး ကြသော (အကုသိုလ်) အားသန်ကြသူများသည် (ဥဇ္ဈာဒဒီဋ္ဌာ) အယူ ခွဲနေကြသူများ ဖြစ်နေကြပါသည်။

(ကုသိလ်)အားသန်သူများသည်၊ နောင်ဘဝရှိသေးသည်
ဟူသော (သသတဒီဋီဌီ)ဝါဒအယူကို အလွန်နှစ်သက်ကြပါသည်။
နောင်ဘဝ ကောင်းကျိုးကိုမျှော်ပြီး ကြိုက်နေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
ထိုဝါဒစွဲ သန်သောသူတို့သည် (ကုသိလ်) ကောင်းမှုကို ပြကြပါ
သည်။

ထို (သသတဒီဋီဌီ) နှင့် (ဥဇ္ဈာဒဒီဋီဌီ) ဝါဒစွဲ (၂) ခုသည်
ဘာသာတိုင်း၌လည်းကောင်း၊ ဘာသာမျိုး၌လည်းကောင်း၊ ယောင်
ချာချာ လူလုပ်နေကြသည့် လောက္တရာ (အသိ) တရား မရှိကြ
သည့် ဝေလေလေလူများ၌လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါတိုင်း၌ပင်
တစ်ခုခု ပါဝင်နေတတ်ကြပါသည်။

ဤ (သသတဒီဋီဌီ) နှင့် (ဥဇ္ဈာဒဒီဋီဌီ) အစွဲ (၂)ခု မကင်း
ကြသေးသောသူများသည် နှင့်နှားကြီးအား ချည်တိုင်း၌ ချည်
လျက် မောင်းနှင်နေသကဲ့သို့ မည်သို့မျှပင် ဘဝ လွတ်မြောက်
အောင်၊ သံသရာဝင့်ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်အောင် အားထုတ် ပါ
သော်လည်း အချည်းနှီးသာဖြစ်နေတတ်ကြပါသည်။ အကြောင်း
မှာ အမှန်မြှင်တရား (သမ္မာဒီဋီဌီ) ကို မသိပါ၊ အမှားမြင် (ဒီဋီဌီ) နှင့်
လူ လုပ်နေကြသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဤ (သသတဒီဋီဌီ)နှင့် (ဥဇ္ဈာဒဒီဋီဌီ) အစွဲ ဒီဋီဌီ (၂) ခု၏
လက်သည် တရားခံသည် (သတ္တာဒီဋီဌီ) ပင် ဖြစ်ပါသည်။ (သတ္တာ
ယ) ဟုခေါ်ဆိုသည့် (ခန္ဓာဝါးပါး) သတ္တာယကို အတ္ထ (၄၅) ဟု
အထင်ရှုကြသည့် အမှားမြင် (ဒီဋီဌီ) ကြောင့် (သတ္တာယဒီဏ်) အစွဲ
ဖြစ်နေသောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

(ဒီဋ္ဌ)သည် (၆၂) ပါးပင် များပြားသော်လည်း အချုပ်မှာ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးဖြစ်သော (သဏ္ဌာယ) ဟူခေါ်သော (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို (ငါ) ထို့ယူသော (ငါ)လို ထင်သော (သဏ္ဌာယဒီဋ္ဌ) အထွေးပို့ ကြောင့်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ငါ (ဒီဋ္ဌ) ဖြစ်ပေါ်လာပုံ

လူဘဝမှာ၊ လူလောကမှာ လောကသားအချင်းချင်း နား လည်ကြရအောင် (သမုတ်) ထား၍ (ပညတ်) ထား၍ ခေါ်ဝါး နေကြသည်မှာ ငါ၊ သူ၊ ယောက်၍၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ လိုသာ ခေါ်ဆို ပြောဆိုနေကြရပါသည်။ ငါလိုပြောရင် သိ၏၊ သူလိုပြော ရင်သိ၏၊ ယောက်၍၊ မိန်းမ၊ ခွဲခြားပြောမှုသိကြလို ငါ၊ သူ၊ ယောက်၍၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ကိုယ်ခန္ဓာ၊ ခေါင်း၊ ခါး၊ ခြော လက်၊ တော့၊ တောင်၊ ရေ့၊ မြေ၊ မြို့၊ ရွာ၊ စသည်ဖြင့် သမုတ်ထား သည့်၊ လောကမှာရှိရှိသမျှ ခေါ်ဝါးသုံးစွဲကြသည့် အခေါ်ဝါး မှန်သမျှသည် လောကိုပုထို၍လူသားများအတွက် အခေါ်အ ဝါးများသာဖြစ်၏။ ဒီလိုမခေါ်လျှင် နားမလည်နိုင်ကြလို သမုတ် ထားမှုမှန်သမျှ (သမုတ်သစ္စာ)အနေဖြင့် မှန်ပါသည်ဟု ဘုရားရှင် ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

သို့သော်မြတ်စွာဘုရားဟောကြားခဲ့သည့် လောကုတ္တရာ တရား ဒုက္ခသံသရာမှ လွတ်မြောက်သည့် (နိဗ္ဗာန်) ချမ်းသာကို ရလိုကြပါလျှင်၊ အရိယာသူတော်၍လှုပျား ဖြစ်လိုကြပါလျှင် လောကသားတို့ သိကြမြင်ကြသည့် (သမုတ်သစ္စာ) လောကီ

(ပညတ်) အမြင်မှ (ပရမတ္ထသစ္ာ) အမှန်မြင်တရား၊ အမှန်ရှိ၊ အဟုတ်ရှိ၊ တကယ်ရှိ (အမှန်မြင်) အသိတရား (သမ္မာဒီဇိုင်း) ပညာဉာဏ် အမြင်လိုအပ်ပါသည်။

လောကထဲမှာ ခေါ်ဝေါနေကြသည့် အခေါ်အဝေါ (ပညတ်) များသည် လောကီကိုစွဲအနေဖြင့်မှုန်၏။ (လောကီ) နှင့် မရောယူက်သော လောကုတ္ထရာ အမြင်၊ (နိဗ္ဗာန်)ချမ်းသာအတွက် အမြင်၊ (ပရမတ္ထသစ္ာ) အမြင်၊ တကယ်ရှိ၊ အမှန်ရှိ၊ အမှန်တရား အနေဖြင့် လောကီပုထုဇွဲလျှေားတို့၏ (ပညတ်) အမြင်သည် (လောကုတ္ထရာအမြင်)နှင့် ကြည့်လျင် မမှန်တော့ပါ၊ (ပညတ်) အမြင်သည့်ကွာသံသရာပြတ်ကြောင်း (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း အမှန်မြင်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ပြောင်းပြန်ဖြစ်နေပါတော့သည်။

ပုထုဇွဲလျှေားများအနေနှင့် (၄) လို့ ပြောရင်၊ ဆိုရင်၊ သိနားလည်နေကြသည့်အတွက် ထိုသို့ (၄) လို့ ပြောရင်း ဆိုရင်း နှင့်ပင် (ခန္ဓာဝါးပါး) သက္ကာယကို (၄)လို့ယူသည်၊ (သက္ကာယဒီဇိုင်း) (၄) လုံးလုံး ဖြစ်လာကြပါတော့သည်။

(၄) လုံးလုံး ဆိုသည်မှာ (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို အတ္ထ(၄) ကောင်လို့ အယူရှိနေကြသည့် အတွက်ကြောင့်ဖြစ်လာရ၏၊ ထိုကြောင့် ပုထုဇွဲများသည် (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရားနှင့် ဆန့်ကျင်နေသည့် (၄) (ဒီဇိုင်း) ကြီးများပင်ဖြစ်နေကြပါတော့၏။ ဘုရားလက်ထက်တော်က ကံကံ၏ တရားကိုမယုံပဲ အယူမှား သည့် (မိဇ္ဇာ) အယူရှိနေကြသူများကို (မိဇ္ဇာဒီဇိုင်း) ကြီးများ ဟု

ခေါ်ဝေါကြသကဲ့သို့ (ခန္ဓာဝါးပါး) ကိုယ်ခန္ဓာကြီးကို အဖွဲ့ (၏) ကောင်ပဲဟု အယူရှိကြသည့် ပုဂ္ဂိုဇ်လူသားများသည် (၏) ဒီနို
ကြီးများ (၏) (သက္ကာယဒိန္ဒိ) ကြီးများပင် ဖြစ်နေကြပါတော်
သည်။

ဝန်ဝါသီလေယူဓမ္မသာမိတေရာ် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက
လောက၍ (၏) တစ်လုံး အသုံးများနေခြင်းကြောင့်၊ ပုဂ္ဂိုဇ်
တို့သည် (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို (၏) ဟုထင်နေကြ၏။ (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို
(၏) တု ထင်နေသော (သက္ကာယဒိန္ဒိ) ဖြစ်နေသမျှ ကာလပတ်
လုံး၊ ဒုက္ခ ဆင်းရဲခြင်းဖြင့် လုံးပါး ပါးနေကြရပါတော့မည်။
(ကုသိလ်) မရှိလျှင် (ဒီန္ဒိ) နှင့် အပါယ်သံသရာ၍ လည်နေ ကြရ
မည်သာ ဖြစ်တော့သည်။

ပုဂ္ဂိုဇ်များသည် (၏) အယူဖြင့် သားစဉ်မြေးဆက် (၏)
ပဲဟု အယူရှိလာကြသည့်အတွက် (၏) ဟူသော အယူ (အမှား)
ကို တကယ့်အမှန်ပဲဟု ထင်မြင်ကြလျက် ပုဂ္ဂိုဇ်လူသားတိုင်း
(ခန္ဓာဝါးပါး) ကို (၏) ဟူ၍ တယူသန်သုံးစွဲခဲ့ကြပါသည်။ ယင်း
(၏) သည် ပဲဗူးဆားသဖြய နေရာတိုင်း၌ သုံးစွဲခဲ့ကြရာ၊ ကိစ္စ
တစ်ခု ပေါ်တိုင်း၊ (၏) ပါမြဲ ဖြစ်နေကြ၏။ (၏) မပါလျှင် စကား
အရာမှာပင် ဟာတာတာ ဖြစ်နေကြတော့ပါသည်။

(၏) အယူရှိလျှင် တန်ပြန်ဖြစ်သော (သူ) သည်လည်း
အလိုလို ပေါ်ထွက်လာ၏၊ (၏) ကို ခွဲထုတ်လိုက်သော (၏) နှစ်
ကိုယ်စွဲ ဖြစ်နေ၏၊ (၏) နှင့်ပင် နှိုင်းယှဉ်သောကြောင့် (၏) ဘက်

က ကြည့်လျင် (၏) သည် (၏) ဖြစ်၏၊ (သူ) ဘက်က ပြန်ကြည့်
ပြန်လျင် (သူ) သည် (၏) ဖြစ်နေပြန်၏။

ထိ (၏) နှစ်ခု၌ အဖိုးတန်ပစ္စည်း တစ်ခုကို ယျဉ်ပြီးစိုင်လု
ကြပါလျင် (၏) ဘက်ကသာ နိုင်နေကြရ၏။ သေရေး၊ ရှင်ရေး၊
အပြီးစိုင်လုကြပါလျင်လည်း (၏) ဘက်ကသာ နိုင်ကြမည်သာဖြစ်
၏။

လောက၏ (ဒိဋ္ဌ) သွေး မကင်းစင်သေးသူ လူ (၁၀)
ယောက်ကို မေးကြည့်လျင် (၏) ဘက်ကသာ နိုင်လိုသည်ဟု နှုတ်
က ပြောဆိုကြမည်သာဖြစ်၏။ အခြေအနေအရ နှုတ်က ဘူးကွဲယ်
လျှင်လည်း ကိုယ်နှင့်စိတ်က ဝန်ခံကြမည်သာဖြစ်ကြ၏။ တစ်ဖက်
က ရှုံးနေသည့် (၏) ကလည်း ထိုနည်းတူစွာ ဖြစ်နေကြမည်သာ
ဖြစ်၏။

တစ်ဖက်နှင့် တစ်ဖက် သာစောလိုလျင် ယျဉ်ပြီးကြမည်၊
တစ်မျိုးဖြင့် မနိုင်လျင် တစ်မျိုးဖြင့် ယျဉ်ပြီးကြမည်၊ တရားသဖြင့်
မနိုင်လျင် မတရားသဖြင့် အနိုင်ယူကြမည်၊ ထိ (၏) ပြိုင်ပွဲကြီးထဲ
၌ အကုသိုလ်၊ ဒုစရိတ်တို့သည် သူ (၏) ဘက်၊ ကိုယ် (၏) ဘက်
ချည်းဖြစ်ကြတော့၏၊ ဤကား (ဒိဋ္ဌ) (ဝါတကော) သမားတို့၏
သဘောထားပင် ဖြစ်တော့၏။

၈ (ဒီ) သည် အကုသိုလ် ဒုစရိက်တို့၏ ခေါင်း ဆောင်ဖြစ်ပဲ

ဝန်ဝါသီဉေယျဓမ္မသမီတော် ဆရာတော်ကြီးက ဆက်
လက်၍ (အကုသိုလ်)၏ တည်မြို့ရာကား(ကံ)သုံးပါး (စေတသိက်)
ဖြစ်၏။ ကာယကံ၊ ဝစ်ကံ၊ မနောကံတို့ဖြင့် ပြစ်မှားကျူးလွန်သော
အကုသိုလ်ဖြစ်၏။ အကုသိုလ်ဒုစရိက်၏ တည်မြို့ရာမှာကား (ဒီ)
(စေတသိက်)ပင် ဖြစ်လေတော့၏။ မကောင်းမှ ဒုစရိက်တို့သည်
အမှားမြင် (ဒီ) ပေါ်၍ တည်မြို့ကြ၏။ (မသိမှု) မောဟ (အစိန္တာ)
ကြောင့် ကြိုက်မှု (လောဘ)၊ မကြိုက်မှု (ဒေါသ) တို့သည် (စိတ်)
ကို လုညွှားကြပြီး (စိတ်)နှင့် သဘောတူညီမှုရပါက ဆိုင်ရာ
(ကိုယ်) နှင့် (နှုတ်) ကို နိုင်းစားလေတော့၏။

ထို (အကုသိုလ်) တို့သည် (ဒီ) နှင့် ယုံးလျှက်နေကြ
သဖြင့် (ဒုစရိက်) ပြုရာ၌လည်း ယင်း (ဒီ)ကိုသာ အမြေခံ၍
ကျူးလွန်ကြရသော၏။ (ဒီ) သည် (အကုသိုလ်) (ကံ) ကို စိရင်၏။
ဒုစရိက်သည် (ဒီ) နှင့်ယုံးလျှက် (ကံ) ပြုရာကို ခံရ၏။ ထိုကြောင့်
ကံသုံးပါးဖြင့် အကုသိုလ်၊ ဒုစရိက်မှု ပြုလေတိုင်း (ဒီ)သည်
ခေါင်းဆောင်ဖြစ်နေတော့၏။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားခဲ့သည်မှာ
လည်း ခန္ဓာဝါးပါး (သဏ္ဌာယ)ကုံ (၅) ထင်သည် (သဏ္ဌာယဒီ)
(၆) ဦးစီးနောမှု (ဒီ) နှင့်ပတ်သက်၍ ဟောကြားခဲ့သည် (ဒီ) ခွာ
တရားတော်တွင် အဇာတသတ်မင်းသား၊ သူဖောင် ပိမ့်သာရမင်း

ကြီးကို သတ်ရာမှာ သူကိုယ်သူ (အတွေ) သညာ (၏) ပဆိုတဲ့ (၏)
စွဲ၊ ပုဂ္ဂိုလ်စွဲ ရှိနေတော့ (၏) အသက်ကြီးမှ ထိုးမွေးနှစ်းမွေး ရမယ်
ဆိုရင် (၏) အတွက် အလကားပေါ့၊ (၏) မှာ ခံစားချိန် မရှိတော့
ဘူး ဆိုပြီး (အတွေ) သညာ (၏) လို့ ထင်နေတဲ့ (အတွေဒို့) (၏) စွဲ
နဲ့ အဖ သတ်တဲ့က ကျူးလွန်လိုက်တာပါပဲ။

၏ (ဒို့) ကနေ ဒီဇူပါဒါန်လုပ်တာ (မနောက်) ကစပြီး
ဖြစ်ပေါ်ခဲ့လို့ (ကာယက်) တောင်မဟုတ်သေးဘူး၊ (ဝစ်က်) နဲ့ပဲ
ဖင်ကို သတ်ခိုင်းလိုက်တော့ (လောကကူးမြို့) ဆိုတဲ့ အပါယ်ငရဲ
ကျရတယ်၊ အဖသတ်လို့သာ ငရဲကျတယ်လို့ ဆိုရတယ်၊ စင်စစ်
တော့ အဖကိုသတ်ဖြစ်အောင် တိုက်တွန်းတာက (၏) ဆိုသော
(သဏ္ဌာယဒို့) အတွေသညာ (၏) လို့ အမြင်မှားသည့် (ဒို့) (၏)
ပါပဲ။

မိဘက ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဘုရားကို အလွန်ကြည်ညီပြီး
မေတ္တာတရား ထားတတ်တဲ့မိဘ၊ သူက ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်ပေပဲ
(သဏ္ဌာယဒို့)၊ (ဒို့) ဘယ်ကလာတုံးဆိုတော့ (အတွေ) သညာက
လာတယ်၊ (အတွေ) သညာဆိုတာ ခန္ဓာဝါးပါး (၏) ရုပ်နာမဲ့ နှစ်
ပါးကို (၏) လို့ ထင်တာက စတာပဲလို့ ဟောကြားခဲ့ပါသည်။ ခန္ဓာ
ဝါးပါးကို (၏) လို့ ယူသော သဏ္ဌာယဒို့ (၏) စွဲနေခြင်းသည်
(ဒို့) ဖြစ်ပြီး (ဒို့) သည်ပင်လျှင် အကုသိုလ် ဒုစရိုက်တို့၏
ခေါင်းဆောင် ဖြစ်ကြောင်း ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

(၏) လိုချင်သည် ဖြစ်လျှင် (ဒို့) ခေါင်းဆောင်ပါသည်။

(အဝိဇ္ဇာ၊ တဏ္ဍာ) အသိ၊ အကုသိုလ် အသိဖြစ်ပါသည်။ (၅) သတ်ခဲ့ပြီဆိုလျှင် (ဒိဋ္ဌ) ခေါင်းဆောင်သော ဒုစရိတ်အသိဖြစ်ပါသည်။ ဤအသိများ၏ (ဒိဋ္ဌ) ခေါင်းဆောင်နေပါတော့သည်။

(ဒိဋ္ဌ) သည် (၆၂)မျိုးပင် များပြားသော်လည်း လက် သည်းကား (၅)ဆိုသော် (သဏ္ဌာယဒိဋ္ဌ) အတ္ထသညာဒိဋ္ဌပင်ဖြစ်၏။ (၅) ဒိဋ္ဌတစ်လုံးရလျှင် တဏ္ဍာ (၅) ကိုယ်၊ မာန (၅) ဟာ ဒိဋ္ဌ (ရုပ္ပါဒ္ဓာ) သည် (၅) ဒိဋ္ဌတစ်လုံးထဲက ခွဲထွက်လာပါသည်။

ဒိဋ္ဌတို့၏ စားကျက်များ

ဝန်ဝါသီဉေယျဓမ္မသာမိတော် ဆရာတော်ကြီးက (ဒိဋ္ဌ) ဦးစီးသော (အကုသိုလ်ဒုစရိတ်) ဆိုးတို့၏ ကျက်စားရာ နေရာ သည် (ကိုယ်၊ နှုတ်၊ နှုလုံး) သုံးပါး (၅) ကံသုံးပါးပင်ဖြစ်၏။ (ဒိဋ္ဌ) တို့၏ တည်းခိုးရာ နေအိမ်သည်ကား (အာရုံ) နှင့် (သဏ္ဌာန်) ပင် ဖြစ်၏။

ထို (ဒိဋ္ဌ) ၏ ကျက်စားရာ ဦးဆောင်တတ်ရာ (အာရုံ)နှင့် (သဏ္ဌာန်) ကို လိုက်၍ အကုသိုလ်၊ ဒုစရိတ်နှင့် အရောဝင်သော စိတ်ကို ညစ်ညမ်းစေသော (ကိုလေသာ)ဖြစ်၏၊ စိတ်ကိုညစ်းညမ်း စေသော (ကိုလေသာ) နယ်ပယ်သည်လည်း သုံးမျိုးသုံးစားပင် ဖြစ်လာခဲ့ခြင်း။

ကိုလေသာသုံးမျိုး

(၁) ဝိတိကြဲမကိုလေသာ

ဆိုသည်မှာကာယက်၊ ဝစ်ကံ၊ မနောက်တည်းဟူသော ကံသုံးပါးလုံးဖြင့် ကျူးလွန်မှုကိုဆိုလိုပါသည်။ စိတ်ထဲ မှာ အောင့်မထားနိုင်၊ ချုပ်တည်းပြီး မထားနိုင်သော ကြောင့်၊ ဒေါသထွက်လာသည့်အလျောက် ကိုယ်၊ နှုတ်၊ တစ်ခုခုတို့ဖြင့် မကောင်းမှု ဒုစရိုက်တစ်ခုခုကို ကျူးလွန် လိုက်သော ဒုစရိုက်မှုကို ခေါ်ဆိုသည်။

(၂) ပရီယုဌာနကိုလေသာ

ဆိုသည်မှာ စိတ်ထဲမှာ ကြိတ်မနိုင်ခဲမရဖြစ်ပြီး ကြိတ် ပုန်းအဖြစ် မနောက်မြောက် (စိတ်) ဖြင့် ပြစ်မှား ကျူးလွန်လိုက်သော မကောင်းမှု ဒုစရိုက်ကို ခေါ်သည်။

(၃) အနုသယယကိုလေသာ

ဟူသည် (မဂ်ညာဏ်) ဖြင့် မပါယ်-မသတ်-မခြင်း၊ မသိရာ မသိနိုင်လောက်အောင် အလွန်ခက်ခဲ နက်နဲ့လျှောက် သံသရာက မျိုးပို့မှ ပါလာသော (ဝိတိကြဲမ)နှင့် (ပရီယုဌာန) ကိုလေသာတွေကို ကံသုံးပါးဖြင့် ကျူးလွန် လာအောင် အစဉ်သဖြင့် နှီးဆွဲပေးနေသော၊ နှုပ်စက်မှု ပေးမည့် ဆိုးကျိုးကို ဖန်ဆင်းပေးမည့် လူနောက်ကို

အရိပ်သဖွယ် လိုက်ပါနေသည့် သတ္တဝါကြီး၏ (စိတ်) အစဉ်နောက်သို့ ထပ်ချုပ်မဆာအစဉ်ပါနေ ဗိုတ္ထယ်နေသည့်၊ ကိန်းဝပ်လိုက်ပါနေသည့် အကုသိုလ် (သတ္တိ) များကို ခေါ်ဆိုပါသည်။

ဝန်ဝါသီဥယျာမွေသာမိတေရာက်ကြီးက (အနှစ်သယ) ကိုလေသာသည် မထင်ရှား (ဥပမာ) ပြလျှင် အိပ်ပျော်သူသည် ကံလုံး၏ ဘာအပြစ်မျှမရှိ၊ သို့သော် နှီးသူရှိချိန်းလာလျှင် စိတ်မချုရ၊ ထိုအတူ (အနှစ်သယ) ကိုလေသာဟူသည် ယခင်ဘဝဘဝက ပြုစဉ်တုံးက (အာရုံး)၌ ပြိုနေသော ကြိုက်၊ မကြိုက် (လောက) (ဒေါသ) သည် စိတ်ထဲတွင် ကိန်းအောင်း၍ စွဲပြီးကျေနှုနိုးခဲ့၏။ ထိုအစွဲသည် သေလွန်ချုပ်တဖန် (စုတိ) (ပဋိသန္ဓာ) ယူရှု၍ (ကြိုက်) (မကြိုက်) အစွဲသည် ပဋိသန္ဓာယူသည့် သဏ္ဌာန်၍ ထင်ဟပ်လာ၏ (မျိုး) အဖြစ် ပါလာ၏။

(ဥပမာ) ပြသောတော်ပုံရှိက်ခံရှု၍ မှန်ဘီလူး၌ အရိပ်ထင်လျက် ဖလင်၍ အရှပ်ကပ်နေပုံအတိုင်းပင်ဖြစ်၏။ မှန်ဘီလူးအားသည် (အာရုံး) စွဲဟူ၍ မှတ်ရာ၏၊ ဖလင်၏ အစွဲအားသည် သဏ္ဌာန် စွဲ ဟူ၍မှတ်ရ၏။

ထိုအစွဲ(၂)မျိုးတို့သည် တစ်ခိုင်ခိုင်းမီးပြ၍ ပေးချေသော တဖက်စဏ္ဍာ၍ မိမိ၏ ရှုပ်သွင်ပိုပြင်စွာ ပေါ်ထွက်လာသကဲ့သို့ ထိုအတူ အာရုံးခံစားရှု၍လည်း ကြိုက်၊ မကြိုက်စသည့် သဘောကြောင့် စွဲကျေန်ရစ်ခဲ့သောအစွဲများသည် အကျိုးပေးခွင့် သာသောကာလျှော့ (ဘဝ) အဖြစ်ကိုရစေ၍ ထိုကြိုက်စွဲ၊ မကြိုက်စွဲ စသည့်

၄၆

နိဗ္ဗာန်ပို့မည့်

အတိုင်း အကျိုး (ပိပါက်) စိတ်များပြန်လည် ခံစားရတော်၏။

(အနုသယ) ကိုလေသာသည် ရွှေး (ပိပါက်) စိတ်အတိုင်း (ကံသုံးပါး) တို့ ထွေ့လှုပ်ရှားခွင့်ရအောင် အိပ်ယာမှုထရန် နှီးပေး ချေတော်၏။

(အနုသယ) ကို နားလည်နိုင်သည်မှာ ခွေးဘဝဖြစ်စဉ်က ခွေးမိန်းမကို တကျာပေမဖြင့် ပြစ်များသာယာမိခဲ့သော ဒုစရိုက် မျိုးစွဲသည် လူဘဝရောက်နေစဉ်ကာလ ငုပ်ကွယ်နေလေသဖြင့် ထိုခွေးမိန်းမကို မြင်တွေ့ပါသော်လည်း မတုန်လှုပ်ချေ။ အကယ် ၍ ခွေးဘဝကို ပြန်ရောက်ရှိ၍ ခွေးမိန်းမကို မြင်ချေသော်ကား အတက်ပေါက်လာတော့မည် ဖြစ်၏။

ထို အတူ လူဘဝ စသည်များက ဒုစရိုက်များသည် အခြား ဘဝများသို့ ရောက်ရှိနေစဉ် ငုပ်ကောင်အဖြစ် ကိန်းနေ တတ်ပြီးမှ တဖန် လွန်ကျူးမိရာ ဘဝမျိုးသို့ ပြန်ရောက်လေမှ ကံသုံးမျိုးကို ထွေ့သောင်းကျွန်းလာတတ်သည်ကို (အနုသယ) ကိုလေသာ ဟု မှတ်ယူရမည်ဖြစ်၏။ (အနုသယ) သည် (ကံ)တိန်းနှင်သားတစ်ပါးနှယ် အချိန်အခါ ဘဝ သို့ လိုက်၍ ကံသုံးပါးတို့ ထွေ့သောင်းကျွန်းစေခြင်းဖြင့် ဆိုးကျိုးကို ဖန်ဆင်းပေးသူ ဖြစ် နေတော်၏။

အရှင်အနကာတိဝါသဆရာတော်ဘုရားကြီး ရေးသား ပြရားလည်း (အနုသယ) သည် (မသိမှု) (အပိဋ္ဌာ) က စခဲ့၏။ (ကိုလေသာ) သည်လည်း (အနုသယ) မှ စပြန်၏။ ထို့ကြောင့် -

အဝိဇ္ဇာန်သယ ပရိက္ခတ္ထန တဏ္ဍာန်သယမူလကေန
သံဃံဃံဃံဃံ (သံဃံဃံဃံဃံ) ဖနိယမာန်... ဟူ၍ (သံဃံဃံဃံဃံ) သံဃံဃံဃံဃံ
သံဃံဃံဃံဃံ လာရှိရာကို ဖော်ပြပေးခဲ့ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာ(မသီမှု) ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော (အနုသယ)
ကိုလေသာတို့၌ ပရိက္ခတ္ထန = ခြိခံလာသည်မှာ တဏ္ဍာန်သယ
မူလတေန = (တဏ္ဍာန်သယ) ကိုလေသာသာလျှင်အကြောင်းရင်း
ရှိသောကြောင့် (သံဃံဃံဃံ) = ပြုလုပ်ခဲ့သော ကုသိုလ်၊ အ^၁
ကုသိုလ်ကံတို့သည်၊ ဖနိယမာန် = အစဉ်တစိုက်လိုက်၍ ဘဝ
အစဉ်၌လိုက်၍ ဖြစ်စေကြောင်းသံဃံဃံဃံ လာရှိသည်ကို ပြဆို
ပါသည်။

အနုသယကိုလေသာကို နားလည်စေလိုသည်မှာ ချမ်း
သာသော မိဘ၌ လူလာဖြစ်သော်လည်း ငယ်စဉ်ကပင် ပညာကို
မလိုလား၊ ကြီးပွားချမ်းသာမှုကို မလုပ်ချင်၊ သူဝါသနာပါသည့်
တပ်မက် နှစ်သက်မှု တစ်ခုခုကိုသာ လုပ်တတ်၏။ မကောင်းမွှေ့
သာ မွေ့လျှော်၏။ မိဘက ဆုံးမ၍ မရပေါ်။

အနုသယကိုလေသာ သောင်းကျွန်း နေခြင်းကြောင့်
ဖြစ်၏။ ထိုအနုသယကိုလေသာထြွေမှု အားနည်းသွားလျှင်
အသိတရားဝင်၍ ဆုံးမ၍ ရနိုင်၏။ (အနုသယ) ကိုလေသာ
အားကြီးလေသော် အသိတရားမဝင်နိုင်၍ အသက်ကြီးလာသည့်
အချိန်အထိ ထိုသွားသည် မကောင်းမှု ဒုစရရှိကံတို့သာ ပျော်ပါး
နေခြင်းဖြစ်၏။ အချို့ကားငယ်စဉ်က သိတတ်လိမ့်၏။ ကြီးမှ

ပျက်စီး၏။ ပျက်စီးသည့်အချိန်သည် အနုသယကိုလေသာတို့
ထက္ခသောင်းကျွန်း ခြင်း ခံနေရသောကြောင့်ဖြစ်၏။

အကုသိုလ်များခဲ့သော ဘဝဘဝကပါလာသည့် (အနုသ
ယကိုလေသာ) တို့သည်တို့သူတို့၏ ဘဝတလျှောက်လုံး၌ အမြဲ
ထက္ခသောင်းကျွန်းနေသော် တို့သူ၏ဘဝတစ်လျှောက်လုံးသည်
လည်းလူဆိုးဘဝ အရှက်သမားဘဝ မကောင်းမှုကိုပဲ ပြုလုပ်
တတ်သည့်ဘဝ စိတ်ထားယုတ်ညံ့သူဘဝ စိတ်ပုတ်သူဘဝ
စသည် တို့ဖြင့် (အနုသယ) ကိုလေသာ ဖိစီးနေသူ၏ ဘဝသည်
အမြဲမပြတ် ဆိုးကျိုးကိုပဲ ဖြစ်ပေါ်စေ၍ ကံမကောင်းသော လူ
ဖြစ်ရ၏။ အကုသိုလ်နှင့်ပင်သေရ၏။ ထိုလူ၏ လက်ရှိ ဘဝ၌
ကုသိုလ် မပါခဲ့သော လားရာဘဝကို စဉ်းစားကြည့်နိုင်၏။ ဤသို့
လျှင် (ဒီဇိုင်း) ကြောင့် ဖြစ်လာသော (အနုသယ) အပါအဝင်
ကိုလေသာ သုံးမျိုးကို နားလည်နိုင်ကြပါသည်။

ဒီဇိုင်မှ ဖြစ်လာသော (ကိုလေသာ) သုံးမျိုးကို နားလည်
ပါလျှင် (ဒီဇိုင်း) ကို ဆရာတော်ဘုရားကြီးများရှင်းပြသည့် အတိုင်း
ဆက်လက် ဖော်ပြပါအေး။

ဒီဇိုင် (၁)သုံးမျိုး

သံလျှင်တောရဆရာတော်ဘုရားကြီးက (၁) ဆိုသော
(သဏ္ဌာယဒီဇိုင်) တစ်လုံးဖြစ်လျှင် (၁) သုံးမျိုး ခွဲထွက်လာကြောင်း
ပြဆိုပါသည်။

အမှန်မြင်တရား

၄၉

၁။ ဓတ်မမ = (တက္ကာ) = (၏)

၂။ ဓသောဟမသို့ = (မာန) = (၏)

၃။ ဓသောမေအက္ကာ = (ဒိဋ္ဌ) = (၏)

(ခန္ဓာဝါးပါး) ရုပ်နာမဲ နှစ်ပါးကို (၏) ထင်သော (သက္ကာ
ယဒိဋ္ဌ) ရှိနေလျှင် (၏) သုံးမျိုးသည်လည်း ဆင့်ပွားဖြစ်လာတော့
၏။ သက္ကာယဒိဋ္ဌ (၏) တစ်လုံး ရှိနေသောကြောင့် (တက္ကာ) သို့
ကူးဆက်သည်မှာလည်း (၏) ပဖြစ်၏။ (မာန) သို့ ကူးဆက်သည်
မှာလည်း (၏) ပဖြစ်၍ (အနုသယ) ကိုလေသာဖြစ်သော
(တက္ကာ) နှင့် (မာန) တို့ကိုပါ ကူးဆက်ရပေတော့သည်။

ပုံတူဇ်လူတိုင်း၌ သတိပဋိနာန်တရား၊ ဝိပဿနာတရား
အားထုတ်နေချိန်၊ ဉာဏ်အစ်ပေါ်နေချိန်မှ လွှဲ၍ အချိန်တိုင်း၊
စက်နှုန်းတို့တွင် ထို (၏) သုံးမျိုးမှ မလွှာတ်ကြပါပေါ့ ဒါနပြု
ခိုက်၊ သီလဆောက်တည်နေခိုက်၊ သမထ ဘာဝနာကို ပွားများနေ
ခိုက်များမှာပင် ထို (၏) သုံးမျိုးမှ မလွှာတ်နိုင်ပဲ ကြံ့နေကြရပါသည်။
သာမဏ်အမှုခဲ့နေခိုက်၊ ပြုလုပ်ခိုက်တို့မှာ ဆုံးလျှင် ပြောဖွယ်ရာ
မရှိအောင် (နိဗ္ဗာန်) နှင့် ဝေးသည့် (၏) ဒီဇိုက်လေသာများသည်
ကား ဗွက်ထ၍နေပါတော့သည်။

(၏) တက္ကာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌ ဝင်ပဲ

ကိစ္စတစ်ခုဖြစ်လာခိုက် (သိမှု)က အကုန်လုံး မလွမ်းခြား
နိုင်၍ (မသိမှု) တွေက အဝတ်ထဲ ဆီစိမ့်ဝင်ကြသလို၊ ထိန်းမနိုင်

အောင် ဝင်လာကြပါသည်။ ဖြစ်ပေါ်လာသမျှ ကိစ္စတိုင်းမှာ မိမိတို့ကသာ (အသိ) တွေ ဆက်နေမိသည်ဟု ထင်နေကြသော လည်း တကယ်မဆက်စပ်သောကြောင့် (မသိမှု)ကသာ အလွမ်း အခြားများနေကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကိစ္စတိုင်းမှာလိုပင် (မသိမှု) ကသာနေရာ အယူများနေကြပါသည်၊ (မသိမှု)က နေရာအယူ များခြင်းကြောင့် (၏) သုံးမျိုးထို့သည်လည်း (မသိမှု) ဖြစ်သည့် အပေါက်ကပင် လွယ်လွယ်နှင့်ဝင်ကြ၊ ပါလာကြတော့သည်၊ မသိမှု (အဝိဇ္ဇာ) ၏ ကျောထောက်နောက်ခံကြောင့် ဖြစ်လာသမျှ သဘောတို့မှာ (ဓမ္မ) သဘောမဖြစ်ပဲ (၏) သဘောတွေသာ အဖြစ်များနေကြခြင်း ကြောင့် (၏) ဝင်လာသည်ဟု ဆိုရပါတော့သည်။

တက္ဌာ (၏) ဝင်ပုံ

အသံတစ်ခု ကြေားခါ့က်မှာ (ကြေားခါမျွှောင်မနေပဲ) နား ဆင်မိလျှင်၊ စိတ်တောမီလိုက်လျှင် ဦးတွယ်သောစိတ်ဖြစ်သွား၍ “တက္ဌာ” (၏) ဝင်၍၊ (၏) ပါသွားပါတော့သည်။

ကိုယ့်ကိုယ်ကိုတော့ (၏) ပါသွားပါကလားဟု မသိလိုက် ပေါ့ သည်လို့မသိလိုက်ပဲ (၏) ပါသွားသည်ကို (ကိုလေသာ) ဝင် သွားသည်ဟုဆိုသည်။ (ကိုလေသာ) တို့သည် ဝင်ခါနီး၌ ဝင်ခွင့် တောင်းခံနေသည်မဟုတ်၊ ဝင်နိုင်သည့် ဒ္ဓါရ (၆) ပေါက် လမ်းမ ကြီးကား ကျယ်လှပါသည်၊ (အသိ)မလိုက်နိုင်၍ (မသိ)လိုက်တိုင်း

ဝင်သွားပါသည်၊ ဤသို့ ဝင်နိုင်ရန် လမ်းမကြီးကား မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လွှာ၊ ကိုယ်၊ ပိတ် လမ်း (၆) သွယ်ရှိသည့်အပြင် ဝင် ပေါက်ကလည်း ကျယ်ဝန်းလှ၍ (သံသရာ) လည်ခွင့် ခြေကုတ် များ ရသွားကြပါသည်။

(မသီ) လိုက်သည်က မောဟ (၏) အဝိဇ္ဇာဖြစ်၍ (အဝိဇ္ဇာ) နှင့် နေထိုင်သူဖြစ်လာပါက နောက်လိုက်ဖြစ်သော (၏) သည်လည်း ဖြစ်ခွင့် (၏) ဝင်ခွင့်ရသွားခြင်းဖြစ်လေတော့၏။

(သီ) မှုနှင့်နေလျှင် (သီ) လိုက်လျှင် (အဝိဇ္ဇာ) မဖြစ်နိုင်၊ (၏) လည်း မဝင်နိုင်၊ (၏) မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် (ဝိဇ္ဇာ) ခေါ် (သီ)မှု၊ (အသီ) နှင့် နေထိုင်လျှင် (အသီ)နှင့်တကွ (အသီ) ၏အပေါင်းအဖော် (သတီ) နှင့် (သမာဓိ) (ပညာ) စသော သံသရာ ဖြတ်လမ်းကို ရရှိကြ၍ (အဝိဇ္ဇာ) ဖြတ်သော၊ ကိုလေသာ ဖြတ်သော၊ (ဒီဋီ) ကို ဖြတ်သော၊ (တဏျာ) ကိုဖြတ်သောကြောင့် (ဒိဋ္ဌာန်) လမ်းကို ရရှိကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။

မသီမှု (အဝိဇ္ဇာ) နှင့်နေထိုင်လိုက်လျှင် (မွေး) သဘော သည် (အဝိဇ္ဇာ)မှာချည်းရပ်နေသည်မဟုတ်၊ ရပ်ထားလိုလည်းမ ရဲ သူယန္တားစက်ကြီးက အဝိဇ္ဇာ (မသီမှု)ဖြစ်လျှင် မြတ်စွာဘူရား ဟောကြားသည့် (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) တရားအော် (အဝိဇ္ဇာ)ကြောင့် သခိုရာ ဝိညာက်၊ နာမ်ရှပ်၊ သဗ္ဗာယတနာ၊ ဖသာ၊ ဝေဒနာ၊ တဏျာ၊ ဥပါဒိန်၊ ကမ္မဘဝ၊ အတိ စသော (ပဋိစ္စသမ္ပါဒ်) သံသရာလည် သည့် စက်သည်လည်း လည်ခွင့်ရသွားပေါ်ပြီ၊ လည်ခွင့်ရအောင်

လည်း (မောဟ) ဖြစ်ခွင့် ရသွားပေပြီ။

မာန (၄) ဝင်ပုံ

အသံတစ်ခုကြားရာ၌ (ကြားရုံမှူး မရှာ မသိ) သည့် အတွက် ကြားသည့် အသံပေါ်၌... သြော်... ကံကောင်းလို့၊ အဆင်ပြေလို့ ဒီသာယာတဲ့ အသံကလေး ကြားရတာပါကလား ရယ်လို့ မိမိကိုယ်ကို ကံကောင်းသူအနေဖြင့် ချမ်းသာမှု၊ လူတော် တစ်ဦးအနေဖြင့် အားရနှစ်သိမ့်မှု ဖြစ်ခွင့်ကြံလိုက်ခြင်းသည် (၄) ဝင်သွားပြီး (၄) ပါသွားခြင်းပင် ဖြစ်တော့၏။

ဤအခိုက် မိမိကိုယ်ကို အထင်ကြီးခွင့် ပေးလိုက်ခြင်း၊ မြင်၍ စဉ်းစားလိုက်ခြင်းသည် (တရား) မှတ်ကျောက်မှာဆိုလျှင် (မာန) ဟု အဖြေထွက်နေပါတော့သည်၊ ကာယကံရှင် ကိုယ်တိုင် အနေဖြင့် (၄) အရေး၊ (သူ့) အရေး၊ ဟိုအရေး၊ သည်အရေး ဟူ၍ ညာညာတာတာ စဉ်စားပေမည်၊ တရားမဗ္ဗာဆိုသော(တရား) အနေဖြင့် သူအရေး၊ ငါ့အရေး၊ ဟိုအရေး၊ သည်အရေး ဟူ၍ မခွဲခြားပေ၊ (တရား)သည် တရားသာလျှင် ဖြစ်၍ မျက်နှာလိုက်မှု မဖြေပေ။

အများအထင်၌ ကိုယ်နှုတ်တို့၌ ခပ်ကြမ်းကြမ်း ဖြစ်သည့် (မာန) အကြီးစား၊ အပေါ်စားမျိုးကျမှ မာနကြီးသည်၊ မိတ်ကြီး ဝင်သည်ဟု ရိပ်မိကြ၊ သိကြရတော့သည်၊ အထက် ဖော်ပြပါ အနှစ်စား၊ အရင့်စား (မာန) မျိုးဖြစ်သည်ကိုတော့ (မာန)ဖြစ် သွားပါကလား ဟု မထင်နိုင်၊ မမြင်နိုင်၊ မသိနိုင်ကြပေ။

ဤကဲ့သို့ (မသီ)နိုင်ကြခြင်းပင်လျှင် အဝိဇ္ဇာ (မောဟ) ဝင်သည်ဟု ခေါ်ပါသည်၊ (မောဟ)ဝင်ခွင့်ရသည်နှင့် (မာန) ကလည်းလမ်းကျယ်ကြီးမှာ ချောင်ချောင်လေး ဝင်နိုင်ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။

ဒီဋီ (၈) ဝင်ပုံ

သာယာနာပျောဖွယ်ဖွယ်ကြားရသည် အသံတစ်ခုအပေါ်မှာ (တက္ကာ)နှင့် (မာန) တို့က လျှောလျှောရှှေ့ အဝင်ချောင်ရန် (၈) ဝင် လမ်းမကြီးကား ရှင်းနေပြီဖြစ်သောကြောင့် (၈) ဝင် လမ်းမကြီးပေါ်မှာပင် အရင့်စား၊ အကြီးစား ခေါ်သည့် ဒီဋီ (၈) ကြီးသည်လည်း ခပ်လွှာယ်လွှာယ်၊ ခပ်ချောင်ချောင်နှင့်ပင် ဝင်ပြန်တော့သည်။

ထိုသို့ (၈) သုံးမျိုးဝင်နိုင်ခြင်းမှာ၊ ကြားခိုက်၌ အသံက တစ်ခြား၊ အသံထိမှန်တဲ့ နားကတစ်ခြား၊ ကြားတတ်သော ကြား စိတ်က တစ်ခြားဟူ၍ မထင်နိုင်၊ မသိနိုင်ကြသူများ ဖြစ်ကြ၍သာ (၈) ကြားသည်ဟူသော (၈) (ဒီဋီ)ဝင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ကြားစိတ် ဟူ၍ မသိနိုင်ကြ၍သာ ဒီဋီ (၈) ဝင်သွားခြင်း ဖြစ်ပေတော့သည်။

အကယ်၍သာ ကြားသည်ကို ကြားစိတ်မျှပင် (သူတေသူ ကမတ္တာ) ကြားကာမထဲမျှထင်နိုင်လျှင်သိနိုင်ကြပါလျှင် ကြားခိုက် ရုပ်နာမ်စုံမှာ အမာခံ၊ အခဲအတွဲမရှိပဲ (သဘောလေး) မျှသာဖြစ်၍၊ (သဘောလေး) မျှပဲ ပြန်ပျောက်သွားသည်၊ (စိတ်) သဘော ဖြစ်ပျက်ကို (သီ)နေသည့် ခက္ခများအခိုက်အတန်းမှာပင် (၈)

ကောင် အဖြစ် အသိ မယ်မယ်ရရ အကောင်အထည် ပြစ်ရာမရှိ၍ ဒီနိုင် (၏) ဆိုသော (၏) ကောင်ကြီးသည် မဝင်နိုင်တော့ပေ။

ထိုအတိုင်းမထင်နိုင်ကြ၍ ကြားသူရှိသည်ဟူ၍ လည်း ကောင်း၊ ကြားတာဟာ (၏) ပဲ ဟူ၍လည်းကောင်း (၏) ကြား လိုက်တာပဲဟူ၍ လည်းကောင်း (၏) မကြားလျှင် ဘယ်သူက ကြားအုံမှာလဲ ဟူ၍လည်းကောင်း တဖြည်းဖြည်းနှင့် (၏) ကောင် သည် ခပ်သဲတင်လာ၊ ဖြစ်လာ၊ ဝင်လာသည်ကို (ဒီနိုင်) (၏) ဝင်သွားသည်ဟု ဆိုပါသည်။

ဤကြားမှ လမ်းမကြီးအတိုင်းပင် မြင်မှာ၊ နံမှာ၊ စားမှာ ထိတွေမှာ၊ ကြံတွေးမှာ အပါအဝင် ခြောက်လမ်းသွား လမ်းမကြီးများ၌ (တကျာ၊ မာန၊ ဒီနိုင်) ဝင်သွားပုံကို ကိုယ့်ဉာဏ်နှင့် ကိုယ့်ပွားပြီး သိကြပါလေ။

(၏) သုံးမျိုးသည် မသိလိုက်၍ လစ်သွားသည် အခါ တိုင်း ခပ်သွက်သွက်နဲ့ပဲ ဝင်နေကြပါသည်။ ဘယ်သူမျက်နှာကို မျှမထောက်ပေ၊ ဒုက္ခိုတ မစွမ်းမသန်သူရော၊ နှုနာဖြစ်သူရော၊ သေးရုံတက်နေရသူရော၊ ဆင်းရဲသူရော၊ လူချမ်းသာ၊ လူဂုဏ် တန်တွေရော၊ ဘူရင်ကြီးမှာရော ဘယ်သူကိုမှ မျက်နှာမလိုက် မျက်နှာမထောက်ပေ။ သမထ၊ ဝိပဿနာ အားထုတ်နေသူများ၌ ပင်လျှင် (သတီ) လစ်လျှင်လစ်သလို (မသီ)လိုက်လျှင် (မသီ) လိုက်သလို အားမနာ၊ ပါးမနာပဲ (၏) ဆိုသော ပရောဂ သုံးကောင် တို့သည် ဝင်ကြ ပူးကပ်ကြပါတော့သည်။

ဒီဋ္ဌ (၏) သုံးမျိုးမှ လွှတ်နည်း (၏) ဒီဋ္ဌခွာနည်း

သလျှင်တောရဆရာတော်ကြီးက ဆက်လက်၍ (ဒီဋ္ဌ)
 (၏) သုံးမျိုးဖြစ်လာအောင် ဘယ်သူလုပ်ပေးသလဲ၊ ဒီ(၏) (ဒီဋ္ဌ)က
 ဘယ်က လာသလဲ၊ (၏) (ဒီဋ္ဌ) မဝင်အောင် ဘယ်သူ တတ်နိုင်
 မလဲ? စသည်ဖြင့် ကြိုတင်ကာကွယ်နည်းနှင့် ကုသနည်းကို
 ရှာဖွေဆန်းစစ်ကြည့်သည့်အခါး

(၏) သုံးမျိုးဖြစ်ခွင့်ရအောင် လုပ်ပေးသူမှာ (မောဟ)
 ပင် ဖြစ်ပါသည်။ (၏) (ဒီဋ္ဌ) သည် (မောဟ) ကပင် လာပါသည်။
 (၏) (ဒီဋ္ဌ) မလာစေချင်လျှင် (မောဟ) မလာအောင် လုပ်ရပါ
 မည်။

(မောဟ) ဆိုသည်မှာ ပကတိအမှုန်အတိုင်း (မသိမှု)
 (အဝိဇ္ဇာ) ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပကတိအမှုန်အတိုင်း မသိလျှင် အမှား
 အလွှာကိုသာ သိပါတော့မည်။ အမှားသိနေမှုကို (မောဟ) ဖြစ်နေ
 သည်။ (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်နေသည်ဟု ခေါ်ပါသည်။

အမှားအလွှာသိနေခိုက် (၏) သက္ကာယဒီဋ္ဌအပါအဝင်
 (၏) သုံးမျိုးလည်း ဝင်ပါတော့သည်။ (၏) ဝင်လာလျှင် ပကတိ
 သဘောအမှုန်တွေ ကွယ်ပျောက် ပါတော့သည်။ ပကတိ သဘော
 အမှုန်တွေ ကွယ်နေလျှင် (ဒီဋ္ဌ) ဖြစ်နေပါတော့သည်။ (ဒီဋ္ဌ) ဝင်၍
 (သက္ကာယဒီဋ္ဌ) ဖြစ်နေပါတော့သည်။

(ဒီဋ္ဌ) မဝင်လိုလျှင်၊ (ဒီဋ္ဌ) ကွာလိုလျှင် (ပထမ) နည်း

သည် အမှားအလွှဲမသိအောင် ပကတီ အမှန်အတိုင်း သိအောင် (၅) အမှန်မြင်မှုနှင့် ကြည့်ရမည်။ (ဒိဋ္ဌ) ကို အသိနှင့် ကွာအောင် အမှန်မြင်မှုနှင့် သိနေရမည်။ (ဒုတိယ) နည်းမှာ (ဒိဋ္ဌ၏) လက် သည်တရားခံဖြစ်သည့် (မောဟ) မသိမှု (အဝိဇ္ဇာ)ကို ကွာအောင် လုပ်ရပါမည်။ (မောဟ) ခွာဘို့ အရင်လုပ်ရပါမည်။ (မောဟ) ကွာလျှင် (၆) (ဒိဋ္ဌ) လည်း ကွာပြီး ဖြစ်ပါတော့သည်။

(မောဟ) = အဝိဇ္ဇာ = မသိမှု (ပညတ်)
ကိုလေသာအာရုံ (၆)

(အမောဟ) = ဝိဇ္ဇာ = (သိမှု) (သမ္မဘက်) (အသိ)
တရား

(မောဟ) ကိုသတ်နိုင်သည်မှာ (အသိ) ပင်ဖြစ်တော့၏။

(အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်သည့် (မောဟ) ကို အရင်ခွာနိုင်အောင် (အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသခါရာ) အစချို့သည့် မြတ်စွာဘုရားဟောကြား ထားသည့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) တရားကို အရင်သိ အောင် အမှန်မြင် (အသိ) တရားနှင့် (ဒိဋ္ဌ) ကို အသိနှင့် ကွာအောင် အရင် လုပ်ထားပါ။

(ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) တရားသိဖို့ရာ၊ နားလည်ဖို့ရာ လွယ်ကူ အောင် စာရေးသူ၏ (မိုးကုတ်ပိုပသုနာ၊ အခြေခံ၊ တရား၊ အနှစ် သာရနှင့် ရူပွားနည်း) စာအုပ်ပါ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) အပိုင်းမှာ ကြည့်ပါလေ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) တရား (အသိ) သည် (ဒိဋ္ဌ)

မဖြစ်အောင် (ဒိဋ္ဌ)ကွာအောင် သိထားရသည့် အမှန်မြင် (အသိ) တရား (၏) အပါယ်မလားရာ ကြိုတင်ကာ ကွယ်မှု (အသိ) တရား ဖြစ်၍ မြတ်စွာဘူရားပင် အလွန် တန်ဖိုးထားသော ဤ(တရား) အသိကိုကောင်းစွာ ခံယူထိက် (သိ) ထိုက်ပါသည်။

သဘောတရားအမြင်ဖြစ်သည့် (အမှန်မြင်တရား) အသိ သည် (ဒိဋ္ဌ)ခွာမှုဖြစ်ပါ၏၊ သိမှုမရှိလျှင် ကျင့်မှုလွှဲပေမည်ဟု မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားခဲ့ပါသည်။ သိမှုမရှိပဲ ကျင့်မှုမှန်စေကာမူ သောတာပန် (နိဗ္ဗာန်) ခရီးပေါက်နိုင်ရန် ခဲယဉ်းပေမည်။ သာတိရဟန်း၊ ရှင်ဆန္ဒတိုကဲ့သို့ဖြစ်ရပေမည်။ အမှန်မြင်တရား (သစ္စာ)မသိပဲ ဖြစ်ပွင့်လာသော ဘုရား၊ ရဟန္တာ သောတာပန်ရယ်လို့ မရှိကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အကျင့်တရားအနေဖြင့် (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်သည့် (မောဟ) ကို အရင်ခွာတတ်အောင် (မတွေး) ပါနှင့် လုံးဝမတွေးပါနှင့်၊ ကြတွေးမှုမှန်သမှုသည် မနောဝိဉာဏ်၌ (၏) ဒိဋ္ဌနှင့် ကိုလေသာများ (၏) သုံးမျိုး အကုန်ပါနေသော အကုသိုလ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ထိုအကြုံအတွေးများဖြစ်သည့် (မောဟ)သည် (မသိမှု) ဖြစ်ပါသည်။ (မသိမှု)၏ ဆန္ဒကျင်ဘက်သည် (အမောဟ) (သိမှု) ဖြစ်၍ (သိမှု) လာလျှင် (မသိမှု) (မောဟ)သည် အလိုလိုပေါက်ရပါသည်။

တောင်ပုလုတောရ ကမ္မာအေးဆရာတော်ဘုရားကြီးက

ဟောကြားပြသပေးရာ၌ မြတ်စွာဘူရားဟောကြားခဲ့သည်မှာ “သုတေသနကို အဘိယေယျ” လို့ ဟောကြားထားပါသဖြင့် ဘိက္ခာဝေးရဟန်းတို့၊ သုတေ=အလုံးစုံကို အဘိယေယျ=(သိ)အပ်ကြောင်း၊ (သိ)နေလျှင် (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်သော (မောဟ) ချုပ်သောကြောင့် (အဝိဇ္ဇာ)ချုပ်လျှင် ဝိယာက်၊ နာမ်ရပ်စသော (ခန္ဓာဝါးပါး) ဖြစ်ပေါ်မှု ချုပ်ပြီး အဝိဇ္ဇာ နိရောက် (နိဓာန်) ဖြစ်သည့် အတွက် မသိမှု (မောဟ) မဝင်အောင် (သိမှု) ဖြစ်အောင် အားထုတ်ရကြောင်း ဟောကြားပြသပေးပါသည်။

သုတေ = အလုံးစုံဆိုသည်မှာ (ကိုယ်) ဖြင့်ပြသောအမှု၊ (နှုတ်) ဖြင့်ပြသောအမှု၊ (စိတ်) ဖြင့်ပြုသောအမှု အားလုံးကို (သိ) နေရမှာ ဖြစ်ကြောင်းဟောပြပါသည်။ ထိုသို့ (ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ်)သုံးပါးလုံး၏ လှုပ်ရှားမှုမှုန်သမျှကို (သိ)နေပါက မသိမှု (မောဟ)ကို အရင်ဆုံးခွာထားနိုင်ပါသည်။

ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ်၊ အတွေး အကြံ့မှုစရှိ ကိုလေသာမဝင်အောင် နေ့စဉ် တစ်မိနစ် (အသိ) မှ တစ်နာရီအသိ၊ တစ်နာရီ (အသိ) မှ နှစ်ဆယ်နာရီ (အသိ) ဖြစ်အောင် (မောဟ) မဝင်အောင် (သတိပဋိသာန်) တရားကို ဖြစ်စေ၊ (စိတ်) ကို သိအောင် (စိတ္တာန်ပသာနာ သတိပဋိသာန်) တရားကို ဖြစ်စေ အားထုတ်နေပါ မှ (ဒီနိုင်) ခွာမှု ဖြစ်နေပါတော့မည်။ လောကုတ္တရာစိတ် ဖြစ်နေရှု နေရတာ အလွန်ချမ်းမြေ့လှပါသည်။

အားထုတ်သည့်ဆိရာမှာလည်း ခန္ဓာ (ကိုယ်)၏ လူပ်ရား မှူ (နှစ်) မှ ပြောဆိုမှု (စိတ်) မှ ကြံတွေးမှုဖြစ်နေသည့်များကို တတ်နိုင်သမျှ (သတိ) ကလေးနှင့် (သိ) ပြီးနေရခြင်းပင် ဖြစ်ပါ သည်။ (သိမဟုတ်) ခန္ဓာကိုယ်၏ (စိတ်) မပေါ်သည့် နေရာ မရှိခြင်းကြောင့် ပေါ်သည် (စိတ်) ကို (သတိ) ကလေးနှင့် (ညက်) ကလေးဖြင့် ကြည့်ပြီး (သိ) နေရပါသည်။ ထိုသို့ (သိ) နေရခြင်းကို ပင် တရားအားထုတ်ခြင်းဟု ခေါ်ပါသည်။

ဒီလိုမှ အားမထုတ်လိုပါလျှင် (အာနာပါန) အသိ ခေါ်ဝင် လေသိ၊ ထွက်လေသိ (အသိ)ကို နှာသီးဝင်း တချက်ကလေးမှ (မသိ) လိုက်မှုမရလေအောင် (အသိ) လိုက်ပေးသည့် (အာနာပါန) တရား အားထုတ်နည်းဖြင့်လည်း (မောဟ) မဝင်အောင် ကျင့်ကြံ အားထုတ်ပေးရပါသည်။ ကြာသော် (သတိ) နှင့် (အသိ) တရားတိုက (မောဟ) ကို သတ်ပြီး ပုထုဇွဲဘဝမှ အရိယာနယ်သို့ ကူးဝင်ပါ လိမ့်မည်။

ထိုသို့အမြဲအပြတ် (အသိ) လိုက်ပေးနေသည့် အားထုတ်မှ အကျင့်တရားအပြင်၊ သဘောတရားအမှန် မြင်ရစေသည့် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) တရားအမြင် (အသိ) ရှိနေပါလျှင် (ညာတပရိညာ) (အသိ) ညက်နှင့် သိရသည့် တရား (အသိ) က တစ်မျိုး၊ ပွားများ အားထုတ် ကျင့်ကြံ၍ ရသောအကျင့်တရား (အသိ)က တစ်မျိုး၊ (ပေါင်း) (၂-မျိုး) ဖြင့် မွေးရာပါအရှိုးစွဲလာခဲ့ကြသည့် (၏) (ဒိန္ဒိ) ဆိုသော (သက္ကာယဒိန္ဒိ) ကိုဆွဲနိုင်ကြမည် ဖြစ်ပါ၍ အပါယ်တံ့ခါး ပိတ်နိုင်ကြမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၈) ဒိဋ္ဌသည် အပါယ်လားရာဖြစ်ပုံ

ဒိဋ္ဌ (၈) အစွဲသည် အနမတဂ္ဂသသရာတည်း ဟူသော ကမ္မာအဆက်ဆက် ဘဝအဆက်ဆက်တို့မှ ပါလာသော ဝန် ဖြစ်ပါသည်၊ ဘုရားဆုပန်သည့် ကျွန်ုပ်တို့ ဘုရားအလောင်းပင်လျှင် ဖြစ်လေရာ လူဘဝ၌ ကောင်းမြတ်သော အကျင့် သီလနှင့် ကောင်းမှု ပြည့်စုံပါသော်လည်း (ဒိဋ္ဌ) အစွဲများသော ဘဝများ၌ ဘုရားအလောင်းသည်ပင်လျှင် ဘုရားအလောင်း မျောက်မင်း၊ နိဂုံးမင်း၊ ဒေါင်းမင်း၊ ဆင်မင်း၊ ငုံးမင်း စသော တိရွှောန်ဘဝများ၌ ဖြစ်ခဲ့ရပါသည်။ သာမန် ပုထုဇ္ဇာများအနေဖြင့်ဆိုလျှင် မည်မျှ အထိ တိရွှောန်ဘဝတွင် ကျင်လည်ခဲ့ကြရမည်ကို စဉ်းစားသိနိုင် ကြပါသည်။

စွဲန်းလွန်း ဆရာတော်ဘုရားကြီးပင်လျှင် ဤလူဘဝ မရ မှု ရှေးဘဝဖြစ်စဉ်များကို (အထူးသိ) အတိညာဉ်ဖြင့် ကြည့်ရာ၌ တိရွှောန်ဘဝအဖြစ်များခဲ့ပုံးများကို ဆရာတော်ကြီး ကိုယ်တိုင် ဟောကြားခဲ့ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော်က စာပေ ပရိယတ္ထီ တတ်ကျမ်းပြီး၊ အကျင့်သီလ ကောင်းမွန်လှသည့် (တိသု) ရဟန်းကြီးပင်လျှင် သေခါနီး(ဒိဋ္ဌ) အစွဲသန်မှု များလွန်း ခဲ့၍ သေခါနီးကျမှု (ဒိဋ္ဌ) (၄) ဥစ္စာဟု သက်န်းကို စွဲမိနေခြင်း၊ သာယာမိနေခြင်းများကြောင့် သက်န်း၌ပင် (သန်း) တိရွှောန် (၃) ရက် ဖြစ်ရသည်ကို သိနိုင်ကြပါသည်။

လူတို့ကျင်လည်ခဲ့ကြရသည်မှာ တိရွှောန်ဘဝ အဖြစ်

များခဲ့ကြပါသည်။ တိရှိဘန်ဘဝအဆက်ဆက်က (၏)စွဲ (ဒီဋ္ဌ္ဇာ) သည် အတုမဲ့ စိုးမိုးခဲ့၏၊ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) သည် တိရှိဘန် အမျိုးမျိုးတို့၌ (၏) တကောကောလျက် နိုင်ရာတေး ဝါဒ အဖြစ် ထွန်းကား၏၊ ထိုတိရှိဘန်ဘဝက ပါခဲ့သော(၏) စွဲ မျိုးစွဲ သည် ဤလူဘဝ၌ မျိုးပွားအဖြစ်ဖြင့် အမြစ်တွယ်လေတော့၏။

ထိုကြောင့် လူတို့သည် မမြင်လိုက်နှင့် မြင်လိုက်သည်နှင့် (၏) ဝင်နေ၏။ ကြားလိုက်သည်နှင့် (၏)ဝင်နေ၏။ စားလိုက် သည်နှင့် (၏) စားနေသည်ဟု (၏)ဝင်နေ၏။ နံလိုက်သည်နှင့် (၏)နံလိုက်တာဟူ၍ အရာရာကို (၏) ထင်နေကြ၏။

ကိုယ်နှင့် ပေါင်းသင်းရသော အနီးကမွေးသည့် သားကို (၏) သားဟု ပြောဆိုကြသည်မှာ မဟုတ်သော်လည်း နားဝယာင် ကောင်းပါသေး၏။ နားမကြီးကမွေးသည့်နားကို (၏)နားဆို သည်မှာ နားထောင်လို့ အလွန်မကောင်းတော့ပါ၊ နေရာတကာ (၏) ပါတိုင်း မကောင်းသည်ကို သိနိုင်ကြပါသည်။

အချို့(ဒီဋ္ဌ္ဇာ) များသည့် ကိုယ်တော်တို့ကလည်း ဒါ (၏) ကော်းဟူ၍လည်းကော်း၊ ဘုန်းဘုန်းတစ်ပါးကမှ ဒါ (၏)တရား ဟူ၍ (၏) တရားသဘောတွေ ဆောင်နေသော ဘုန်းဘုန်း၏ လုပ်ရပ်များကို တွေ့မြင်ခဲ့ရဘူးပါသည်။ အချို့လူများကလည်း ဒါ (၏) ဆရာပဲ (၏)ကမှ တပည့်အရင် ဖြစ်တာဟူ၍လည်းကောင်း၊ လူအချို့ကလည်း (၏)ဆရာတော် တရားကလွှဲလို့ (၏) ဘယ်သူ တရားကိုမှ မသိချင်ပေါင်ဟူ၍လည်းကောင်း ဖြစ်နေကြပါသည်။

တကယ်တော့ မြတ်စွာဘူရား၏ တရားတော်များပင် မဟုတ်ပါ
လော်။

(၄) (ဒိဋ္ဌ) တွေ အစွဲများသွားတော့ ငါကိုယ် (တဏ္ဍာ)၊
ငါဟာ (မာန)၊ ငါ့ဥစာ (ဒိဋ္ဌ) စသော (တဏ္ဍာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌ) တို့နှင့်
မလွှာတ်နိုင်ကြတော့ပေါ်။ (ဒိဋ္ဌ) ကို နားမလည်သေးသူများ (ဒိဋ္ဌ)
မခွာတတ်ကြသေးသောသူများအတွက် (တဏ္ဍာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌ)
အကြောင်းကို ကောင်းကောင်းသဘောပေါက်အောင် ဖော်ပြုရ^{၁၁}
မြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (ဒိဋ္ဌ) အကြောင်းကို သိမြင်မှ ကောင်းကောင်း
သဘောပေါက်ပါမှ လောကုတ္ထရာအမှန်မြင် (သမ္မာဒိဋ္ဌ) ကို
နားလည်နိုင်ကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ) ကို သဘော
ပေါက်လျှင် အမှန်မြင်တရား (သမ္မာဒိဋ္ဌ) သည် ဝမ်းထည့် ကိန်းဝပ်
လာတော့မည်ဖြစ်ပါတော့သည်။

သက္ကာယဒိဋ္ဌမှ သမ္မာဒိဋ္ဌရဖိအရေးကြီးပုံ

ပြဆိုခဲ့ပြီးသော အထက်ပါ “အမှန်မြင်တရား”အကြောင်း
အရာများသည် (ဒိဋ္ဌ) ခွာတရားများသာဖြစ်၍ (ဒိဋ္ဌ)
အကြောင်းချည်းများသာ ဖြစ်ပါ၏။ (ဒိဋ္ဌ) အပါး (၆၂) ပါး နှုန်း
သော်လည်း (၅) ဟူသော (သက္ကာယဒိဋ္ဌ) သည် အမိကကျ၍
အဆိုးဆုးဖြစ်၏။ ဤမျှလောက် (ဒိဋ္ဌ) အကြောင်းကို သိရှုဖြင့်
ကိုယ့်အကြောင်းကိုယ် သိနိုင်ကြပေမည်။ (သက္ကာယဒိဋ္ဌ) ရှင်
ပုံထုဇ္ဇာများသည် အမှားမြင်ဘဝမှ အမှန်မြင်ဖြစ်အောင် မျက်စိ
ပွင့်စေသည့် (သမ္မာဒိဋ္ဌ) အမှန်မြင် တရားလိုအပ်သည် မဟုတ်

ပါလော॥

(ဒိဋ္ဌ)နှင့် ဒုစရိက်အည်စာကြေးများ ရှိကြသည့် ပုထုဇူး
များသည် (နိဗ္ဗာန်) ကြီးနှင့် နီးစပ်အောင် ပထမဦးဆုံး (ဉာဏပရီ
ညာ) ခေါ်သည့် အသိဉာဏ်ဖြင့် (အမှန်မြင်တရား) သဘော
တရား အမြင်ကို ခံယူထားရမည် မဟုတ်ပါလော၊ ဘုရား ရဟန်
အရိယာတို့ ဝင်စားနေသည့် (နိဗ္ဗာန်)၊ သောတာပတ္တိမဂ် ခက္ခာ
ရအပ်သော (နိဗ္ဗာန်) သို့ ဒုစရိက်ဆုံး (ဒိဋ္ဌ) ဆုံးများကို ခံယူ
ထားကြသူများ အနေဖြင့် ဝင်လိုရနိုင်မည်၊ မရနိုင်မည်ကို စဉ်းစား
ကြပါကုန်။

မိမိတို့၏ (ဒိဋ္ဌ) စရိက်ဆုံးများကို မိမိတို့ သိရှိကြပြီး
အရိယာ တို့လို (သုပါဒီသေသီနိဗ္ဗာန်)နှင့် နေထိုင်လိုပါလျှင်
မိမိတို့၏ အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ) တိုကို ပါယ်၍၊ မိမိတို့၏ ဆင်ခြင်တု
တရားဖြင့် လောကုတ္တရာ အမှန်မြင် (သမ္မာဒိဋ္ဌ) ဖြစ်အောင်
ပြပြင်ရတော့မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ပြပြင်ခြင်းသည် (ဒိဋ္ဌ) ကို
အသိဖြင့် ခွာသည်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။

အမှန်မြင်တရားကို (အဘိဓမ္မာ) တရားနှင့် ပြပု
အတဲ (၈၅) ကောင်မဟုတ် (ခန္ဓာဝါးပါး) သာ

(ဒိဋ္ဌ) ခွာတရားကို ရွှေ့ပိုင်း၌ (ပဋိစ္စသမ္မာဒိဋ္ဌ) တရား ဖြင့်
လည်းကောင်း၊ အမှားမြင် (ဒိဋ္ဌ) ဖြစ်ပုံတရားများဖြင့် လည်း

ကောင်း ရှင်းပြခဲ့ဖြီးဖြစ်၍၊ ယခုတဖန် (ဒိဋ္ဌံ) ခွာတရားကို (ပဋိဓိ
သမုပ္ပါဒ်) နှင့် (အဘိဓမ္မာ)တရားတို့ကို ဒွန်တွဲ၍နားလည်
သဘောပေါက်အောင် ရှင်းပြီးအဲ -

မြတ်စွာဘူရားဟောကြား ထားသည့် (အဘိဓမ္မာတရား)
၌ (ပါ၊ သူ၊ ယောက်ဗျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ) ဟူ၍ တကယ်မရှိ
အခေါ်အဝေါ် အနေဖြင့်သာရှိ၏။ တကယ်ရှိသည်မှာ (ခန္ဓာ
ဝါးပါး) သာ ရှိ၏။ လောက၌ အမှန်တရားဟု ခေါ်သော (ပရမတ္ထ
သစ္စာတရားလေးပါး) သာ ရှိ၏။ ထိုအမှန်ရှိ ပရမတ္ထသစ္စာတရား
လေးပါးမှာ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှပ်၊ နိဗ္ဗာန်) သာ ဖြစ်၏။ လောက
၌ ထိုလေးပါးသည်သာ အမှန်ရှိ၏။ အမြှရှိနေ၏။ ထိုလေးပါးမှ
လွှဲ၍ ကျွန်းတာတွေသည် အခေါ်အဝေါ် (ပညတ်) တွေသာ
ဖြစ်၏။ စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှပ်၊ နိဗ္ဗာန် ဆိုသည်မှာ-

(ပညတ်) အခေါ် = (ပရမတ္ထ) သဘော

- | | |
|---------|--|
| စိတ် | = အာရုံကိုယူတတ်သော
သိတတ်သော သဘော |
| စေတသိက် | = စိတ်ကိုမိုတွယ်ဖြီး ချယ်လှယ်နေသည့်
သဘော |
| ရှပ် | = အပူ၊ အအေး စသည့် ဆန္ဒကျင်ဘက်
အကြောင်းများကြောင့် ဖောက်ပြန်တတ်
သည့် သဘော |

နိဗ္ဗာန် = ဒုက္ခခပ်သိမ်း ချုပ်ပြုမ်းရာသဘော

(စိတ် + စေတသိက်) တို့သည် အာရုံကို ညွှတ်ပြီး အာရုံကို သိတတ်သော သဘောရှိ၍ (နာမ်) ဟုခေါ်၏။

(စိတ် + စေတသိက်) = (နာမ်) + (ရှုပ်) = (ရှုပ်နာမ်)
သည် (ခန္ဓာဝါးပါး) သာဖြစ်၏။

လောက၌ ကြောင်ကလေး မွေးလာသည့်အခါ ကြောင် ကလေး၊ ခွေးကလေး မွေးလာသည့်အခါ ခွေးကလေးဟု ခေါ်ကြ၏။ လူမိန်းမက လူကလေးမွေးလာသည့်အခါ လူကလေးဟု အခေါ်အဝေါ်အားဖြင့် မှန်သော်လည်း (ပရမတ္ထ) အမှန်မြင် တရား အနေဖြင့် လူမဟုတ်ပေါ့ (ခန္ဓာဝါးပါး) သာ မွေးလာခြင်း
(ဒုက္ခသစ္ာ) ဒုက္ခအမှန်သာ ရလာခြင်းပင် ဖြစ်၏။

ပဋိစ္စသမ္ပါဒ် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) အရာ (သီရိရပ္ပါယာဝါယာက်) တွင် လူကလေးဟု ခေါ်ကြသည့် လူသည် အမိဝင်း၌ စတင် ပဋိသန္ဓာန္ဓာစုစဉ်ကပင် ပဋိသန္ဓာ (ဝိယာက်) က စတင်၏ (ဝိယာက်) စိတ်ဖြစ်လျှင် (စေတသိက်)နှင့် (ရှုပ်)တို့လည်း ပါလာရ၏။ ပါဋီလို (ဝိယာက်ပစ္စယာနာပရှုပါ) ပဋိသန္ဓာဝိယာက်စိတ် ကလေးသည် (နာမ်) ဖြစ်၏။ ထိုစိတ်ကလေးနှင့်အတူ (အာရုံ) ကို သိတတ်စေသော (နာမ်) စေတသိက်နှင့် ရှုပ် (ရှုပ်) ကလေးဟူ၍ (ရှုပ်နာမ်) နှစ်ပါးပါရှိလာ၏။ ပဋိသန္ဓာစတည်သည့် ကာလ လရည်ကြည်ဘဝကပင် (ရှုပ်နာမ်) ခန္ဓာဝါးပါးနှင့် စတည်၏။

ပဋိသန္တတည်စ (ရှပ်) ကလပ်ဆလ်းလေးတွယဲတွင် မွေးလာသည့်အခါ ခန္ဓာကိုယ် ခြေလက် အဝိုအပြည့်အစု ဖြစ်ပေါ်မောည့် (ရူပက္ခာန္တ) လို့ခေါ်သည့်(ရှပ်အစု)ပါ၏။ မွေးဖွားလာလို့ လောကြီးထဲရောက်လျှင် အဆင်း၊ အသံ၊ အန့်၊ အရသာ၊ ထိတွေ့မှု၊ ကြံတွေးမှု စသော အာရုံ (၆)ပါးကို သိတတ်ရန် အတွက် (သိ)တတ်သည့် သဘောအစုဟု ခေါ်သည်။ (ဝိညာကဗ္ဗာန္တ) လို့ ခေါ်သည့် (စိတ်) အစုလည်း ပါရှိလာ၏။

ထို(စိတ်)ကို မို့တွယ်ပြီး (အာရုံ)၏ အကောင်းအဆိုးကို ခွဲခြားတက်ဖိုနှင့် (စိတ်) ကိုကောင်းအောင်၊ မကောင်းအောင် စွဲ ဆောဖို့ ပြုပြင်ချယ်လှယ်ပေးဖို့ စိတ်နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် (စေတသိက်) အစု (သုံးမျိုး) လည်းပါရှိလာ၏။ ထိုစေတသိက် အစု (သုံးမျိုး) က (စိတ်) ကို ပြုပြင်ချယ်လှယ်ပေးတက်သည့် (သံ၏ရက္ခာန္တ) ဟု ခေါ်သည့် (ပြုပြင်မှု) သဘောတရား အစု၊ အရာရာကို မှတ်သားတတ်ရန်အတွက် (မှတ်သားမှု) သဘောတရား အစု ဟု ခေါ်သည့် (သညာကဗ္ဗာန္တ) အစု၊ အာရုံတွေ့ကို ခံစားတတ်ရန် အတွက် (ခံစားမှု) သဘော အစုဟု ခေါ်သည့် (ဝေဒနာကဗ္ဗာန္တ) အစုရယ်လို့ (ခန္ဓာဝါးပါး) သာ ပါရှိလာပါသည်။

ကလေးလို့ ခေါ်သည့် လူကလေးမွေးလာသည့်အခါ လူဟူ ၍ သမှတ်သည့်လူတွင် ပါလာသည့် (အစု)လို့ခေါ်သည့် (ခန္ဓာ) ၌ (Ingredient) အဆက်အစပ်၊ မိတ်ဖက် အားဖြင့် ပါဝင်သော အစု (ခန္ဓာ) မှာ -

၁။ (ရုပ်) ရျပ်ခန္ဓာက (ရူပက္ခခန္ဓာ)	= ရျပ်အစု (ယောက်ပြန်သည့် သဘောအစု)
၂။ (နာမ်) စိတ်ခန္ဓာက (စိညာဏက္ခန္ဓာ)	= စိတ် (သိမှု) သဘော
၃။ ။ စေတသိက်ခန္ဓာက (သံရက္ခန္ဓာ)	= စိတ်ကို (ပြုပြင်မှု)
၄။ ။ စေတသိက်ခန္ဓာက (သညာက္ခန္ဓာ)	= (မှတ်သားမှု) သဘောအစု
၅။ ။ စေတသိက်ခန္ဓာက (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ)	= အာရုံကို (ခံစားတတ်)သည့် သဘောအစု

ဟူ၍ ခန္ဓာဝါးပါး (ရုပ်နာမ်) နှစ်ပါးသာ ပါရှိလာပါ၏။

ခန္ဓာဝါးပါးအကြောင်းအကျိုးပြုပုံ

ကလေးမွေးလာလို့ လူလောကထဲရောက်ရင်ပဲ၊ သားဖွား
ဆရာမက တင်ပါးလေးကို ပုံတ်လိုက်သည့် အတွက် (လန့်) သော
အာရုံး (နာ)သော အာရုံး တစ်ခုခုကို (ခံစားတတ်သည်)မှာ စေတ
သိက်ထဲက (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ) ဖြစ်၏၊ လန့်ခြင်း၊ နာခြင်း၊ (အာရုံး)ကို
(စိတ်)က သိအောင်စွေ့ဆော် လှုံးဆော်ပြုပြင်ပေးသည် မှာ
စေတသိက်ခန္ဓာထဲက (သံရက္ခန္ဓာ)ပင် ဖြစ်၏။ လန့်တာ၊
နာတာ တစ်ခုခု၏ အာရုံးကို (သိ)သည်မှာ (စိညာက္ခန္ဓာ) (စိတ်)
ပင် ဖြစ်၏။

တင်ပါးပုတ်လိုက်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ အမိဝမ်း
ထဲမှ အပြင်လောကသို့ ရောက်လာခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း
(စိတ်) ခန္ဓာကို (စေတသိက်) ခန္ဓာတ္ထက လုံးဆော်မှု ဖြစ်စေသော
ကြောင့် (နာ)ခြင်း (လန်း)ခြင်းကို (သိ) တတ်လာသော (စိတ်)
သည် လန့်ခြင်းဆင်းရဲခြင်း၊ နာခြင်းဆင်းရဲခြင်းကို မကြိုက်၊
မနှစ်သက်သော (ဒေသမနသု) စိတ်ဆင်းရဲမှုကြောင့်၊ (စိတ်)နှင့်
(စေတသိက်)တိုက (ရုပ်) ကို စိတ္တဇဝါယောဖြင့် တွန်းမှု (သံ၏
ရက္ခနာ) က ပြုပြင်မှုတို့ကြောင့် ... (အူဝါ)... ဟူသော ငိုမှု
ဖြစ်ရ၏။ (ဒုက္ခ) နှင့် စခဲ့ရ၏။ (ရုပ်၊ နာမ်) ခန္ဓာဝါးပါးတို့သည်သာ
တစ်ခုနှင့် တစ်ခု လှည့်ပါတ်၍ အကြောင်းအကျိုး ပြုလာသော
ကြောင့်... (အူဝါ). . . (အူဝါ). . . ဟူသောင့်သံနှင့် စခဲ့ကြရ၏။
(လူ) ဟူခေါ်သော လူကလေးသည် (ခန္ဓာဝါးပါး) ဒုက္ခ ရလာ
ခြင်းပင်ဖြစ်တော့၏။ ပဋိသန္ဓာနေသည် (ဒုက္ခ) ဆင်းရဲခြင်း
လည်းရှိသေး၏။

မွေးလာပြီးနောက်နှီးဆာလာလျှင်လည်း ခံစားတတ်သော
(ဝေဒနာ) ကို စောဆောပြုပြင်ပေးသည့် (သံ၏ရ)က နှီးဆာမှုန်း
သိသည့် (စိတ်) ဖြစ်အောင် အသံထွက်အောင် ငိုအောင်ပြုပြင်
ပေးသည့် (သံ၏ရ)ကြောင့် (ရုပ်) က ငိုပြန်၏။ မိခင်ကနိုတိုက်၏။
ငိုလျှင် နှီးထိုရကြောင်း (သညာက္ခနာ)က မှတ်သားထား၏။ နောက်
ဆိုလျှင်နှီးဆာသောခံစားမှု (ဝေဒနာ)ရလျှင်၊ နှီးဆာလျှင် နှီးထိုရ
ကြောင်း မှတ်သားထားသည့် (သညာ)ကြောင့် ဝိညာဏ် (စိတ်)
က သိအောင်၊ ငိုအောင် ပြုလုပ်ပေသည့် (ဖသု)စသော (သံ၏ရ)
တို့ကြောင့် (ရုပ်)က ငို ငိုပြီး နှီးတောင်းမှုများသည် တကယ်အရှိ

တရားဖြစ်သည့် (စိတ် + စေတသိက် + ရုပ်) ခန္ဓာဝါးပါးတို့ အကြောင်းအကျိုးပြနေမှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ စွန်းလွန်း ဆရာ တော်ဘုရားကြီး ဟောကြားခဲ့သည်မှာလည်း အကြောင်းအကျိုး ပြပုံ အတိချိပ်ကို ဟောကြားရန် (စိတ် + စေတသိက် + ရုပ်) တိုကို (သူ၏ရ) ကရာပေးမှုကြောင့် သိမှု၊ မှတ်မှု၊ ခံစားမှုတို့ ပြစ်လာရသည်ဟု ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

စတင်မွေးဖွားလာကထဲက (ခန္ဓာဝါးပါး) သာ ဖြစ်၏။ လူဆိုတာ ကြောင်တို့၊ ခွေးတို့လို ခေါ်ပေါ်ခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်၏။ တကယ် အရှိတရားမှာ (စိတ်+စေတသိက်+ရုပ်) ဖြစ်သော ရုပ် နာမ် (ဝါ) ခန္ဓာဝါးပါးတို့ အကြောင်းအကျိုးပြနေခြင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ မွေးလာပြီးနောက် ကြီးလာလို အိုမှု၊ နာမှု၊ သေမှု ဖြစ် သွားသည့်အထိ ဘဝတလျောက်လုံး၌ တကယ် အလုပ်လုပ်နေ သည့် တကယ်အရှိတရားမှာ (စိတ်+စေတသိက်+ရုပ်) တိုကသာ အကြောင်းအကျိုးပြုမှုကြောင့် (က) တွေ့ဖြစ်ရ၏။ ကံ=ကမ္မ= အလုပ်၊ ဘဝ-ဖြစ်ခြင်း ကမ္မဘဝ-ကံတွေ့ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ပြုလုပ်သည့် (ဘဝ)မှ သတ္တိတွေ့ကြောင့် (ကမ္မဘဝပစ္စယာအတိ)=ဒီကံ (သူ၏ရ) တွေ့နဲ့သေသွားသည့်အခါ (သူ၏ရ)က ပြုပြင်ပေးလို ဒီဘဝက သတ္တိတွေ့က လိုက်ပါသွားလို သေသည်၏အခြားမဲ့၌လည်း က ကံ၏ တရားအတိုင်း ပဋိသန္ဓာ (ဝိညာဏ်) ပြန်ဖြစ်ရသည်ကို (သူ၏ရ ပစ္စယာ ဝိညာဏ်) လိုပေါ်ပါသည်။

(ဝိညာဏ်ပစ္စယာနာပရှုပံ့) အရ ပဋိသန္ဓာနေဆဲမှာ ခန္ဓာ ဝါးပါး (နာမ်ရုပ်) နှင့်စနေ၏။ ပဋိသန္ဓာ (ဂု)လလောက် ကြာသည့်

အခါ (နာမရှုပ ပစ္စယာသဋ္ဌာယတန်) ဖြစ်လာ၏။ နာမရှုပ(ခြပ်) အသားတုံးကလေးသည့် (၃) လလောက်ကြာသည့်အခါ (သဋ္ဌာယတန်) လို့ ခေါ်သည့် မျက်စွဲ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ် ဝသော (ဒွါရ) တွေ စုံလာလို့ (နာမရှုပ) က (သဏ္ဌာယတန်) ဖြစ် လာသည့်အတွက် (နာမရှုပ ပစ္စယာသဏ္ဌာယတန်) ဟု ခေါ်၏။ မွေးလာသည့် အခါ မှာ ဒီအာရုံ (၆)ပါး ဒွါရ (၆) ပေါက်က စတင် အလုပ်လုပ်ကြပါပြီ၊ ခလေး ငယ်ရာမှ ကြီးလာသောသိတတ်မှု အရွယ်အလိုက် ကြီးသည်အထိ အိုပြီး သေသည်အထိ အလုပ် လုပ်ကြပါပြီ။

(သဏ္ဌာယတန်ပစ္စယာဖသူ) ဆုံးသည်မှာ ဒွါရ (၆) ပါးက (ဖသူ) ဖြစ်လာ၏။ မြင်ရင်ကောင်း မကောင်း၊ ကြိုက် မကြိုက် သိ အောင် (ဖသူ) က (စိတ်) ကို တွေ့တိုက်ပေးပါသည်။ (ဖသူ) သည် (သရီရကန္ဓာ) ဖြစ်၏။ တဖက်က မူန့်စားမယ်၊ ကြက်ကင်၊ ဘဲကင်စားမယ်ဆိုရင် ကြိုက်တာ၊ ကောင်းတာ ဖြစ်လို့ ကိုယ်လည်း စားချင်စိတ် (ဖသူ) ဖြစ်လာရ၏။ တစ်ဖက်သားက အချုပ်သီး စားနေတာကို မြင်ရင် ကိုယ်က မစားချင်သော်လည်း (ဖသူ) က တွေ့တိုက်ပေးမှုကြောင့် ကိုယ်မှာလာပြီး သွားကျိန်းခြင်း၊ သွားရည် ကျလာခြင်းမျိုး ဖြစ်ရ၏။ ခွေးချေးပုံ တွေ့လျှင် မကြိုက်လို့ ရွှေ၏။ တံတွေး တွေးချင်လာ၏။ မြင်ရသည့်အခါ တွေ့တိုက်ပေး သည့် (ဖသူ) (သရီရကန္ဓာ) ကြောင့်ဖြစ်၏။

ထို့အတူ အခြားအာရုံများဖြစ်ကြသော ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိတွေ့မှု၊ ကြံ့တွေးမှုတွေကို သိဖို့ (စိတ်) ကိုတွေ့တိုက်မှု

ဖြစ်အောင်စွဲဆောင်ပေးမှု (ဖသ) ဖြစ်လာသည်ကို (သဋ္ဌာယတန် ပစ္စယာဖသ) ဟု ခေါ်၏။

(ဖသပစ္စယာဝေဒနာ) မှာ (ဖသ) က အာရုံကို တွေ့တိုက်ပေးသည့်အခါ (အာရုံ) ၏ ကောင်း၊ မကောင်း၊ ကြိုက်၊ မကြိုက် ခံစားတတ်သည်ကို (ဝေဒနာ) ဟု ခေါ်၏၊ (ဖသ) က တွေ့တိုက်ပေးမှုကြောင့် ခံစားမှု (ဝေဒနာ) ဖြစ်လာသည်ကို (ဖသပစ္စယာဝေဒနာ) ဟုခေါ်၏။ ဤအဆင့်အထိ (ခန္ဓာဝါးပါး) ဖြစ်ပုံဖြစ်၏။

ဘာပဲမြင်မြင်၊ ဘာပဲကြားကြား၊ အာရုံ (၆) ပါးနှင့် ထိတွေ့သမျှ (ခန္ဓာဝါးပါး) တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ရ၏။ လျသော မိန္ဒာ ကလေးကို မြင်သည့်ဖြစ်စေ၊ နှစ်သက်စရာ (အာရုံ) ကို မြင်သည့် ဖြစ်စေ၊ (ခန္ဓာဝါးပါး) တစ်ပေါင်းထဲဖြစ်ပြီး ကြိုက်သော (လောဘ) ဖြစ်၏။ မကြိုက်မနှစ်သက်သည့် (အာရုံ) ကို မြင်လျှင်လည်း (ခန္ဓာဝါးပါး) တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ရ၏။ ဥပမာ-ခွေးချေးပုံကို မြင်လျှင် ခန္ဓာဝါးပါး တစ်ပေါင်းထဲဖြစ်ပုံ၍ ခွေးချေးပုံ (ရုပ်) (ရုပက္ခန္ဓာ) သည် မျက်စွဲထဲ ဝင်လာ၏။ ခွေးချေးပုံမှန်း မှတ်ထား သည့် (သညာ)၊ (သညာက္ခန္ဓာ) ကြောင့် (သိ) သော (ဝိညာက္ခန္ဓာ) စိတ်ဖြစ်၏။ (ဖသ) (သခါရက္ခန္ဓာ) သခါရက တွေ့တိုက်ပေး သည့်အခါ မကြိုက်၊ မနှစ်သက်စရာ၊ ရွှေ့စရာ (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ) ဒေါသဝေဒနာကို ရစေ၏။ (ဖသ) ကြောင့် (ဝေဒနာ) ကြောင့် မကြိုက်မနှစ်သက်သော (ဒေါသ) ကြောင့် တံတွေး ထွေးချင်လာ၏။ ထွေးလိုက်၏။

မကြိုက်မနှစ်သက်သည့် အာရုံကြောင့် ထိုးချင် ရိုက်ချင် သည်မှာလည်း ဒီအတိုင်းပဲ ဖြစ်၏။ လူသတ်မီ သည်မှာလည်း ဒီအတိုင်းပဲ ဖြစ်၏။ (ခန္ဓာဝါးပါး) ရလာလို့ ဖြစ်ရ၏။ မြတ်စွာ ဘုရားက (ရှုပ်နာမဲ့) ခန္ဓာဝါးပါး ရလာခြင်းကို (ဒုက္ခသစ္ာ) ဟု ဟောပါသည်။ (ခန္ဓာ) မရမှ မလိုချင်မှ ခန္ဓာ ကုန်ပျောက်သည့် (ခန္ဓာမဖြစ်ရာ၊ မပျက်ရာ) (နိဗ္ဗာန်) ခမဲ့သာကြီးသည် ပေါ်လာ တော့၏။ ထို့ကြောင့် ဘာပဲမြင်မြင်၊ ဘာပဲ ကြားကြား၊ မြင်သော ခက် မျက်စိထဲမှာပင် (ရှုပ်၊ စိတ်၊ သညာ၊ သံရှိရာ၊ ဝေဒနာ) ဟူသော (ခန္ဓာဝါးပါး) တပေါင်းထဲဖြစ်ရ၏။ (ခန္ဓာ) ရပြီး ဒုက္ခ ဖြစ်ရ၏။

ကြောင်ချေးမြှင်ရာ၌၊ နံရာ၌လည်း မျက်ထွေနှင့် နှာ ခေါင်းကို တွေ့တိုက်ပေးသည့် ဖသာ (သံရှိရာ) ကြောင့် ကောင်း မကောင်း၊ ကြိုက် မကြိုက်၊ ခွဲခြားတတ်သည့် (ဝေဒနာ)က စွဲစရာအာရုံကို ခံစားရ၍ မကြိုက်မနှစ်သက်သော (ဝေဒနာ) ကို ခံစားရ၏။ ငါအမိမပေါက်ဝမှာ စောစောစီးစီး ချေးလာပါတယ်၊ အတောက်ယူတဲ့ကြောင်၊ ကိုယ့်ကြောင်ကို မထိန်းကြဘူး ဟု မကြိုက် (ဒေါသ) ဖြစ်၍ရန်ဖြစ်ရခြင်း (ဒုက္ခ) ဖြစ်ရခြင်းမှာလည်း (မကြိုက်) သော (ဝေဒနာ) ကြောင့် (အကုသိုလ်စိတ်) ဒေါသ ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်၏။

ဒ္ဓါရ (၆) ပါးမှ စိတ် (၆) ပါး ဖြစ်တိုင်း (ခန္ဓာဝါးပါး) ရမူမှ ကြိုက်ပြန်လျှင်လည်း ကြိုက်နှစ် သက်သော (ဝေဒနာ) ကြောင့် (တက္က) လောဘ ဖြစ်ရပြီး လိုချင် တပ်မက်မှုကြောင့် (ဒုက္ခ)

ဖြစ်ရ၏။ အကုသိလိတ်ရ၏။ ထိုကြောင့် ခန္ဓာဝါးပါး (၅) ရုပ်နာမ် (၂)ပါးရခြင်း (၅) လူဖြစ် ခခြင်းသည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) တွေတန်းနေသည့် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) အစဉ်တန်းကြီး ရခြင်း (ဒုက္ခ) သံသရာကြီး ရလာခြင်း ဖြစ်၏။

လူဆိုသော (ခန္ဓာဝါးပါး) ရခြင်းကြောင့် မြင်သည့် အာရုံးကြားသည့် အာရုံး စသော ဒါရ (၆) ပါးမှာ ရသည့် (ခန္ဓာဝါးပါး) ကို စွဲလန်းရာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဒုက္ခဖြစ်ရခြင်းကို (ပျောပါဒါနက္ခန္တာ ဒုက္ခ)ဟု မြတ်စွာဘုရားဟောကြားယားပါသည်။ ဤကား ပစ္စပန် ခန္ဓာဝါးပါးဒုက္ခရလာသည့် (ဒုက္ခသစ္စ)ဖြစ်၏။ အနာဂတ်ခန္ဓာဝါးပါး ရခြင်းသည် (သမုဒ္ဓသစ္စ) ဖြစ်၏။

(သမုဒ္ဓသစ္စ) သည် ကောင်းတာ၊ ကြိုက်နှစ်သက်တာ ကို ခံစားတတ်သည့် (ဝေဒနာ) မှ (တက္ကာ) ကူးလျှင် (ဝေဒနာ ပစ္စယာတက္ကာ) ဖြစ်၏။ (တက္ကာ)မှ စွဲလန်းမှု (ဥပါဒါန်)၊ စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်မှ ကမ္မဘဝ၊ ကမ္မဘဝမှ အတိ (အနာဂတ်) ဘဝဆက် သည့် (ပဋိသန္ဓာ) ရတော့၏။ အဝိဇ္ဇာမှ တက္ကာအထိ ကူးစက်လာ ခြင်းကြောင့် (အဝိဇ္ဇာတက္ကာ) သည် (သမုဒ္ဓသစ္စ) ဖြစ်၏။ အတိ ရပြီး မွေးလာသည့် အခါ၌ (ဒုက္ခသစ္စ) ထပ်မံ ရလာခြင်းဖြစ်၏။ (၃၁)ဘုရှိ လူသတ္တဝါတို့သည် (သမုဒ္ဓသစ္စ) နှင့် (ဒုက္ခသစ္စ) ဖြစ်သော အယုတ်သစ္စ (၂)ပါးဖြင့်သာ သံသရာ လည်နေကြ၏။

(ဝေဒနာပစ္စယာတက္ကာ) မှာ (အာရုံး) ပေါ်မှာ ကောင်း မကောင်းခံစားတတ်သည့် (ဝေဒနာ)က ကောင်းတာ ကြိုက်တာ

ဆုရင် နှစ်သက်တယ်၊ တပ်မက်တယ်၊ လိုချင်တယ်ဆုလျှင် (တက္ကာ) ဖြစ်လာသည် ခေါ်သောကြောင့် ကြိုက်မှုလောဘမှ လိုချင်တပ်မက်စိတ်ဖြစ်လာခြင်းကို (ဝေဒနာပစ္စယာတက္ကာ) ဟု ခေါ်ရ၏။ ခလေးဘဝကဓမ္မီး အာရုံ(၆)ပါးမှာ ကောင်းတာမြင်ချင်၊ ကောင်းတာ ကြားချင်၊ ကောင်းတဲ့အနဲ့ကို ခံချင်၊ ကောင်းတာ စားချင်၊ ကောင်းတာဝတ်ချင်၊ ကောင်းတဲ့ အထိအတွေ့ကို ခံစားချင်၊ ကောင်းတာပတွေးနေချင်သည် (တက္ကာ)တွေက ဒွာရ (၆)ပေါက် လုံးက အဝင်ခံချင်ပါတော့သည်၊ မကောင်းတာမြင်၊ ကြား၊ နဲ့ စား ရရင် (ဒေါသ) ဖြစ်ပြီး တဖန် ကောင်းတာ ကြိုက်တဲ့ (တက္ကာ) ကိုပဲတောင်းတရုံး ခံစားချင်ပြန်ပါသည်။ ကြိုက်လောဘ (တက္ကာ) ဖြစ်လျှင် အနာဂတ်ခန္ဓာရကြောင်း (သမုဒ္ဓယသစ္စာ) ဖြစ်၍ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဆက်ပြန်တော့၏။ (ဒေါသ) ဖြစ်လျှင် (မောဟ) ဖြစ်လျှင်လည်း (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်သောကြောင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အစကန် စလည်ပါတော့သည်။

လူသောမိန္ဒားကလေးကိုဖြစ်စေ၊ နှစ်သက်စရာပစ္စည်း အာရုံကို မြင်သည်ဖြစ်စေ၊ ရိုးရိုးမြင်သည်ဖြစ်စေ၊ မြင်စိတ်မျက်စွဲထဲမှာ ခန္ဓာဝါးပါးတစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ကြ၏၊ ကြိုက်နှစ်သက်မှု (တက္ကာ)တွေများလာလျှင်၊ စားလည်းသူ့မျက်နှာ၊ အီပိုလည်းသူ့မျက်နှာ၊ နေရာတိုင်းမှာ သူ့မျက်နှာဟု ပြောဆိုကြသလို မြင်စိတ်ထဲမှာ (ခန္ဓာဝါးပါး)ပဲ ရနေတော့၏။ (ခန္ဓာဝါးပါး) တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်နေတော့၏၊ ကြိုက်နှစ်သက်စရာ (ခန္ဓာဝါးပါး)ကို မြင်နေ၍ (တက္ကာ)တွေများလာမှုကြောင့် စွဲလန်းလာ၏။

(တက္ကာ)တွေများလာသည့်အခါ စွဲလန်းစိတ်တွေဖြစ်လာသည်ကို (တက္ကာပစ္စယာဉ်ပါဒါန) ဟုခေါ်၏၊ (တက္ကာ) နဲ့ကောင်းတာ လိုချင်၊ မြင်ချင်၊ တားချင်၊ ကြားချင်သည့် (စိတ်) များသည် သောက်လေ၊ သောက်လေ ငတ်မပြေသော ဆားငံရည် သောက်ရသကဲ့သို့၊ ရလေလိုလေ အိုတန္ထာဆိုသလို ကြိုက်နှစ်သက်တဲ့ (အာရုံ)ကို ပိုမြြိုး တပ်မက်လာသည့်အခါ၌ စွဲလန်းမှူ (ဉာဏ်ပါဒါန) ဖြစ်လာသည်ကို (တက္ကာပစ္စယာဉ်ပါဒါန) ဟု ခေါ်ပါသည်။

(ဉာဏ်ပါဒါန)စွဲလန်းမှူများသည့်အခါ (ဉာဏ်ပစ္စယာကမ္မဘဝေါ) ဖြစ်လာ၏၊ အရောင်းအဝယ်လုပ်ရင်း ကုန်သွယ်ရင်းက ကုန်သည်ဘဝဖြစ်လာခြင်း၊ ငါးပက်ခြင်း၊ ငါးဖမ်း အလုပ်လုပ်ရင်းက တံငါးသည် (ဘဝ)ရောက်လာခြင်း၊ ဘိန်းစားရာမှ ဘိန်းစား (ဘဝ)၊ အရက်သောက်ရာမှ အရက်သမား (ဘဝ)၊ တောလိုက်ရာမှ မူးဆိုး (ဘဝ)ဖြစ်ရသလို ကိုယ်စွဲလန်းရာ ကိုယ့်ဝမ်းစာအလုပ်ကိုလုပ်ကြသည့် (ဘဝ)၌ မရ ရတဲ့နည်းနဲ့ ပြုလုပ်ကြရသည့် (ဘဝ)ရောက်သောအခါ၌ (ဉာဏ်ပစ္စယာကမ္မဘဝေါ) ဖြစ်လာ၏၊ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) (အကုသိုလ်) တွေက အများကြီးပါလာသည့် (ဘဝ)ရောက်လာရ၏။

(ကုသိုလ်) ကံထက် (အကုသိုလ်) ကံ က များကြသည့် (ဘဝ) ဖြစ်လာရပါသည်။ ဒီ(ဘဝ)များ မိမိ၏ (စိတ်ရင်းစေတနာ) က စြေး ကိုယ်မှု၊ နှုတ်မှု၊ စိတ်မှု စသည့် ကံသုံးပါးမှာ ကောင်းကံ၊ မကောင်းကံတို့က (ဘဝ)တလျောက်လုံးမှာ ဘယ်ကံက များမလဲ၊

ကံသတ္တီများ အစဉ်သဖြင့် ကိန်းအောင်းနေသည့် (ဘဝ) ဖြစ်လာ ခြင်းကို (ဥပါဒါနပစ္စယာကမ္မဘဝေါ) ဟု ခေါ်၏။

ဘဝတလျှောက်လုံး၏ လုပ်ရပ်အတိုင်း ကိန်းအောင်းနေသော အရှိန်၊ အဝါ (သတ္တီ) များသည် (သေ)သောအခါ ထိသတ္တီအရှိန်အဝါများသည် လိုက်ပါပြီး ဘဝသစ်၌ (ပဋိသန္ဓာ)နေရသည့် ကို (ဘဝပစ္စယာအတိ) ဟုခေါ်ပါသည်။ ဒီဘဝက (စုတေ) သေ လွန်လို စုတိပြီး (ပဋိသန္ဓာ) တန်းဖြစ်သည့်အခါ (ဘဝ) ဟောင်းက ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်အရ လူ၊ နတ်၊ ပြုဟွာ၊ ငရဲ၊ တိရှိဘန်၊ ပြိုတွာ၊ အသူရကယ်ဘုံတို့မှာ ကံကံ၏တရားအတိုင်း ကံကပြုသော အာရုံ (စိတ်) နဲ့ဖြစ်ရ၏။ ဘယ်အာရုံ (စိတ်) နဲ့သေပြီး ဘယ်ဘုံမှာ (ပဋိသန္ဓာ) နေရမလဲ ကြိုပြီး မသိနိုင်ကြပါ။

သေခါနီး သေပေါက်သေဝမှာ ကပ်လာတဲ့၊ ကပ်နေတဲ့၊ ထင်လာတဲ့ (အာရုံ) အတိုင်း (စိတ်)က တွယ်ရပါသည်၊ တွယ်ရသည့်သေခါနီး (စိတ်) အတိုင်း သေရသည့်စိတ်ကို (စုတိစိတ်) တဖန် (သီရိရ)ကြောင့် ပြန်ဖြစ်သော (အတိ)ကို (ပဋိသန္ဓာစိတ်) ဟု ခေါ်ရသည်ကို (ကမ္မ ဘဝ ပစ္စယာအတိ)ဟု ခေါ်ရပါသည်။ (သီရိရပစ္စယာဝိညာက်) နှင့် အတူတူပဲ ဖြစ်ပါသည်။

အတိပဋိသန္ဓာစိတ် (စိညာက်)ရပြီး မွေးလာမှုဖြစ်လာ၏၊ မွေးရာမှ ကြီးပြင်းလာသည့်အခါ၊ အိုခြင်း၊ သေခြင်းကို (အတိပစ္စယာအရာမရက) ဟုခေါ်၏။ မသေမြှုခံစားရသည့် ဒုက္ခ များသည်၊ သောက၊ ပရီဒေဝ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနသာ၊ ဥပါယာသာ

စသည့်အိမ္မာ။ နာမူ၊ စိုးရိမ် မူ၊ ငိုကြီးမူ၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမူ၊ စိတ်ဆင်းရဲမူ၊ ပြင်းစွာ ငိုကြီးမူ ဒုက္ခ အစုတိနှင့် အဆုံးသတ်ပြီး (ပဋိသန္ဓာ) ပြန်ရသည့် သံသရာလည်မှုသည် ဘဝဆက်တိုင်း ခံကြရ ပါတော့သည်။

(ပဋိစ္စသမူပွဲပါဒ်တရားအကျယ်ကို သိလိုပါလျှင် စာရေးသူ ပူဇော်ထားသော မိုးကုတ်ဝိပသံနာ၊ အခြေခံ တရား အနှစ်သာရ နှင့် ချွားနည်း စာအုပ်မှာ ကြည့်ပါလေ)

(c) ကောင်ဟူ၍မရှိ ရုပ်သက်၊ နာမ်သက်သာရှိ၏

(စိတ်)အစဉ်၊ (ရုပ်)အစဉ် ပဋိစ္စသမူပွဲပါဒ် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) တွေအမျိုးမျိုးနှင့် ကြံးတွေပြီး လူပ်ရှားနေကြရသော ပုထုဇ္ဈာ (အတ္ထ) (c) ကောင်လေးဆိုသည်မှာ လုံးဝမရှိပါ၊ မိခင်ဝမ်းထဲ၌ ကာလ လရည်ကြည်ဘဝနှင့် (ပဋိသန္ဓာ) တည်မှုစဉ်ကပင် တည်နေသည့် (ရုပ်နာမ်)တို့၏ အသက်ကို (နိဂုံတိကြိုး)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဖြစ်လာ သမူ (စေတသိက်) တို့၌ (အသက်) ပါပါသည်။ (စေတသိက်) များသည် အသေမဟုတ် အရှင်များဖြစ်၍ (စေတသိက်)တို့ တစ်ခုပြီး တစ်ခုဆက်၍ ဆက်၍ မပျက်စီးပဲ (ကံအရှိန်ရှိနေသမူ) တည်နေကြရပါသည်။ ထိုကြောင့် “ မကွာနာမ်သက် ဦးဝိန် ဆက်၍၊ မပျက်မပြန်း ” ဟု အဆိုရှိခဲ့ပါသည်။

နာမ်တရားတို့သည် (နာမ်)သက်ပါသကဲ့သို့ (ရုပ်)တရား

တို့သည်လည်း (ရုပ်)အသက်ပါကြပါသည်။ ဤ (နာမ်)သက်နှင့် (ရုပ်)သက်ဖြစ်သော (မိမိတ ပါး) ကိုပင် သတ္တဝါတို့၏ အသက် ဟု ခေါ်ရပေသည်၊ ထို (ရုပ်) မိမိတနှင့် (နာမ်) မိမိတ ပျီးကလွှဲ၍ လူသတ္တဝါတို့၏ ကိုယ်အတွင်းမှာ အသက်ကောင်၊ ဝိဉာဏ် ကောင်၊ လိပ်ပြာကောင်၊ (အတ္ထ) (ငါ) ကောင်ဟူ၍ (မရှိ) သည်ကို သဘောပေါက်နိုင်ကြပါသည်။

မိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်တို့ အလိုအတိုင်း ဖြစ်နေခြင်း

မွေးမလာမှု (ပဋိသန္တေ)နေနေသော (လူ)လို့ ခေါ်ဆိုကြသည့် (ရုပ်)ထဲမှာဆိုလျှင် (ကမ္မဇာရပ်၊ စိတ္တဇာရပ်၊ ဥတ္တဇာရပ်၊ အဟာရ (ရုပ်)တို့ပါလာပါသည်၊ (ရုပ်)ဆိုသည်မှာ ပထဝါ၊ တေ အေား အာပေါ့၊ ပါယောဆိုသည့် ခါတ်ကြီး (ငါ)ပါး ဖြစ်သော မာမှု၊ ပျော့မှု၊ မူမှု၊ အေးမှု၊ ဖွံ့ေးမှု၊ တွန်းကန်မှုသဘောကိုသာ (ရုပ်) အဖြစ် စတင်သည့် (ရုပ်) သည် ကံကမီးပဲသည့်အတိုင်း အမိ ဝမ်းတွင်း ရောက်၍ လူမိဘ၏သဏ္ဌာန် (ကံ)က စီမံလိုက်သည့်၊ (ရုပ်) နှင့် မွေးလာပြီး လူဖြစ်လာသည့် ကလေးသည် ရုပ်လှုခြင်း၊ ရုပ်ဆိုးခြင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးထွားခြင်း၊ ကြံ့လှုခြင်း၊ လူစဉ်မဖို့ခြင်း၊ စသည်တို့သည် (ဘဝ)က ဖြစ်လာသည့် (ဘတိ) ကံကြောင့် ဖြစ်ရ၏၊ ကြီးလာလို့ သွားနိုင်လာနိုင်သည့်အချေယ် ရောက်လာသည့် အခါ (နာမ်)ဖြစ်သော (စေတသိက်) (သရီရ)က (မိတ်)ကို အမြှေဆက်စပ်ချယ်လှယ်နေ၍ (စေတသိက်)က (မိတ်)ကို မပြတ် ပြုပြင်ပေးနေ၍ (မိတ်)အလိုအတိုင်း ထိုင်ရာ အိပ်ရာ၊ ရပ်ရာ၊

သွားရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(အတူ) ကောင်ကသွားလို၍ သွားခြင်း မဟုတ်ပါ၊ (ငါ) သွားလို၍ သွားခြင်းလည်းမဟုတ်ပါ ခန္ဓာအစု (ခန္ဓာဝါးပါး)နှင့် (ပြင်ပအာရုံ)များကို (ဖသု)စသော (သခ္ပါရ)က တွေ့တိုက်ပေးမှု ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးတိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ဖြစ်လာသည့် (စိတ်)ကြောင့် သွားရခြင်း၊ လာရခြင်း၊ ထိုင်ရခြင်း၊ စားရခြင်းတို့ ဖြစ်ရပါသည်။

(စိတ်)ဖြစ်တိုင်း (သခ္ပါရ)၏ တွေ့ဆုံးပေးမှုပါရ၏၊ (သခ္ပါရက္ခန္ဓာ)စေတသိက်ဖြစ်သော (ဖသု)ကြောင့် (ခံစား) တတ်သော (ဝေဒနက္ခန္ဓာ) ဝေဒနာ ဖြစ်ရ၏၊ ကောင်း၊ မကောင်း (ခံစား) တတ်သော (ဝေဒနာ) (ဝေဒနက္ခန္ဓာ)၏ အလိုကု (ခန္ဓာဝါးပါး) သည် သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့လေးဖြင့် (ခံစားမှု) ဖြစ်ပေါ်ရ၍ အလိုကု မှု (ကြိုက်မှု)၊ အလိုမကျမှု (မကြိုက်မှု) ဖြစ်ရ၏၊ (အာရုံ) အပေါ်၌ (ခံစား) ရသည့် (ဝေဒနာ)ကြောင့် ကြိုက်စိတ်၊ မကြိုက်စိတ် ဖြစ်သည့် ခေါ်အတွင်းမှာ စိတ်အမျိုးမျိုးသည် သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့ ကလေး ဖြစ်ပျက်နေ၏။

ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်နေမှု (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်)ကို (သတီ) မပြုမိ၍ မသိ၊ (မသိမှု) ကြောင့် (ငါ) (အပို့အဲ) ဖြစ်နေမှုကြောင့်၊ ကြိုက် စိတ်၊ မကြိုက်စိတ်က ဝမ်းထဲမှာ သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့ကလေး တရွေ့ ရွေ့ ဖြစ်ပေါ်နေရာမှာ ထင်ရှားလာသည့်အခါ (ငါ) ကြိုက်လိုက် တာ (လိုချင်မှု) (တဏ္ဍာ) (လောဘ) ဖြစ်လာသည်။ (ငါ) မကြိုက်

တော့ (ဒေါသ) ထွက်လိုက်တာဟူ၍ ဖြစ်လာကြပါသည်။ အမှန်စင်စစ် (၏) မဟုတ်ပါ၊ ပြင်ပန္တ ရှိသော (အတိက်) ပါတ် (အာရုံ) များ နှင့် ခန္ဓာကိုယ်ရှိ မျက်စွေ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်၊ (အခဲ) ပါတ်တို့ တိုက်မိကြ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ကြိုက်မှာ၊ မကြိုက်မှုစိတ်များကို လိုက်ပြီး (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ)တွေ ဖြစ်နေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၏) ငါစိတ် မဟုတ်ပါ။ တိရရှိဗာန်များလည်း ဒီစိတ်အတိုင်း သွားကြပါသည်။ လက်တွေ၊ ခန္ဓာဖြစ်စဉ် (ပဋိစာသမုပ္ပါဒ်) ကို သိမြင်နေကြသည့် အရိယာများမှ လွှဲ၍ လူ၊ သတ္တဝါတို့သည် မသိမှာ အပို့ဗာ (မောဟ) စိတ်အတိုင်း ဖြစ်နေကြပါသည်။

လူမှာ မသိမှာ (အပို့ဗာ) မောဟ ဖြစ်နေလျှင်၊ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) ဖြစ်နေလျှင် တိရရှိဗာန်စိတ်ဖြစ်၍၊ ဆင်ခြင်တုံးတရားနှင့် ကုသိလ်စိတ်ဖြစ်မှသာ (ပညတ်)အရ လူစိတ်ဟု ခေါ်နိုင်၏၊ ပရမတ်သဘောအရ (စိတ်၊ စေတသိက်) တို့ အကြောင်း၊ အကျိုးပြုမှုပင် ဖြစ်၏။

အရှင်နေကာဘိဝံသဆရာတော်ကြီးက (အတ္ထ) (၏) ကောင် ကလေးက သွားလို၍ သွားခြင်းမဟုတ်ပါ။ အတ္ထ (၏) ကောင်လေးက သွားချင်လျှင် ခြေလက်စတဲ့ ရှုပ်က သွားရခြင်း မျိုးကား မဟုတ်ပါ၊ ခန္ဓာကိုယ်မှာရှိသည့် (ရှုပ်)နှင့် (နာမ်)ရှိ စေတသိက်က တွေ့တိုက်၍ (စိတ်) က ဖြစ်ပေါ်လာသည့် (နာမ်) မှာ၊ (နာမ်)က သွားလိုစိတ် ဖြစ်သည့်အခါမှာ (စိတ္တရော်)တို့သည်

တစ်ကိုယ်လုံး ပျော်လျက် ဖြစ်လာပါသည်။ ထို (စီတ္ထရှုပ်)များ၏
(ဝါယော)ခါတ်သည် ခါတိုင်းထက် (သတို့) ပိုကောင်းလာကြ
ပါသည်။

ထို (ဝါယော)ခါတ်၏ အစွမ်းကြောင့် တစ်ကိုယ်လုံး လှပ်
လှပ်ချွဲဖြစ်လာရသည်၊ (ရှပ်)၏ ဖွဲ့စည်းထားသော (ကလပ်ဆလ်း)
များ၏ ဝါယောခါတ်လွန်ကဲသော ရုပ်ကလပ်ဆလ်းတွေ များလာ
သောအခါ ရွှေကာရွှေကာ သွားသကဲ့သို့ ဖြစ်လာပါသည်။ ထို (ဝါ
ယော)ခါတ်၏ အစွမ်းကြောင့် ရွှေကာ ရွှေကာ ဖြစ်ရာ၏ ရွှေချင်
တိုင်း မရွှေ့ပဲ စိတ်အလိုကျအောင် (စေတသိက်)က ချယ်လှယ်
သည့်အတိုင်း ရွှေကြရပါသည်။

အရှင်နေကာဘိဝံသဆရာတော်ကြီးက ဆက်လက်၍
ရွှေ့ကာ ရွှေ့ကာ ဖြစ်ခြင်းဟူသည် လူတစ်ယောက် လမ်းသွားရာ
ကို ရုပ်ရှင်ရှိက်ကြည့်ပါက ဖလင်အကွက်များစွာ တွေ့ရပါမည်၊
ထိုဖလင်အကွက်များစွာ၏ ပထမရပ်မှူး၊ ခြေကြွေမှူး၊ ခြေမြောက်မှူး၊
လှမ်းမှူး၊ ခြေချမှုစသည့် ဖလင်အကွက်များစွာပေါ်လာရသလို၊
သွားခြေးမှုလည်း ပထမသွားလို့ (စိတ်)ဖြစ်၏၊ မသွားသေး၊
မတ်တပ်ရပ် လျက်ပင် ရှိသေး၏၊ သို့သော် (ရုပ်ကလပ်ဆလ်း)
များ၏ ပါဝင်သော (ဝါယော) ခါတ် အစွမ်းကြောင့် ပထမဦးစွာ
(ရှပ်) ၏ မြင်မြင်သက်သော အမူအရာတွေ ဖြစ်လာရ၏၊ ဒုတိယ
(ရှပ်) အစုသည် ပထမ ရုပ်အစုနှင့်မတူပဲ ပြောင်းလဲလာ၏။

ထို့နောက် ခြေထောက်ကြွေလာ၏၊ လှမ်းလာ၏။ ၄၄။

နောက် ဖြစ်လာသော ရုပ်ကလပ်ဆလ်းတို့ ရွှေ့ကာရွှေ့ကာ သွားခြင်း၊ အမူအရာနှင့် သွားခြင်းသည် သွားချင်သည့် (စိတ်) ကြောင့် (ရုပ်)က သွားခြင်းဖြစ်ရ၏၊ (ငါ) သွားခြင်း မဟုတ်ပေါ့ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ သွားလို (စိတ်) ကြောင့် (ရုပ်)က သွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (စိတ်) က သွားချင်လျှင် (ရုပ်) က သွားပေးရ၏၊ (စိတ်) ဖြစ်သည့်မှာ အလွန်ဖြန်ရ၏၊ စိတ်သည် တစ်စက္ကန်အတွင်း ကုဋ္ဌ တစ်သိန်းမက ချုပ်သည်ဖြစ်၍ ရွှေ့ဆင့်နောက်ဆင့် ဖြစ်ပျက်နေသည့် အလွန် လျှင်မြှင့်လွန်းလှသည့် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ရ၏၊ သွားချင်သိတ်၊ မြင်သိတ်၊ ကြားသိတ်ကို မသိလိုက်နိုင်အောင် မြန်လွန်းလှ၍ လျင်မြှင့်စွာ နှီးဆော်သွားသည့် (စေတသိက်) ကို မသိလိုက်နိုင်ကြ၍သာ ဖြစ်ကြရ၏၊ ငါသွားသည်၊ ငါမြင်သည်၊ ငါသိသည် မဟုတ်ပေါ့ အကြောင်း တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် အကျိုး ဖြစ်လာသော သွားခြင်း၊ လာခြင်း၊ မြင်ခြင်း၊ သိခြင်း နှစ်သက်ခြင်း၊ ရယ်ခြင်း၊ ငါခြင်း၊ ဒေါသထွက်ခြင်း စသည့် “အကြောင်းအကျိုး” သာလျှင် ဖြစ်ပေ၏။

ယခုခေတ် (ကွန်ပူဗာ) များ၌ တစ်စက္ကန်လျှင် ပြောင်းလဲမှုပေါင်း သန်းနှင့်ချို၍ ရှိလာကြသလို (စိတ်)က ဆိုလျှင် ကွန်ပူဗာတာထက်များစွာ ပိုမြှန်၏၊ စိတ်က မျက်စွေတမိုတ်၊ လျှပ်တပျက်အတွင်းမှာပင် ကုဋ္ဌတစ်သိန်းမက ချုပ်၏၊ ဖြစ်၏၊ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇာရေးအစွမ်းကြောင့် ရုပ်ကလပ်ဆလ်းများကို တွေ့နိုင်ပေ၏၊ စိတ်၏ စွမ်းအင်အထပ်ထပ်ဖြစ်သောကြောင့် မျက်စိတမိုတ်အတွင်း ရွှေ့ကာ ရွှေ့ကာဖြစ်၍ သွားချင်သော (စိတ်) ကြောင့်သွားရ၏၊ ရပ်ရ၏၊ ထိုင်ရ၏၊ လှပ်ရှားရခြင်းဖြစ်၏။

အမှန်မြင်တရား

၈၃

ကိုယ်အမူအရာများအားလုံး၊ နှုတ်အမူအရာများအားလုံး၊ လှပ်ရှားမှူး၊ ပြောဆိုမှူး၊ ကြံတွေးမှုများ၊ မှန်သမျှသည် (ရုပ်နာမ်)တို့၏ (အကြောင်းအကျိုး)မှုတွေချည်းဖြစ်ရ၏။

(ရုပ်နာမ်)တို့၌ရှိသော (သဋ္ဌာယတန)ခေါ်သည့် ဒွိုရ (၆) ပါးနှင့် ပြင်ပရှိ (အာရုံး) (၆) ပါးတိုကို (ဖသူ)ခေါ်သည့် (သီရက္ခန္ဓာ)၏ တွေ့တိုက်ပေးမှု အပေါ်မှာ (စိတ်) ဖြစ်ရ၏။ (စိတ်) ကြောင့် (ရုပ်) ဖြစ်ရ၏၊ ရုပ်ကြောင့်လည်း (စိတ်) ဖြစ်ရ၏၊ ထိုကြောင့် (ရုပ်၊ နာမ်) နှစ်ပါးတို့၏ အကြောင်းအကျိုးဖြစ်ပေါ်မှု အပေါ်၌ သွားရ၊ လာရ၊ စားရ၊ သောက်ရ၊ ပြောဆိုနေထိုင်မှု ဖြစ်ကြရခြင်း ဖြစ်သည်ကို (၅) သွားခြင်း၊ (၅) လာခြင်း မထင်ကြစေလိုပါ။

(ပညတ်) သဘောအရ (၅) သွားသည် (၅) လာသည် လို ပြောဆိုနေသော်လည်း (ပရမတ္ထ)သဘော အမြင်အားဖြင့် (ပရမတ္ထ) အရှိအားဖြင့် (စိတ်+စေတသိက်+ရုပ်) ဖြစ်သော (ရုပ်နာမ်) တို့သည်သာ “အကြောင်းအကျိုး” ဖြစ်မှုတွေနှင့် သွားလာနေကြ သည်ကို သိစေလိုပါသည်။ (စိတ်+စေတသိက်) တို့၏ အလုပ် လုပ်ပုံများကို သိရှိ နားလည်လာကြပါလျှင် (၅)ကောင် (၅)ဟု စွဲယူ နေသော အသက်ကောင်၊ ဝိညာဉ်ကောင်၊ လိုင်ပြာကောင်တို့ မရှိကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။ ၅ (ဒိဋ္ဌး) ချိန့်ပါတော့သည်။

အဘိဓမ္မဘဏ္ဍားနှင့် (စီးပွားရေး) ခွဲခြင်း

အရှင်နေကာဘိဝသဆရာတော်ဘုရားကြီးရေးပြသည့်
သပြုလ်များအရ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားထားသည့် အမှန်မြင်
(အဘိဓမ္မ) ဘဏ္ဍားတော်ကို အကျဉ်း ဖော်ပြရပါလျှင်-

ပရမတ္တဘဏ္ဍားလေးပါး



မြတ်စွာဘုရားဟောကြားသည့် (အဘိဓမ္မ) ပဋိကတ်ဘ
ရားတော်များအားလုံး၏ အချုပ်မှာ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှပ်၊
နိဗ္ဗာန်) ဟူ၍ တကယ်ရှိ၊ အမှန်ရှိ ဘဏ္ဍားလေးပါးသာ ရှိကြောင်း
ဟောကြားထားပါသည်။ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှပ်၊ နိဗ္ဗာန်)ဟူ၍
(ပညတ်) အားဖြင့် ခေါ်ဝေါရသော လည်း ပရမတ်အားဖြင့်
(ပညတ်) အခေါ် = (ပရမတ်) သဘော

စိတ် = ပရမတ်အလိုအရ (အာရုံ) ကို သိတတ်ခြင်း
သဘောသာဖြစ်၏။

စေတသိက် = ပရမတ် အလိုအားဖြင့် (စိတ်) ၌ မိတ္တယ်၍
(စိတ်)ကို ချယ်လှယ်သောသဘောသာဖြစ်၏။

- ရုပ် = ပရမတ်အလိုအရ မာမူ၊ ပျော့မူ၊ ပူမူ၊ အေးမူ စသော ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောဖြစ်၏။
- နိဗ္ဗာန် = ပရမတ်သဘောအရ ဒုက္ခဆင်းရဲခြင်း ခပ်သိမ်း တို့၏ ဌီမံးအေးခြင်းသဘောဖြစ်၏။

စိတ်အကြောင်း

(အာရုံ)ကို သိတတ်သော သဘောသည် (စိတ်) မည်၏။ (ပြင်ပအာရုံ) များနှင့် မျက်စွေ၊ နား၊ နာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ ပိတ် တို့ တွေ့တိုက်မိလျှင် (သိမူ)ဟူသော (စိတ်)ပြစ်ပေါ်လာ၏။ (စိတ်) သည် မျက်စွေတော့မြတ် လျှပ်တပြက်အတွင်း ကုဋ္ဌတစ်သိန်း မက ဖြစ်ပျက်သည်အထိ လျင်မြန်၏။ (အဘိုး နှာ၊ J-၃၁)၊ ထိုစိတ်များ သည် သူသာဝအတိုင်း (စိတ္တနိယာမ)အားဖြင့် စနစ်တကျ အစိအစဉ်နှင့် ဖြစ်ကြ၏။

စိတ္တနိယာမအားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ (ဘဝ)တစ်ခု၊ တစ်ဘဝအတွက် အဓိုးဆုံးပြစ်သည် စိတ်သည် (ပဋိသန္ဓ်စိတ်) ဖြင့် စတင်ရ၏။ ပဋိသန္ဓ်စိတ်ချုပ်ပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် (ဘဝင်) စိတ်အစဉ်သည် တစ်လုံးပြီးတစ်လုံးဖြစ်ရာ၌ သာပဝ်စိတ်(၁၆)ကြိုမ် မနေ့ဖွံ့ဖြိုရဝေါး၊ ဘဝနိကန္တာ လောဘဇ္ဇာ (၂)ကြိုမ် ဖြစ်ကြပီး လျှင် ဘဝမဆုံးမချင်း (ဘဝင်)စိတ်နှင့် (စိတ်အစဉ်တန်း)ဟုခေါ်သော (စိတ်)စိက်တို့ အကြောင်းအားလော်စွာ တစ်လုံးပါ့ဖြစ်နေ

ကြ၏၊ ဘဝဆုံးသောအခါ၊ နောက်ဆုံးဖြစ်သည့် (ဘဝ)စိတ်ကို (စုတိ)စိတ်ဟုခေါ်၏။

တဖန်ဘဝတစ်ခု၌ ပြန်ဖြစ်သော (စိတ်) ကို (ပဋိသန္ဓာ စိတ်) ဟုခေါ်၏၊ (ဘဝစိတ်)နှင့် (စုတိ) စိတ်တို့သည် အမျိုး (အတိ) တူယျဉ်ဘက် (စေတသိက်)တဲ့၊ (အာရုံ) တူသော (စိတ်) များ ဖြစ်ကြ၏၊ ဤဘဝကို ဖြစ်ပေါ်ရန် အကျိုးပြုလိုက် သော (က)သည် (ဝိပါက) စိတ် (ဝိပါကအကျိုး)ဟု ခေါ်သော ရွှေးဘဝ က ဖြစ်ခဲ့သော (စိတ်) ကြောင့်ပင် ဖြစ်လေသည်။

စိတ်မှတ်စိတ်များ

ပဋိသန္ဓာကိစ္စ၊ ဘဝင်ကိစ္စ၊ စုတိကိစ္စတို့ကို ဆောင်ရွက် ကြသော ဥပဇ္ဈာသနီရကာ စိတ် (၂) ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် (၈) ပါး နှင့် မဟာဂုဏ်ဝိပါက်စိတ် (၉)ပါး တို့သည် (စိတ်)မှ လွှတ် ကင်း ကြသည့် (စိတ်)များဖြစ်ကြ၍ (စိတ်မှတ်) စိတ်များဟု အမည် ရကြ၏။ ဤစိတ်မှတ်စိတ် (၁၉)ပါးတို့သည် (၁၁)ဘုံးသတ္တဝါ အမျိုးမျိုးတို့ ပဋိသန္ဓာစိတ်ဖြစ်ပေါ်ရန် (ဘဝ)ဆက်ရန်အတွက် (ဘဝ)စိတ်အစဉ် ဖြစ်ပေါ်ရန်၊ (ဘဝ)ဆုံးသည့်အခါ၌ (စုတိ)စိတ် ဖြစ်ပေါ်စေရန် ဆောင်ရွက်ကြ၏။

စိတ်အကျဉ်း (၈၉)အကျယ် (၁၂၀)

စိတ်သည် ကာမာဝစရာ၊ ရူပါဝစရာ၊ အရူပါဝစရာ၊ လော

ဤတရာ့ဟူ၍ (ဘူမိပေဒ)ဘုံး အပြားအားဖြင့် (လေး)မျိုး ရှိ၏၊
ကာမဝဝရ (စိတ်) ၅၄ မျိုးသည် ကမ္မသောဘန်၊ အကုသိုလ်၊
အဟိတ် စသည်ဖြင့် သုံးမျိုး ဖြစ်၏။

(၁) ကာမဘုံး (၁၀)ဘုံးစိတ် = ကာမ (၁၀)ဘုံး ဖြစ်သော နတ်(၆)
ဘုံ၊ လူဘုံတစ်ဘုံ၊ အပါယ်ဘုံ (၄)ဘုံတို့၌ဖြစ်သော ကာမသော
ဘန်စိတ်(၂၄)၊ အကုသိုလ်စိတ်(၁၂)၊ အဟိတ်စိတ်(၁၈)ဟူ၍
ကာမဝဝရ စိတ်သည် (၅၄)မျိုးရှိ၏။

(၂) ရွှေပြုဟွာဘုံးစိတ် = ရွှေပြုဟွာဘုံး (၁၆)ဘုံး ဖြစ်သော
ရွှေပါဝစရစိတ် (၁၇)မျိုး ရှိ၏။

(၃) အရွှေပြုဟွာဘုံးစိတ် = အရွှေပြုဟွာဘုံး(၄)ဘုံး ဖြစ်သော
အရွှေပါဝစရစိတ်(၁၂) မျိုးရှိ၏။

(၄) လောကုတ္ထရာအဝတ္ထာဘုံးစိတ် = လောကုတ္ထရာစိတ်အကျဉ်း
(၈)မျိုးရှိ၏။

စိတ်သည် အကျဉ်းအားဖြင့် (၅၄+၁၇+ ၁၂+၈) = (၈၉)
စိတ်ဖြစ်ပြီး အကျယ်အားဖြင့် (၁၂)ရှိ၏၊ စိတ်ကို တစ်ခုရှုတ ၉၀
ဟု ခေါ်ကြခြင်းသည် = (၉၀-၁) = ၈၉ ဖြစ်၏။

စိတ်သည် (ဇတိဘေဒ)အားဖြင့် အကုသိုလ် (၁၂)၊
ကုသိုလ်အကျဉ်း(၂၁)၊ အကျယ်(၃၃)၊ ဝိပါက်အကျဉ်း (၃၆)၊
အကျယ် (၅၂)၊ ကြိုယာ (၂၀)၊ ပေါင်း အကျဉ်း (၈၉)၊ အကျယ်

(၁၂၀)ရှိ၏။

မကောင်းသော အကုသိုလ်ဇောဓိတ်များ၌ (လောဘ) အရင်းခံကြောင့် ဖြစ်ရသော စိတ်ကို (လောဘမူးစိတ်) ဒေါသ အရင်းခံကြောင့် ဖြစ်ရသော စိတ်ကို (ဒေါသမူးစိတ်)၊ လောဘ၊ ဒေါသ အရင်းခံပါပါ (မောဟ) အရင်းခံကြောင့် ဖြစ်ရသော စိတ်ကို (မောဟမူ) စိတ်ဟူ၍ သုံးမျိုးကွဲပြား၏။

အပြဋ္ဌာန်သော စိတ်များကို (အကုသိုလ်)စိတ်ဟု ခေါ်ရာ၊ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂)မျိုးတွင် (လောဘ)အရင်းခံသည့် လိုချင်တပ် မက်သည့် လောဘမူးစိတ် (၃)မျိုး၊ (ဒေါသ)အရင်းခံသည့် စိတ်ဆိုး စိတ်ပျက်သည့် ဒေါသမူးစိတ် (၂)မျိုး၊ တွေ့ဝေသော မသိမူ (မောဟ) အရင်းခံသည့် မောဟမူးစိတ် (၂)မျိုးဟူ၍ (စိတ်)အနေဖြင့် (အကုသိုလ်စိတ်) (၁၂)မျိုးရှိပါသည်။

စိတ်အမျိုးအစား မှတ်သားပုံ

စိတ်ကို အဓိကလုပ်ငန်းနောင်ရွက်သော (ဇောဓိတ်)နှင့် အကြောင်းကံကြောင့်ဖြစ်ပေါ်ရသော အကျိုး (ရိပါက်စိတ်)များ ဟူ၍ နှစ်မျိုးခွဲခြားနိုင်၏၊ (ဇောဓိတ်)များတွင်လည်း မကောင်းသော (အကုသိုလ်ဇော)၊ ကောင်းသော (သောဘနဇော) ဟူ၍ နှစ်မျိုးကွဲပြား၏၊ (သောဘနဇော) များသည် အကျိုးလိုအပ်သူ ပုံထုဇူး၊ သေကွာသန္တာန်မှာ ဖြစ်လျှင် (ကုသိုလ်ဇော)ဖြစ်၍၊ အကျိုး မလိုအပ်သူ ဘုရား၊ ရဟန္တာ သန္တာန်မှာ ဖြစ်လျှင် (ကြိယာဇော)

ဟူ၍ နှစ်မျိုးခဲ့ခြားရ၏၊ (ပါက်စိတ်)များတွင်လည်း (သော ဘနေ့) များ၏ အကျိုးပိပါက်များနှင့် အစွမ်းသတ္တိမပါသော (အဟိတ်စိပါက်)များဟူ၍ နှစ်ပိုင်း ရှိပြန်၏၊ (စိတ်)၌ အသီရိက စိတ်နှင့် သသီရိက စိတ်ဟူ၍ (၂)မျိုး ခဲ့ပြပါသည်။

(၁) အသီရိကစိတ်

ဆိုသည်မှာ မိမိအလိုအလျောက် နှစ်သက်တပ်မက်နေ သော စိတ်ကိုခေါ်၏၊ ရုပ်ရှင်အရသာ၊ ရယ်စရာ နားထောင်နေသည့်အခါ၊ တာပေများဖတ်ရှုနေသည့်အခါ၊ နှစ်သက်မှု ဖြစ်ပေါ်နေသည့်၊ နှစ်သက်တပ်မက်စိတ်ကို ခေါ်၏၊ မိမိအလိုအလျောက် စိတ်ဆိုး၊ စိတ်ပျက်ဝင်နေလျှင်လည်း(အသီရိကစိတ်)ဟုခေါ်၏။

(၂) သသီရိကစိတ်

သူတစ်ပါးတိုက်တွန်းသော ပြောဆိုမှုကြောင့် စိတ်ဆိုး၊ စိတ်ပျက်ဖြစ်လျှင် (သသီရိက)စိတ်ဖြစ်၏။

(စိတ်)တို့သည် တစ်စက်နှုန်းအတွင်း၌ ကုဋ္ဌတစ်သိန်းမက ရှုံးဆင့်နောက်ဆင့်ဖြစ်ပျက်သွားရာ၊ မြင်သိစိတ်၊ ကြားသိစိတ်၊ တစ်လုံးဖြစ်ပျက်သွားသော အချိန်သည်၊ အလွန်တိုကောင်း၏၊ တိုကောင်း၍ မသိနိုင်သဖြင့် (ဥပေါ်သွားစိတ်)ဖြစ်သွား၏၊ မသိနိုင်လျှင်(အပို့)ဖြစ်ပြီး စိတ်ကို ချယ်လှယ်သည့် (သသီရိကျွန်ာ) စေ တသိက် (သသီရိ)တို့က (အကုသိုလ်)ဘက်ဆို တွန်းပို့ရာ (စိတ်)

သည် မကောင်းမူများ၌ အများဆုံးကျက်စားရဖြီး မကောင်းသည့် အကုသိုလ်စိတ်ဖြင့် ကံသုံးပါးနှင့် ပြုလုပ်မိလျှင် မကောင်းမူ (အကုသိုလ်) က ဖြစ်သည့်အတွက် အပါယ်အရောက် များကြရ ၏။

ထိုကြောင့် (စိတ်)ဖြစ်တိုင်း (သတိ)ထားတတ်လျှင် (အ သီ)လိုက်ပေးနိုင်လျှင် (သခြား)လည်း ချုပ်၏၊ ပြုတ်၏။ (အဝိဇ္ဇာ) လည်း ချုပ်၊ ပြုတ်သွားသောကြောင့် အကုသိုလ်စိတ် အစဉ် ပြုတ်သွားနိုင်၏။

ဝိထိစိတ်

ဆိုသည်မှာ (ဥပမာ)မျက်စွဲအကြည့်ပတ်နှင့် ပြင်ပရီ အဆင်းရှုပါရုတ္တိကို ဖသာ(သခြားရက္ခန္ဓာ)စေတသိက်က တွေ့တိက် ပေးမှုကြောင့် (အာရုံ) ထင်ပေါ်လာသောအခါ စိတ္တနိယာမ (စိတ်)ဖြစ်စဉ်အနေဖြင့် ပထမထို (အာရုံ) ကို ဆင်ခြင်နှင့်သွေးသွင်းသော (ပဋိဒ္ဓရဝဏ္ဏန်းစိတ်)ဖြစ်၏။ ထိုနောက်ထင်လာသော (ရှုပါရု)ကို မြင်သော (စက္ခရိုပ္ပာက်စိတ်)ဖြစ်၏။

မြင်ရုသာမြင်သေး၏ မည်သည့်အဆင်းဟူ၍ မသိသေး ခေါ်။ ထိုနောက် (ရှုပါရု)ကို လက္ခားသော (သမ္မတိစိန်းစိတ်) ဆက် လက်ဖြစ်၏။ ထိုနောက် (ရှုပါရု) ကို စုစုစ်းသော (ဆန္ဒရကာစိတ်) ဖြစ်၏။ ထိုနောက် (ရှုပါရု) သည် မည်သည့်အရာပဲဟု (အာရုံ)ကို ဆုံးပြုတ်သော မနောဒ္ဓရဝဏ္ဏန်းစိတ် (ဂုဒ္ဓာစိတ်)ဖြစ်၏။

ထိနောက် (အာရုံ) ကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိလျက် (အာရုံ) ၏ အရသာကို ခံစားသော (ဇောဓိတ်)တို့သည် အရှင် အဟုန်နှင့် ဖြစ်၏။ ထိနောက် (ဇောဓိတ်)၏ အဟုန်ကြောင့် အေ အစဉ်နောက်သို့ လိုက်သော (တဒါရု) ဓိတ်ဖြစ်၏။ ထိနောက် မြင်သိခြင်း (ဓိထိဓိတ်) ကိစ္စ ပြီးဆုံးပြီဖြစ်၍ (ဘဝ်) ဓိတ်သည် ဖြစ်မြတ်င်း ဆက်လက်ဖြစ်သွားရ၏။

ဤသို့ မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ တွေ့ထိမှု၊ ကြံးတွေးမှု စသော(ခွဲ့ရဲ) (၆)ပါး၌ ထင်လာသော (အာရုံ) တစ်ခုစိကို သိနိုင် ရန် ပဋိဌာန်နှင့် စက္ကာပိုလာက်စသည့်ပြင့် ဖြစ်ပေါ်ရသောဓိတ် အစဉ်တစ်ခုစိကို (ဓိထိဓိတ်) ဟုခေါ်၏။

ဘဝ်ဓိတ်

ဆိုသည်မှာ သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ (ဓိထိ)ဓိတ်ဖြစ်ပေါ် ခြင်းမရှိသည် အခါများတွင် (ဘဝ်)ဓိတ်သာလျှင် အစဉ်မပြတ် ဖြစ်ပေါ်နေရ၏။ ဘဝ်ဓိတ်သည် လွန်ပြီးခါစဘဝဟောင်း၌ (စုတေ) ခါနီးအချင်တွင် မရဏသန္တောက ယူပေးခဲ့သော ကုန် ဓိတ်၊ ကမ္မနိဓိတ်၊ ဂတိနိဓိတ်သုံးပါးအနက်မှ တစ်ပါးပါးကို (ပဋိ သန္တေ)တည်သည်မှစ၍ အသက်ရှင်နေစဉ်ကာလအတွင်း (ဘဝ် ဓိတ်)အစဉ်သည် ဘဝကိုဆက်ပေးနေသော စိတ်အာရုံ၏ တံခါး ပေါက် (မနေ့ခွဲ့ရဲ)လည်း ဖြစ်၏။

ဤဘဝ် သေလွန်သည့် (စုတေ)တိုင်အောင် ကုန်ဓိတ်

ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၏။ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် တောနာသည် (ကမ္မနိမိတ်)ဖြစ်၏။ အာရုံပြု၏။ ဘဝ၏ (နောက်ဆုံးစိတ်) ဖြစ်သော (ဘဝင်စိတ်) ကို (စုတိစိတ်) ဟုခေါ်၏။ (စုတိစိတ်) သည်လည်း ပဋိသန္ဓိစိတ်နှင့် (ဘဝင်စိတ်) တို့ယူ သော (အာရုံ)ကို ဆက်ယူ၏။ ထို(ပဋိသန္ဓိစိတ်) (ဘဝင်စိတ်) နှင့် (စုတိစိတ်) တို့၏ (အာရုံ)သည် အလွန်သိမ့်မွေ့သဖြင့် မသိရှိနိုင်ကြပေ။

ထိုကြောင့် (ဘဝင်စိတ်)သည် မသိစိတ် (Unconscious) နှင့် တူ၏။ (ပိတိစိတ်)သည် သိစိတ် (Conscious) နှင့် တူ၏။ လူတစ်ဦးစီ၏ တသက်တာတွင် ပိတိစိတ် (သိစိတ်)နှင့် ဘဝင်စိတ် (မသိစိတ်) အစဉ်တို့သည် အဆက်မပြတ်တလုညွှိ ဖြစ်ပေါ်နေကြ၏။

(နာမ်)သံသရာလည်ပုံတွင် ဘဝအစဉ် (ပဋိသန္ဓိစိတ်) ဖြစ်၏။ မွေးဖွားပြီးမှစ၍ ဘဝင်စိတ်၊ ပိတိစိတ်များ အဆက်ဆက် ဖြစ်ခါ သေသည့်အခါ (စုတိစိတ်) ဖြစ်၏။ တဖန် ပဋိသန္ဓိစိတ်၊ ဘဝင်စိတ်၊ ပိတိစိတ်များနောက်ဘဝ၌ ဖြစ်ပြန်၏။ ဤသို့လျင် စိတ္တနိယာမ (စိတ်အစဉ်) သည် စက်ဘီးကဲ့သို့ အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေသည်ကို (နာမ်) နာမ်သံသရာ လည်သည်ဟု ခေါ်၏။

ရှုံးရှုံးဖြစ်သော စိတ်သည် မိမိ၏ အစွမ်းအာနိသင်များ ကို နောက်နောင်ဖြစ်သော စိတ်သို့ (ပဋိသန်း - ၂၄) ပစ္စည်းတွင် အနန္တရ စသော (သတ္တိ)ဖြင့် လက်ဆင့်ကမ်း၍ ကျေးဇူးပြုသွား

အမှန်ဖြင့်တရား

၉၃

ကြရာ ဉ် (၁၀)၏ အတွေအကြံများသည် လည်းကောင်း၊ ရှေးရှေ့ ဘဝများစွာက အတွေအကြံများသည် လည်းကောင်း၊ စိတ်အစဉ်တန်းတွင် အမြတပေါ်ရှိသွားကြသည်သာတည်း။

မမြင်နိုင်အောင်သိမ့်မွေ့လှသည့် (စိတ်အစဉ်) ထဲတွင် ကုဋ္ဌပေါင်းများစွာသော သညာ၊ ဝေဒနာ၊ တကျာ၊ ဥပါဒါန်၊ စေတနာ၊ ကံ စသည့် စိတ်တို့၏ စွမ်းရည်သတ္တိများလိုက်ပါသွား ကြပုဂ္ဂို (ပဋိန်းအသနာတော်) မြတ်ကြီးတွင် အကျယ်တဝ် ရှင်းလင်းထားပါသည်။ သာမာန်လူတို့ သိနားလည်နိုင်ကြမည် မဟုတ်ပေ။

သဘောတရားအနေဖြင့် ယနေ့တွန်းကားနေသော (အိ လက်ထရွန်းနစ်) ပညာတွင် အလွန်တရား သေးငယ်သည့် မိုင် ကရိခိခို (Microchip) ခေါ် ပါတ်ပြား (ရုပ်) ကလေးတစ်ခုသည် သန်းပေါင်းများစွာသော အမှတ်သညာ (Memory) တိုကို သိ လောင်ထားနိုင်လျှင်၊ (ရုပ်) ထက်လွန်စွာဆန်းကျယ်သော (စိတ် အစဉ်) အတန်း၌ ဘဝအဆက်ဆက်မှ မရေ့မတွက်နိုင်သော အမှတ် သညာများ၊ ကံ၏ စွမ်းရည်သတ္တိများလိုက်ပါနေ သည်ကို သိနိုင်လောက်ပါသည်ဟု သာကေပြုထားကြပါသည်။

(စိတ်)သည် ခန္ဓာကိုယ်အတွင်း တနေရာထဲ၌ ရှိနေသည် မဟုတ်၊ (စိတ်)သည် (အာရုံ)ကိုသိတတ်သော သဘောသာဖြစ်၍ ပိုမိုခန္ဓာမှ (အာရုံ)ကို လက္ခားသော အစိတ်အပိုင်းများသည် မျက် စွာ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ် ဟူသောဖွံ့ဖြိုး (၆) ပေါက်

ရှိရာ (မနောစိတ်)မှုအပ ကျွန်(၅)ပေါက်၌ ဖြစ်သော စိတ်များကို (ပဋိချိန်ပို့မည်) များဟုခေါ်၏၏။ မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နံစိတ်၊ စားစိတ်၊ ထိတွေ၊ စိတ်များ ဖြစ်ကြ၏။

စိတ်သည် (အာရုံ)ကို သိတတ်သော သဘောသာဖြစ်၏၏။ (အာရုံ)မရှိလျှင် (စိတ်) မဖြစ်ပေါ်ပေါ့၊ မြင်သိ (အာရုံ)ကို သိသော (မြင်စိတ်)သည် (မျက်စွဲ)၌ဖြစ်သကဲ့သို့၊ ကြားသိ အာရုံ၊ နံသိ အာရုံ၊ စားသိ အာရုံ၊ ထိတွေသိ အာရုံ၊ စသော မျက်စွဲ၊ နား၊ နှားခေါင်း၊ လျှား၊ ကိုယ် ဒ္ဓါရ (၅)ပေါက်မှ ဖြစ်သော (အာရုံ)ကို သိသော (စိတ်)ကို (ပဋိချိန်ပို့စိတ်) ဟုခေါ်ကြ၏။

စိတ်သည် ဒ္ဓါရ(၆)ပါးအနက် (မနောဒ္ဓါရ)မှ ထင်လာသော (ကာမဏေ) စောရာ (ဝိထိ) စိတ်တလူည့် (အပွနာဏေ) စောရာ (ဝိထိ) စိတ်ဖြစ်ချည်တလူည့်ဖြင့် (မနောဒ္ဓါရ) မှာ (စိတ်) အစဉ် J မျိုးဖြစ်ကြ၏။

(စိတ်)သည် (အာရုံ)ရှိမှ စိတ်ဖြစ်ရာ (မနောဒ္ဓါရ)၌ ထင်လာသော (အာရုံစိတ်)များအနေဖြင့် ရွှေပါရုံ၊ သွှေ့ပါရုံ၊ ဝန္တာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖော်ပွဲရုံနှင့် ဓမ္မာရုံ (ပသာဒ)ရှုပ်များနှင့် (သူခုမ)ရှုပ်များ ထင်လာကြသည့်အပြင် စိတ်၊ စေတသိက်၊ ပညတ်နှင့် (နိဗ္ဗာန်) တို့လည်း အပါအဝင်ဖြစ်ကြ၏။ ကာလအားဖြင့် အတိတ်၊ ပစ္စပ်နှင့် အနာဂတ် (အာရုံ)များလည်း ထင်လာကြ၏။

စေတသိက်အကြောင်း

စေတသိက်သည်အခေါ်အဝေါ်(ပညတ်) အနေဖြင့်ဖြစ်၏။ (ပရမတ္ထ) သဘောအားဖြင့် (စေတသိက်)သည် စိတ်ကို မို့တွယ်၍ စိတ်ကို ချယ်လှယ်သော သဘောတရားကို စေတသိတုံးခေါ်၏။ (စိတ်)သည် အခံပိတ်ဖြူကားချပ်နှင့်တူ၍ (စေတသိက်)သည် ပန်းခီံခွဲသည့် ဆေးရောင်စုနှင့် တူ၏။

စေတသိက်သည်(၁) စိတ်နှင့်အတူဖြစ်ခြင်း၊ (၂) စိတ်နှင့် အတူချုပ်ခြင်း၊ (၃) စိတ်နှင့်တူသော (အာရုံ)ရှိခြင်း၊ (၄) စိတ်နှင့်တူသောမှုရာဝတ္ထုရှိခြင်း စသောအကို(၄)ရပ်ရှု၏။ (စိတ်)နှင့် (စေတသိက်)တို့သည် မို့တွယ်ရာအာရုံနှင့် ဝတ္ထုတို့ရှိမှ ဖြစ်နိုင်၏။

စေတသိက်အပ်စုများတွင် ပင်မအပ်စုကြီး (၃)ရပ် သတ်မှတ်နိုင်၏။

- (၁) သောဘကာရာသီ (တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော အုပ်စု)
- (၂) အကုသလရာသီ (ယုတ်ညွှဲသော အုပ်စု)
- (၃) အညသမာနရာသီ (ကောင်းဆိုးနှစ်တန်ရောင် သောအုပ်စု) ဟူ၍ သုံးဖျိုးရှိ၏။

စေတသိတ် (၅) ပါ:

<p>အညသမန်း (၁၃) ပါ:</p> <p>အကုသိုလ်စေတသိတ်</p> <p>(၁၄) ပါ:</p> <p>သာဘဏာ စေတသိတ် (၅) ပါ:</p> <p>သာဘဏာစေတသိတ်နှင့် ပြန်တိုး</p> <p>ပြန်ရသာ စေတသိတ်များ -</p>
<p>သွေစိတ္တသာဓရဏ(၇) ပါ:</p> <p>ပဏီဏ်း(၆) ပါ:</p> <p>(အလုံးစံသာ စိတ်နှင့်</p> <p>ဆက်ဆံသာ စေတသိတ်</p> <p>ဖျားသည် စိတ်အားလုံးနှင့်</p> <p>ယဉ် သာဘဏာ စေတသိတ်</p> <p>(၈) ပုဂ္ဂနိုင်စေတသိတ်</p> <p>ယဉ် သာဘဏာ</p> <p>အသာဘဏာ စိတ် ပျိုး</p> <p>ပိုင်:</p>
<p>(၁၉) ပါ:</p> <p>သာဘဏာသာပါရဏ (၁၉) ပါ:</p> <p>(၂၀) ပါ:</p> <p>(၂၁) ပါ:</p> <p>(၂၂) ပါ:</p> <p>(၂၃) ပါ:</p> <p>(၂၄) ပါ:</p> <p>(၂၅) ပါ:</p>

စေတသိက်၌ (အညသမာန် (၁၃)ပါး) ဖြစ်သော
သဗ္ဗုစီတ္ထသာဒါရဏ စေတသိက်(၃)ပါး
(အလုံးခုံသောစိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက်)
)

- (၁) ဖသာ = (အာရုံကို ထိတွေ့ခြင်းသဘော) (သနီရ)
(သနီရက္ခန္ဓာ)
- (၂) ဝေဒနာ = (အာရုံ၏ အရသာကိုခံစားခြင်းသဘော)
(ဝေဒနာက္ခန္ဓာ)
- (၃) သညာ = (အာရုံကို မှတ်သားခြင်းသဘော)
(သညာက္ခန္ဓာ)
- (၄) စေတနာ = (ယဉ်ဘက် စိတ်၊ စေတသိက်တို့ကို ဆိုင်ရာ
ကိစ္စတို့၌ ဆောင်ရွက်ကြဖို့ရာစွဲဆော်
တိုက်တွန်းခြင်းသဘော (သနီရ)
- (၅) ဇက္ခာတာ = (တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ တည်ခြင်း
သဘော) (သနီရ)
- (၆) မီးထိန္ဒာ = ယဉ်ဖက်တရားတို့ကို သက်တမ်းပြည့်တည်
တန်အောင်စောင့်ထိန်းခြင်း သဘော။ နာမ်
သက် (သနီရ)
- (၇) မနသီကာရ = (အာရုံကို နှုလုံးသွင်းခြင်း သဘော) နာမ်
သက် (သနီရ)။

(အာရုံ) ကို သိသော (စိတ်)တစ်လုံးဖြစ်ဖို့ (၀)အာရုံကို သိဖို့ရာ ကိစ္စမှာ (စိတ်) သဘောတစ်ခုတည်းအနေဖြင့် မရပေါ် (စိတ်) သည် (သိ)မှု တုတည်းကိုသာဖြစ်စေ၏။ (အာရုံ)ကို သိသော (စိတ်) ဖြစ်ဖို့ရာ အထက်ပါ (စေတသိက်) (၂) လုံးတိုက ပူးပေါင်း ပါဝင်ဆက်ဆံပေးပါမှ (စိတ်)က (အာရုံ)ယဉ်ခြင်းကိစ္စ၊ အာရုံ ကို သိခြင်းကိစ္စ (အာရုံ) ကို သိသော (စိတ်) ဖြစ်ရပါတော့ သည်။

(မန်သိကာရ) ခေါ်သည့် အာရုံကို (နှုတုံးသွင်း) မှု သဘောသည် (စိတ်နှင့်စေတသိက်) အပေါင်းတို့ကို (အာရုံ)သိ ဦးတည် သွားရန်ပုံထိန်းသဖွယ်တည့်မတ်ပေး၏။ (စေတနာ)က စိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ကို အာရုံနှင့် ယုဉ်စပ်ပေး၏။ (ဖသူ)က စိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ကို (အာရုံ)နှင့် တွေ့ထိပေး၏။ (ဝေဒနာ) က (အာရုံ)၏ အကောင်းအဆိုးအရသာကို (ခံစား)၏။ (သညာ)က အာရုံကိုမှတ်သား၏။ (ဇကဂုတာ)က (အာရုံ) ၌ စိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ကို တည်ပြုမေနအောင်ထိန်းပေးထား၏။ (ဒိုတိန္ဒြ) က စိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ သက်တမ်းပြည့် ရှင်သန် တည်တဲ့ကြရန် စောင့်ထိန်းပေး၏။

စိတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက်(၂)လုံး အနက် (စေတနာ) စေတသိက်သည် ဘဝတစ်ခုလုံးအတွက် အရေးပါ အရာရောက်ဆုံး ဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘူရာရားက (စေတနာ)ကို (ကံ)ဟူ၍ (စေတနာ ဘိကွေဝ ကမ္မာဝန္ဓာမီ) လို့ ဟောကြားထားပါသည်။ ထို(စေတနာ-စေတသိက်)သည် ကိုယ်မှု၊ နှုတ်မှု၊ စိတ်မှု

တိဖြစ်အောင် စိတ်နှင့်အတူ ဆက်ဆံရသော လျှော့ဆော်ပေးတတ်သောအမှုသည် လက်သည်တရားခံပင်ဖြစ်၏။ ကိုယ့်မှာ နှိတ်မှု စိတ်မှု(ကံ)များကို အထောက်အောင် ဖန်တီးတတ်သောကြောင့် (စေတနာ စေတသိက်) ကိုပင် “ကံ” တရား ဟု ခေါ်ရ၏။

“ ကံ ” တရားသည်ပင်လျှင် ကောင်းသော (စေတနာ) စေတသိက်၊ မကောင်းသော (စေတနာ)၊ စေတသိက်တို့ကြောင့် ဖြစ် ရ၍ ကောင်းသော (စေတနာ)နှင့်ဖြစ်လျှင် ကံကောင်းသော ကောင်း မှု (ကံ) ဖြစ်၏။ မကောင်းသော (စေတနာ)နှင့် ဖြစ်လျှင် ကံမ ကောင်းသော မကောင်းမှုကံ (အကုသိုလ်) ဖြစ်ရတော့၏။

(စိတ်)၏ မူလသဘောသည် (သိ)မှု ဆက်သက်သာ ရှိ၏။ (စိတ်)ကို မို့တွယ်နေသည့် (စေတသိက်)သည် (စိတ်)ကို ကောင်းအောင်ထက် မကောင်းအောင်သာ ချယ်လှယ်ပေးတတ် သည့် အတွက် (စိတ်)သည် မကောင်းမှု၌သာ ကျက်စားတတ် သည်ဟုပြောစမှတ်ပြုကြ၏။ (စေတနာ)ကောင်းသည် (စေတနာ) မကောင်းသည် ဆိုရာမှာ (စေတသိက်)ကြောင့် ဖြစ်ရ၏။

(စိတ်)၏သဘောသည် (သိမှု) ဆက်သက်သာရှိ၏။ ရေ ကဲ့သို့ ကြည်လင်နေ၏။ (စေတသိက်) က အရောင်မျိုးစုံ ချယ် လှယ်တတ်သည့်အတိုင်း ဖြစ်ရ၏။ (စေတသိက်)က (အနီ)ရောင် ချယ်လျှင် (စိတ်)က (အနီ)ရောင်ဖြစ်၏။ (စေတသိက်)က (အမဲ)ရောင် ချယ်လျှင် (စိတ်)က (အမဲ)ရောင်ဖြစ်၍၊ (အဖြူ)ရောင် ချယ်လျှင် (အဖြူ)ရောင် ဖြစ်တော့၏။ မကောင်းအောင်

ချယ်လှယ်တတ်သည့် (စေတသိက်)သည်၊ ဘဝအဆက်ဆက်က (အနုသယကိုလေသာ) အနေ ဖြင့်ပါလာခဲ့၍ ပြုလုပ်ရခြင်းဖြစ်၏။ (သတိ)တရားဖြင့် နေထိုင်သော အနုသယကိုလေသာ အကုသိုလ် စေတသိက်များ ချုပ်ဆုံးရာ၏။

ပဏီက်းစေတသိက် (၆)ပါး

- (၁) ဝိတက် = ယဉ်ဖက်စိတ် စေတသိက်တို့ကို အာရုံသို့
တင်ပေးခြင်းသဘော။
- (၂) ဝိစာရ = အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း (ထပ်၍ ထပ်၍
ယူခြင်း) သဘော။
- (၃) အဓိမောက္ခ = အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းသဘော။
- (၄) ဝိရိယ = ယဉ်ဖက်တရားတို့ မဆုတ်နစ်အောင် အား
ထုတ်ခြင်းသဘော။
- (၅) ဝိတိ = အာရုံကို နှစ်သက်ခြင်းသဘော။
- (၆) ဆန္ဒ = အာရုံကို လိုချင်တောင့်တခြင်း သဘော
ဖြစ်၏။

(စိတ်) ကိုမကောင်းအောင်ချယ်လှယ်သော
အကုသိုလ် (စေတသိက်) (၁၄)ပါး

အရှင်နေကာဘိဝံသ ဆရာတော်ဘုရားကြီးက အကုသိုလ် စေတသိက် (၁၄)ပါးကို ရှင်းပြထားသည်မှာ-

(၁) လောဘ = လိုချင်မှု၊ နှစ်သက်မှု၊ တပ်မက်မှု သဘော ဖြစ်၏။
ကာမဂ္ဂက်ဆိုင်ရာလိုချင်မှုကိုမှု (လောဘ) ဟု ဆိုရ၏။ (လောဘ)ကို “တဏ္ဍာပေမ၊ ရာဂသမှုဒယ”
ဟူ၍လည်းကောင်း အမျိုးအမည်တပ်၍ ပြောဆိုသုံးနှင့်ကြ၏။ “ပေမ”ဟူသည် အိမ်သူအိမ်သာ
ဆွဲမျိုး သားခြင်းအပေါင်းအသင်း ခင်မင်မှုဟု
အဓိပ္ပာယ်ရသည်၊ ဤချစ်ခင်မှုကို (သမှုဒယ)
သယောဇ္ဈာဇ္ဇာလည်း ခေါ်ကြသေး၏။

(၂) ဒေါသ = စိတ်၏ ခက်ထန် ကြမ်းတမ်းခြင်းသဘောဖြစ်၏။
စိတ်ညစ်မှု၊ စိတ်မချမ်းသာမှု၊ စိတ်ပျက်မှု၊ ကြောက်ချုံမှု၊ စိတ်ကောက်မှု၊ သေကျေ ပျက်စီးအောင် ပြလုပ်မှု မှန်သမျှသည် (ဒေါသ) ဖြစ်၏။

(၃) မောဟ = မသိတတ်ခြင်း သဘောဖြစ်၏။ “မသိတတ် ဘိ -
မောဟ သိလေး”ဟု အဆိုရှိ၏။ (မောဟ) တွင်
အနုသယမောဟနှင့်ပရိယုဋ္ဌာနမောဟဟု နှစ်မျိုး
ရှိ၏။ အနုသယဟူသည် ပြိုမ်းဝတ်ခြင်း၊ ကိန်း
အောင်းခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရှိ၏။ အဆိုပင်၌
အဆိုပီးများသီးစေနိုင်သည့်ပါတ် (သတ္တိ) ပါရှိ

သကဲ့သို့ ထိုအတူ လူသတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌
သိတိက်သောတရားများ မသိအောင် ဖုံးကွယ်
တတ်သော (ဓာတ်သတ္တီ)တစ်မျိုးပါရှိရာ ထိုဓာတ်
သတ္တိကို (အနုသယယမောဟ)ဟုခေါ်၏။ ပရီယု
ဌာန (မောဟ)သည် စိတ်နှင့် တွဲဖက်၍ မောဟ
ထကြုလာသောအခါ မကောင်းစိတ် အကုသိုလ်
စိတ်များနှင့် ဒုဇဓရိက်မှုများကို ကျူးလွန်ပေတော့
၏။ ရုတ်တရက်ဒေါသဖြစ်လာပြီး အကုသိုလ်ကို
ကျူးလွန်သည့် (မောဟ) ဖြစ်၏။

- (၄) မာန - ထောင်လွှား တက်ကြခြင်း သဘော မည်၏။
အများအပေါ် မောက်မှာခြင်း၊ ရာထူး၊ ဂုဏ်
သရေ၊ စည်းစိမ်္မာစွာ၊ ပညာ၊ အဆင်း၊ ရောဂါ
ကင်းခြင်း စသောဂုဏ်တိဖြင့် သူများထက် သာ
ကြောင်း၊ ကိုယ်၊ နှုတ်၊ အမူအရာတိဖြင့် ပြသ
ပြောဆိုခြင်း၊ သူတပါးကို အထင်သေးခြင်း
လည်းဖြစ်၏။ ရာထူး စည်းစိမ်္မာစွာ အောက်တန်း
ကျပြန်လည်း “မာန” ဓာတ်ခံရှိသူက သူတို့ ငါ
ထက် သာကော ငါက ဘာအရေးစိုက်ရမှာလဲ
ကိုယ်ရှိမှ ကိုယ်စားရတာ၊ ဘယ်သူကို ခေယယ
လုပ်ရမှာလည်း စသည်ဖြင့် အန်မတုနိုင်သော်
လည်း(မာန) ပြုလျက်ရှိခြင်းကို ခေါ်၏။
- (၅) ဒီနို - မှားမှားယွင်းယွင်းသိမြင်ခြင်းသည် (ဒီနို) မည်၏။

အမြင်မှားအယူမှားခြင်းကို ခေါ်၏။ (ဒီဇို)သည်
လွန်စွာ ကျယ်ဝန်းသဖြင့် ဤတရားစာအပ်
ရွှေပိုင်း၌ သိလွှယ်အောင် ရှင်းပြထားပါသည်။

(၆) ဝိစိကိစ္စာ = ဘုရား၊ တရား၊ သံယာစသည် ရတနာသုံး
ပါးတို့၌ ယုံမှားခြင်း သဘော ဖြစ်၏။ ယုံမှား
ခြင်းဟူသည် လုံးလုံးမယုံကြည်ခြင်းမျိုးလည်း
မဟုတ်၊ စိတ်ချာ လက်ချမယ့်ပဲ မယုံတဝက် ယုံ
တဝက်ဆုံးသလို ဖြစ်နေခြင်းမျိုး ယုံမှားသံသယ
ဖြစ်နေခြင်းသဘောဖြစ်၏။

(၇) ထိန် = စိတ်ရောကိုယ်ပါ သွက်လက်ခြင်းမရှိပဲ ထိုင်း
တိုင်းတိုင်းဖြစ်နေခြင်းကို (ထိန်) ဘုခေါ်၏။

(၈) မိဒ္ဒ = မှိုင်းတိုင်းတိုင်း ဖြစ်နေခြင်းကို ခေါ်၏။ လုံးလ
ဝိရှိယ ကင်းပြီး ပျော်ရိနေခြင်းတို့ ဖြစ်၍ အိပ်ပေါ်
ခါနီး တရားနာရင်းငိုက်သည့်အခါတို့ ထင်ရှား
၏။ အိပ်ချင်တိုင်း (ထိန် မိဒ္ဒ) မဟုတ်သေး၊ ထိုတို့
ကိစ္စတို့၌ စိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ ထက်ထက်
သန်သန် မရှိခြင်းကိုခေါ်၏။

(၉) ဥဒ္ဓ = ပုံးလွင်းခြင်းဖြစ်၏။ အာရုံတခုခုပေါ်ရာ၌ ဤမို့
သက်စွာ မတည်နိုင်ပဲ၊ ဟိုအာရုံရောက်လိုက်၊
သည်အာရုံ ရောက်လိုက် ဖြစ်နေခြင်းသည်၊
(ဥဒ္ဓ) ဖြစ်၏။ ဥဒ္ဓအား ကြီးသူသည် စိတ်လေ
စိတ်လွင်းဖြစ်နေရကား လူလေ လူလွင်းဖြစ်လာ

တတ်ပါသည်။

- (၁၀) အဟိရိက = မရှုက်ခြင်းသဘောကိုဆောင်၏၊ အကုသိုလ်
ကိုပြုရာမှ မရှုက်ခြင်းဖြစ်၏။
- (၁၁) အနောတ္ထပ္ = မကြောက်ခြင်း သဘောဖြစ်၏။ အကုသိုလ်
ဒုစရိက်များသည် မီးတောက်၊ မီးလျှောက်တူ
၍ အနောတ္ထပ္ကား ပိုးဖလံနှင့် တူသော
ကြောင့်၊ ပိုးဖလံသည် မီးကိုမကြောက်သလို
အကုသိုလ် ဒုစရိက်ပြုရမှာကို မကြောက်
ခြင်းမျိုး ဖြစ်၏။
- (၁၂) ကူသာ = ပြောဗုခြင်း၊ မနာလိုခြင်းဖြစ်၏။ သူများက
ကိုယ့်ထက်သာသည်ကို မနာလိုခြင်း ပြောဗု
ခြင်း ဖြစ်၏။
- (၁၃) မစွဲရိယ = ဝန်တိုခြင်း ဖြစ်၏။ မလျှောက်၊ မပေးကမ်း
ရက်ခြင်း၊ သူတစ်ပါးအား မရစေသော
သဘောကို ဆောင်၏။
- (၁၄) ကုဇ္ဇာ = နောင်တရ၍ တဖန် ပူပန်ခြင်းဖြစ်၏။ အကု
သိုလ်ပြုပြီးမှ ငါလုပ်မိတာ များလေခြင်း
ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကုသိုလ်မပြုမိခဲ့၍
ကောင်းတာမလုပ်မိ၊ မပြုဆိုမိခဲ့၍ “မပြု
မိတာများလေစွာ” ဟုနောင်တရခြင်း ၂ မျိုး
ဖြစ်၏။

လူတို့၏ဘဝကိုကောင်းမြတ် တင့်တယ်ချမ်းသာစေ
တတ်သည့် သောဘဏ် စေတသိက်(၂၅)ပါး။
သောဘဏ်သာဓာရဏာ စေတသိတ် (၁၉)ပါး

- (၁) သွှဲ = ဘုရား၊ တရား၊ သံယာစသည့် ကုသိုလ်
အာရုံများ၌ယဉ်ကြည်ခြင်း၊ ကြည်လင်ခြင်း
သောား။
- (၂) သတိ = ရတနာသုံးပါ၌ အောင်းမေ့ခြင်း၊ မမေ့ပဲ
နေခြင်းသောား။
- (၃) ထိရိ = မကောင်းမှုဒုစရိက်ကိုပြုရာမှ ရွက်မှန်း
ခြင်း သောား။
- (၄) အြော့ = မကောင်းမှုဒုစရိက်ကို ပြုရာမှလန်ခြင်း
သောား။
- (၅) အလောဘ = ကာမဂ္ဂက်အာရုံတို့ကို မလိုချင် မတပ်
မက်ခြင်း သောား။
- (၆) အဒေါသ = မကြမ်းတမ်း၊ မခက်ထန်ခြင်း (မေတ္တာ)
သောား။
- (၇) တကြေမရွေ့တာ = လျှစ်လျှော့ခြင်း သော (ဥပေါ်)
- (၈) ကာယပသုံး = စေတသိက်အပေါင်း၏ ပြိုမ်းအေးခြင်း
သောား။
- (၉) ဓိတ္ထပသုံး = ဓိတ္ထ၏ ပြိုမ်းအေးခြင်း သောား။

- (၁၀) ကာယလဟုတာ = စိတ်၏ ပျေပါးသွက်လက်ခြင်းသဘော။
- (၁၁) စိတ္တလဟုတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ပျေပါး
သွက်လက်ခြင်း သဘော။
- (၁၂) ကာယမှုဒ္ဓတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ နူးည့်ခြင်း
သဘော။
- (၁၃) စိတ္တမှုဒ္ဓတာ = စိတ်၏ နူးည့်ခြင်း သဘော။
- (၁၄) ကာယကမ္မာညတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်
ကောင်းမှု၌ ခန့်ညားခြင်းသဘော။
- (၁၅) စိတ္တကမ္မာညတာ = စိတ်၏ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ခန့်ညား
ခြင်း သဘော။
- (၁၆) ကာယပါဂိုညတာ= စေတသိက်အပေါင်းကိုကုသိုလ်ကောင်း
မှု၌လေ့လာနိုင်နှင်းခြင်းသဘော။
- (၁၇) စိတ္တပါဂိုညတာ = စိတ်၏ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ လေ့လာနိုင်
နှင်းခြင်း သဘော။
- (၁၈) ကာယရုကတာ = စေတသိက်အပေါင်း၏ ဖြောင့်မတစွာ
ဖြစ်ခြင်း သဘော။
- (၁၉) စိတ္တရုကတာ = စိတ်၏ ဖြောင့်မတစွာ ဖြစ်ခြင်း
သဘော။

ပိရတီစေတသိက် (၃)ပါး

- ၁။ သမ္မာဝါစာ = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းနှင့် မဆက် စပ်ပ ဝစီဒုစရိတ်(၄)ပါးကို ရှောင်ကြည့်ခြင်း သဘော။
- ၂။ သမ္မာကမ္မန္တ = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းနှင့် မဆက် စပ်ပ ကာယဒုစရိတ်သုံးပါးကို ရှောင်ကြည့် ခြင်းသဘော။
- ၃။ သမ္မာအာဇာဌီး = အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းနှင့် မဆက် စပ်ပ ဝစီဒုစရိတ်(၄)ပါးနှင့် ကာယဒုစရိတ် (၃)ပါးကို ရှောင်ကြည့်ခြင်းသဘော။

အပွဲပညာစေတသိက် (၂)ပါး

- ၁။ ကရာဏာ = ဒုက္ခိတသတ္တဝါ (ပညတ်) ကို အာရုံပြု၍ သနားခြင်း၊ ကြိုင်နာခြင်း သဘော။
- ၂။ မူးစိတာ = သုခိတသတ္တဝါ (ပညတ်)ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်းသဘော။

ပညီနှိပ်စေတသိက် (၁)ပါး

- ၁။ ပညီနှိပ် = ပညာ+ကဗျိုလ်ယ= (အာရုံ) ၏ အမှန်သဘော ကို တိုင်းထွား၍ သိမှုကိစ္စ် အစိုးရခြင်း သဘော။

သခ္ပရက္ခန္ဓာ (သခ္ပရ)အကြောင်း

ပြဆိုခဲ့သော စေတသိက်သည် (၅၂)ပါးရှိရာ၌ အလုံးစုံ
သော စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော (သွေ့စိတ္တသာမူရကာ စေတ
သိက် - ၃ပါး) ထဲ၌ ဖော်ပြခဲ့သော (ဝေဒနာ)နှင့် (သညာ) စေတ
သိက်(၂)ပါးကို နှုတ်လျှင် ကျုန်ရှိသော စေတသိက်အပါး (၅၀)
သည် (သခ္ပရက္ခန္ဓာ) စေတသိက်ချည်းသာ ဖြစ်တော့၏။

ထိုကြောင့် စိတ်နှင့်ဆက်ဆံသော စေတသိက်သည်
သခ္ပရက္ခန္ဓာ (သခ္ပရ) သာအများဆုံးဖြစ်လေတော့သည်။ (စိတ်
+စေတသိက်+ရှုပ်) ဖြစ်သော (ရှုပ်နာမ်) သည်ကား (သခ္ပရ) သာ
အများဆုံးဖြစ်ရသည်။ (သခ္ပရ) သည် အမိကလာတ်ကောင်
(အမိကချယ်လှယ်သူ) ဖြစ်နေသောကြောင့် (ရှုပ်နာမ်) ကို
(သခ္ပရ) ဟု ခေါ်ဆိုကြပါသည်။ သခ္ပရပစ္စယာသခ္ပရကြောင့်
စိုးက်၊ နာမ်ရှုပ်ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထိုကြောင့် လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ယောက်း၊ မိန်းမဟူ
သည် အခေါ်အဝေါ်သာဖြစ်၏။ တကယ်အရှုံးတရားမှာ (ရှုပ်
နာမ်သခ္ပရ) သာအရှုံးတရား ဖြစ်နေကြောင်း သဘောပေါက်
လောက်ပါသည်။

လူသေသွားလွှဲ ကြော်... ဒါ... (သခ္ပရ) ပဲလို့ ဒီလို့ပဲ
အသုဘရှင်ကိုအားပေးကြပါသည်။ လူတို့သိနေကြသည်မှာ
(သခ္ပရ) ကိုမဖြစ်ခြင်း (အနိစ္စ) လောက်ပဲ၊ ဒီလောက်ပဲသိကြပါ

သည်။ ဒီလိုသိတာလည်း မှန်ပါသည်၊ (သခ္ပါရ) သည် (ရွှေပနာမ်) ကိုခေါ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ်သည် ပျက်စီးခြင်းသဘောကို ဆောင် ပါသည်။ ပိုဖြီးပြည့်စုအောင် သိလိုပါလျှင် (သခ္ပါရ) က စေတ သိက် (၅၂)လုံးရှိသည့်အနက် (သခ္ပါရက္ခန္ဓာ) စေတသိက်က (၅၀)ပင်ရှိဖြီး လူကို ဖန်တီးပြုပြင်နေသည်မှာ (သခ္ပါရ)ပင်ဖြစ် သောကြောင့် (သခ္ပါရ) သည် လူဘဝတလျောက်လုံးကို မွေးသည် မှ သေပြီးသည့်အခြားမဲ့ ဘဝသိတိုင်အောင် ဘဝဖြစ်တိုင်း ဘဝ အဆက်ဆက် သသရာလည်တိုင်း (သခ္ပါရ) ကချည်းပဲ ဖန်တီး ပါသည်။ ဘဝဖြစ်လိုက်၊ ဘဝပျက်လိုက်၊ သေလိုက်၊ တဖန် ပြန် ဖြစ်လိုက်နှင့် ဘဝဆက်အောင်လည်း (သခ္ပါရ) ကပဲ ဘဝကို ဆက် ပေးပါသည်။ (သခ္ပါရ) ကုန်ပျောက်မှ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားထားပါသည်။

မွေးသည်မှ သေသည့်တိုင်အောင်ခလေးဘဝ လူငယ် ဘဝ လူလတ်ဘဝ လူကြီးဘဝရောက်အောင်လည်း (သခ္ပါရ)ကပဲ ဖြစ်လိုက်၊ ပျက်လိုက်၊ ပြုပြင်လိုက်တစ်နှင့်ပြန်ဖြစ်လိုက်၊ ပျက်လိုက် နှင့် (သခ္ပါရပုဂ္ဂယာဝိညာက်) ပဝတ္ထိရည်က် (စိတ်) ခေါ်သည့် ပစ္စပန်ဝိညာက် စိတ်အစဉ်ဖြစ်ခဲ့၏။ သေပြီးနောက် ပဋိသန္ဓာ ဝိညာက် (စိတ်) တို့ကိုလည်း (သခ္ပါရ) ကပဲ လုပ်ဆောင်ပေးနေ ပါသည်။

စေတသိက်(၅၂)ပါးတွင် (ဝေဒနာ) ခံစားမှုနှင့် (သညာ) မှုက်...သားမှု ဥခုကို နှိတ်လိုက်လျှင်ကျွန်သော စေတသိက် (၅၀) လုံးလုံးသည် (သခ္ပါရ) ချည်းသာဖြစ်ရကြောင်း၊ သခ္ပါရ (သခ္ပါရ

ကွန်) အကြောင်းကို လယ်တံ့သရာတော်ဘုရားကြီး၏ ခန္ဓာ အာယတနာ၊ ပါတ်၊ သစ္စာ၊ လက်ဗရကျမ်းမှာကြည့်ပါလေ။ အရှင် နေကာဘိဝံသ ဆရာတော်ကြီး၏ သခြားလိုက် စာမျက် နှာ (၅၈၉)၌လည်း ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

ပြုပြင်သမျှသည် (သဒ္ဓါရ) ချဉ်းပါပေ။ ပုံညာဘိသနီရာ အပုံညာဘိသနီရာ၊ ကုသိုလ်ပြုလည်း ပုံညာဘိ (သဒ္ဓါရ) အကု သိုလ်ပြုလည်း အပုံညာဘိ (သဒ္ဓါရ) ကာယက် က ကာယ သနီရာ ဝစ်ကံက ဝစ်သနီရာ မနောက်က စိတ္တသနီရ ဆိုသည် ကံသုံးပါး မှာလည်း သနီရ သုံးမျိုးဖြစ်၏။ (သဒ္ဓါရ)၏ ချယ်လှယ်မှု အပြည့်အဝ ခံရသော (ရှုပ်နာမ်)ကိုလည်း (သဒ္ဓါရ) ဟူ၏ဆို သည်ကိုလည်း သဘောပေါက်ပါလေ။ ရှုပ်နာမ်(သဒ္ဓါရ) ဝယ်မွေ့ ဟု အဆိုရှိပါသည်။

(ရှုပ်နာမ်) နှစ်ပါးတွင် (ရှပ်) ဆိုသော (ရှုပ်ကွန်)သည် မာမှု၊ ပေါ့မှု၊ ပူမှု၊ အေးမှု၊ ဖွဲ့စည်းမှု၊ ယိုစီးမှု၊ တွန်းကန်မှု သဘောလောက်သာဖြစ်သလို (စိတ်) ဆိုသော (ဝိညာဏကွန်) မှာ (သိမှု) သက်သက်သဘောမျှသာ ဖြစ်၍ (သဒ္ဓါရ) မပါလျှင် (ရှပ်)ကို မဆိုထားဘိ (စိတ်) သိမှုသည်ပင် မပြည့်စုနိုင်ပေ။ (စိတ်) သည် စိတ်ဖြူကားချပ်နှင့်တူပြီး၊ ပိတ်ဖြူကားချပ်ကို အရောင်မျိုး (၅၀)နှင့် ပန်းချီခွဲပေးနေသူမှာ (သဒ္ဓါရ) (စေတသိက်) ပင် ဖြစ်ပါ တော့သည်။

ထိုကြောင့် လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ယောက်ဗျား၊ မိန်းမဆို

သည်မှာ မရှိပါ၊ အခေါ်အဝေါ်မျှသာ ရှိပါသည်။ ထိုအခေါ်အဝေါ်လူ၊ သတ္တဝါများသည် အမှန်စင်စစ် (ရှပ်နာမ်) ခေါ် သည့် (သရီရ) တို့သာ ဖြစ်ပါသည်။

ထိုကြောင့် မြတ်စွာဘူရားရှင် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး ပရီနိဗ္ဗာန် စံဝင်တော်မူးခဲ့ခဲ့မှာပင် ထို (သရီရ)ကို နောက်ဆုံး အချိန်ထိ မိန့်မှာတော်မူခဲ့သည်မှာ -

“ဟန္ဒဒါန ဘိက္ခဝေ အာမန္တယာမိဝေါ
ဝယဓမ္မာသရီရာ၊ “အပွဲမာအေန သမ္မာအေထ”

သံသရာဘေးကို မျှော်တွေးရှုကြည့်နေကြကုန်သော အိုချစ်သားရဟန်းတို့ . . . ဘူရားရှင်အနေဖြင့် နောက်ဆုံးမှာကြား လိုသည်မှာ (သရီရ) ဖြစ်၍ (သရီရ) ပျက်ခြင်း သဘောရှိသည် ကို မမေ့မလေ့ရေးသော (သတီ)ဖြင့် (သိ) ပြီး နေကြပါဟု မိန့်မှာ တော်မူခဲ့ပါသည်။

မြတ်စွာဘူရား ပရီနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူပြီးသည်နှင့် တပြိုင်နှက်၊ သီကြားမင်းသည်လည်း မြတ်စွာဘူရားဟောကြားခဲ့သော အောက်ပါ (သရီရ) ဝိပဿနာ ဂါထာကို ရွှေတံ့ဖြန်ပါသည်။

“အနိစ္စာဝတသရီရာ၊ ဥပါဒဝယ ဓမ္မာနော
ဥပွဲနိတွာ နိရုံးနှစ်း တေသံုပဲသမာသူခေါ်။

(အဝိဇ္ဇာတကျာ) အခြေခံရုံလျက်ရှိသော (နာမိန္ဒင့်ရုပ်) ကို သမုတ်ခေါ်ကြ (သခိုရ) ကား (ဖြစ်ပျက်) ရန် သဘော မှန် သဖြင့် ဓကန်မူချ (အနိစ္စ)တည်း၊ ဖြစ်၍၌ပြီးသော ပျက်စီးပြန်ရာ ဓကန္တမြို့၊ နှစ်ဝ (ရုပ်နာမ်) အေးကြောင်းမှန်သည် (နိဗ္ဗာန်) မည်ခေါ် ပါတ်အနှစ်တော်ဟု ရွတ်ဆိုပါသည်။

ရုပ်အကြောင်း

(ရုပ်) ဆိုသည်မှာ ကိုယ်တွင်ရှိသောမျက်နှာ၊ ကိုယ်၊ ခြေ၊ လက် စသည်တို့ကို (ပညတ်)အားဖြင့် အခေါ်အဂေါ်အားဖြင့် (ရုပ်) ဟု ခေါ်သော်လည်း (ပရမတ်) အမှန်ရှိ သဘောအားဖြင့် ရုပ် (၂၈) ပါးရှိ၏။ ရုပ် (၂၈)ပါးတွင် မဟာဘုတ်ရုပ် (၄)ပါး၊ ပသာဒ ရုပ် (၅) ပါး၊ ဂေါဓရရုပ် (၄) ပါး၊ ဘာဝရုပ် (၂) ပါး၊ ဟဒယရုပ် (၁) ပါး၊ နိုတရရုပ် (၁) ပါး၊ အဟာရရုပ် (၁) ပါး၊ ပရိဇ္ဇဒရုပ် (၁) ပါး၊ ဝိညာဏ်ရုပ် (၂) ပါး၊ ဝကာယရုပ် (၃) ပါး၊ လက္ခဏရုပ် (၄) ပါး၊ ပေါင်း (၂၈) ပါးတည်း။

မဟာဘုတ် (၄) ပါး = မဟာ = အခြားသော ရုပ်များထက်
လက္ခဏာ၊ အထည်ကိုယ်ဖြင့်
အားဖြင့် ကြီးသော။
= ဘူတ = ထင်ရှား၍ မဟာဘုတ် (၄) ပါး
ဟု ခေါ်၏။

မဟာဘုတ် (ရှင်) (၄)ပါး

- (၁) ပထစိ = မာခြင်း၊ နှီးည့်ခြင်း၊ အစိုင်အခဲသဘော
- (၂) အာပေါ် = စွတ်စိုးခြင်း၊ စေးကပ်ခြင်း၊ ယိုစီးခြင်း၊
ပေါင်းဖွဲ့ခြင်းသဘော
- (၃) ဝါယော = လူပ်ရှားခြင်း၊ တွန်းကန်ခြင်း သဘော
- (၄) တေဇော = ပူဗြင်း၊ အေးခြင်း သဘောတို့ ဖြစ်၏။

ပသာဒရှင် (၅)ပါး

- (၁) စက္ခာပသာဒ = မျက်စေ့ အကြည်ပါတ်၊ မျက်နက်ဝန်း
အလယ်၊ ပုံရိပ်ထင်ရာ မျက်လွှာ(၇)ထပ်
တို့၌ ပျော်ရှု တည်သောအကြည်ဓာတ်။
- (၂) သောတပသာဒ = နားအကြည်ပါတ်၊ နားအပေါက်
အတွင်း နှီးည့်သိမ်မွေ့သောအမြဲးပါး
၌ ပျော်ရှု တည်သောအကြည်ပါတ်။
- (၃) ယာနာပသာဒ = နှာခေါင်းအကြည်ပါတ်၊ နှာခေါင်း
ပါက်အတွင်း၌ တည်သောအကြည်
ပါတ်။
- (၄) နိဂုံးပသာဒ = လျှာအကြည်ပါတ်၊ လျှာ၏အလယ်အ
ထက်ပြင်၌ပျော်ရှု တည်သောအကြည်
ဓာတ်။
- (၅) ကာယာပသာဒ = ကိုယ်အကြည်ဓာတ်၊ (အမွှေးများ၊

ခြေသည်းများ၊ လက်သည်းများ၊
ခြောက်မာသောအရော) တိုကို
ချုပ်လှန်၍ ထိမှကြောင်းသော တစ်ကိုယ်
လုံးကို ပျုံနှံ၍ တည်သော အကြည်
ပေတ်ကိုဆိုလိုသည်။

ဂေါစရရှုပ် (၄)ပါး

(၁) ရူပါရု = အဆင်း၊ (၂) သဒ္ဓါရု = အသံ၊ (၃) ဂန္ဓာရု = အနဲ့၊ (၄) ရသာရု = အရသာ၊ ဖော်ပွဲရု = အထိအတွေ့ သည်
ပထဝါ၊ တေဇော၊ ဝါယော ပေတ်ကြီးသုံးပါး၌ ပါပြီးဖြစ်သည်၊
အာပေါ်ပေတ်သည် အလွန်သိမ်မွေ့၍ ထိတွေ့၍ မရကောင်း
သောကြောင့်ရေတွက်ခြင်း၊ မပြုသောကြောင့် ဂေါစရရှုပ်ကို “၄”
ရှုပ်သာ ယူရ၏။

ဘာဝါရှုပ် (၂)ပါး

(၁) ကြတိဘာဝရှုပ် = အမသတ္တဝါဖြစ်ဖို့ရာ အကြောင်းခံ
သောရှုပ်အမသတ္တဝါ၌ ပျုံနှံ၍ တည်
သောသဘောရှုပ်။

(၂) ပုမ္မာဝရှုပ် = အထိုးသတ္တဝါဖြစ်ဖို့ရာအကြောင်းခံ
သော(ရှုပ်) အထိုးသတ္တဝါ၌ ပျုံနှံ၍
တည်သော သဘောရှုပ်။

ဟဒယဝတ္ထာရုပ် (၁)ပါး

နှုလုံးသားအတွင်း ပုဂ္ဂိုလ်စွဲလောက် ပမာဏရှိသော တစ်လက်ဆွမ်းမျှလောက် သွေးတိုကိုဖို့၍ ဖြစ်သော စိတ်+စေတသိက်တို့၏ မို့ရာဝတ္ထာရုပ်ကလေးများကို (ဟဒယဝတ္ထာရုပ်) ဟူခေါ်၏။

ဒီဝိတရုပ် (ဒီဝိတိဇ္ဈာ) (၁)ပါး

ဤရုပ်သည် ကံကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်တို့၏ အသက်ရုပ်၊ အတူတကွ ဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်တိုကို စောင့်ရှုဗ်တတ်သော (အသက်ရုပ်) ကြောင်းဖြစ်စေသောကြောင့် (ဒီဝိတ) မည်၏။ ကံကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်တိုကို အသက်ရုပ်အောင် စောင့်ရှုဗ်တတ်ခြင်းကြောင်း (ကူးဇ္ဈာယ်)မည်၏။ ထိုကြောင့် (ဒီဝိတိဇ္ဈာ) ဟူလည်း အမည်ရ၏။ (ဒီဝိတ) ရုပ်သည် (ပါဝက) ဝမ်းမီးနှင့် တကွ တစ်ကိုယ်လုံးကို ပျော်ရှုံးတည်၏။

အဟာရရုပ် (၁)ပါး

စားသောက်ရသောအရသာချို့၊ ချဉ်၊ စပ်၊ ဖန်၊ ခါး၊ အဆီ၊ အနှစ်စသော ဉာဏ်ပေါက်ကြောင့် အဟာရဖြစ်ပြီးအသေးအသား ဖြစ်စေသော (ရုပ်) ကိုခေါ်၏။

အနိပ္ပန္နရုပ် (၀၀) ပါး (ပရမတ်) အစစ်မဟုတ်

ပရိစွောရုပ်(၁)ပါး = အာကာကဓာတ်မည်၏ အာကာသဟင်းလင်းပမာ ဖြစ်ပြီး ကလပ်မှုန့်တခုချင်းမပေါင်းစပ်ရန် ပိုင်းခြားထားသည့် ရုပ်။

ဝိဉာတ်ရုပ်(၂)ပါး = ကိုယ်အမူအရာ၊ နှုတ်အမူအရာ ဖြစ်စေသော မိမိအလိုဆန္ဒကို သူတပါး သိစေနိုင်သော အမူအရာအထူးကို ဝိဉာတ်ရုပ် ဟုခေါ်၏။

ဝိကာရရုပ်(၃)ပါး = ဝိ = အထူး၊ ကာရ = အမူအရာ စိတ်ချမ်းသာ၍၍ (၁)။ ကိုယ်အမူအရာ ပေါ့ပါးနှုနံမှုသဘော၊ (၂) နှုတ်အမူအရာ ပေါ့ပါးနှုနံမှုသဘော၊ (၃) ကိုယ်နှုတ် အမူအရာ ခန်းညား တင့်တယ်ခြင်း သဘော။

လက္ခဏာရုပ်(၄)ပါး = ဖြစ်ခြင်း၊ ရင့်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်း (ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်) ဖြစ်သော ဥပါဒ်၊ ဤ၊ ဘင် သည် လက္ခဏာမည်၏။ သူသဘော သူဆောင်၏ (၁) ဥပစာဖြစ်ခြင်းခေါ် တိုးတက်၍ ဖြစ်ခြင်း သဘော၊ (၂) သန္တတိ = ပြည့်စုပြီးနောက် အစဉ်မပြတ် ထပ်ခါထပ်ခါ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) ရင်း(၂)ပါးကို ပေါင်း၍ အတိရုပ် ခေါ်ခြင်း၊ (၄) ဧရာတာ အိုမင်းလာမှု (ဤ) သဘော၊ (၅) အနိစ္စကာ ပျက်စီးမှု (ဘင်) သဘော ဖြစ်၏။

နိဗ္ဗာန်တရား

(နိဗ္ဗာန်)တရားသည် (ကိုလေသာ)တရားနှင့် (ဒုက္ခ) တရား
တို့ ချုပ်ဖြစ်းခြင်းကြောင့် စိတ်သန္တာနှင့် အေးချမ်းခြင်း၊ ဖြစ်း
ချမ်းခြင်း (သန္တီ) သဘောသည် (နိဗ္ဗာန်) မည်၏။

(နိဗ္ဗာန်) ကိုကာမာဝစာရည်ဖြင့် တိုက်ရှိက်မမြင်နိုင်၊ မှန်း
ဆ၍ သိနိုင်၏။ သောတာပတ္တီမဂ်ညက် စသောမဂ်ညက် ငါ ပါး
တို့နှင့် သောတာပတ္တီဖိုလ်စသော ဖိုလ်ညာက် (င) ပါး တို့ဖြင့်
(နိဗ္ဗာန်) ကို မျက်မောက်ပြနိုင်ကြ၏။ (နိဗ္ဗာန်) သည် မဂ်ဖိုလ်
တရားတို့၏ (အာရုံ) ပင် ဖြစ်၏။

မျက်မောက်ပြသည်ဆိုရာ၌ တိုက်ရှိက်မျက်စွဲဖြင့် မြင်ရ^၁
သကဲ့သို့ မြင်ခြင်းဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘူးရား ဟောကြားသည်
ပရမတ္ထတရား(င)ပါး အဟုတ်ရှိသည့် အတိုင်းပြဆိုခဲ့ပြီးသော
စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်သဘောအတိုင်း (နိဗ္ဗာန်) သဘောသည်
အမှန်တကယ်ရှိသော ပရမတ္ထတရား အစစ်ဖြစ်၏။

(ပရမတ်) တရားတို့သည် သဘောတရား တစ်မျိုးစီသာ
ရှိကြရာ၌ (စိတ်) သည် အာရမ္မက ဝိဇာနန် (အာရုံ)ကို သိတတ်
သော သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်မျိုးတည်းရှိ၏။ (စေတ
သိက်) ဖြစ်သည့် (သခြာရက္ခန္တာ) ဖသာသည် (ဖသန)ထိတွေ့ခြင်း
လက္ခဏာအားဖြင့် တစ်မျိုးတည်းသာရှိ၏။ ထိုအတူ (နိဗ္ဗာန်)
သည်သန္တီလက္ခဏာ(ဖြစ်းအေးခြင်း)သဘောတစ်မျိုးတည်းရှိပေ၏။

(နိဗ္ဗာန်) သည် (ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) ကုန်လျင် (နိဗ္ဗာန်) သို့ မျက်မှာက်ပြုနိုင်၏။ (ရာဂ) ဆိုသည်မှာ (အာရုံ)နှင့် တွေ့တိုင်း တပ်မက်ခြင်း၊ တပ်မက်မှု (တက္ကာ) ဖြစ်၏၊ (ဒေါသ) ဆိုသည်မှာ (အာရုံ) များနှင့် တွေ့သည့်အခါ မခံသာသော ပြစ်မှု (ဒေါသ) ဖြစ်၏။ (ဒေါသ)သည် မသိလို့ ပြစ်များခြင်းဖြစ်၍ (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်၏။ (မောဟ)ဆိုသည်မှာလည်း မသိမှု (အဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်၍ (ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) ဖြစ်သော (အဝိဇ္ဇာ၊ တက္ကာ) ချုပ်ပြစ်းလျင် (နိဗ္ဗာန်) ကို မျက်မှာက်ပြုနိုင်၏။

(အာရုံ)များနှင့်တွေ့တိုင်း (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္ထ) ဖြစ် ကြောင်း မသိကြ၊ (အာရုံ) မှန်သမျှသည် (နိဗ္ဗာန်) အာရုံမှတပါး ကျွန်သော (အာရုံ)များတွင် မိမိစိတ်၌ ဖြစ်သော ကောင်းသည် ထင်သည့် (အာရုံ) မကောင်းဘူးထင်သည့် (အာရုံ) မှန်သမျှ သည် (ဒုက္ခသစ္ဓာ) ချည်းဖြစ်၏။ ထို (ကိုလေသာ) အာရုံ မှန် သမျှကို (အသိ) ဉာဏ်ပညာဖြင့် (သတိ) (သမ္မဝရ) ကောင်း ကောင်းဖြင့် အာရုံများ၏ (အနိစ္စ)ကို မြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အာရုံ တွေ့သည် (ဒုက္ခ) စင်စစ်ဖြစ်နေကြောင်းကို မြင်သည်ဖြစ်စေ၊ အာရုံတွေ့ကို (အနတ္ထ)သဘောနှင့် မြင်သည်ဖြစ်၏။ (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္ထ) ဟူသော လက္ခဏာရေးသုံးပါး၌ တစ်ပါးပါးကို မြင် သည်ဖြစ်စေ၊ မသိမှု (အဝိဇ္ဇာ)ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော (သခ္ပါရ) ခေါ်သည့် (သခ္ပါရက္ခနာ) စေတသိက်က ဖန်တီးနေသော (စိတ်) ၏ အညစ်အကြေး (ကိုလေသာ) အာရုံများချုပ်ပြတ်ခဲ့လျင် မင်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ရ၍ (နိဗ္ဗာန်)ကို မျက်မှာက်ပြုနိုင်၏။

အာရုံတိုင်းသည် (ဒုက္ခ) ဖြစ်ရာ၊ ကိုလေသာ အညွှန်
အကြေး ဖြစ်ရာဖြစ်၍ (အာရုံ) တစ်ခုတွင် (စိတ်၊ တောသိက်၊
ရုပ်) ဖြစ်သော (ရုပ်နာမဲ့) ခန္ဓာဝါးပါးပါဝင်နေရာ (အာရုံ) မရှိ
သော (ဝါ) ခန္ဓာဝါးအာရုံမဖြစ်သော (ခန္ဓာ) မရှိရာ၊ မဖြစ်ရာ၊
မပျက်ရာ ခန္ဓာချုပ်ပျောက်ရာသည်သာ (နိဗ္ဗာန်) ဖြစ်၏။
(ကိုလေသာအာရုံ) များကို (သီရိရ) တရားက ဖန်တီးနေရာ၊
(အာရုံ) ချုပ်ပျောက်ခြင်း၊ (ခန္ဓာ) ချုပ်ပျောက်ခြင်းသည် (သီရိရ)
ချုပ်ပျောက်ခြင်း ဖြစ်၍ (သီရိရ) ကုန်ပျောက် (နိဗ္ဗာန်) ရောက်
ဟု မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘူရားကြီး ဟောကြားပါသည်။

(သီရိရ) နိရောဓါ (အဝိဇ္ဇာ) နိရောဓိဖြစ်၍ “အဝိဇ္ဇာ
နိရောဓါ အာသဝနိရောဓိ” အာသဝေတရားကုန်ရာ (နိဗ္ဗာန်)
ချမ်းသာကို ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (အာရုံ)တည်းဟူသော (ရာဂ၊
ဒေါသ၊ မောဟ) ဟုဆိုအပ်သော (အဝိဇ္ဇာ၊ တဏ္ဍာ) ကုန်လျှင်
(နိဗ္ဗာန်)ကို မျက်မောက်ပြရပါသည်။

(နိဗ္ဗာန်) အာရုံမှုတပါး၊ ကိုလေသာအာရုံ ကာမဂုဏ်
အာရုံ ဝါးပါးတို့သည် (နိဗ္ဗာန်)နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၏။ (အာရုံ)
ဟူသ၍သည် (ဗဟိုစွဲ) ပြင်ပရှိ အဆင်း၊ အသံ၊ အနှစ်၊ အရသာ၊
ထိတွေ့မှု၊ ကြံ့တွေးမှု စသော (အာရုံ) စိတ်ဖြစ်အောင် (စော
သိက်) ကဖန်တီးပေးရသဖြင့် (အာရုံ) တစ်ခုဖြစ်တိုင်း စိတ်၊
တောသိက် ရုပ်တို့ ဖြစ်ကြသော (ခန္ဓာဝါးပါး) တပေါင်းတည်း
ဖြစ်၍ (အာရုံ) တိုင်း၌ (ခန္ဓာဝါးပါး) လုံးပါ၏။

မြတ်စွာဘူရားရှင်သည် ဓမ္မစကြောတရားတွင် “တံက္ခိ
တေန ပဋိရိဒါ နက္ခာန္တာဗုဏ္ဍာ” လို့ (ခန္ဓာဝါးပါး)ကို စွဲလန်းမှု
ဖြစ်လျှင် ဒုက္ခဖြစ် သည်လို့ ဟောကြားထားရာ (အာရုံ)တိုင်းသည်
ခန္ဓာ ဝါးပါး (ဒုက္ခ)အာရုံ ဖြစ်သဖြင့် (အာရုံစိတ်) ဖြစ်တိုင်းလည်း
(အဝိဇ္ဇာ) ကြောင့် (သခ္ပါရ) ကြောင့် (ဝိယာက်) စိတ်ဖြစ်ပေါ်ရပြီး
အာရုံစိတ် ဖြစ်ရရာ (အာရုံ) သည်လည်း (စိတ်)၊ (စိတ်) သည်
လည်း (သခ္ပါ ရ) ဖြစ်ရာ၊ (သခ္ပါရ) သည် (အဝိဇ္ဇာ)မသိမှုကြောင့်
ဖြစ်ရသောကြောင့် (အဝိဇ္ဇာ) မသိမှု အစား (သိမှု) (ဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်နေ
လျှင် (ကိုလေသာ)၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသည်မည်၏။
(နိဗ္ဗာန်) ဖောင်ကူးတို့ပေါ် ရောက်နေသည်နှင့်တူ၏။

ထိုကြောင့် (ကိုလေသာ)ဖြစ်စေသော (အဝိဇ္ဇာ)ကို ပါယ်
၍ (ဝိဇ္ဇာ)နှင့် ဘယ်လိုနေရမည်နည်းဆိုလျှင် ကိုလေသာအာရုံ
(ဝါ) ပြင်ပစိတ်အာရုံ မဖြစ်ပေါ်စေရအောင် (ဝါ) (သခ္ပါရ)ကြောင့်
(ခန္ဓာဝါးပါး) မဖြစ်ပေါ်စေရအောင် အာနာပါန(သတိ) ဖြင့်ဖြစ်
စေ သတိပငွာန် (သတိ)ဖြင့် ဖြစ်စေ နေ့စဉ်၊ နေ့စဉ်အားနေ
သည့်အခါ၊ နားနေသည့်အခါတိုင်း အာနာပါန(သတိ)ဖြင့် ရှု၍
စိတ်၊ ရှိုက်စိတ်ကလေးကို (သတိ)ကလေးနဲ့ (ညာ၏)ကလေးနဲ့
(သိ) ပြီးနေပါလေ။

အလုပ်လုပ်နေသည့်အခါ သွားလာလူပ်ရှားနေသည့်
အခါ တို့၌လည်း (ကိုယ်) ဖြင့် ပြုသည့်အမှု (နှိတ်) ဖြင့်
ပြုသည့်အမှု၊ (စိတ်) ဖြင့် ပြုသည့်အမှုတို့၌ (သတိပငွာန်သတိ)ဖြင့်

ကိုယ်အမူအရာ၊ နှဲတ်အမူအရာ၊ စိတ်အမူအရာတို့ကို (သတ္တိ) လေးဖြင့် ဥာဏ်ကလေး ဖြင့်(သီ)ပြီးနေပါလျှင်၊ ကိုယ်လုပ်တာ ကိုယ်သိနေ ပါလျှင် (အာနာ ပါန) သတ္တိမြှုပ် အသိစွဲလာပါလျှင် ကိုယ့်စိတ်ပေါ်ရာ ကိုယ်သိနေပါလျှင် (အသီ) ဘက်က များပြီး ကိုလေသာ(အာရုံ)ကြားမခိုအောင် အားထုတ်နိုင်ပါလျှင်၊ မကြာ မို့ စိပသုနာ(ညာဏ်)ရလာပြီး ပုထုဇူးဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ရောက်ရှုသည့် (မဂ်ဖိုလ်၏အာရုံနိုဗ္ဗာန်)ကို မျက်မွှောက်ပြုလာ နိုင်တော့မည် ဖြစ်ပါသည်။

(နိုဗ္ဗာန်) ရောက်ကြား (သတ္တိပဋိဗာန်) တရားနှင့် (စိပသုနာ) တရားတို့ကို အားမထုတ်မိ (နိုဗ္ဗာန်) ပို့မည့် “အမှန် မြင်တရား” (ဝါ) “သစ္ာ” တရားကို သိထားဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ “အမှန်မြင်တရား” (သမ္မာဒိဋ္ဌး) ရှိယားမှလည်း (နိုဗ္ဗာန်) မရောက် နိုင်သည့် “အမှားမြင်” (ဒိဋ္ဌး) ကို ခွာတတ်ပေမည်။ (သောတာ ပတ္တိမဂ်) သည် (ဒိဋ္ဌး)ကို ပါယ်သတ်သည့် မဂ်ဖြစ်ရာ၊ (ဒိဋ္ဌး)ကို ပါယ်သတ်နိုင်သည့် (သောတာပန်) ဖြစ်ဖို့ရာ (ဒိဋ္ဌး)ကို အသိနှင့် ပါယ်နိုင်ခြင်း (ညာတပရိုညာ)၊ အပွားအကျင့်နှင့် ပါယ်နိုင်ခြင်း (တိရက္ဗာပရိုညာ) တို့နှင့် ပြည့်စုံပါမှ (ပဟာနပရိုညာ) (ဒိဋ္ဌး) ကို ပါယ်ပြီး အပ်သော (သောတာပန်) တည်ခြင်းကို ရနိုင်ပေမည်။

သို့ဖြစ်၍ မြတ်စွာဘူးရား ဟောကြားထားသော (ညာတ တိရက္ဗာ၊ ပဟာန) သုံးဝ ပရိုညာ အစီအစဉ်အတိုင်း၊ တရားစဉ် အတိုင်း၊ လုပ်ငန်းစဉ်အတိုင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

(သိမှု) မရှိလျင် (ကျင့်မှု) လွှဲပေါ်မည်ဟု မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားထားပါသည်။ အမှန်မြင်မှု၊ သိမှု တရားတွေ မလိုအပ်လျင် (သစ္ဓာ) တရားဟု ဆိုအပ်သော မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားအပ်သော အမှန်မြင်တရား ပဋိကတ် သုံးပုံနှင့် ရဟန်ဘနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ ဟောကြား ရေးပြထားသည့် တရားများ ဟောကြားရေးပြစရာအကြောင်းမရှိပါ။

ထို့ကြောင့် “အမှန်မြင်တရား” ကို သိမြေပိုးမှ ကျင့်မှုကို လုပ်ရပေါ်မည်။ သို့သော ပို့ချိကောင်းစေရန် ကျင့်မှုမစုစုပ္ပါယ် ကျင့်ရမည့် (အရှုခံတရားငါးပါး) ဖြစ်သည့် (သမာဓိမဂ္ဂင်နှင့် ပညာမဂ္ဂင်) တို့ ဖြစ်သော (သတီ)နှင့် (အသီ) တရား အကြောင်း ကိုလည်း ကောင်းစွာ နားလည်သဘောပါက်အောင် ဆက်လက် ဖော်ပြပါအဲ။

နိဗ္ဗာန်ပိုမည့် အမှန်မြင်တရား ပြီး၏။



သတိနှင့် အသိ တရား

၁၂၃

နိဗ္ဗာန်ပိုမည်

(သတိ) နှင့် (အသိ)

တရား

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၂၅

ခိုဗ္ဗာန်ပိုမည့် (သတိ)နှင့်(အသိ)တရား

မဟာသတိပဋိသုတေသနသုတေသန (ကာယ၊ စိတ္တာ၊ ဝေဒနာ၊ ဓမ္မာ) ဟူသော (ပဋိသု) လေးနေရာအနက် တစ်နေနေရာတွင် (သတိ) ကို အခြေပြု၍ (သတိပဋိသု)၊ သတိပဋိသုဘဝနာ (ဝိပဿနာ) တရားကိုအားထုတ်ကြရန် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြား တော်မူခဲ့သည့် အတိုင်း၊ ရွေးရွေးကဆရာတော်ကြီးများသည် (သတိပဋိသု) နှင့် (ဝိပဿနာ) တရားများကို အားထုတ်ခဲ့ကြ ပါသည်။

(ကာယ)နှင့် တရားပြီးမြောက်သွားသော လယ်တီ ဆရာ တော်ဘုရားကြီး၊ သထု ဇွဲတဝ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၊ (ဝေဒနာ) နှင့် တရားပြီးမြောက်သွားသော စွဲနှီးလွှန်းဆရာတော်ဘုရားကြီး၊ (စိတ္တာန်ပဿနာ)နှင့် တရားပြီးမြောက်သွားသော မိုးကုတ်ဆရာ တော်ဘုရားကြီးတို့၏ တရားများကို ဆက်ခံသော ကမ္မဋ္ဌာန်း ကျောင်းများ၊ တရားရိပ်သာများတွင်

“အပွဲမာဒ (သတိ)နှင့် (သမ္မာသတိ)”

“မနောဝိဉာဏ် (အသိ)နှင့် မဂ္ဂိုင် (အသိ)”

တို့မပါပ မည်သည့်ကမွှေ့နှုန်းကျောင်း၊ မည်သည့်တရားရိပ်သာမှ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း တရားကို အားထုတ်၍ မရ နိုင်ကြောင်းကို ရဟန်သူနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူးတို့၏ ဟောပြချက်၊ ရေးပြချက်များကို စုစည်း၍ ဖော်ပြပါအဲ။

စွန်းလွန်းဆရာတော်ဘုရားကြီးက (ထိ)မှ သက်သက်ကို (သတိ)ပြုနေတာက (ကာယန့်ပသာနာ) သတိပဋိနှင့်လို့ခေါ်တယ်၊ (ထိ)တော့ (ဖသာဝေဒနာ)ဖြစ်တဲ့ (ခံစားမှု)သဘောကို (သတိ)ပြုနေတာက (ဝေဒနာန့်ပသာနာ)သတိပဋိနှင့် လို့ခေါ်တယ်။

(သိမှု) သက်သက်ကို (သတိ) ပြုနေတာက (စိတ္တာန့်ပသာသတိပဋိနှင့်) လို့ခေါ်တယ်၊ နိုဝင်ရက်တရားတွေ ငြိမ်းပြီး သူသဘော သူဆောင်နေတာကို (သတိ)ပြုနေတာက (ဓမ္မာန့်ပသာနာ)သတိပဋိနှင့် လို့ခေါ်တယ်။ (သိ)တဲ့အပေါ် (သတိ)ထားနေမှုဖြင့် သတိပဋိနှင့် လေးပါး နှင့် ပြည့်စုံနေတယ်ဟု ဟောကြားထား ပါသောကြောင့် (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရားတွင် (သတိ)နှင့် (အသိ) သည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အရေးပါသည့် “(နိဗ္ဗာန်)ပိုမည်(သတိ)နှင့်(အသိ)” တရားအကြောင်းကို ကောင်းစွာ သိရှိနားလည်ထားသင့် ပါသည်။

ဓမ္မဟူသောတရား

ဝန်ဝါသီးဇာယျဓမ္မသာမိတေရာ် ဆရာတော်ဘုရားကြီးရေးပြုသည်မှာ “ဓမ္မ” ဟူသည် “တရား” ဟူ၍ ဘာသာပြန်ရှိရှိသော်လည်း စင်စစ်မှာ “သဘော” မှာသာ ရှိချေ၏။

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၂၃

လူတို့သည်မိမိ၏ “လောဘ” တစ်ချက်ကြောင့် သူ တစ်ပါး အကျိုးကိုနှစ်နာဆုံးရှုံးပျက်စီးစေသော “တရား” မည်ပါ မည်လော၊ လူတို့သည် မိမိ၏ “ဒေါသ” တစ်ချက်ကြောင့် သူ တစ်ပါး အကျိုးကို နှစ်နာဆုံးရှုံးပျက်စီးစေသော “တရား” မည်ပါမည်လော၊ လူတို့သည်မိမိ၏ “မောဟ” တစ်ချက်ကြောင့် သူတစ်ပါး အကျိုးကို နှစ်နာဆုံးရှုံးပျက်စီးစေသော “တရား” မည်ပါမည်လော။

အမှန်စင်စစ် မိမိ၏ စိတ်ညစ်ညမ်းမှ (ကိုလေသာ) ကို မိမိ မနိုင်သဖြင့် သူတစ်ပါးအား လိုက်လဲရန်လုပ်နေမှု မှန်သမျှ သည် “မတရား” မှုချည်းသာဖြစ်ချေ၏၊ မိမိ၏ (ကိုလေသာ) ပူဆာလေသမျှ မိမိက လိုက်လုပ်ပေးနေရခြင်းသည် “တရား” ကင်းမှု ချည်းသာ ဖြစ်လေ၏။

သူတပါးဘက်သို့ မလှည့်ပဲ မိမိဘက်ကိုသာလှည့်၍ (မိမိ အဏ္ဍာတွေသူ့နှင့်) မိမိကိုယ်တွင်းရှိ (ရှပ်နာမဲ) ဘက်ကိုသာလှည့်၍ မိမိ ဘက်မှု (ရှပ်)အကြောင်း (နာမဲ) အကြောင်းကို ကောင်းစွာ ရိပ်မိလာသော်၊ (ရှပ်) သဘော (နာမဲ) သဘော (တရား) များကို ကောင်းစွာ(သို့)လာသော်“တရား” သိသူမည်၏ဟု ဆိုရပေမည်။

မိမိ၏ (ရှပ်)တရား (နာမဲ)တရားမှအစ (မဂ်)တရား (ဖိုလ်)တရား (နိုဗ္ဗာန်)ရောက်သည့်အထိ (သို့)ပြီး ကျင့်ရမည့် တရားဟုသည် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားခဲ့သည့် ဟောဓာတ်ကူယ (၃၇) ပါး ဟူ၍ရှိခြေပေသည်။

ောဓိပက္ခိယ ၃၃-ပါး

မြတ်စွာဘူရား (၄၅) ဝါလုံးဟောကြားတော်မူခဲ့သော ပဋိ
ကတ်သုံးပုံသည် (သစ္ာ)အမှန်တရားချည်းများသာဖြစ်ပါသည်၊
(ပိဋကတ်သုံးပုံ)ကို အဆီညြစ်၍ အနှစ်သာရများကို ထုတ်ယူ
ရာတွင် သစ္ာ (အမှန်)တရားများကို ထိုးထွင်းသိရှိရန် (အဖြို့
အစု) များဖြစ်သော (ောဓိပက္ခိယ) တရား (၃၃)ပါးကို ရရှိ
ပါသည်။

(ောဓိပက္ခိယ) ဆိုသည်မှာ ောဓိ = မဂ်ဉာဏ်၊ ပက္ခိယ
= အသင်းအပင်း၊ အဖြို့အစု ဘက်တော်သားများဖြစ်ကြ၏။ ထို
(ောဓိ ပက္ခိယ ၃၃ ပါး)ဟူသည် မဂ်ဉာဏ် (နိဗ္ဗာန်) ရဖို့အတွက်၊
အဖြို့ အစုများသာဖြစ်၏။ ောဓိပက္ခိယ ၃၃ ပါးတို့မှာ-

- | | | |
|-----|------------|---------|
| (၁) | မဂ္ဂင် | - ၈ ပါး |
| (၂) | မိုလ် | - ၅ ပါး |
| (၃) | ကျွိုးပါ် | - ၄ ပါး |
| (၄) | သမ္မပဝါန် | - ၄ ပါး |
| (၅) | သတိပဋိဗာန် | - ၄ ပါး |
| (၆) | ပေါ်မျှင် | - ၃ ပါး |
| (၇) | ကျွိုး၏ | - ၅ ပါး |

ဟောမိပက္ခိယ တရား- ၃၃ ပါးကို တူရာ၊ တူရာ ပေါင်းလိုက် လျှင် အားလုံး (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး) ထဲ၌ အကြံးဝင်သွားပါသည်၊ ထို (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး) ကို မြတ်စွာဘူရားသည် (ဓမ္မစကြာ) တရားတော်၏ ပဋိဝရီး-၅။ ထိုအား (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရားအဖြစ် (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး) ကို ဟောကြားတော်မူ့ခဲ့ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး)

မြတ်စွာဘူရားသည် (ဓမ္မစကြာ) တရားတော်၏ ရှေးဦးစွာ (မဏီမပဋိပဒါ) အလယ်လမ်းသရုပ်ကိုအစပိုး၍ ဟောကြားခဲ့ရာ၏

“ကတမာစ သာ ဘိက္ခဝေ မဏီမာ ပဋိပဒါ
တထာဂတေန အဘိသမ္မဒ္ဒိ”

ချစ်သားရဟန်းတို့ အလယ်အလတ်လမ်းကို သွားလျှောက်တော်အလင်းဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်တော်မူ့ခဲ့ပြီ၊ ထို(အလယ်အလတ်) လမ်းဟု ဆိုအပ်သော အကျဉ်းမြတ်သည်-

- | | |
|-----------|--------------------------------|
| စက္ခာကရဏီ | = ပညာမျက်စွဲကို ပြုတတ်သော |
| ဉာဏာကရဏီ | = အသိဉာဏ်အမြင်ကိုပြုတတ်သော |
| ဥပသမာယ | = ကိုလေသာမီးကို ငြိမ်းစေတတ်သော |
| အဘိညာယ | = အသိထူးကိုသိစေတတ်သော |
| သမ္မာဓိယ | = သစ္စာလေးပါးကိုသိစေသော |

နိဗ္ဗာနာယသံဝတ္ထတီ = နိဗ္ဗာန်ကိုမျက်မောက်ပြခြင်းလှဖြစ်၏။

ဟူ ပထမဦးစွာ (မဆိုမပဋိပဒါ) အလယ်လမ်းကို အစ ပိုး၍ ဟောကြားပါသည်၊ ဒုတိယအနေဖြင့် ဆက်လက်၍ ဟောကြားရှုံး ပါ၌တော်အားဖြင့်-

“အယမေဝအရိယောအငွေဂါကာမရှိ”

ထိုအလယ်လမ်းဖြစ်သောအကျင့်မြတ်သည် (အရိယာ) တို့၏ လက်ကိုင်ဖြစ်၍ မြင့်မြတ်သော(အဂါရှုစ်ပါး)နှင့် ပြည့်စုံသော (မဂ္ဂိုင်ရှုစ်ပါး) ရှိသောအရိယာ (မဂ်) ပေတည်းဟူ ဟောကြားတော်မူပါသည်၊ ထို (မဂ္ဂိုင်ရှုစ်ပါး) တရားဟူသည် -

သေယျထိုး = အဘယ်နည်း

- (၁) သမ္မာဒိဋ္ဌး = အမှန်ကိုသိမြင်ခြင်း
- (၂) သမ္မာသက်ပျော် = အမှန်ကိုကြံစည်ခြင်း
- (၃) သမ္မာဝါစာ = အမှန်ကိုပြောဆိုခြင်း
- (၄) သမ္မာကမ္မာန္တာ = အမှန်ကိုပြုလုပ်ခြင်း
- (၅) သမ္မာအာဇာဝါ = အမှန်ကိုအသက်မွေးခြင်း
- (၆) သမ္မာဝါယာမော် = အမှန်ကိုအားထုတ်ခြင်း
- (၇) သမ္မာသတိ = အမှန်ကိုအောင်းမေ့ခြင်း
(သတိ) ပြခြင်း
- (၈) သမ္မာသမာဓိ = အမှန်နှုတည်ကြည်ခြင်း ဖြစ်သောရှစ်ပါးသော (အရိယာမဂ်) ဖြစ်ကြောင်းကို မြတ်စွာဘုရားဟောကြား

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၃၁

တော်မူခဲ့ပါသည်။

တဖန် “မဂ္ဂသစ္ာ” ကိုဟောကြားရာ၌ -

ကုတ္တံခါ ပန ဘိက္ခဝေ
ဒုက္ခနီရောဓ ဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္ာ
အယမေဝ အရိယော အဋ်ဂီကာ မဂ္ဂ။

ရဟန်းတို့ ဒုက္ခဆင်းခြင်း၏ ချပ်ရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)
သို့ ရောက်ကြောင်းအကျင့်မြတ်ဖြစ်သော အရိယာတိ၏ အကျင့်
အမှုန်တရားသည် မဂ္ဂအရိယသစ္ာ (မဂ္ဂသစ္ာ)ပေတည်း၊ ဤအရိ
ယာမဂ်သည် (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး) ပင်ဖြစ်သည်ဟူ၍ ထပ်မံဟောကြား
တော် မူခဲ့ပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးကလည်း မြတ်စွာဘုရား
ဟောကြားသည့် “မဂ္ဂသစ္ာ” ကိုပြန်လည်ဟောကြားရာ၌ (နိဗ္ဗာန်)
ရောက်ကြောင်းတရားသည် “ဒုက္ခနီရောဓဂါမိနီပဏိပဒါ” ဖြစ်
တယ်၊ ဒုက္ခနီရောဓ- က ဒုက္ခချပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်)၊ ဂါမိနီပဏိပဒါ- က
ဒုက္ခချပ်ရာ ရောက်ရာ အကျင့်မှုန်တရား၊ တရားကိုယ်ကတော့
“မဂ္ဂင် ရှုစ်ပါး” ဖြစ်တယ်။

မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါးဆိုတဲ့အကျင့်တရားဟာ ဒုက္ခချပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်)
ရောက်ကြောင်းဖြစ်တဲ့အကျင့်တရား၊ အမှုန်ကန်ဆုံးတရားဖြစ်
တယ်၊ “ဒုက္ခချပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်)ဟာ (မဂ္ဂင်)အကျင့်နဲ့မှုရမယ်”၊ (မဂ္ဂ
သစ္ာ) အကျင့်ဆိုတာ “မဂ္ဂ” က နိဗ္ဗာန်သွားရာ လမ်းကြောင်း

“သစ္ာ” က အမှန်ဖြစ်သောကြောင့် “မဂ္ဂသစ္ာ” = လမ်းအမှန် အကျင့်မှန်ဆုံးသည်မှာ (နိဗ္ဗာန်သွားရာလမ်းအမှန်) ဖြစ်သည်ဟု ဟောကြားတော် မူခဲ့ပါသည်။

(သတိပဋိနာနသုတ်)တွင် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော် မူခဲ့သည်မှာလည်း “နကာယနောအယ်ဘိက္ခဝေမရွှေ့” (နိဗ္ဗာန်) ကို မျက်မောက်ပြနိုင်သည့် တစ်ကြောင်းတည်းသော လမ်းသည် “မဂ္ဂင်” အကျင့်တရားဟု ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

“မဂ္ဂင်” ဆုံးသည်မှာ -

မဂ္ဂင် = မဂ္ဂ + အင် = လမ်းကြောင်းဟု အမိပိုယ်ရ၏၊ ဘာလမ်းကြောင်းလဲ? = (အကျင့်တရား) လမ်းကြောင်း၊ (အကျင့်) က ဘာအကျင့်လဲ?၊ အကျင့်က = (သတိ) နှင့် (အသိ) ဖြစ်၍၊ တရားက = သဘော ဖြစ်သောကြောင့်၊ (မဂ္ဂင်) အကျင့်သည် (သတိ) နှင့် (အသိ) သဘောကို ကျင့်ရသောလမ်းကြောင်းသာ ဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်လောက်ပါပေသည်။ ရှင်းဦးအုံ . . .

မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို သုံးအုပ်စုဖွံ့ခြင်း

- (၁) သမ္မာဒီဇို = အမှန်မြင်ခြင်း } (ပညာ)မဂ္ဂင် (အသိ)
- (၂) သမ္မာသက်ပွဲ = အမှန်ကြံခြင်း } (သိပေါ်)မဂ္ဂင် (အကျင့်)
- (၃) သမ္မာဝါစာ = အမှန်ပြောခြင်း } (သိပေါ်)မဂ္ဂင် (အကျင့်)
- (၄) သမ္မာကမ္မာန္တ = အမှန်ကိုပြုလုပ်ခြင်း } (သတိ) ဖြင့်
ကျင့်ရခြင်း

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၃၃

- (၅) သမ္မာအာဇာ = အမှုန်ကိုအသက် } (သီလ)မဂ္ဂင် (အကျင့်)
မွေးခြင်း } (သတိ)ဖြင့်ကျင့်ရခြင်း
- (၆) သမ္မာဝါယမ = အမှုန်ကိုအသား
ထုတ်ခြင်း }
(၇) သမ္မာသတိ = အမှုန်အောင်း
မေးခြင်း(သတိ) }
(၈) သမ္မာသမာဓိ = အမှုန်၌တည်
ကြည်ခြင်း }
(သမ္မာဓိ) မဂ္ဂင်
(သတိ) ဖြင့်
ကျင့်ရခြင်း

(မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး) သုံးအုပ်စုကို အနှစ်ချုပ်ခြင်း

ဝန်ဝါသီပြောသူများတွင် ဆရာတော်ဘုရားက
ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင် (မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး) သုံးအုပ်စုကို အနှစ်ချုပ်ပြ
ရာ၌ -

- သီလ = အကျင့် သည် (သတိ) ဖြင့် ကျင့်ရ^{၁၁}
သဖြင့်(အကျင့်)ကို အနှစ်ချုပ်သော်(သတိ)
ရ၏။
- သမာဓိ = ကို အနှစ်ချုပ်သော် (သတိ) ရ၏။
- ပညာ = သိစရာဘက်ကအနှစ်ချုပ်သော်(အသိ) ရ၏။

ထိသိ သုံးအုပ်စုဖွံ့ဖြိုး လိုရင်းကိုအနှစ်ချုပ်လိုက်သော်

(မဂ္ဂင်) အကျင့်မြတ်ဟူသည် (သတီ)နှင့် (အသိ) သာလိုရင်းဖြစ်
တော်၏။

ဆရာတော်ဘုရားကဆက်လက်၍ (သတီ)သည်
(သမာဓိ) သိက္ခာ ကိုတာဝန်ယူ၏၊ (သတီ) သည် (မဂ္ဂင်) တို့၏
ရှုံးဆောင်ဟုခေါ်ဆိုကြ၏။(သတီ)တစ်လုံးထဲ၌ပင်(သီလ၊ သမာဓိ
ပညာ) သိက္ခာသုံးပါးလုံးအကြံးဝင်သည်ဟုအဆိုရှိကြ၏၊ (ဥပမာ)
ပြရသော ဘူးရုံးတစ်ရုံးလုံး၏ အရေးကြီးသုံးသည် ရောသောက်ဖြစ်
ဖြစ်သကဲ့သို့၊ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတွင်လည်း (သတီ)သည်
အ ရေးကြီးဆုံးဟုဆိုရ၏၊ (သတီ)နှင့် မစလျှင်ဘယ်(ကမ္မာန်း)
ဘယ် (ဘာဝနာ)မှ မဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

(သတီ)သည် (သမာဓိ)သိက္ခာကို တာဝန်ယူသကဲ့သို့
(အသိ)သည် (ပညာ)သိက္ခာကို တာဝန်ယူ၏၊ ထိုအပြင် (သတီ)
နှင့် (အသိ)နှစ်ပါးလုံးသည် (သီလ)သိက္ခာကိုပါ တာဝန်ယူသေးသာ
ဖြင့် “မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး” နှင့် “မိုလ်သိက္ခာ”တွင် (သတီ)နှင့် (အသိ)
သည်သာ အချုပ်ဟူ၍မှတ်ယူရသော၏။

(သတီ) တစ်လုံးဖြင့် (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး)လုံးကို အကြံးဝင်နေ
သဖြင့် (မဂ္ဂင်) တို့၏ ထိပ်ခေါင် (သတီ) တစ်လုံးကိုဆောင် ဟု
ဆိုကြ၏။ (သတီ) တစ်လုံးကို အမွှေရ ပတ္တမြားတစ်လုံးကဲ့သို့
မပေါ်က် မပျက်အောင် ဆောင်သော် (နိဗ္ဗာန်) သို့ ပို့လေ၏ ဟု
ဆရာတော် ဘုရားကြီးများ ဟောကြားခဲ့ကြပါသည်။

(သတီ)ရှိနေလျှင် (အသိ)ရှိနေ၏၊ (သတီ)နှင့် (အသိ)ရှိ

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၃၅

နေသမျှ (နိဗ္ဗာန်)ရောက်အောင် ရှုရသည့် (ရှုည်တရားဝါးပါး)
 (၁) ပဋိကမဂ္ဂင်းပါး (၁)လောကီမဂ္ဂင်းပါး (၁) ပုံ့ဗာဂ
 မဂ္ဂင်းပါး (၁) ကာယကမဂ္ဂင်းပါး (၁) အလုပ်မဂ္ဂင်းပါးထဲ
 ၌ အကျိုးဝင်နေတော့၏။

ရှုည်တရားဝါးပါး

ရှုည်တရားဝါးပါးဆုံးသည်မှာ - “သတိနှင့်အသိ”

- (၁) သမ္မာဒီဋီး = အမှန်မြင်အသိ (အသိ)
- (၂) သမ္မာသက်ပွဲ = အမှန်ကိုကြုံတတ်ခြင်း (အသိ)
- (၃) သမ္မာဝါယမ = အမှန်ကိုအားထုတ်ခြင်း (သတိ)
- (၄) သမ္မာသတိ = မှန်ကန်သော (သတိ)
- (၅) သမ္မာသမာဓိ = အမှန်၍တည်ခြင်း၊ (သတိ)မှဖြစ်ပေါ်မှု
 (သတိ)

ထိုကြောင့် ဝိပဿနာ ရှုရသည့် (ရှုည်တရားဝါးပါး) သည်
 “သတိနှင့် အသိ” သာ ဖြစ်တော့၏။

ဗိုလ်ဝါးပါးတွင်လည်းအကျိုးဝင်ပုံ

ဝန်ဝါသီလျယ်ဓမ္မသာမိတေရာ်ဆရာတော်ဘူရားကြီးက
 (သတိ)ဟူသည် သဒ္ဓါ ဝိရိယကနောက်က တွန်းအားပေးကူရ၏။

- (၁) သဒ္ဓါ = ယုံကြည်မှုအားကောင်းလှုပ်(သတိ) ကသွက်၏

၁၃၆

နိဗ္ဗာနိပိမည့်

- (၂) ဝိရိယ = အားစိုက်မှုကောင်းလျှင်(သတိ) ကတိုးတက်၏
 (၃) သတိ = အားကောင်းလျှင်(အသိ) ဉာဏ်ထက်မြှက်၏
 (၄) သမာဓိ= တည်ကြည့်မှု အားကောင်းလျှင် (အသိ) ဉာဏ်
 အမြင်သန်၏
 (၅) ဝညာ = ဉာဏ်ပညာက(အသိ) ဖြစ်၏

ထိုကြောင့် သွေး၊ ဝိရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ဝညာဟူသော
 (ဖိုလ်ဝါးပါး) တွင်လည်း (သတိ)နှင့် (အသိ)တို့ဆောင်၏။ (သတိ)
 နှင့် (အသိ) တို့သာ လိုရင်းအချုပ်ဖြစ်ပေ၏။

ဝိဇ္ဇာ၊ စရာဏာ

မြတ်စွာဘူရားသည် ဝိဇ္ဇာသုံးပါး၊ ဝိဇ္ဇာရှုစ်ပါး၊ စရာဏာ
 တစ်ဆယ့်ဝါးပါးနှင့်ပြည့်စုတော်မှုသောကြောင့် “ဝိဇ္ဇာစရာဏသ
 မန္တာ” ဂုဏ်တော်နှင့်ပြည့်စုတော်မှုရာ၌ (ဝိဇ္ဇာ) သည် (အသိ)ဖြစ်
 ၍ (စရာဏာ)သည်အကျင့်၊ (အကျင့်)သည်လည်း (သတိ)နှင့်ကျင့်ရ
 သော (သတိ)သာ လိုရင်းဖြစ်သဖြင့် (ဝိဇ္ဇာ၊ စရာဏာ) သည်လည်း
 (အသိနှင့် သတိ)သာ ဖြစ်ပေ၏။

(သတိပဋိန်) မှာလည်း (သတိ)နှင့်(အသိ)

(သတိပဋိန်) တရားသည် (သတိ) က (နိဗ္ဗာန်) ပို့မည့်
 တစ်ခုတည်းသော လမ်းကြောင်းဖြစ်သည့် အကျင့်တရားဖြစ်ရာ

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၃၃

“ဇကာယနော အယ်ဘိက္ခာဝေမရှိ” အစချီသည့် (သတိပဋိသန်) တရားသည် (သတိ) နှင့်လေးဌာနတို့ (သတိ)ကိုအရင်းတည်ပြီး ပဇာနာတိုး (အသိ)ဖြင့်ပြုခြင်း၊ သမ္မဇာနကာရီ = သတိ၊ ဉာဏ်၊ ပညာနှင့် ယူဉ်၍ (သိ)ပြီးပြုလုပ်ရခြင်းတို့ကြောင့် (သတိပဋိသန်) တရားဘက်မှ ကြည့်ပြန်လျင်လည်း (သတိ) နှင့် (အသိ) တို့သာ လိုရင်းဖြစ်တော့သည်။

သံသရာပြတ်ကြောင်းအနှစ်သနီတရား

(မဟာဝဂ္ဂသံယူတ်ပါ၏တော်-စာ-၁၂၃)တွင်လည်း မြတ် စွာဘုရားသည် သံသရာပြတ်ကြောင်းတရားဟောကြားရှုံး

“သတောဘိက္ခာဝေ၊ ဘိက္ခာဝိဟရေယျ သမ္မဇာနောအယံ၊ ဝေါ အမှာကံ အနှစ်သနီ”

ဘိက္ခာ	= သံသရာဘေးကိုရှုမြင်တတ်ကြကုန်သော
ဘိက္ခာဝေ	= ချုစ်သားရဟန်းတို့
သတော	= (သတိ) ရှိလျက်၊ ဝိဟရေယျ = နေရာ၏
သမ္မဇာနော	= (သိလျက်)၊ ဝိဟရေယျ = နေရာ၏

သတော၊ သမ္မဇာနော (သတိ)နှင့် (အသိ)နှင့်နေကြပါ
(၀၅) သတိကလေးဖြင့် (ဉာဏ်) ကလေးဖြင့် (သိ)ပြီးနေကြပါဟု ဆိုလိုပါသည်။

အယံ	= ဤသာသနာ၏ (သတိ)ဉာဏ်၊ ပညာ(အသိ)ဟူ သည်
-----	-------------------------------------

၁၃၈

နိဗ္ဗာန်ပို့မည့်

ဝငါတို့မှာကံ = အသင်ချစ်သားတို့အား
 အမှာကံ = ဘုရားရွင်၏
 အနှစ်သုသနီ = သံသရာဖြတ်ရန်ကောင်းမြတ်သောအဆုံးအမ
 ပေတည်းဟု ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

အလုံးစုံကို (သတိ)လေးဖြင့်သိနေပါ

ထိုအပြင် တောင်ပုလုတောရ ကမ္မာအေးဆရာတော်
 ဘုရားကြီး ပြန်လည်ဟောကြားပေးရာမှာ မြတ်စွာဘုရားသည်
 “သုံး ဘိက္ခဝေ အဘိ ညေယျ” ဟု ဟောကြားတော်မူရာမှာ -

ဘိက္ခဝေ = ရဟန်းတို့
 သုံး = အလုံးစုံဖြစ်သော (ကိုယ်မူ၊ နှိတ်မူ၊ စိတ်မူ)တို့ကို
 အဘိညေယျ - သိအပ်၏ ဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြင့်
 (သတိ) မပါလျှင် (အသိ) မဖြစ်နိုင်သောကြာင့် (သတိ) နှင့်
 (အသိ)သာလျှင် နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းတရား၌ အကြိုးဝင်နေ
 ကြောင်း သိမြင်နိုင်ပါသည်။

မြတ်စွာဘုရား၏နောက်ဆုံးမိန့်ကြားချက်

ထိုအပြင် မြတ်စွာဘုရားပရီနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူခါနီးအ
 ချိန်ကြိုး၌ နောက်ဆုံးစကားအဖြစ် မိန့်ကြားတော်မူရာမှာလည်း

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၃၉

ဟန္ဒဒါနီ ဘိက္ခဝေ အမဏ္ဍ ယာမိဝေါ
ဝယမွာ သခ္ပါရာ “အပွဲမာဒေန သမွာဒေသ”

ဟူ၍နောက်ဆုံးမိန္ဒြေားတော်မူရာမှာလည်း ရဟန်းတို့
(သခ္ပါရ)ဖြစ်မှုတရားတို့သည် ပျက်စီးခြင်းသဘောတရားရှိကုန်၏၊
ထူးဖြစ်မှု၊ ပျက်မှုသဘောရှိသော ရုပ်နာမ် (သခ္ပါရ) ဖြစ်၍
(သခ္ပါရ) ပျက်သောတရား ရုပ်နာမ် (ဖြစ်ပျက်)ကို (အပွဲမာဒေန)
မမေ့မလျော့သော (သတိ) ဖြင့် (သိ)၌နောက်ပါ (သတိ) ဖြင့်
စောင့်ကြည့်ရစ်ကြပါဟု နောက်ဆုံးမှာကြားခဲ့သည်မှာလည်း
(သတိ) နှင့် (အသိ) ပင် ဖြစ်ပါသည်။

သမာဓိနှင့်ပညာက (သတိ)နှင့် (အသိ)

သမွာဓိနှင့် ပညာက (သတိ)နှင့် (အသိ) ဟု ဖွင့်ပြလိုက
လျှင် သဘောပေါက် နိုင်ပါဖြီ။

နိုဘာန်ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (သတိပဋိန်)မှတဆင့်
လက္ခဏာရေးသုံးပါး၌ တစ်ပါးပါးကို (သိ)၌မြင်အောင် (ဂိပသာ)
တရားကို အားထုတ်ရာတွင် အမှန်တကယ်အားထုတ်ရမည့် လုပ်
နည်းကျင့်နည်းမှာ ပစ္စိက မဂ္ဂင်ငါးပါး (ဝါ) ရွှေညာ၏တရားငါးပါး
(ဝါ) အလုပ်မဂ္ဂင်ငါးပါးပါးဖြစ်သည့် သမွာဒိဋ္ဌီ၊ သမွာသက်ပွဲ၊
သမွာဝါယမ၊ သမာသတိ၊ သမွာသမာဓိ (မဂ္ဂင်ငါးပါး) သာ ဖြစ်ပေ
သည်၊ ထိုမဂ္ဂင်ငါးပါသည်လည်း (သမွာဓိမဂ္ဂင်) သုံးပါးနှင့် (ပညာ
မဂ္ဂင်) နှစ်ပါးဖြစ်ရာ၊

“သတီ” သည် (သမာဓိ) မရွင် သိက္ခာအားလုံးကို
တာ ဝန်ယူ၏။

“အသီ” သည် (ပညာ) မရွင်သိက္ခာအားလုံးကို တာဝန်
ယူသောကြောင့် -

(သတီ) နှင့် (အသီ) သာလျှင် အလုပ်တရား၊ အကျင့်
တရား၊ မရွင်အားလုံးတို့၏ အရင်းခဲ အလုပ်တရားပင်
ဖြစ်ချေသည်။

(သတီ) တစ်လုံးတည်းပင်လျှင် (နိဗ္ဗာန်) ရောက်သည့်အ
ထိ အာလုံးကို ချုပ်ကိုင်ပြီးသားဖြစ်သောကြောင့် (သတီ) နှင့်
(အသီ) သည်ကား (နိဗ္ဗာန်) ပိုမည် အကျင့်တရား ဖြစ်ကြောင်း
(စင်ဖိုလ်) ရခဲပြီးကြသည့် ရဟန္တာကြီးတို့က ထုတ်ဖော် ဟောကြား
ခဲ့ကြပါသည်။

(သတီ)နှင့်(အသီ) တရား

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဂိပသာနာရှုပုံ၊ ကျင့်ပုံ
ကို ဟောကြားရာ၍ (သတီထား၊ ဝိရိယစိုက်၊ ပညာနဲ့ရှု) ဟူ၍
အားထုတ်နည်း ပေးရာတွင် ဝရိယတွန်းအားဖြင့် (သတီ)ထားပြီး
(ပညာ)နဲ့ ရှုဟုဆိုသည့်မှာ (ပညာ)မှာ (အသီ)ပညာဖြစ်၍ (အသီ)
ကပ်ဖို့ (အသီ)လိုက်ဖို့ လမ်းညွှန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စွဲန်းလွှန်းဆရားတော်ဘုရားကြီးကလည်း တရားအား
ထုတ်နည်းကို သင်ကြားပေးရာတွင် (ထိ၊ သိ၊ သတိ)၊ (ထိမှု)
(သိမှု) (သတိ)ပြုဟူ၍ (သတိ)နှင့် (အသိ)ကိုသာ ညွှန်ပြခဲ့ပါ
သည်။

တောင်ပူလှတောရ ကမ္မာအေး ဆရာတော်ဘုရားကြီး
ကလည်း တရားအားထုတ်ရာမှာ “သတိ”က အရေးကြီးဆုံးပဲ
“မသိ(အဝိဇ္ဇာ) သိ(ဝိဇ္ဇာ)နှစ်ဖြာခဲ့ဝေမှတ်၊ မသိလျင်ပတ်၊ သိလျင်
ပြတ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်” ဟူ၍ ဟောကြားတော်မူပါသည်။ ဆရာ
တော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်၍ ဟောကြားခဲ့သည်မှာလည်း
“အဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇာတိ အညာက်” ဆိုသောကြာ့နှင့် အညာက် - မသိတာ
ကို (အဝိဇ္ဇာ)ယူ၍ ဝိဇ္ဇာတိ - ဆိုအပ်၏၊ (အဝိဇ္ဇာ)ရယ် (မောဟ)
ရယ်၊ (မသိတာ)ရယ် အတူတူပဲ။

(အဝိဇ္ဇာ)ချုပ်ရင် ဝိညာက်၊ နာမ်ရှုပ်ချုပ်ပြီ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
ပြတ်ပြီး သံသရာရပ်ပြီ၊ ဒါကြာ့နှင့် (အဝိဇ္ဇာ)မဖြစ်အောင် (ဝိဇ္ဇာ)
ဖြစ်အောင် (သိ)အောင် မြတ်စွာဘုရားဟောကြားခဲ့သည့် “သွဲ
ဘိကွဲဝေအသိညေယျုံ” အတိုင်း သွဲ - အလုံးစုံကို၊ အသိညေယျုံ
သိအပ်၏ဟုဟောကြားသောကြာ့နှင့်၊ အလုံးစုံဆိုသည်မှာ (ကိုယ်)
ဖြင့်ပြုတဲ့အမှာ၊ (နှဲတ်) ဖြင့်ပြုတဲ့အမှာ၊ (စိတ်) ဖြင့်ပြုတဲ့အမှာ အား
လုံးကို (သတိ)ကလေးနဲ့ ဉာဏ်ကလေးနဲ့ (သိ)နေရမှာချည်းပဲဟု
ဟောကြားခဲ့ပါသောကြာ့နှင့် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူခဲ့
သည့်အတိုင်း (နီးဘာန်) ပို့မည့် အကျင့်တရား အနေဖြင့် (သတိ)
နှင့် (အသိ) ကိုသာ ဖော်ညွှန်းခဲ့ပါသည်။

ဝန်ဝါသီလျယ့်ဓမ္မသာမိထေရ် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက
လည်း (သတိ)ပါသော (အသိ)နှင့် (သတိ)မပါသော (အသိ)ဟူ၍
နှစ်မျိုးကဲပြားကြောင်းပြသပေးတော်မူရာတွင်

- (သတိ) ပါသော (အသိ)သည်- (ဉာဏ်)မည်၏
- (သတိ) ကင်းသော (အသိ)သည်- (အစွဲသိ) ဖြစ်၏
- (သတိ) ကြောင့်ဖြစ်ပွင့်လာသော (ဉာဏ်) သိကား
(ပညာ) သိမျိုးသို့ဆိုက်ရောက်စေပြီး
- (အစွဲသိ) ကားအမှတ် (သညာ) ကြောင့်ဖြစ်လာသော
(သညာသိ) သို့သာဆိုက်ရောက်စေ၏
- (သတိ) ကြောင့်ဖြစ်ပွင့်လာသော (အသိ)ကား (ပရမတ်)
သို့ ဦးခေါင်းပြုပြီး၊
- (သညာ) ကြောင့်ဖြစ်ပွားလာသော (အစွဲသိ)ကား
(ပညာတ်)သို့ခြေခွေထားလေတော့၏ ဟု

(သတိ)နှင့် (အသိ)ကိုပင် ခွဲခြားပြသပေးတော်မူသည့်
အတွက် (မဂ်ဖိုလ်)ရှုပြီးသားဆရာ တော်ကြီးများသည် (သတိ)နှင့်
(အသိ)သာလိုရင်းဖြစ်ကြောင်း ဟောကြားပြသပေးတော်မူကြပါ
သည်။

(သတိ) တရား

သံလျှင်တောာရ ဆရာတော်ဘုရားကြီးက (သတိ) အ
ကြောင်းကို (ကျမ်း) များမှထုတ်နှုတ်ဖော်ပြရာ၌ -

“ဓမ္မသက်ကီပါဋီတော်” အရ

ကတမံတသိုံ... သတိအနုသတိ... သတိ၊ သရဏ
သာ၊ သတိအပဲလာပနတာ... သတိသတိနှုန်းယ်၊ သတိစလဲ၊
သမ္မာသတိ၊ ကြုံတသိုံ သမယေ သတိနှုန်းယ်ဟောတိ၊ ဟူ (နိဗ္ဗာန်)
ပိုမည့် (သတိ)ကိုအောက်ပါအတိုင်းအနက် အမိပါယ် ဖွင့်ဆိုပါ
သည်။

- | | |
|-------------|---|
| သတိ | = အောင်းမေ့ခြင်း၊ မမေ့ခြင်း၊ သိနေခြင်း |
| အနုသတိ | = အထပ်ထပ်အောင်းမေ့ခြင်း၊ မမေ့ခြင်း၊
သိနေခြင်း |
| သရဏတာ | = အာရုံကိုအောင်းမေ့သောအခြင်းအရာ၊
အာရုံကိုသိခြင်း |
| အပဲလာပနတာ | = အာရုံကိုမလွင့်အောင်ထိန်းနိုင်ခြင်း |
| သတိနှုန်းယ် | = မမေ့အောင်အစိုးရခြင်း၊ |
| သတိစလဲ | = မတုန်မလူပ်အောင်းမေ့ခြင်း၊ |
| သမ္မာသတိ | = ကိုလေသာမှုလွှတ်မြောက်ကြောင်းအမှန်
မြင်ကို သိနေခြင်း၊ |

“ဂိဘင်းပါဋီတော်” ၌ “သတိသမ္မာန္ဒာ” တစ်ပုဒ်ပိုလာ၏။

သတိသမ္မာန္ဒာ = သစ္စာလေးပါးသိနိုင်သော (သတိ) (ဝါ)
သစ္စာလေးပါး (သိ)နိုင်စေခြင်း၊

အထက်ပါ (သတိ)ပုဒ်များအပြင် ရွှေ့နိုင်ခြေသနှင့် မဟာ

နိဒ္ဓသပါတ္ထတော်တို့

“အကာယနမဂ္ဗ” တစ်ပုဒ်ပိုလာသေး၏။

အကာယနမရှိ = နိဗ္ဗာန်သွားခရီးလမ်းဟု (သတိ)ပုဒ်၌လာ၏။

ကျမ်းများဟုဆိုအပ်သော (သွေ့)နှင့် (အဘိဓာန်းနှင့်ကာ)များအလို (ဝိသုဒ္ဓမဂ္ဂအဋေကထာ)နှင့် (နှင့်ကာ)အလို (အဋေသာလိန်)အလို၊ (ပဋိသမ္မာဝိမဂ္ဂအဋေကထာ) အလိုများကိုပေါင်းရုံးဖော်ပြရပါလျှင် “(နိဗ္ဗာန်) ပိုမည့် (သတိ)” ၏ သဘာဝသတ္တိသည်

- (၁) အာရုံကိုသိတတ်သောသဘောသတ္တိ ဟူ၍ (သွေ့) ၌ ဖွင့်ဆို၏
- (၂) အာရုံပေါ်သို့ရောက်စေတတ်သောသဘောသတ္တိ ဟူ၍ (နှင့်ကာ) ၌ ပြ၏
- (၃) မမေ့လျှော့တတ်သော သဘောသတ္တိ ဟူ၍ (နှင့်ကာ) ၌ ပြ၏
- (၄) အာရုံကို မလွင့်ပါးစေတတ်ခြင်း ဟူ၍ (ဝိသုဒ္ဓမဂ္ဂအဋေကထာ) ၌ ဖွင့်ဆို၏
- (၅) မမော့၊ မလွင့်ပါးစေတတ်ခြင်းဟူ၍ (အဋေသာလိန်) ၌ ပြ၏
- (၆) ကောင်းမှုကို အောင်းမေ့စေတတ်ခြင်းဟူ၍ (အဋေသာလိန်၊ မိလိန္ဒာပြော) တို့၌ ပြ၏
- (၇) အာရုံပေါ်၍ (အဘိ) ကို ထိန်းချုပ်ပေးနိုင်ခြင်း ဟူ၍

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၄၅

(အငွေသာလိန္ဒ) ၌ ပြ၏

- (က) အကုသိုလ်တိုကို နိုင်အောင်ထိန်းနိုင်ခြင်းဟူ၍ (ပဋိ
သမ္မာဝါမင်အငွေကထာ) ၌ ပြသိ၏

“ ဘုရားဟောပါ၌တော် ” အလို

- (၁) (သတိ)သည်အာရုံသို့ကပ်၍တည်တတ်မှု (ပဋိသမ္မာဝါမင်ပါ၌
တော်) အလို
- (၂) ကိုလေသာတိုကိုတားမြစ်တတ်မှုသဘော (စူးနံဖွေသပါ၌
တော်) အလို
- (၃) (အာရုံ) ကို မလွင်ပါးစေတတ်ခြင်း } မမွေသင်ကိုနှင့် ဂိဘင်း
(၄) အမြတ်သို့ရောက်စေတတ်ခြင်း } ပါ၌တော်အလို

“(သတိပဋိနှင့်)” ပါ၌တော်အလိုအားဖြင့် (နိုဗာန်)ပို့မည့်
(သတိ)ကိုအောက်ပါအတိုင်းအနက်ဖွင့်ထားပါသည်။ -

- (၁) အထပ်ထပ်ရှုနေပါ။ (သိ) နေပါ။
- (၂) အထပ်ထပ်ပွားနေပါ။
- (၃) (သတိ)နှင့်တွဲ၍ (သိ)နေပါ။
- (၄) (သတိ)နှင့်သုံးသပ်နေပါ။
- (၅) (သတိ)နှင့်အာရုံကိုထင်လာပေါ်လွင်လာအောင် (သိ)
နေပါ။
- (၆) အထပ်ထပ်ရှုပွားနေပါ။ (သိ)နေပါ။ (အနုပသီဘာဝ
ယျာ ပဇာန်တိဟူသော သတိပဋိနှင့်ပါ၌တော်)အလို။

- (၃) (အသိ)ကပ်ပေးပါ (ဥပေစွဲတိဋ္ဌတိဟူသော ပဋိသမ္မာဒါ
မင်အငွကထာအလို)
- (၄) (အသိ)ကို မမေ့အောင် နှီးဆော်ပေးပါ၊ အထင်ထင်သိ
ပေးပါ (အပိုလာပေတိ၊ အပိုလာပနတာ ဟူသော မိလိန္ဒ
ပဉာပါ၌တော် ဓမ္မသရ်ကို၊ ဝိဘင်း၊ စူွေနိဒ္ဓသပါ၌
တော်) အလို

(သတိပဋိန်)ပါ၌တော်အလိုကို ရွှေးကကျမ်းပြုဆရာ
များ၏အလိုအရ (သတိ)ကို (သိ)နေပါဟု ပြန်ဆိုကြပါသည်။

သာဓကပါ၌- မဟာနိကာသလ္လာကွဲကံပုဒ်တစ်စိပ်၊ တစ်
ပုဒ်ထဲ၌သာ (သတိ)ကို (မှတ်)နေပါဟုပြန်ဆိုကြောင်း သံလျှင်
တော်ရဆရာတော်ဘူရားကြီးသည်(သတိ)ကို ကျမ်းများ၏ အလို
အရ ထုတ်ဖော်ရေးပြခဲ့ပါသည်။

လောကီမှထွက်မြောက်ရန်ကြီးစားကြရမည့် (ကျင့်စဉ်)
များအတွက် (သတိ)ဟုခေါ်ဝေါ်သုံးနှီးကြပီး (ရွာန်) ရဖို့အပိုင်း
များအနေဖြင့် (ဝိတက်)ဟု သုံးနှီးကြပါသည်။

(သတိ)သည် ကိုလေသာကို တားပေး၏၊ (သတိ)သည်
(သိ) စရာများကို ဖော်ပေးသည့်အတွက် (မဂ္ဂင်)တို့၏ ထိပ်ခေါင်
(သတိ)တစ်လုံးဆောင်ထားရှုပြင် လောကုထူရာကိစ္စပြီးစီးနေ
တော့ကြောင်းအဆိုများရှိခဲ့၏။

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၄၃

(သတိ)တစ်လုံး၏စွမ်းအား

ဝနေဝါသီဉေယဉ်ဓမ္မသာမိတော် ဆရာတော်ဘုရားကြီး
ရေးပြရာ၍

ကျော်ဆူဖောခါ ပိုင်လိုဘိ (သတိ)လက်ကိုင်ထား၊
သောကကင်းစင်၊ နေလိုလျှင်၊ သူလျှင်မြှမြှုပ္ပား၊
ငိုကြွေးကင်းလို၊ ပျော်ရွှေ်လို၊ သူကိုပိုင်အောင်များ၊
ကိုယ်မပန်းလို၊ မနွမ်းလို၊ သူကိုနိုင်အောင်သာ၊
စိတ်မန္တီမြောင်းအောင်၊ သူကိုဆောင်၊ ထွန်းပြောင်လိုင်လိုင်သွား၊
နိုဗ္ဗာန်မဂ်ဖိုလ်၊ မှုန်ရလို၊ သူကိုနာနာပွား။

(သတိ)ဟူသည်လူဘဝ၏အသက်

ဆရာတော်ကြီးက ဆက်လက်၍ (သတိ)ကင်းသူသည်
မသေသော်လည်း သေသူနှင့်ဘာမျှမခြား၊ (သတိ)ရှိသူကားသေ
သော်မှုလည်း ရှင်သူနှင့်ဘာမျှမခြား၊ (သတိ)ကိုသာ၊ လိုသောနေ
ရာလေး၌ စွဲမြှစွာထားပြီး၊ (သတိ)ထားရှိသည့် (ရှုကွက်)တွင်းရှိ
(ရှပ်နာမ်)ဖြစ်ပျက်ကို (ရှုပွား)စစ်ဆေးနေခြင်းသည် (ကမ္မာန်း)
မည်၏။

အသက်ကြီးထံသိနှင့်သာတိုင်းရာ၏

ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်၍ အမှုမဲ့၊ အမှုတဲ့

နေသူနှင့်၊ အမှုနဲ့အမှတ်နဲ့နေသူနှစ်ဦးကို ယျဉ်ကြည့်က ကွာခြားမှန်းသိသာ၏၊ တစ်ဖန် (သတီ)မစွဲ၊ ဖင်မမြေသူနှင့် (သတီ)စွဲမြေဖင်မြေနေသူတို့ ယုံကြည်နေပါက ကွာခြားလွန်းလျချေ၏၊ ထိုအတူအခြေတည် (သတီ)နှင့်မလှပ်မယူက် (သတီ)တို့လည်း ကွာခြားမှန်းသိနိုင်၏။

လူဘဝ်မည်သူသည် အသက်ကြီးသည်၊ မည်သူသည် အသက်ငယ်သည်ကို သိလိုလျှင် (သတီ)အင်အား အနုအရင့် အဆင့်ဆင့်ကိုမှန်းကြည့်လျှင် သိနိုင်လောက်၏။

လူအသက်ကား (သတီ)သာဖြစ်သဖြင့် (သတီ)နှုသူကား အသက်တစ်ရာပင် ဖြစ်ပါစေ၊ အသက်ငယ်သူပင်တည်း။

(သတီ)သည်အရာရာကိုဦးစီး၏

ဆရာတော်ဘရားကြီးက ဆက်လက်၍ သင့်သွားလမ်း (သမထ)ပင်ဖြစ်စေ၊ (ဝိပဿနာ)ပင်ဖြစ်စေ၊ ကျင့်ရာမှ (တည်ရုံ)မျှ ကိုလည်းကောင်း၊ ကျင့်ရာမှ (သိ)လာအောင်အထိကိုလည်းကောင်း၊ ဝန်ဆောင်လေတိုင်း (သတီ)သည် သော့ချက်ဟူ၍မှတ်ပါလေ။

(သတီ)သာသင့်နေရာဝင်ထိုင်ပေးလျှင် သင်ကိုင်လို့ရာအသာကလေးကိုင်နိုင်ပေတော့မည်။

(လောကီ)-အရာသည်အပြောလွယ်သလောက်အလုပ်ခက်ချေ၏။

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၄၉

(လောကုတ္ထရာ)-ကားအပြောရှုပ်သလောက်၊ အလုပ်လွယ်
လွန်းလှချေ၏။

သင့်သဘောပေါက်ည်၏၊ ရိပ်မိဟန်ပေါ်လွင်လာအောင်
ဘုန်းကြီးတို့ပြောလိုရာ လောကိုပည်တစ်ကားလုံးတို့သည်လည်း
ကောင်း၊ စကားလုံးကိုယ်စားပြုစာပေ၊ စာလုံးစုံတို့သည်လည်း
ကောင်း၊ ရှုပ်မည်ဟုထင်၍ရှင်းပေးလေလေ၊ ပိုရှုပ်လေလေဖြင့်
ကြောသ် ချည်ခင်ဘုတ်ဖြစ်သွားတတ်ချေသည်။

ဘုန်းကြီးတို့ပြုလိုရာ လောကုတ္ထရာအခြေခံ (ပရမတ
ဟန်)တို့သည်ကား . . .

“(သတိ) တစ်လုံးနာနာသုံးတဲ့”

“ပေါ်ရာကူးကြည့်၊ ကြည့်ရာမိ” နေပါစေဆိုလျှင်အား
လုံး လုံလောက်ချေတော့၏။

(သတိ)ကိုအကိုးရှိရှိသုံး

ဆရာတော်ဘုရားကြီးကဆက်လက်၍(သတိ)နှင့်(အသိ)
အရေးပါပုံကို ပြဆိုရာ၌-

ကိုယ့်ကိုကိုယ်ကြည့်၊ ကိုယ်အကြောင်းကိုယ်သိပါ။

(ခန္ဓာ)တစ်ခုခုမှာ (သတိ)မပြတ်ကျနေဖို့လိုတယ်။

ကျင့်တယ်၊ (သတိ)ထားတယ်၊ (မသိ)ဘူးဆိုရင် အ^၁
ကျင့်မမှန်ဘူး။

(သ)တယ်၊ ဆက်မကျင့်ဘူး၊ (သတီ)ပြတ်နေရင်လည်း
အကျင့်မမှန်ဘူး၊

အကျင့်နဲ့ (အသီ)တွဲမိစေဖိုက လွယ်လွယ်လေးပဲ၊ ရှိပြီး
သား (သတီ)ကို အကျိုးရှိရှိအသုံးချတတ်ဖိုပဲလိုတယ်၊

အရင်ကဗာ္ဗီ (ပြင်ပ)အာရုံတွေချည်းကြည့်မိတော့၊ သူ
များအကြောင်းချည်း သိကြတယ် မဟုတ်လား၊ အခု (သတီ)ထား
ပြီး ကိုယ့် (ခန္ဓာ)ကိုယ်ကြည့်၊ ကိုယ့်အကြောင်းကိုယ် (သီ)ဖိုပဲလို
တယ်၊ ဒီလိုကြည့်တော့ စိတ်လွှင့်သွားမယ်ဆိုပြီး (သတီ)နဲ့ဖိရတာ
မျိုးလည်းမဟုတ်ဘူး၊

ကိုယ့် (ခန္ဓာ) တစ်နေရာရာမှာ (ဥပမာ)နှာသီးဝလေးမှာ
(သတီ)လေးနဲ့ ရှုပေးဖိုပဲလိုတယ်၊

(၁) ထိုင်ရင်လည်း (သတီ)တင်ထား

(၂) သွားရင်လည်း (သတီ)တင်ထား

(၃) အခြားကိစ္စ (စားမှုသောက်မှု၊ ကိုယ်လက်သူတ်သင်မှု၊
လှုပ်ရှားမှု၊ အပေါ့၊ အလေးသွားမှုတိုပါမကျန် (သတီ)
တင်ထား၊

ဒီလိုပဲတစ်ရက်၊ တစ်ရက်မှာ အိပ်ချိန်ကလွှဲပြီး၊ မနက်နှီး
လာသည်မှုအိပ်သည်အထိ ဒီနည်းသုံးမျိုးနဲ့ ကြိုးစားလေ့ကျင့်
လိုက်ရင် ရက်ပိုင်းအတွင်း (သတီ)နဲ့ (အသီ)ချိတ်မိရော့၊

ဆက်သာသလိုစိတ်လွှတ်ကိုယ်လွှတ်ထားပြီးလည်းမကျင့်နဲ့၊

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၅၀

စိတ်ချုပ်ကိုယ်ချုပ်ထားပြီးလည်းမကျင့်နဲ့
အလွှတ်မဟုတ်၊ အချုပ်မပါ ကျင့်ကြပါဟူ၍ နည်းပေး
တော်မူပါသည်။

(သတိ)သည် ပိုသည်မရှိ

ဆရာတော်ဘုရားကြီးကဆက်လက်၍ . . .
သဒ္ဓိလွန်သောကွန်း၊ ပညာလွန်သောတွန်း၊
သမ္မာစိလွန်သောခွံး၊ ဝိရိယလွန်သောလွန်း၊
(သတိ)သည်ကားပိုမများလိုများလိုသည်သာတည်း၊

(သတိ)မပြဋ္ဌာန်းသောကမ္မဋ္ဌာန်းမရှိ

(သတိ)မပြဋ္ဌာန်းသော (ကမ္မဋ္ဌာန်း) တူ၍ ဤသာသနာ၌
ဘယ်မှာမှ မရှိ၊ (သတိ)ကင်းလွတ်ပြီး အားထုတ်ရယူနိုင်သော
(တရား)မျိုးလည်း ဤသာသနာ၌မရှိ

(သတိပဋ္ဌာန်)သည် (သတိ) ပြဋ္ဌာန်းသော (ကမ္မဏ္ဍာန်း)
ဖြစ်၏၊ ဘုရားရှင် ချီးမြောက်တော်မူသော ကမ္မဏ္ဍာန်းနည်း (၃၈)
နည်းနှင့် အဋ္ဌကထာ ဆရာများဖြည့်စွက်သောနည်း (၂၂)နည်း
ပေါင်းလွှင် နည်း (၄၀) သည် (သတိ) ပြဋ္ဌာန်းရသည်ချည်းသာ
ဖြစ်၏။

(သတိ)သည် (နိဗ္ဗာန်)သိပို့ဆောင်၏

(သတိ)သည် အကုသိုလ်ကိုပါယ်၍ (နိဗ္ဗာန်)သိပို့ဆောင်၏၊ (သတိ)သည် မမေ့အပ်သော (အပွဲမာဒ)တရားဖြစ်ရာ၊ အားလုံးသောအကုသိုလ်တိုကို (သတိ)ဟူသော (အပွဲမာဒ)တရားနှင့် သာတိုက်ဖျက်နိုင်၏။

အပွဲမာဒေါအမတပဒီ၊ ပမာဒေါမစွဲနောပဒီ၊

အပွဲမတ္တာ နမိယန္တီ၊ ယေပမတ္တာ ယထာမတာ။

(ဓမ္မပဒ၊ သာမာဝတီဂါထာ-၂၁)

- | | |
|-------------------|--|
| အပွဲမာဒေါအမတပဒီ | = မမေ့မလျော့ခြင်းသည် မသေခြင်း
(၈)နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းတည်း |
| ပမာဒေါမစွဲနောပဒီ | = မေ့လျော့ခြင်းသည် သေခြင်း၏အကြောင်းပေတည်း။ |
| အပွဲမတ္တာနမိယန္တီ | = မမေ့မလျော့သောသူသည်မသေကုန်ရာ၏။ |
| ယေပမတ္တာယထာမတာ | = မေ့လျော့သောသူသည် သေသူတို့နှင့်တူကုန်၏။ |

မေ့လျော့ခြင်း ဖြစ်သော (သတိ) မပါသော (မောဟ) ဖြစ်သော တွေးတော်တိများ၊ ပျံလွှင့်တိတ်များ၊ တွေးဝေတိတ်များ၊ ကြံးစည် စိတ်များ၊ တပ်မက်စိတ်များ၊ ထိုင်းမိုင်းစိတ်များ၊ မကြည်သာသော စိတ်များနှင့် နေသူသည် သေသူတို့နှင့် တူကုန်၏။

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၅၃

မမေ့မလျော့ပဲ (သတိ)ကလေးဖြင့် (ညာ၏) ကလေးဖြင့်
 (သိ) နေသူသည် အသက်ဝင်၍ ရှင်သန်နေသောသူ၊ မသေသာ
 သူနှင့်တူ၏၊ (သတိ)မြဲလာလေလေ၊ ဤစကား၏ အဓိပါယ်ကို
 သိလာလေလေ ဖြစ်လာမည်သာတည်း။

(သတိ)သည်စိတ်ပုံးလွှင့်မှုကိုနှင့်၏

(သတိ)သည်နေရာတကာပါမှဖြစ်ရ၏၊ (သတိ)ပါလျှင်
 မကောင်းမှုကိုရှောင်နိုင်၏၊ ကောင်းမှုများသာတိုးပွားရ၏၊ (သတိ)
 သာလျှင် စိတ်ပုံးလွှင့်မှုကိုနှင့်သောကြာ့င့် (နိဗ္ဗာန်)နှင့် နီးသည်
 ဟူ၍ မြတ်စွာဘုရားရှင်ဟောတော်မှု၏။

“သတိဝခွဲ့ပဲ ဘိက္ခာဝေ သွာ့တို့ကဲ ဝဒါမီ”

(မဟာဝဂ္ဂသယူတော်-၁၀၀)

(သတိ)ဖြင့်(စိတ်)ကို သိလျှင်(နိဗ္ဗာန်)နှင့်နီး၏

မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော်မှုသော “မာလုကျုပုတ္တ
 သုတ်” တော်လာ (ဒီဇွဲဒီဇွဲမတဲ့) တရားတော်၌ (သတိ) ဖြင့်
 (စိတ်) အမှုကိစ္စတို့တွင် ထိရောက်အောင် ပါဝင်နိုင်သောသူသည်
 (နိဗ္ဗာန်) နှင့် နီးပေ၏၊ (နိဗ္ဗာန်) နှင့်ဝေးသူသည် (သတိ) အတောင့်
 အရှောက် ကင်းလွှတ်သောသူမည်၏။

(အသိ)တရား

သံလျင်တောရ ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် (အသိ) တရားကို စီရင်ရေးသားတော်မှုခဲ့ရာတွင် (အသိ) တရားဟူသည် (နာမ်)တရားဖြစ်၍ (အသိ) (နာမ်)၏ သဘောသည် (အာရုံ) ပေါ်သို့ ညွတ်တတ်၏၊ လိုက်တတ်သောသဘောရှိ၏၊ (အသိ) သဘောတွင် (သိမှု) တစ်ခုပေါ်ရန် (စိတ်နာမ်)နှင့် (စေတသိက်နာမ်) နှစ်မျိုး ပေါင်းစပ်မှ (အသိ) တစ်ခုပေါ်ရ၏၊ (အသိ) ဟူသည် သိမို့ ရန် ကြံးလာသော နာမ် ၂ မျိုးတိမှု ရနိုင်ရာ၊ ထို (နာမ်) ၂ မျိုး တို့သည် သဘောတူရာ ပူးတွဲကြံး သိစရာ (အာရုံ) ကို ညွတ်ပါ လိုက်ပါကြဖြီး (သိ) ၅ လေတော့သည်။

(အသိ) တွင် = စိဉ်က်သိ = သည် (စိတ်)သိ ဖြစ်၏
 = သညာသိ၏ ဟူသည် (စေတသိတ်) သိဟု
 = ပညာသိ၏ ကျမ်းများ၏ ဖော်ပြကြပါသည်။

သိမှု

(သိမှု) ကို အနက်ပြသည့် ပါဋ္ဌာန်တို့၏ -

- (၁) ဝိဇာနန် = ဝိဉာဏ် = စိတ် (သိမှု)
- (၂) သံဇာနန် = သညာ = စေတသိက် (သိမှု)
- (၃) ပဇာနန် = ပညာ = စေတသိက် (သိမှု) ဟူ၍
 (အနန်) ပုဒ်မှုလာရာ ဘယ်လို (သိမှု)က (စိတ်) သိ၊ ဘယ်လို (သိမှု)က စေတသိက်သိဟု ခွဲခြား၍ သိနိုင်မြင်နိုင်ရန် မလွယ်ပေ။

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၅၅

ထိုအတူ -

- (၁) ပိဉာ - ပိဉာဏ် = ပိဉာဏ် = စိတ်သိ
 (၂) သဉာ - သဉာဏ် = သဉာဏ် = စေတသိက်သိ
 (၃) ပဉာ - ပဉာဏ် = ပဉာဏ် = စေတသိက်သိ
 ဟူ၍ (ည) တစ်ခုတည်းမှ (သိမှု) ၃ မျိုးပြဆိုခဲ့ကြပါသည်။

ထိုအတူ -

- (၁) ပဇ္ဈနာတိ = (သိ)စေ၏ = စိတ်သိ = ထူးခြားစွာသိ၏။
 (၂) သဇ္ဈနာတိ = (မှတ်)စေ၏ = စေတသိက်သိ=မှတ်လျှက်
 သိ၏။
 (၃) ပဇ္ဈနာတိ = (ပဉာဏ်)ပေတိ = ပိုင်းခြားသိစေ၏ =
 စေတသိက်သိ = ကျယ်ပြန့်စွာသိ၏။

(သိမှု) အစ ပိဉာဏ် က

(သိမှု) အစသည် (မနောပုဂ္ဂိုလ်မာ) ပါ၌တော်အရ (သိမှု)
 အစသည် (ပိဉာဏ်)က စတင်လေသည်။

(ပိဉာဏ်)သိခေါ်(စိတ်သိ)

ဘုရားရှင်ဟောတော်မူပုံမှာ -

တ္ထာ ကတမဲ ပိဉာဏ် ပစ္စယာနာမဲ?

၁၅၆

နိဂုံးနှင့်ပည့်

ဝေဒနာက္ခန္တာ၊ သညက္ခန္တာ၊ သခ္ပရက္ခန္တာ
ကူး ပုစ္စတီ ဝိညာကာ ပစ္စယာနာမံ၊

(ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ ဝိဘင်ပါဋိတ်)

တဲ့ = ထိပစ္စယစတူကူအရာ၏ နာမ်ခန္တာ (၄)ပါးအနက်
(စိတ်) ခေါ်သည့် (ဝိညာက်) ကြောင့် ကတမံနာမံ အဘယ်
တရားကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သနည်း? (စိတ်) ခေါ် (ဝိညာက်)သည်

သညက္ခန္တာ = သညာအမည်ခံတရားတစ်ခု

သခ္ပရက္ခန္တာ = သခ္ပရအမည်ခံတရားတစ်ခု

ဝေဒနာက္ခန္တာ = ဝေဒနာအမည်ခံ တရားတစ်ခု ဖြစ်စေသော

စေတသိက်(နာမ်) သုံးခုကို (ဝိညာကာပစ္စယာနာမံ-နာမ်နှင့်-
ဝိညာက်) ဟု ပုစ္စတီ = ဆိုအပ်၏ ဟု ယင်းပါဋိတ်အရ ပုစ္စ

ဘုရားရှင်သည် (စိတ်နာမ်) ကြောင့် (စေတသိက်နာမ်) ပေါ်ရပုံကို
တိုက်ရှိက် ဟောပြတ်မူပါသည်။

သတ္တဝါအားလုံး (ဝိညာက်သီ) ကစရ၏။

ဤ (ဝိညာက်သီ)သည် ပရှောက်ဆိတ် (သီ)၊ သန်း၊ ကြမ်းပိုး
စသော တိရှာန်အပါအဝင် သက်ရှိ သတ္တဝါအားလုံး၏ (သီမှု)
အစသည် (ဝိညာက်) သီကစရလေသည်။

အရာရာကို (သီ)ခါစမှာ ပညာသီ၊ သတီသီ၊ သမာဓိသီ
အဆင့်သို့ မရောက်နိုင်သေးပေ။ သမထဆိုင်ရာ (ကသိုင်း) ပဲ

ဖြစ်ရေး (ဘဝနာ)ကိုပဲဖြစ်ရေး (ဓမ္မန္ဒိသတိ) ကိုပဲဖြစ်ရေး (ဥပမာ) ဓမ္မန္ဒိ၊ ဓမ္မန္ဒိဟူပွားသည်ဖြစ်ရေး (ပညာသိ)ကို တိုက်ရှိက်မရနိုင်ပေါ့ (ဂိညာက်သိ) ကသာ စရေပေသည်။

ထိုအတူ သတိပဋိရာန် ပိပသနာတရားကိုပဲ ပွားသည်ဖြစ်ရေး (ဥပမာ) ဂျွဲန္တာ(ပါ) ဂျွဲမိတိပဏာနာတိ အရာ၊ သွားလျင်သွားသည်ဟု (သိ) နေသည်ဖြစ်ရေး သမီးခြိုကောင် ဟောတိ အရ ကျွေးမှုပြုလျင်ကျွေးသည်ဟု (သိ) နေသည်ဖြစ်ရေး အားထုတ်ခါစတွင် ပညာသိ (သတိ) သိ၊ (သမာမိ) သိအဆင့်သို့ ချက်ခြင်းမရောက်နိုင်သေးပေါ့ (ဂိညာက်သိ) မျှကသာစရပါ၏။

ဝိညာက်သိ (၆)မျိုး

ကတမ္မာ ဘိက္ခာဝေ ဝိညာက်? ဆယိုမေဘိက္ခာဝေ
ဝိညာကာ ကာယာ, စက္ခဝိညာက်, သောတဝိညာက်
ယာနဝိညာက်, နိုဝိညာက်, ကာယဝိညာက်,
မနောဝိညာက်

လူဗုံဝွှေတိဘိက္ခာဝေ, ဝိညာက်

(ခန္ဓာသံယုတ်ပါဉ္ဇာတ်)

- (၁) စက္ခံဒိုရ = မျက်စွဲပေါက်မှုအဆင်းကို မြင်သိသော (စက္ခဝိညာက်)သိ
- (၂) သောတဒိုရ = နားပေါက်မှု အသံကိုကြားသိသော (သောတဝိညာက်) သိ

- (၃) ယာနွှဲရ = နှာခေါင်းပေါက်မှ အနဲ့ကိုနဲ့သိသော (ယာ နိုတ်ပေါက်) သိ
- (၄) မိဂ္ဂွဲရ = လျှော့ အရာသာကို စားသိသော (မိဂ္ဂ် ပိုတ်ပေါက်) သိ
- (၅) ကာယွှဲရ = ကိုယ်ကာယအထိကို တွေ့သိသော (ကာ ယပိုတ်ပေါက်) သိ
- (၆) မနောဒွဲရ = မနောစိတ်မှ တွေးတော့၊ ကြေစည်မှုသ ဘောအမျိုးမျိုးကိုညွတ်သိသော (မနော ပိုတ်ပေါက်သိ) ဟူ၍ ပိုတ်ပေါက်သိ (၆)မျိုး ရ၏။

ဝွှေ့ခွဲရ ပိုတ်ပေါက်သိ (၅)မျိုး

ပွှေ့ခွဲရဖြစ်သော အမှတ်စဉ် (၁)မှ (၅)အထိ ပွှေ့ခွဲရ မျက်ငြော့၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်တို့မှ ဖြစ်သော ပိုတ်ပေါက်သိ (၅)မျိုးသည် (အာရုံ)ကို သက္ကာဇာဝမသိနိုင် ကြသေး၍ ပြည့်စုံ မခံစားနိုင်ကြသေး၍ ကောင်းကျိုးဆိုးကျိုးတို့ကို မပြနိုင်ကြ သေးပေါ့။

ပွှေ့ခွဲရပိုတ်ပေါက်သိ(၅)မျိုးသည် (အာရုံ)ပေါ့ (သိ)မှ ကျရုံမှ တပါး မည်သည့် (၀မွှု) သဘောကို မျှထိုးထွင်း၍ မသိနိုင်၊ အရိယာပုတ်ကိုလည်း မဖန်တီးနိုင် ကာယက်၊ ဝီစိက်၊ မနောက် တည်းဟူသော ကံသုံးပါးကိုလည်း မစီမံနိုင်၊ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကိုလည်း မပြုစွမ်းနိုင်၊ စုတေ (သေမှု)နှင့် (ပဋိသန္ဓာ) နေမှုကို

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၅၉

လည်း မပြုစွမ်းနိုင်၊ အိပ်ပျော်ခြင်း၊ နှီးလာခြင်းကိုလည်း မပြုနိုင် ကြောင်း မြတ်စွာဘူးသည် “ပွဲဝိညာအနာတောဂါ” အစ ခီး၍ (ဉာဏ်ဝိဘ်) ပါ၏တော်၌ ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

မနောဝိညာက်သိ

(မနောဝိညာက်) သိသည် နေရာကျယ်ပြန့်စွာ သိပြီး ကောင်းကျိုး ဆိုးကျိုး အမိုးမျိုးကိုလည်း ကျယ်ပြန့်စွာ ဆောင်းပ် နိုင်ပါသည်။

- (၁) ဆိုးသည့်ဘက်မှ = (တဏောမာနာဒိဋ္ဌီ)တိုဝင်လာကြ၏
- (၂) ကောင်းသည့်ဘက်မှ = (သတိသိုံး သမာဓိသိုံး ပညာသိုံး)
တိုဝင်လာကြ၏

မနောဝိညာက်သိ (၂)မျိုးဖြစ်ပုံ

- (၁) အဝိဇ္ဇာနယ်သိ = အမှားမြင် အသိ။
- (၂) ဝိဇ္ဇာနယ်သိ = အမှန်မြင် အသိ။

၁။ အဝိဇ္ဇာနယ်သိ

(က) မညနာသိ (ခ)မျိုးရှိ၏။

- (၁) ဧတံမမ = တဏော (၏)သိ }
 - (၂) ဧသောဟမသိ = မာန (၏)သိ }
- } စေတသိက်သိ

(၃) အသောမေအတ္ထာ = ဒီဋ္ဌ (၅)သိ } စေတသိက်သိ

(၄) ဝိပ္ပလွှာသိ (၃)မျိုးရှိ၏။

(၅) စိတ္ထာဝိပ္ပလာသိ = ဝိညာက်မှားသိ - စိတ်သိ

(၂) သညာဝိပ္ပလွှာသိ = သညာမှားသိ } စေတသိက်သိ

(၃) ဒီဋ္ဌဝိပ္ပလွှာသိ = ပညာမှားသိ }

(၅) သညာဆိုးသိ (၃)မျိုး

(၁) အဘိဓာသညာသိ = မက်မောမှုသညာဆိုး } စေတ

(၂) ဖျာပါဒသညာသိ = ဖျာက်ဆီးလိုမှုသညာဆိုး } သိက်

(၃) ဝိဂောသာသညာသိ = ဉာဏ်ပန်းလိုမှုသညာဆိုး } သိ

(ယ) ကိုလေသာသိ (၂)မျိုး

(၁) နိဝင်ရဏ = ဝရဏနှင့်ဝိဇ္ဇာသိကို }
ကိုလေသာသိ = ပိတ်ဆိုသိမှု } စေတသိက်

(၂) အနုသာယ = အနုပောဓနှင့်ပဋိ }
ကိုလေသာသိ = ဝေဒကိုပိတ်ဆိုသိမှု } သိ

ဤကား (အဝိဇ္ဇာ)နယ်ဆိုင်ရာ (သိမှု)မျိုးတို့တည်း။

၂။ ဝိဇ္ဇာနယ်ဆိုင်ရာသိမှုများ

ဉာဏ်သမ္မတ္ထာစိတ္ထာ = ဉာဏ်နှင့် ယူဉ်သော = စိတ်သိ

- (က) ၁။ သမ္မာဝါစာ
- ၂။ သမ္မာကမ္မာန္တ^{၂။}
၃။ သမ္မာအာနိဝါ
- } သီလမဂ္ဂုင် (၃) ပါး
- (ခ) ၁။ သမ္မာဝါယမ
- ၂။ သမ္မာသတိ^{၂။}
၃။ သမ္မာသမာဓိ
- } သမာဓိ
မဂ္ဂုင် (၃) ပါး
- (ဂ) ၁။ သမ္မာဒိဋ္ဌဌ^{၂။}
၂။ သမ္မာသက်ပွဲ
- } ပညာမဂ္ဂုင် (၂) ပါး
- } ၁၈
တသိက်
သိ

မဂ္ဂုင် (၈)ပါးအသိ

ဉာဏ်နှင့် ယျဉ်သော ကောင်း (စိတ်သိ) ကလေး အရင်း
တည်ပြီး သမ္မာအာနိဝါဖြစ်လာလျှင်

- (က) အရ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မာန္တ နှစ်ခုတို့ပါ ဖြစ်ပေါ်ပြီး
ဖြစ်လေသည်။
- (ခ) အရ သမ္မာဝါယမ ဖြစ်လာလျှင် (က) အရသုံးခုလုံးပါ
ဖြစ်ပေါ်ပြီး ဖြစ်လေသည်။
- (ခ) အရ သမ္မာသတိဖြစ်လာလျှင် (က) အရသုံးခုလုံးနှင့် (ခ-၁)
အရ သမ္မာ ဝါယမတို့ပါ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ဖြစ်လေသည်။
- (ခ) အရ သမ္မာသမာဓိ ဖြစ်လာလျှင် (က) အရသုံးခုလုံးနှင့် (ခ)
အရသုံးခုလုံးတို့ပါ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ဖြစ်လေသည်။
- (ဂ) အရ (သမ္မာဒိဋ္ဌဌ) အရ “မင်သမ္မာဒိဋ္ဌဌ” (အသိ) ရလာလျှင်

အကျယ်ဆုံး “ပညာသီ” ဖြစ်လာရာ (မဂ္ဂိုလ်ပါး) လုံး (အသီ) ကိုရကြတေသူ၏၊ (မဂ္ဂိုလ်ပါး) သိကို (ဝိဇ္ဇာ) ဉာဏ်သီ (ဘာဝနာ ဉာဏ်) သီ ပေါ်ချိန်ဟုခေါ်၏။ (ဝိဇ္ဇာ) ခေါ် (ပညာ) ပေါ်လျှင် (အဝိဇ္ဇာ) နယ်မှု (အဓမ္မ) တို့သည် အလိုလိုကွယ်ပြီး ဖြစ်နေတေသူ၏။

(မဂ္ဂိုလ်)အသီအမြစ်တွယ်ပုံ

(မဂ္ဂိုလ်)သီသည် (ဝိဇ္ဇာသီ) ဖြစ်ရာ၊ (ဝိဇ္ဇာ)ခေါ် (ပညာ) ပေါ်နိုင်ရေးအတွက် (သမ္မာသမာဓိ) ပေါ်နိုင်ဖို့လိုပေသည်။ သမ္မာ သမာဓိပေါ်နိုင်အောင်လည်း (သမ္မာသတီ) လိုပြန်ပေ သည်။ (သမ္မာသတီ) ပေါ်နိုင်ရေးမှာလည်း (ယောနိသောမန်သီ ကာရ) နှင့် သွင်းသွင်းမှုနှင့် ဆန္ဒရီရာ (ရပ်နာမဲ့) ဘာဝနာအာရုံ ရှုကွက်တစ်ခုခုကို (ရှုကွက်) ထားကာ ရိုးရိုး (သတီ)ကို ဝိရိယတိန်း၍ (ဝိ) (သတီ)ထား၍ ဝိရိယတိကို၍ အထပ်ထပ်၊ အလီလီ၊ ရှုပွား ပေးခြင်းဖြင့် (သတီ)နှင့် (ဝိရိယ)တို့အား ကောင်းလာသဖြင့် ဝိရိယသည် (သမ္မာဝါယမ) အဆင့်သို့ ရောက်လာ၍ (သတီ) ရိုးရိုးကလည်း (သမ္မာသတီ) မဂ္ဂိုလ်ဆင့်သို့ ရောက်လာပြီဖြစ်၍ အသီ (မဂ္ဂိုလ်အသီ)သည် အမြစ်တွယ်လာတေသူ၏။

(မဂ္ဂိုလ်)အသီ အစ (သတီ)က

အထက်ပါအားထုတ်မှုသဘာဝအတိုင်း စီစစ်လိုက်သော် (မဂ္ဂိုလ်သီ)ပေါ်လာနိုင်ရေး၏ အစသည် ဘာဝနာ အာရုံကို

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၆၃

ပူးကပ်ရေးသဘော (ဓမ္မ)သည် “သတိ” ဓမ္မပင် ဖြစ်လေတော့ရာ
(မဂ္ဂင်) သိအစ(သတိ)ကဟု ဆိုရပေသည်။

ဘာဝနာ သိ ပေါ်ပုံ ဓမ္မအစဉ်

(ဝိညာက်သိ → သတိသိ → သမာဓိသိ → ပညာသိ) ရွှေဗျား
လိုသော (ဘာဝနာ) အာရုံ (ရှုပ်နာမ်) တစ်ခုခု ရှုပ်၊ စိတ်၊ ဝေဒနာ
တစ်ခုခုကို -

- (၁) မနောဝိညာက်စိတ်ဖြင့် စတင်သိသည်။
- (၂) ထိုနောက် (ယောနိသော မန်သိကာရ) နှလုံးသွင်းမှန်
အောင် (အခြားစိတ်မရောက်) အောင်ကရှစိုက်ရသည်။
- (၃) ထိုနောက် (သတိ) ထား၍ ဝိရိယစိုက်ရသောကြောင့်
- (၄) ဝိညာက်သိမှ (သတိ) သိရ လာ ၏။
- (၅) ထို (သတိ) သည် ရှုကွက် (အာရုံ)အတိုင်းမှန်နေ၍ (သမ္မာ
သတိ) ဖြစ်လာသည်။
- (၆) (သမ္မာသတိ) ဖြစ်ပေါ်မှု ကြောလာလှုင် (သမ္မာသမာဓိ)
တည် ကြည်မှု ရလာသည်။
- (၇) (သမ္မာသမာဓိ)မှ (ပညာမဂ္ဂင်-ပုံး)သို့ ကူးပြောင်း လာ
သည်။ ဤကား (ပညာသိ) သို့ရောက်သော (ဘာဝနာသိ)
ပေါ်ပေါက်ပုံး (ဓမ္မသဘာဝ) အစဉ်အတိုင်း ပေတည်း။

(သီ) စဉ် ရှင်းလင်းချက်

(ဘာဝတ္ထု) ဘာဝနာဟူသည် အထပ်ထပ်ရှုပွားနေမှုကို ဆိုသည်၊ ထိုအခိုက် (ဉာဏ်) ဖြစ်သေး၍ (ဘာဝနာကိစ္စ)ဟူ၍ သာခေါ်နိုင်သေး၏။ (ဘာဝနာ) ဝိပဿနာရှုပွားရာမှ (ဉာဏ်) ပေါ်လာသည့် အခါကျမှ ဝိပဿနာဉာဏ် (ပါ) ဘာဝနာဉာဏ် ဖြစ်လာသည်။

ဘာဝနာဉာဏ်ကိစ္စ (ပါ) ဝိပဿနာဉာဏ် ထူထောင်ရေး ကိစ္စသည် (သတီ)နှင့် (ရှုပွား)မှု (အသီ) ကိစ္စသာဖြစ်ပြီး ဝိပဿ နာဉာဏ် (ပါ)ဘာဝနာဉာဏ်နှင့်ဆက်၍ ပေါ်ရသော (မဂ်ဉာဏ်) ကိစ္စနှင့် (ဖိုလ်ဉာဏ်) ကိစ္စတို့သည်လည်း (အသီ) ကိစ္စပင်ဖြစ် လေသည်။ ထိုကြောင့် (သတီ)နှင့် (အသီ) သည် (နိဗ္ဗာန်)ပိုမည့် တရား(သဘော) ဟူ၍ မှတ်ပါလေ။

(ဗုဒ္ဓ) အလိုတော်သည်(သီမှု) ဖြစ်ခြင်း

သတိပဋိန်ပါဉြိုတော်တွင် လုပ်ငန်းစဉ်တရားပြ ဒေသနာ ကို ဟောကြားပြရာ၍ ပဇာနာတိ (သီမှု) အထပ်ထပ်နှင့် သမ္မတကာရီဟောတိဟု (သီမှု) ကိစ္စကို အောက်ပါအတိုင်း ဟောကြားထားပါသည်။

- (၁) ဂါဌန္တာဝါ ဂါဌာမိတိ ပဇာနာတိ
- (၂) အဘိုက်နဲ့ ပနိုက်နဲ့ သမ္မတကာရီဟောတိ
- (၃) အတိုမေ အဖွဲ့တံ့ ကာမစ္စနဲ့တိ ပဇာနာတိ

သတိနှင့် အသိ တရား

၁၆၅

- (၄) စက္ခိစ ပဇာနတိ၊ ရွှေပေစပဇာနာတိ
 (၅) အတိုမေ အဖွဲ့တံ့ သတိသမ္မာဖွဲ့ဂီတိပဇာနာတိ ဟူ၍
 (နိဗ္ဗာန်)ရောက်ကြောင်း (အသိ) ကို ပဇာနာတိ၊ သမ္မာန
 ကာရိ ဟောတိဟုဟောကြားခဲ့ပါသည်။

(မောဟ) ကိုသတ်သည့်မှာ (သိမှု)

သိက္ခာသုံးပါး၏ လိုရင်းသည် (သိမှု) တစ်ခုတည်းပင် ဖြစ်၏။ အကျင့်မှန်သမျှ (သိမှု) တစ်ခုတည်းကိုသာ ရွှေချေ၏။ မည်
 သည့်နည်းဖြင့် ကျင့်ကျင့်၊ မည်သည့်တရားစခန်း၌ မည်သည့်
 တရားလမ်းစဉ်နှင့်ပင် သွားသွား(အသိ)ကိုသာ ဦးတည်ရပါသည်။

(သတိ) အားကောင်းမှုဖြင့် (အသိ) ဉာဏ်ရင့်သနမှုကိုရ၏။
 (အသိဉာဏ်)ဟူသည်အရှုခံ (ရပ်နာမ်)၏ (ဖြစ်ပျက်)ကို (သိမြင်)
 ခြင်းသာတည်း။

သဘာဝဓမ္မ၏ သဘောအမှုန်ကို အရှုကိုအရှုအတိုင်းပင်
 (သိရန်) ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရင့်သနရန် အတွက်ကို လည်းကောင်း၊
 သဘာဝအရှု၏ သဘောထားကိုမိသဖြင့် အစ၏ အဆုံးကို
 (သိရန်) ဟူသော (အရဟတ္ထိဖိုလ်) ဉာဏ်ခေါ် (ဝိဇ္ဇာဝိမ္ထိ ဉာဏ်)
 အမြင်သနစေရန် အတွက်ကို လည်းကောင်း၊ သာသန၏၏
 သိက္ခာသုံးဆင့်ကို တစ်ခုတည်းသော (သိမှု) စိတ်ဖြင့်သာ ဖြည့်
 ကျင့်ရာ၏။ အကြောင်းမှာကား (မောဟ) ကို ပါယ်သတ်နှင့်
 သည့်မှာ (သိမှု) တစ်ခုတည်းသာ တတ်နိုင်ခြင်းကြောင့်တည်း။

ထို့ကြောင့် “သတီ” သည် (နိဗ္ဗာန်) ပို့မည့် (သတီ) ဖြစ်သလို “အသီ” သည်လည်း (နိဗ္ဗာန်) ပို့မည့် (အသီ) ဖြစ်သောကြောင့် ပညာပိုင်းဖြစ်သော “နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် (သတီ)နှင့်(အသီ)” တရားကို စာဘတ် သူ (ယောဂါ) သည် ကောင်းစွာ သိရှိသွားပြီ ဖြစ်သောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားနှင့် တကွ အရိယာ၊ သယာတော်များ ဖြစ်ကြသည့် (ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး) တိုအား ပုံစွဲသရဏ် ကိုယာမို့ မေ့ သရဏ် ကိုယာမို့ သယံသရဏ် ကိုယာမို့ ဟူ၍ ကြည်သာချင်ပြသော (သဒ္ဓိ)ဖြင့် လက်ဆယ်ဖြာ ဉီးထိပ်မီးပြီး ရှိခိုး ဉီးချလိုက်ပါတော့ ယောဂါ။

နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် (သတီ)နှင့် (အသီ)တရားပြီး၏။

နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် “အမှန်မြင်တရား” (သမ္မာဒီဒို) ကို သိရှိပြီးနောက် နိဗ္ဗာန်ပို့မည့် (သမာဓိမဂ္ဂိုင်) နှင့် (ပညာမဂ္ဂိုင်) ဖြစ်သော “သတီ နှင့်အသီ” တရားတို့ကို သိရှိပြီး အမှန်မြင်၊ အမှန်သိပြီး ဖြစ်လာ လျှင် (နိဗ္ဗာန်) ချမ်းသာကြီးကား နီးနေပြီ ဖြစ်ပါ၍ အမှန် အကျင့် (ဝါ) ခရီးရောက်သည့် (အကျင့်မှန်)ကို ဆက်လက်ပြဆိုပါအဲ။



ကျော်စဉ်များ

၁၆၃

နိဗ္ဗာန်ပိုမည်

ကျော်စဉ်များ

နိဗ္ဗာန်ပို့မည် ကျင့်ခဲ့များ

နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ၅ မျိုး

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အဋ္ဌကထား၌ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်
ပဋိပါတ် ၅ မျိုးကို ပြဆိုထားပါသည်။

- (၁) ဝိပဿနာမဂ္ဂ = ဝိပဿနာသက်သက်နှင့် တက်
သော (ဝိပဿနာမဂ္ဂ)။
- (၂) သမထ ဝိပဿနာ
ယူဂလမဂ္ဂ = စုရှိ ပညာတည်း ဟူသော သမ^၁
ထ၊ ဝိပဿနာ နှစ်ပါး စုတွဲ၍
တက်ရသော သမထ၊ ဝိပဿနာ
ယူဂလမဂ္ဂ။
- (၃) မဂ္ဂိုလ်မဂ္ဂ = မဂ္ဂိုလ်ပါးဖြင့်တက်သော(မဂ္ဂ)။
- (၄) ခန္ဓုက္ခာယမဂ္ဂ = သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတည်း
ဟူသော သီက္ခာသုံးပါးတို့ဖြင့် ပြ
သော ခန္ဓုက္ခာယမဂ္ဂ။
- (၅) သတိပဋိနာမဂ္ဂ = သတိပဋိနာန်၊ သမ္မပ္ပဒိန်တို့ဖြင့် ပြ
သော (သတိပဋိနာမဂ္ဂ) ဟူ၍
နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ၅ မျိုး
သိရပါသည်။

၁။ ဝိပဿနာမဂ္ဂ

(နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း အတွက် (ဝိပဿနာမဂ္ဂ) ဟု ခေါ်သော ဝိပဿနာသက်သက်နှင့် တက်လှမ်းရသော (မဂ္ဂ) အကျင့်တရား (ကျင့်စဉ်) ကို မြတ်စွာ ဘုရားဟောကြားတော်မူရှု၍

“သင္္ဋ္ဌသရီရာ အနိစွာ၊ ယဒါပညာယ ပသာတိ
အထနိပိဋက္ခတိဒုက္ခ၊ ဓသမဂ္ဂီ ဝိသုဒ္ဓိယာ”

ဟူ၍ (အနိစွာ) နေရာတွင် (ဒုက္ခ) (အနတ္တ)တို့ ထည့်
သွင်း၍ လက္ခဏာရေးသုံးပါးကို (ဝိပဿနာ) ရွှေ့ခြင်း တရား
ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကို ဟောတော်မူပါသည်။

သင္္ဋ္ဌသရီရာ အနိစွာ၊ သင္္ဋ္ဌ = ဓန္တာကိုယ်ကြီး၌
ခပ်သိမ်းကုန်သော (အာရုံ) နဲ့ (ဒွါရ) တည်းဟူသော အကြောင်း
တရားတွေ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ပေါ်လာသော ဓန္တာဝါးပါး (ရုပ်
နာမ်) နှစ်ပါးဟု ခေါ်ဆိုသော (သရီရ) တရားတို့သည် မွေးသည်
မှ ဒုံး၊ နာ၊ သေသည်အထိ (ဒုက္ခ) ရောက်ကြောင်း အမြှေမပြတ်
ဖန်တီးပေးနေ၏၊ တို့ (သရီရ) တရားတို့သည် (အနိစွာ) အနိစွာကြ
တိ-ဖြစ်လိုက်ပျက်လိုက်၊ တစ်ဖန်ပြန်၍ ဖြစ်လိုက်ပျက်လိုက်နှင့်
(သရီရ) ဖြစ်၍ (သရီရ) ပျက်ခြင်း သဘောတရားတို့သည်
သံသရာမှာ မဆုံးနိုင်အောင် ဖြစ်ပျက်လျက် ရှုပါ၏။

(အနိစွာ)နေရာတွင် (ဒုက္ခ)ထည့်၍ ဖြစ်လာသမျှ ဆင်းရဲ
ခြင်း၊ ထောက်တည်ရာမရခြင်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ (အနတ္တ)

ထည့်၍ ဖြစ်လိုက်၊ ဆိတ်သုည်းလိုက်၊ ဘာမူကိုယ်ပိုင်အနှစ်အသား မရှိ ဟူ၍ ထည့်သွင်းသဘောပေါက်ပါလေ။ ထိုသို့ သဘောပေါက် ပါမှ (ဝိပဿနာ)သည် လက္ခဏာရေးသုံးပါးကို ရှုကြည့်ခြင်းကို နားလည်ပေလိမ့်မည်။

ယဒါပညာယပသုတော်၊ ယဒါပညာ = အကြောင် အခါ်၍ (ဝါ) သခါရဖြစ်၍ (သခါရ) ပျက်သည့်သဘော (ဝါ) (ဖြစ်ပျက်) သဘောကို ပညာယ = (ဝိပဿနာဉာဏ်) ပညာဖြင့် (ဝါ) မဂ္ဂိုင် ငါးပါး ရှုဉာဏ်တရားဖြင့် (ဝါ) (သတော်)နှင့် (အသီ)တိဖြင့် ပသာတိ = ရှုကြည့်ရာ၏၊ သိမြင်ရာ၏။

ပါဋ္ဌတော်နှစ်ရပ်ကို ဆက်စပ်လိုက်ပါလျှင် ခန္ဓာကိုယ်ကြီး တွင် (ဖြစ်ပျက်) နေသော (သခါရ)တရားများ (ဝါ) ဖြစ်ပျက် နေသော (ရှုပ်တရား၊ နာမ်တရား) မှ (ရှုပ်) ဖြစ်စော (စိတ်) ဖြစ် စော (ဝေဒနာ) ဖြစ်စေ သဘောတစ်ခုခု၏ အဖြစ် (သခါရ) တရားများသည် (အနိစ္စ) သဘော ချုပ်ပျောက် (ဝါ) ပျက်သွား သည့် သဘောကို မြင်အောင် (သတော်)နှင့် (အသီ) ဖြစ်သော မဂ္ဂိုင် ငါးပါး ရှုဉာဏ်တရားဖြင့် (ဝိပဿနာဉာဏ်) ဖြစ်အောင် (ဝိပဿနာ) ရှုကြပါဟု ဟောကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အထနိုင်နှုန်းတိဒုကော်၊ အထ = ထိုသို့ (သခါရ) ဖြစ်၍ (သခါရ) ပျက်သည့်သဘောကို မြင်ပြီးသောအခါ ဒုကော် = (ဖြစ်ပျက်) (ဒုက္ခသစ္စ) ၌ နိုင်းနှုန်းတိ = ပြီးငွေ့လာ၏ (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အန္တာ) ဖြစ်နေသော သဘောတရားများကို ပြီးငွေ့လာလျှင်

သောမရွှေ့ပိသူ့၏ယာ = မဂ္ဂင်ဝါးပါး ရွှေ့ည်တရားဖြင့်
ရွှေရင်းမှ စင်ကြယ်လွန်းသဖြင့် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး ပြည့်လာသော (မဂ်
ဟဏ) ကြီးသည် ပေါ်လာ၏။ ထိုမဟုတ်ကြီးသည် ဝိသူ့၏ယာ =
စင်ကြယ်သော (နိဗ္ဗာန်) ကို မျက်မျောက်ပြရာ၏။ ကိုလေသာဝင့်၊
ကမ္မဝင့်၊ ဝိပါကဝင့်ဟု ဆိုအပ်သော ဝင့်သုံးပါးမှ လွှတ်မြောက်ရန်
(ဝိပသုနာမဂ္ဂ) နည်းဖြင့် (နိဗ္ဗာန်) သို့ တက်ရောက်နိုင်ကြောင်း
မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ကိုလေသာ အမြှင်
အသိနှင့် ခြားနားသော (ပရီညာ) သုံးနယ်ဆိုင်ရာ (ဝိပသုနာ)
သက်သက်နှင့်တက်သော ဘုရားဟောသည့် ဤ (ပထမ) နည်း
ဖြင့် ခန္ဓာဝါးပါးထဲမှ (ဝိညာဏ္ဍာနာ) ဖြစ်သော (စိတ်) တစ်လုံးကို
ပွားများ အားထုတ်ရသည့် စိတ် (သိ) မှုကို (သတိ) ပြနေရသည့်
(စိတ္တာနှုပသုနာ) နည်းဖြင့် ရဟန်း ရှင်၊ လူတိုအား တရားစဉ်နှင့်
လုပ်ငန်းစဉ်ဟူ၍ ခွဲပြကာ (စိတ္တာနှုပသုနာ) ကို ဤပထမ
(ဝိပသုနာမဂ္ဂ) နည်းဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရားများကို
ဟောကြား ပြသခဲ့ပါသည်။

စာရေးသူသည် ဤပထမနည်းဖြစ်သော မိုးကုတ်
ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ စိတ္တာနှုပသုနာ (ဝိပသုနာ) နည်းကို
အလွန်အားရလှ၍ ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားခဲ့သော
ကောင်းမြတ်လှသည့် တရားတော်များထဲမှ အကောင်းဆုံး
(အပေါ်လွှင်ဆုံး) တရားများ ကို စာအုပ်သုံးအုပ်ဖြင့် ရေးသား
ပူဇော်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဆရာ တော်ဘုရားကြီး၏ နည်းကို အား

ထုတ်လိပါလျှင် စာရေးသူ ပူဇော်ထားသည့် (မြို့ဗုတ်ပိပသနာ) အခြေခံ တရားအနှစ်သာရနှင့် ရွှေပြီးနည်း စာအုပ်မှာကြည့်ပါလေ။

JII သမထဝိပသနာယုဂါလမဂ္ဂ

စျောန်တရား (သမထ) နှင့် (ပညာ) တည်းဟူသော (ဝိပသနာ) နှစ်ပါးစု တွဲ၍ပြေသော သမထ၊ ဝိပသနာယုဂါလမဂ္ဂကို မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူရန်-

“ယမြို့စျောန့် ပညာသင် နိဗ္ဗာနသန္တိကေ” အစရှိသဖြင့် (သမထ) စျောနှင့် (ဝိပသနာ) ဉာဏ်နှစ်ပါး စုတွဲလုံးကို (နိဗ္ဗာန) ရောက်ကြောင်း လမ်းဟု ဟောကြားတော်မူပါသည်။

ယမြို့စျောန့် = အကြိုင် သမထ (စျောန်) လုပ်ငန်းသည်
လည်းကောင်း၊ ယာပညာစ = အကြိုင် (ဝိပသနာ) ပညာသည်
လည်းကောင်း၊ အတို = ရှိဗျာ။ သသောပူဂွဲလော = ထိုစျောန်နှင့်
ဝိပသနာပညာရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် နိဗ္ဗန သန္တိကေ = နိဗ္ဗာနနှင့်
နီးသောအကျင့်၌၊ ဟောတိ တည်ရှိပော်ဟု ဟောတော်မူပါ
သည်။

ဤနည်းသည် အာနာပါန၊ ကသိုင်းတို့ဖြင့် (သမထ)
အကျင့်ကို ကျင့်ခဲ့ကြသူများ၊ ရသေ့ဝတ်ဖြင့် တောရဆောက်တည်
ပြီး (စျောန်) လမ်း (ပိဋ္ဌ) ဖြစ်လမ်းကို ကျင့်ခဲ့ကြဘူးသူများ (စျောန်)
ရပြီးသူများ အားထုတ်လျှင် ပို၍ကောင်းပါသည်။

၃။ မဂ္ဂဂံမဂ္ဂ

ဖြစ်သော မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါးတည်းဟူသော မဂ္ဂဂံမဂ္ဂနည်းကို
ဟောကြားရာ၌-

“ကမ္မာ ဝိဇ္ဇာစ ဓမ္မာစ၊ သီလ ဒိဋ္ဌတမုတ္ထမံ
ဓတေနမဓာ သူမျှနှို နဂါးတွေနဲ့ ဓနေနဝါ”

ဟူ၍ မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါးဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရောက် ကြောင်းကိုလည်း
ဟောကြားတော်မူ၏။ ကမ္မာစ = မဂ္ဂစေတနာ သည်လည်းကောင်း၊
ဝိဇ္ဇာစ=မဂ္ဂပညာသည်လည်းကောင်း၊ ဓမ္မာစ=သမာဓိ အသင်း
အပင်းဖြစ်သော တရားအပေါင်းသည် လည်းကောင်း၊ ဒိဋ္ဌတ
မုတ္ထမံ=မြတ်သောအားဖြင့် အသက်ရှင်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်
သော၊ သီလဓာ = (သီလ) တရားသည် လည်းကောင်း၊ ဓတေန =
ဉြတရား အပေါင်းတို့ဖြင့်၊ မဓာ = သတ္တဝါတို့သည် သူမျှနှို =
စင်ကြယ်ကြကုန်၏။ ဂေါ်တွေနဝါ = အမျိုးမြတ်သဖြင့် လည်း
ကောင်း၊ ဓနေနဝါ = ဥစ္စာမပါခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ နသူမျှနှို =
စင်ကြယ်ခြင်းမဟုတ်ပါ၊ (မဂ္ဂင်ရှုစ်ပါး) ဖြင့် ကျင့်ကြံသူသည် စင်
ကြယ်ခြင်းရာ၍ (နိဗ္ဗာန်) နှင့် နီးသော အကျင့်ဟူ၍ ဟောကြား
တော်မူပါသည်။

၄။ ဓန္တ္တမဂ္ဂ

သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ တည်းဟူသော သိက္ခာသုံးပါးဖြင့်
(နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရားကို ဟောကြားတော်မူရာ၌-

“သွေဒါ သီလသမ္မန္တာ၊ ပညာဝါ သုသမာဟိတောာ၊
အရွှေ့ဝိရိယော ပဟိတတ္ထာ ဉ်ယံ တရတိဒုတ္ထရံ”
ဟူ၍ ဟောတော်မူ၏။

ယောပုဂ္ဂလော = အကြောင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်၊ သွေဒါ = အခါခံပါ
သိမ်း၊ သီလသမ္မန္တာ = သီလနှင့် ပြည့်စုံ၏။ ပညာဝါ = ပညာရှိ၏၊
သုသမာဟိတောာ = ကောင်းသော သမာဓိတရားရှိ၏။ အရွှေ့ဝိရိယော =
အားထုတ်အပ်သော ဝိရိယှဉ်၏၊ ပဟိတတ္ထာ = နိဗ္ဗာန်
သို့ စေလွတ်အပ်သော စိတ်ရှိ၏။ သောပုဂ္ဂလော = ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်
ဒုတ္ထရံ = ကူးမြောက်ရန် ခဲယဉ်းသော၊ ဉ်ယံ = သံသရာဝါ ဉ်ယံ
ကို၊ တိရတိ = ကူးမြောက်နှင့်၏ဟု ဟောတော်မူပါသည်။

၅။ သတိပဋိသမဂ္ဂ

သတိပဋိသမဂ္ဂဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း (သတိပဋိသမဂ္ဂ)
ကို မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူရှုံး-

“ဧကာယနာအယ် ဘိက္ခဝေ မရှိ။ သတ္တာန် ဝိသူမ္မာ
ယာ၊ သောကရိဒေဝါန်၊ သမတိက္ခမာယ၊ ဒုက္ခဒေဝါမနသု
န်၊ အတ္ထာနမာယ ဉာယသု အဓိကမာယ နိဗ္ဗာနသု သို့
ကရိ ယာယ၊ ယဒိဒီစတ္တာရော သတိပဋိသမဂ္ဂ၊ ကတမေ
စတ္တရော... (လ)... အတာပိသမ္မန္တာ၊ သတိမာ
ဝိနေယျ လောကေ အဘို့ ဒေဝါမနသု”
ဟူ၍ (သတိပဋိသမဂ္ဂ) တရားတော်ဖြင့် နိဗ္ဗာန် ရောက်
ကြောင်းကို ဟောတော်မူပါသည်။

ဘိက္ခဝ = ရဟန်းတို့၊ နိဗ္ဗာန်သ = နိဗ္ဗာန်ကို၊ သထိ
ကရိယာယ = မျက်မှာက်ပြုစေခြင်းငှာ၊ စတ္တာရော = လေးပါး
ကုန်သော၊ ယဒီဒံ၊ ယောက်မေသတိပဋိနာ = အကြောင်သတိပဋိနာ
တရားလေးပါးသည်၊ သန္တာ = ရှိကုန်၏။ အယံ့ကြေမ = ဤသတိ
ပဋိနာ တရားလေးပါးတို့သည်၊ သတ္တာနံ = သတ္တာဝါတို့အား ကိုလေ
သာများကို စင်ကြယ်စေခြင်း၊ စိုးရိမ် ပူဆွေး၊ ငိုကြွေး ခြင်း တို့မှ
လွှတ်မြောက်စေခြင်း၊ ကိုယ်ဆင်းခဲခြင်း၊ စိတ်ဆင်းခဲခြင်းတို့မှ
ငြိမ်းအေးစေခြင်း၊ အရိယာမင်ကိုရစေခြင်း၊ (နိဗ္ဗာန်) ကို ကော
ယနား ရောက်ကြောင်းတစ်ခုဖြစ်သော မရှိ= လမ်းမကြီးပေ
တည်းဟု (သတိပဋိနာ) တရားဖြင့် (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း
တရားကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

ဖော်ပြပါ (နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်း တရား ၅ မျိုးရှိသည်
အနက် (ဝိပသာနာ) တရား ကို ဇောက်ချုပြီး အားမထုတ်နိုင်ကြ
သူများ၊ သီးသန့် တရားအားထုတ်ချိန် များများမပေးနိုင်လောက်
အောင် စားရေး၊ သောက်ရေး၊ နေရေး၊ ထိုင်ရေး၊ သွားရေး၊
လာရေး၊ စီးပွားရေးကိစ္စများနှင့် အလုပ်အလွန်များနေကြရသော
ယခုခေတ်လူကြီး၊ လူငယ်များအတွက် နံပါတ် (၅)ပါ “သတိပဋိနာ
တရား” (ကျော်စဉ်)များကို အားထုတ်နိုင်၏။ (သတိပဋိနာ)မှ
(ဝိပသာနာ) သို့ တက်လှမ်းရသည့် ဤကျော်စဉ်သည် (နိဗ္ဗာန်)
ရောက်ကြောင်း တရားတော် ကျော်စဉ်များပင် ဖြစ်၏။

(သတိပဋိနှင့်) တရားတော်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ၊

သံလျင်တောရ ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် “သတိပဋိနှင့်” တရားတော် ဖြစ်ပေါ်လာပုံ၊ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားရန် ကြောင်းခဲ့ပုံများကို ဘုရားဟော ပါ၌တော်မှ ကောက်နှုတ်၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်မှာ... .

(အကဲ သယမဲ ဘဂါရ ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရတိ နဇ္ဈာ
နေရွှေရာယ တိရေအဖေါလ နိုင်ဗြာခေါ ပဋိမာဘိသမ္မာ
ဒွေး၊ အထ ခေါ ဘဂဝတော ရဟောဂတသာ ပဋိသလ္လား
နသာ၊ ဓဝံစေတသော ပရိဝိတကြော ဥဒပါဒိ
ဓကာယန္ဒာယံ မဂ္ဂို သတ္တာနှင့် ဝိသူဗိုယာ၊ သောကပရီ
ဒေဝါနီ သမတိက္ခာမာယ၊ ဒုက္ခ ဒေါမနသာနှင့် အတ္ထာ်
မာယ၊ ဥာယသာ အဓိကမာယ နိုင်ဗာန သစ္စာ်ကိရိယာယ၊
ယဒိဒီစတ္တာရော သတိပဋိနာ)

(မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်ပါ၌တော်)

အနက်အဓိပ္ပာယ်

အကဲသမယံ = မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဘုရားဖြစ်သည့်နေရာ၊ ဥရုဝေလာယံ = ဥရုဝေလတော်မြိုင်တွင်းရှိနေရာ၊ နေရွှေရာ = နေရွှေရာမြစ်ကမ်းပါအနီးရှိ၊ မဟာပောမိပင်၏ အရှေ့တည့်တည့်၊ အဖေါလနိုင်ဗြာခေါ = ဆိတ်ကျောင်းသားတို့၏ နေရာ၊ ပညာင်

ပင်ရင်း၌ (ပဋိမသတ္တာဟ) အဖြစ်စံနေတော်မှုစဉ်၊ ဘဂဝတော့ = မြတ်စွာဘူရားသည် မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္မယုတ်ဝင် စိတ်တော့ အစဉ်နှင့် ပရိဝိတတ္ထာ = အကြံတော်သည် အကျိုးများစေဖို့၊ ဥဒပါဒီ = ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

(သတိပဋိနှင့်) နှင့်ယှဉ်သော (မဂ္ဂိုလ်ရှစ်ပါး) သည် ဒကော ယနွာယံမရွှေ့ - ကိုလေသာမတွယ်မှုပိုသော၊ တစ်ခု၊ တကြောင်း တည်းသော၊ သတ္တာနံပိတ္တုံးယာ = သတ္တာပါသုံးမျိုးတို့၏ ကိုလေ သာများကို စင်ကြယ်စေခြင်း၊ သောကပရိဒေဝါန် = စိုးရိမ် ပူဇေား ခြင်း၊ ငိုကြးခြင်းတို့မှ၊ သမတိတ္ထမာယ = လွန်ပြောက်သွားနိုင်ခြင်း၊ ဒုက္ခ = ကိုယ်ဆင်းခဲ့ခြင်း၊ ဒေါသမနသာန် = စိတ်ဆင်းခဲ့ခြင်း၊ အပေါင်းတို့ကိုလည်း၊ အတ္ထားမာယ = ချုပ်ပျောက်သွားစေခြင်း၊ ဉာယသာ = အရိယာမဂ်ကို၊ အမိဂမာယ = တွေ့မြင်သိစေခြင်း၊ နိဗ္ဗာနသာ = (နိဗ္ဗာန်) ကို၊ သစ္စာကိရိယာယ = မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ် တို့ဖြင့် မျက်မောက်ပြုစေခြင်း၊ သမတ္ထာ = စွမ်းရည် ရှိပေသော ယဒီဒီစတ္တရော သတိပဋိနာနာ = ဓကာယနမဂ်နှင့် ယှဉ်သော သတိပဋိနှင့် တရား (၄) ပါးပင် ဖြစ်ပေသည်ဟု မြတ်စွာ ဘူရား၏ စိတ်တော်၌ ဖြစ်ပေါ်၏။

ဤကဲ့သို့ မြတ်စွာဘူရားသည် ဆိတ်ကျောင်းသားတို့၏ နေရာ၊ ပညောင်ပင်ရင်း၌ သတ္တာပါတို့၏ ကိုလေသာနယ်၊ လောကီ နယ်မှ ထွက်ရာလမ်း (လက်တွေ့လုပ်ထုံး၊ လုပ်နည်း)သည် တစ်ခု တည်းသော (ဓကာယနောအယ်ဘိက္ခဝေမရွှေ့) ဟု ညွှန်ပြသည့် (ဓကယယနမဂ်) ဖြစ်သည့် (သတိပဋိနှင့်)သည် (သတိပဋိနှင့်) နှင့်

ယူဉ်သော (လောက်မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး) မှုလွှဲ၍မရှိကြောင်းကို ဆင်ခြင်
နေတော်မူနေရာတွင် -

မြဟ္မာကြီးဖူးမြင်လာပုံ

ရှေးရှေးကပွင့်ခဲ့သော ဘုရားအဆက်ဆက်ကို မြှုခဲ့သည့်
သဟံပတိအရီယာမြဟ္မာကြီးသည် မြတ်စွာဘုရားထံရောက်ရှိလာ
ပြီး

အထခေါ်မြဟ္မာ - သဟံပတိဓကံသံ ဥက္ကာသရိ
ကရိတ္တာယေနဘဝါ၊ တေနခွဲလီ ပမာမေတ္တာ
ဘဝဝန္တိဓတဒဝေါစ၊ ဓဝမေတံဘဝါ၊ ဓဝမေတံ
သူဂတာ၊ ဓကာယန္တာယံဘန္တမရော် သတ္တာနံ
ဝိသူဒ္ဓယာ သောကပရိဒဝါနံ သမတိက္ကမာယ,
ဒုက္ခ ဒေါမနသုနံ အတ္ထာရိ မာယ, ဉာယသု အဓိ
ဝမာယ, နိဗ္ဗာနသု သန္တိကိရိယာယ ယဒီဒံ စတ္တ
ရော သတိပဋိနာနာ၊ ကူးစတ္တာ မြဟ္မာသဟံပတိ
အထာပရုံ ဓတဒဝေါစ

(မဟာဝဂ္ဂသံယူတ်ပါ၌တော်)

အနက်အပို့ယ်အချုပ်

ထိုကဲ့သို့ “သတိပဋိနှင့်” တရားကိုမြတ်စွာဘုရား ဆင်ခြင် ဆုံးဖြတ်တော်မူပုံကို သိလိုက်သော သဟံပတိအရိယာ မြဟ္မာကြီး သည် မြတ်စွာဘုရားထံသို့ ချက်ခြင်းရောက်ရှိလာကာ မြတ်စွာ ဘုရားအား ရှိခိုးကန်တော့ပြီး မြဟ္မာကြီးက လျှောက်ထားသည်မှာ မြတ်စွာဘုရား၏ ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်တော်မူသည်မှာ မှန်ကန်လှပါ ကြောင်း၊ ရှေးရှေးက ဖွင့်တော်မူပြီးခဲ့သော ဘုရားရှင်များသည် လည်း (ကောယနမဂ်) ခေါ်တစ်ခုတည်သော လမ်းကြောင့်ဖြစ် သည့် (သတိပဋိနှင့်) နှင့် ယှဉ်သော (မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး) သည်သာ ကိုလေသာများကို စင်ကြယ်ပေြီး (နိဗ္ဗာန်)ကို မျက်မှာက်ပြုရာ ဖြစ်၏ဟု ဆင်ခြင်တော်မူခဲ့ပါကြောင်း ထောက်ခံ လျှောက်ထား ခဲ့ပါသည်။

ရှင်းလင်းချက်

ကောယန္ဒာယံ မရော့ (ဝါ) ကောယနမဂ်ဆိုသည်မှာ လောကုတ္ထရာမဂ်အစစ်ကြီး မဟုတ်သေးပေ။ လောကီသတိပဋိနှင့် နှင့် ယှဉ်သော (မဂ်) ကိုသာခေါ်ပါသည်။ ပုထုဇ္ဈာတို့ ကျင့်ရမည့် လောကီမဟာကုသိုလ်ဥက္က သပ္ပယုတ်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော လော ကီ (မဂ္ဂင်ပါးပါး)ကို ဆိုလိုပါသည်။ (သတိ) နှင့် (အသိ) သာ ဖြစ်ပါသည်။

မရှင်ရှုစိပါးတဲ့မှ ပုံဗ္ဗာဂ ပဋိပဒါန်ဖြစ်သည့် ပုံဗ္ဗာ=မင် ၏အရွှေ၊ ဘာဂ=အဖို့၍ ပဋိပဒါ=ကျင့်ယူရမည့်ဖြစ်၍ ရွှေးလီးစွာ ကျင့်ယူရမည့် မင်သည် (လောကီ) မင်ကိုဆိုလိုပါသည်။

ပုံဗ္ဗာဂမင်သည် (မရှင်ဝါးပါး)နှင့် ဦးစွာကျင့်ရမည် ဖြစ်၍ ပုံဗ္ဗာဂ မရှင်ဝါးပါးကို ရွှေပြွေးမရှင်ဝါးပါး လောကီမရှင် ဝါးပါး၊ ပွဲရီက မရှင်ဝါးပါး၊ ရွှေဗုဏ်တရားဝါးပါးဟူ၍လည်း အသီးသီး ခေါ်ကြပါသည်။ (သတိ) နှင့် (အသိ) သာ ဖြစ်ပါသည်။

ပုံဗ္ဗာဂမင်ခေါ် (လောကီမရှင်ဝါးပါး)ဖြင့် လောကီမင် အစစ်ကို ထပ်တလဲလဲဖြစ်ခွင့်ရထားပါမှ လောကုတ္တရာမင်အစစ် ပေါ်နှင့်ပြီး မင်ဗုဏ်၊ ဖိုင်ဗုဏ်၊ နိုဗ္ဗာန်ကို မျက်မောက်ပြုနိုင်ပါ သည်။

အထက်ပါလုပ်ထုံးလုပ်နည်းသည်သာ မြတ်စွာဘုရားဖြစ် ပြီးစအခါ၌ ဘုရားရှင်၏ ဥက္ကာတော်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော လူ၊ နတ်မြေဟွာ သတ္တဝါတို့အား ကိုလေသာမှုကင်းစင်ပြီး (နိုဗ္ဗာန်)ကို မျက်မောက်ပြုနိုင်သော (ဇကာယနမင်) ခေါ်သည့် တစ်ကြောင်း တည်းသောလမ်းဖြစ်ပေတော့သည်။ ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက် ဂရု တိုင်း ကမ္မာသဓမ္မ ရွာကြီး၌ ရဟန်းတို့အား မြတ်စွာဘုရား အကျယ်တဝါး ဟောကြားတော်မူသော (ဇကာယနာ အယ် ဘိက္ခ ဝေမျက်) အစခီးသည့် ဤ(မဟာသတိပဋိနာန်) တရားတော် ကြီးသည် ဖြစ်ပေါ်လာပါတော့သည်။

အနုသသကီခေါ်ဘူရားအဆုံးအမ

မြတ်စွာဘူရားသည် (အနုသသနီ)ဟု ခေါ်ဆိုသော ဘူရားရှင်တို့၏ အမြဲဆုံးမနေသောဟောကြားညွှန်ပြချက်မှာ -

သတောဘိက္ခဝေဘိက္ခပိယရေယျ သမွှဇာနော အယ်
ဝေါ အမှာက် အနုသသနီ၊ ကထ္ခာ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခာ
သတော ဟောတိ? ကူမဘိက္ခဝေ ဘိက္ခာကာယေ
ကာယာနသီ ဝိဟာရတိ အာတာပီ သမွှဇာနော၊
သတိမာ၊ ဝိနေယျ လောက အဘို့ဘာ ဒေါမနသံ
ဝေဇနာသု စိတ္တာသု ဓမ္မာသု...ပ....အယ်ဝေါ အ
မှာက် အနုသသနီ။

(ဒီယနီကာယ်-သုတ်မဟာဝါပါဋ္ဌတော်နှင့် သံယုတ်ပါဋ္ဌတော်)

အနက်အမိပါယ်

ဘိက္ခဝေ=သသရာဘေးကို ရှုနေကြကုန်သော ချစ်သား
ရဟန်းတို့၊ သတော=ရှုပ်နာမ်ပေါ်တွင် (သမွှဇာသတိ)မျိုး မပြတ်
ထင်လျက်၊ သမွှဇာနော=ရှုပ်နာမ်ပေါ်တွင် “သတိ” ကိစ္စထင်လာ
ယဉ်လာ၍ (ဝိပသာနာညာက်) ဝင်လာကာ (ရှုပ်နာမ်) အစစ်၏
သဘောလက္ခဏာအခြင်းအရာတို့ကိုပါ (သိ)မြင်နေကာ၊ ဝိဟာရေး
ယျ=သိက္ခာသုံးပါးခြေ၍ ဘာဝနာအာရုံနှင့်နေရာ၏။

အယ်=ဖော်ပြသည့်အတိုင်း (ရှုပ်နာမ်)အပေါ်မှာ “သတိ”

နှင့်ပညာ “အသိ” တို့ မပြတ်ထင်လျက်နေရန် ညွှန်ကြားခြင်းသည် ဝေါသင်ချစ်သားတို့အား အမှားကံ = ဘုရားရှင်မှန်သမျှတို့၏ အနုသာသနီ=လက်ကိုင်အဖြစ်စွဲကိုင်၍ အမြဲးမနေသော ညွှန်ပြချက်ပေတည်းဟု ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

(အနုသာသနီ)ကို ဖော်ပြပါပါ၌တော်များအပြင် ပဋိသန္ဓိ ဒါမဂ်ပါ၌တော်၊ ပဏ္ဍာသပါ၌တော်၊ အာ့ဇာရိပါ၌တော်၊ ဂိဘင်းပါ၌ တော်စသည်တို့၌လည်း ဖော်ပြထားပါသည်။

ရှင်းလင်းချက်

အထက်ပါဘုရားရှင်တို့၏ ညွှန်ပြချက်အချုပ်မှာ “သတိ” ကိုလက်စွဲပြထားခြင်းသည် ဘုရားရှင်တို့၏ လက်စွဲတရားပင် ဖြစ်ကြောင်း၊ ဝိရိယဖြင့် ပညာ“အသိ” ကိုပူးတွဲ၍ ကာယ၊ ဝေဒနာ စိတ္တ၊ မဓာ အားဖြင့် ပဋိဘန် (၄)နေရာတို့၌ ဖြစ်သော (ရုပ်နာမ်) (၂) ပါး အပေါ်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေခိုက် (ဖြစ်ပေါ်နေသည့်အတိုင်း ထင် လာအောင်) “သတိ” ကလေးနှင့် (ညက်) ကလေးနှင့် “သိ” ပြီး အားထုတ်နေပါလျှင် (၅) ပွားများနေပါလျှင် (နိုဗ္ဗာန်)ကို မြင် မည်ဟု ဘုရားရှင်တို့၏ လက်စွဲတရားကို ဟောကြားခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကိုလေသာစင်ကြယ်ပြီး (နိုဗ္ဗာန်) သို့ မျက် မောက် ပြုနိုင်ကြရအောင် ဘုရားရှင်များဟောကြားထားသည့် ဘုရားရှင်များ၏ အလိုတော်အတိုင်း ကောင်းမြတ်သော ကလာန

ပုထုဇွဲလူတို့သည် သံယူတ်ပါ၌တော်နှင့် သူတ်မဟာဝါပါ၌တော်၊ အဂ်ထိုရှုရ်ပါ၌တော်၊ ဂိဘင်းပါ၌တော် စသောပါ၌တော်လာ “သတိပဋိနှင့်သနာတော်” လာ တရားတော် အားထုတ်နည်း အတိုင်း အားထုတ်ကြရန်ဖြစ်ပါသည်။

ဘုရားရှင်၏တိုက်တွန်းချက်

နာဟံ-ဘိက္ခဝေ အညံးကမ္မာမိ သမန်ပသာမိ ယောဓား
သဒ္ဓမ္မသုဒ္ဓတိယာ၊ အသမ္မသာယာ၊ အနန္တရဓိနာယ
သံဝတ္ထုတီ၊ ယတယိဒီဘိက္ခဝေ အပ္ပမာဒေါ

(အဂ်ထိုရှုရ်ပါ၌တော်)

အနက်အမိပ္ပါယ

ဘိက္ခဝေ=သံသရာသေးကို မျှော်တွေးရှုနေကြကုန်သော
အို ရဟန်းတို့ ယထယိဒီ ယောအပ္ပမာဒေါ = ကိုလေသာအာရုံများ
ကို ပါယ်ရှားစေနိုင်သော ဉာဏ်အာရုံ၌ မမေ့အထပ်ထပ် (သတီ)
ကပ်နေနိုင်မှုသည် အထိုး = ရှုံး၏။ အပ္ပမာဒေါ = သမာဓိ၏
ရှုံးသွား အကြောင် “သတီ” တရားသည်၊ သဒ္ဓမ္မသု = ပောမိပက္ခယ
စာရင်းဝင် “မဂ္ဂိုင်” ဟူသော သူတော်သူမြှုတ်တို့၏ တရားသည်
ဓဝိုင်တိယာ = ကိုလေသာမီး၊ မဖျက်ဆီးနိုင်ခြင်း၊ ဓဝိအသမ္မသာယာ=ကိုလေသာမောင် မဖုံးလွှမ်းနိုင်ခြင်း၊ ဓဝိအနန္တရ = မကွယ်
မပျောက်အလင်းတောက်များ သံဝတ္ထုတီ = ခိုင်ခန်းသော တရား

အနေဖြင့် တည်ရှိပေ၏။ ဘိက္ခဝေ = ရဟန်းတို့၊ အညံ = ထိ
(သတိမဂ္ဂု)မှတပါး (သတိမဂ္ဂု)မှလွှဲ၍ ဒကဓမ္မ့် = တစ်စုံတစ်ခု
သောတရားကို ဘုရားရှင်မမြင်တော်မူဗြာင်း ဟောကြားခဲ့ပါ
သည်။

ပုလ္လားကြီးတစ်ဦးအားမြတ်စွာဘုရားမိန့်ကြားပုံ

စတုနှုန်းစခေါ်ပြာဟွာက သတိပဋိနာန် ဘာဝတ္ထာ
ပဟုလိုကကတ္ထာ တထာဂတာ ပရီနိုဗြတေ သန္တမ္မာ
စိရှိတိကော ဟောတိ

(သံယုတ်ပါ၌တော်)

အနက်အဓိပ္ပါယ်

ပြာဟွာကာ=ဒါယကာပုလ္လား၊ တထာဂတေပရီနိုဗြတေ=
ဘုရားရှင်ပရီနိုဗာန်စံဝင်သွားခဲ့သည် ရှိသော် စတုနှုန်းခေါ်=သတိ
ပဋိန် လေးပါးအနက်၊ တစ်ပါးပါးသော (သတိပဏ္ဍာန်) တရားကို
ဘာဝတ္ထာ = ချမ်းသာလိုသူတို့သည် တကယ်ပွားများအပ်၏။ ပဟု
လိုကတ္ထာ=သန္တက်ရှု မပြတ်ပွားများသည်ရှိသော် သန္တမ္မာ=
အရိယာသစ္စာ (သီ) စရာ လမ်းကြောင်း (ောခိပက္ခာ) ခေါ်
သူတော်ကောင်းတို့၏ တရားသည် စိရှိ၌တိကော = ကာလကြာ
မြင့်စွာတည်တန်းနေမည် ဖြစ်သည် ဒါယကာပုလ္လားဟု ဟောကြား
တော်မူခဲ့ပါသည်။

ပရီနိဗ္ဗာန်စံဝင်ခါနီးမိန့်ကြားချက်

မြတ်စွာဘုရားပရီနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူခါနီး ဆဆမှာလည်း
နောက်ဆုံးစကားတော် အဖြစ် အပွဲမာဒ = “သတိ” တရားကို
အောက်ပါအတိုင်း ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသေးသည်။

ဟန္တုဒါန ဘိက္ခဝေ၊ အာမဏ္ဍယာမိဝေါ
ဝယမွှာ သဒီရာ၊ အပွဲမာဒေန သမွာဒေထာ။

အနက်အဓိပါယ်

ဘိက္ခဝေ = သံသရာဘေးကိုမျှော်တွေးရှုနေကုန်သော
အို ချစ်သားရဟန်းတို့၊ ဒါနီ=ဘုရားရှင် ပရီနိဗ္ဗာန်စံဝင်ခါနီး ယခု
အချိန်ကြီးမှာ၊ ဟန္တု=သံချစ်သားရဟန်းတို့အား “မှာကြားလိုသည်
မှာ၊ အာမဏ္ဍယာမိ=အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် မှတ်သားထားစေလိုသည်
မှာ (သဒီရာ) = သံသရာဘေး ဖြစ်အောင် ပြပြင်နှုပ်စက်နေကြ
ကုန်သော (ရှုပ်နာမ်)နှစ်ဝ (သဒီရ) တရားတို့သည် ဝယမွှာ=
ပြုပျက်နေသော သဘောရှိ၏။ တသွားထိုသို့(ခန္ဓာဝါးပါး) သည်
(သဒီရ)ဖြစ်၍ (သဒီရ)ပျက်နေသော သဘောရှိသည့် (ရှုပ်နာမ်)
ခန္ဓာ (ဖြစ်ပျက်)ကို အပွဲမာဒေန - မမေ့မလေ့ရှုသော “သတိ”
တရားဖြင့် သမွာဒေထာ - ပြည့်စုစုပေါ် (သီ) ပြီး နေကြပါ ဟု
မြတ်စွာဘုရား နောက်ဆုံးမိန့်ကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

လိုအပ်ချက်

အထက်ဖော်ပြပါ ဘုရားရှင်တို့၏ တိုက်တွန်းချက်၊ ဘုရားရှင်အဆက်ဆက်က ကျင့်သုံးခဲ့သော ကျင့်စဉ်၊ လက်ကိုင်ရိုအ လက်ခွဲတော်(အနုသုသနီ) ဝါဒအတိုင်း “သတိ”နှင့် “အသိ” တရားဖြစ်သော “သတိ”နှင့် “အသိ” သာလျှင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းရှိသော “မဟာသတိပဋိဌာန်” တရားတော်ကို အားထူတ်ကြရာ၏။

(မှတ်ချက်) ကမ္မာဌာန်းတရားကို ဝင်လေသိ၊ ထွေက်လေသိဖြင့် (စိတ်)ကို ရွှေများ ကြသော (စိတ္တာနှုပသုနာ) သည်လည်း (သတိပဋိဌာန်)တရားပါ သည်ဟု မှတ်ပါလေ။

သတိပဋိဌာန်

(သတိပဋိဌာန်) ဆိုသည့်မှာ “သတိယေဝပဋိဌာန်သတိပဋိဌာန်” ဆိုသည့်ပါဋိုပိုင်းမှ လာရာ၌ (သတိ+ပဋိဌာန်) = သတိပဋိဌာန်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

သတိ

ဆိုသည့်မှာ မမေ့မှု (သိ) ပေးမှုကို ဆိုလိုပါသည်။

ပဋိဌာန်

ဆိုသည်မှာ “သတိ” ကိုအာရုံတည်စေသော (ကာယ၊ စိတ္တ၊ ဝေဒနာ၊ ဓမ္မာ)တို့ကို ဆိုလိုပါသည်။

ထိုကြောင့် (သတိပဋိနှင့်)တရားသည် “သတိ” ဖြင့် “ကာယ” (ရျပ်ဖြစ်မှုသဘော) “စိတ္တာ” (စိတ်ဖြစ်မှုသဘော) “ဝေဒနာ” (ခံစားမှုသဘော) “ဓမ္မာ” (သညာနှင့် သီရိရဓမ္မသဘော)တို့အပေါ် “သတိ” နှင့်တွဲလျက်၊ “သတိ” ကပ်လျက် ရှုကြည့်ရ၍ (ရျပ်)ဖြစ်မှုသဘော (စိတ်)ဖြစ်မှုသဘော (ဝေဒနာ) ဖြစ်မှုသဘော တစ်ခုခုံ၏ (ဖြစ်မှု)သဘောကို (သိ) အောင် အားထုတ်ရသောတရားပင် ဖြစ်ပါသည်။

သတိပဋိနှင့်တရားလေးပါး

မြတ်စွာဘူးရား ဟောကြားခဲ့သော သတိပဋိနှင့်တရားလေးပါးမှာ-

- (၁) ကာယနှင့်ပသာနာသတိပဋိနှင့် = (သတိ)ဖြင့် (ရျပ်) သဘော ဖြစ်မှုကို (သိ)နေရသည့် တရား။
- (၂) စိတ္တာနှင့်ပသာနာသတိပဋိနှင့် = (သတိ)ဖြင့် (စိတ်) (သိမှု) သဘောဖြစ်ပေါ်တိုင်း (သိ) ရသည့်သဘောတရား။
- (၃) ဝေဒနာနှင့်ပသာနာသတိပဋိနှင့် = (သတိ)ဖြင့် ခံစားမှု (ဝေဒနာ)သဘောကို(သိ)ရသည့် တရား။
- (၄) ဓမ္မာနှင့်ပသာနာသတိပဋိနှင့် = (သတိ)ဖြင့် သညာ၊ သီရိရဓမ္မသဘောကို (သိ)ရသည့် တရားတို့ဖြစ်ပါသည်။

သတိပဋိနှင့် “သတိ” က တစ်မျိုးတည်းဖြစ်ပြီး၊ ရှုကြည့်ရမည့်နေရာကား (၄)နေရာဖြစ်၍ သတိပဋိနှင့် (၄)မျိုး၊ (၄)ပါးဟူ၍ ဆိရိုးပြုရခြင်းဖြစ်၏။ (၄)နေရာများ (အာရုံ)နှင့် (ခံစားပုံ) တို့များ (၄)မျိုးကွဲနေ၍ (၄)နေရာထားရခြင်း ဖြစ်၏။ (ကာယ)နှင့် (ဝေဒနာ)သည် အနုအရင့်သာကွာ၍ (ကိုယ်)ပေါ်မှာ အခြေတည်၏။ (စိတ္တ)နှင့် (ဓမ္မ)တို့သည် အနုအရင့်သာကွာသော်လည်း (စိတ်)၌ ပဟိုပြု၏။

၁။ ကာယနှင့်ပသာသနသတိပဋိနှင့်

(ရုပ်)နှင့်ပတ်သက်သော သဘောလေးတွေကို (သိ) အောင်ထုတ်ရပါသည်။ ကာယနှင့်ပသာသန အားထုတ်မှုအပိုင်းကို (၆)ပိုင်း တွေ့ရပါသည်။

- | | |
|--------------|---|
| (က) အာနာပါန | = (ဝင်လေ၊ ထွက်လေ)ကို နှုံသီး ဝှုံ
(သတိ)ဖြင့် (သိ) ပေးရခြင်း။ |
| (ခ) ကြုရိယပထ | = သွားခြင်း၊ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ လဲလျောင်းခြင်းဖြင့် (သတိ)နှင့် (အသိ)ကို အားထုတ်ရခြင်း။ |
| (ဂ) သမ္မဇာ | = အာနာပါနနှင့် ကြုရိယပထမှုလွှဲ၍ ကျန်သောစားမှု၊ သောက်မှု၊ ပြောဆိုမှု၊ ကွွားမှု၊ ဆန်းမှု စသော လူပိရှားမှု၊ အပေါ်အလေးစွန်သည့်ကိစ္စ |

ပါ မကျွန် (ကိုယ်)အမူအရာ၊ (နှုတ်)
အမူအရာ၊ (စိတ်) အမူအရာတွေ
ဖြစ်နေသမျှကို (သတိ)နှင့် (အသိ)
တို့ဖြင့် အားထုတ်ရသော ကြားထိုး
ကမ္မဋ္ဌာန်း ဟုခေါ်ပါသည်။

(ယ)ပဋိကူလမနသီကာရ = ဆံပင်မှုစဉ်၏ ခြေသည်းတိုင်အောင်
ခန္ဓာကိုယ်ကြီးရှိ အသား၊ အရှုံးအ
သွေး၊ ချို့သီး၊ နှုလုံး၊ အသည်း၊
အမျှးကလီဇာပါမကျွန် သလိုပ်
ခွဲးတံတွေးကျင်ငယ် အပါအဝင်
ရုံးနှင့် ရှိသော စက်ဆုတ်ဖွှယ်
ရာများကို (သတိ) (အသိ)တို့ဖြင့်
ဆင်ခြင်အားထုတ်ခြင်းဖြစ်၏။

(က) ဓါတုမနသီကာရ = ခန္ဓာကိုယ်ရှိ ပထဝီ၊ တေအော၊ အာ
ပေါ့၊ ဝါယောဖြစ်သော ဓါတ်ကြီး၊ င့်
ပါးကို (သတိ)နှင့် (အသိ)တို့ဖြင့်
(သိ)ပြီး အားထုတ်ရခြင်း။

(ဂ) နဝသီဝထိကပိုင်း = သုသာန်၊ သခြားတို့၏ စွန့်ပြစ်ထား
သော လူသောတို့၏အနိစွဲသဘော
ကိုဆင်ခြင်မိအောင် သဘောအမှန်
ကို (သတိ)နှင့် (အသိ)တို့ဖြင့် အား
ထုတ်ရခြင်းဟူ၍ ကာယန့်ပသာနာ

သတိပဋိနှင့်အပိုင်း အားထူတ်နည်း
ကို သတိပဋိနှင့် ကျမ်းများ၌ (၆)
နည်းဖော်ပြထားပါသည်။

၂။ စီတွာနုပသာနာ သတိပဋိနှင့်

(စိတ်)ဖြစ်ပေါ်မှုတွေအပေါ် (သတိ)ကလေးဖြင့် (ဉာဏ်) ကလေးဖြင့် (သိ)ပြီး အားထူတ်ရသောနည်းဖြစ်ပါသည်။ လူလို့ ပြောဆိုနေကြသည့် လူတစ်ကိုယ်လုံးမှာ (စိတ်)မပေါ်တာမရှိ၊ မျက်စွေ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ် စသော ကိုယ် နဲ့ပါတ်သက် သော ဒွါရ (၅)ပေါက်လုံးမှာလည်း(စိတ်) ဖြစ်၏၊ (မနော)ဆိုသော ဟဒယနှင့်မှာလည်း (မနောစိတ်) ဖြစ်၏၊ အသက်ရှုရာနာသီးဝ ၌ တိုးရွှေ့ဝင်တွက်သွားကြသော ဝင်လေထွက်လေပင်လျှင် အ သက်ရှုစိတ်၊ ရှိုက်စိတ်ဟုခေါ်ဆိုကြပါသည်။

ရှုစိတ်၊ ရှိုက်စိတ်၊ ဝင်လေ ထွက်လေသည်ပင်လျှင် “မီးပါ ကော ကမ္မာ သာသာစိတ္တေဟု သပြုလို၌ လာပုံမှာ၊ (ပါစက) ဝမ်းမီးသည်” ကြောင့်ဖြစ် ခြင်း၊ အသာသာ ပသာသ ဝင်လေ၊ ထွက်လေသည်၊ သာသာစိတ္တေ၊ (စိတ်)ကြောင့် ဖြစ်သည်ဖြစ်၍ လူတစ်ကိုယ်လုံးတွင် (စိတ်)မပေါ်ရာ မရှိသောကြောင့် ထိ (စိတ်) ဖြစ်တိုင်းကို (သတိ)လေးဖြင့် (ဉာဏ်)ကလေးဖြင့် (သိ) နေခြင်း ဖြင့် (စီတွာနုပသာနာသတိပဋိနှင့်)အားထူတ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ပထမဆုံးသော မဂ်သည် (သောတာပတ္တိမဂ်) ဖြစ်ရာ သောတာပတ္တိမဂ်ကို ရသော (သောတာပန်)သည် (ဒိဋ္ဌ) ကွာမှ

(သောတာပတ္တိမဂ်)ကို ရရှာ၊ (ဒီဋ္ဌး)သည် (စိတ်) ဉ်သာ ခိုအောင်း
နေသောကြောင့် (စိတ္တာနုပသာနာ သတိပဋိသာန်)တရားဖြင့်
စိတ်ကလေးတွေ ပေါ်လာသည့်စိတ် (အဖြစ်) နှင့် (အပျက်) ကို
မြင်သော လက္ခဏာရေး သုံးပါးကို (ဝိပသာနာ)ရှုသော မြန်၏ဟူ
မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

၃။ ဝေဒနာနုပသာနာ သတိပဋိသာန်

ခန္ဓာကိုယ်အနေဖြင့် (ခံစားမှု)ဆိုသော (ဝေဒနာ)သည်
ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိနေသည့်အတွက် ချမ်းသာသော၊ ခံစားမှုကောင်း
သော (သုခ)ဝေဒနာ၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမှု၊ စိတ်ဆင်းရဲမှု၊ နာကျင်မှု
(ဒုက္ခ)ဝေဒနာ၊ ချမ်းသာ၊ ဆင်းရဲကောင်းသော (ဥပေကွာ)ဝေဒနာဟူ
၍ ဝေဒနာသုံးမျိုး ဖြစ်ပေါ်ခိုက်၍ (သတိ)နှင့် (အသိ)တွေ့ဖြင့် အား
ထုတ်ရခြင်း (ဝေဒနာ နုပသာနာသတိပဋိသာန်) ဖြစ်၏။

၄။ ဓမ္မာနုပသာနာသတိပဋိသာန်

ဓမ္မတို့ သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဓမ္မ (သရීရ)တရား
တိုကို (သိ)အောင် (သတိ)နှင့် (အသိ)တို့ဖြင့် အားထုတ်ရပါသည်။
(စိတ္တာနုပသာနာ)ကို အားထုတ်၍ ရပါလျှင် (ဓမ္မာနုပသာနာ)ကို
လည်း အားထုတ်လို ရရှိပါသည်။

ကျွန်ုင်စဉ်များ

၁၉၃

ဓမ္မဟူသောတရား

ဝန်ပါသီပြောယျဓမ္မသာမိ ဆရာတော်အရှင်သူမြတ်ကြီး
က (ဓမ္မ)ဟူသည် (တရား) ဟူ၍ ဘာသာပြန်ရှိုးရှိသော်လည်း
ဝင်စစ်မှာ (သဘော) မူသာ ရှိချေ၏၊ တရားသက်သက်ဟူ၍
သီးခြားမရှိပော အကယ်၍ ဖိမိရှုကြည့် နေသော ရှုကွက်အတွင်းမှ
(သဘော)ကို ရိပ်မိလျှင် (တရား)တွေ့ နေချေပြီ၊ မရိပ်မိလျှင်ကား
မိမိ၏မျက်တောင်မွေးကို မေ့ကြည့် နေသကဲ့သို့သာ ရှိချေ၏။

သင်သည် ငရှုပ်သီးစားလျှက်က ထိုငရှုပ်သီး၏ သဘော
နှင့် သဘာဝကို ရိပ်မိလျှင် ငရှုပ်သီးတရားပေါက်သူမည်၏။

- * (သဘော)ကား = စားသုံးနေသည့် ငရှုပ်သီး၏ ဝပ်နေပုံ တည်း
- * (သဘာဝ)ကား = စပ်သော ငရှုပ်သီးမျိုး၏ ဝပ်မှုတည်း

ငရှုပ်သီး၏ ဝပ်မှုကား၊ စပ်သော ငရှုပ်သီးတိုင်း၌ ပါဝင်
၏၊ သို့ပါသော်လည်း ဝပ်ပုံချင်းကား တစ်မျိုးနှင့် တစ်မျိုး မတူ
တတ်၊ စားခါစ အခါ၌ ထိရာလျှာနှင့် ပါးဝပ်ပတ်ဝန်းကျင်တို့သည်
ကွဲပြားချေ၏၊ ထိကွဲပြားပုံတို့ကို ခွဲခြမ်းသိတတ်ပါလျှင် တရားတွေ့
ပေပြီ၊ ထိုတရားကား ငရှုပ်သီးဟူသော ငရှုပ်သီးသဘောကို သိ
သော တရားပေတည်း။

ငရှုပ်သီးဝပ်နေပုံမှာ ဝါ၊ သူလည်းမဟုတ်၊ အသက်
ဝိညာဉ်ကောင်လည်း မဟုတ်၊ ဝပ်မှုသဘော သက်သက်လေးပင်
တည်း။

၁၉၄

နိဗ္ဗာနို့မည်

ထိနည်းအတူ ခန္ဓာကိုယ်ရှိ (ရုပ်)ဖြစ်စေ၊ (စိတ်)ဖြစ်စေ၊ (ဝေဒနာ)ဖြစ်စေ၊ (ဓမ္မ)ဖြစ်စေ၊ (သတိ)လေးဖြင့် ရှုံးကြည့်လိုက သောအခါ (သဘော)မိနေလျှင်၊ ထို့ရှုံးကြည့်စရာ (သဘော)ကို ရိပ် မိ၍ (သိ)နေခြင်းသည်ပင်လျှင် (တရားမြင်)သည် ဟူ၍ တထစ် ခုမှတ်ယူရခဲ့သည်။

မိမိ၏ခန္ဓာကိုယ်ရှိ (ရုပ်) အကြောင်း။ (နာမ်)အကြောင်း ကို ကောင်းစွာရိပ်မိလျှင် (ရုပ်)သဘော (နာမ်) သဘောကို ကောင်းစွာသိသဖြင့် တရားသိသူမည်၏။

ထို့ကြောင့် (နိဗ္ဗာန်)ရောက်ကြောင်း တရားကို ပြရမည် ဆိုသော အထက်၌ ဖော်ပြပါအတိုင်း ကာယနုပသုနာ၊ စိတ္တာနုပ သုနာ၊ ဝေဒနာနုပသုနာများသည် (အာနာပါန)မှုစ၍ အား ထုတ် ရရှိုးဖြစ်၍ (အာနာပါန)မှုစ၍ (သတိ)နှင့် (အသိ) သဘော ကို အရင်းပြုပြီး (သတိ)ထား (ဝိရိယ)စိုက်ပြီး၊ သတိဝိရိယဖြင့် (ပညာသိ)ဖြစ်အောင် (ရုပ်)သဘောကြိုက်သူက (ရုပ်)သဘော၊ (စိတ်)သဘောကြိုက်သူက (စိတ်)သဘောကို ရိပ်မိရာမှ ကောင်းစွာ သဘောပေါက်၍ (သိ)သည့် (ပညာသိ)သဘောဖြစ်အောင် အားထုတ်ရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

(အာနာပါန) ကျင့်စဉ်

(သတိပဋိန်)နှင့် (ဝိပသုနာ)တရားကို အားထုတ်ရနှုံး (အာနာပါန) ဖြင့်သာ စပြီးအားထုတ်ကြရပေမည်။ (အာနာပါန)

ဟူသည် (သတီ) ဖြင့် ထွက်သက် ဝင်သက် (သီ)မှုကိုသာ ရှုံးကြည့်
ခြင်း ဖြစ်၏၊ လေနှင့်နှာခေါင်းကို ရှုံးရခြင်း မဟုတ်ပေ။

ဦးစွာပထမ မျက်စွေကို မိုတ်ထားပြီး နှာသီးဝကို (ဉာဏ်)
နှင့် ကြည့်၊ နှာ သီးဝကို ကြည့်ဖို့ နှာသီးဝသို့ ဉာဏ်ရောက်လျှင်
(ဉာဏ်) ဆိုသည်ကို နားလည်လိမ့်မည်။

နှာသီးဝကို (ဉာဏ်) ရောက်သွားလျှင် အသက်ရှုံးရှိက်နေ
သည်ကို သာမာန်ရှုံးရှိက်နေစဉ်အခါကထက် ပို၍သိလာလိမ့်မည်၊
သိလာသည့်အခါ ဝင်လေသီ၊ ထွက်လေသီကိုသာ (သတီ)ထား၍
သိနေပါ။

ဝင်လေသီ၊ ထွက်လေသီကို (သတီ)ထား၍ (သီ)နေ
သော အားထုတ်ခါစဉ် (စိတ်)သည် ထားသည့် နှာသီးဝ (အာရုံ)
မှာ မနေပဲ တဗြား (အာရုံ) များသို့ ရောက်ရောက်သွားတတ်ပါ
သည်၊ သို့မဟုတ် ဝင်လေသီ၊ ထွက်လေသီမမြင်ပဲ အဗြားအတွေး
စိတ်၊ ကြုံစည်စိတ်များဖြစ်၍ စိတ်သည် အတွေးအာရုံ၌ မျောနေ
တတ်ပါသည်။ (စိတ်)သည် ပြန့်လွှင့်နေတတ်ပါသည်၊ အပြင်ထွက်
ထွက်သွားတတ်ပါသည်။

(စိတ်)သည် ထားသည့်နေရာ လေကလေးဝင်တာသီ၊
ထွက်တာသီအောင်ထားသည့် နှာသီးဝ(အာရုံ)မှာ မနေပဲ တဗြား
ကို ပြန့်လွှင့်နေပါလားဆိုတဲ့ (သတီ)ကလေးလည်း တစ်ချက်၊
တစ်ချက် ရလာပါလိမ့်မည်၊ (သတီ)ရသည့်အခါ စိတ်(အာရုံ) ဟာ
တဗြားကို ရောက်သွားမှန်း သိလာပါမည်။

(စိတ်)သည် တဗြားကို ရောက်သွားမှန်းသီလာခြင်းသည် (သတိ)ရှိလိုသာ (သိ)လာခြင်းဖြစ်၍ (စိတ်)ဟာ တဗြားရောက်မှန်းသီလျှင်၊ သိသီချင်းနိဂုံလ်ထားတဲ့နေရာနှာသီးဝ (အာရုံ)ရှိလေလေးဝင်တာသိ ထွက်တာသိ(အာရုံ)မှာပြန်ထားပြီး ဒီ (အာရုံ)ကနေ နောက်ထပ်ပြန်မထွက်အောင် နှာသီးဝမှာ (သတိ)ကလေးထား၍ (အသိ)ကလေးကပ်ပြီးသိသီနေပါ၊ အဆက်မပြတ်(သိ)နေအောင်ကြီးစားပါ။ (သတိ)မြှုမှ (အသိ)စွဲမည်။ (သတိ)မထားလျှင် အပေါ်ရှုပ်သိတာမျိုး ဖြစ်လိမ့်မည်။ (သတိ)ရှိသော်လည်း (သိ)မပေးလျှင် ကောင်းကောင်း(သိ)မည် မဟုတ်ပေ။

အလေ့အကျင့်မရှိခင်အစမှာ (စိတ်)သည် ပြန်လွင့်တတ်၍ (စိတ်)သည်ထားသည့် (အာရုံ)မှာ မနေပဲ အပြင်သို့ရောက်တတ်ပါသည်။ နည်းနည်းကြာမှ (စိတ်)ပုံလွင့်နေ ကြောင်း (သတိ)ရလာတတ်ပါသည်။ (သတိ)ရလိုပုံလွင့်နေလျှင် ပုံလွင့်နေမှန်း (သိ)လိုက်ပါ။

ဒီလို (သိ)ခြင်းသည်လည်း တန်သီးရှိပါပေသည်။ (၅-မိနစ်) တရားထိုင်လို ၅-ခါပုံလွင့်ရင် ပုံလွင့်သော ၅-ခါလုံး (သိ)ပေးပါ။ (သတိ)လက်လွှတ်ပြီး အကြာကြီးမပုံလွင့်ဖို့ (သတိ)လက်လွှတ်ပြီး အတွေးတွေထဲမှာ အကြာကြီးမောပါမသွားရအောင် ကရှုစိုက်ပါ။ (သတိ)ထားပြီး (အသိ)ကပ်ပေးပါ (သိ)ပေးပါ။ (သတိ)သာထားပြီး(အသိ)မပါဘူး။ (သိ)မပေးနိုင်ဘူး ဆို လျှင် အပေါ်ယုရှုပ်သိတာမျိုးဖြစ်ပြီး မိမိကထားတဲ့(အာရုံ)မှာ(စိတ်) ကမသိပဲဖြစ်လျှင် (စိတ်)သည် အပြင်ကို ထွက်တတ်ပါသည်။

ရှိခိုက်မှုတွင် သူသဘဝအတိုင်း တို့သွာဗြင်းကို လည်း
(သီ)ပေးပါ။ (ရှည်)လာခြင်းကိုလည်း (သီ)ပေးပါ။ (မသီ)လွင်
(စိတ်)သည် တဗြားကို လွန့်တတ်ပါသည်။

(ရှည်)အောင်လည်းလုပ်မယူသင့်၊ (တို့)အောင်လည်း
လုပ်မယူသင့်၊ သဘဝအတိုင်း အသက်ရှုနေသည့် လေ ရှိခိုက်မှု
ပုံမှန်အတိုင်းကိုသာ ရှုကြည့်ပေးပါ။

မိမိကြားဝင်၍ အရှုအရှိခိုက်လုပ်မိသော အမောဆို
လာတတ်၏။ ထိုကြောင့် (လုပ်) မရှုလေနှင့် မထုတ်လေနှင့် ရှိ
ခိုက်မှုတွင် (ငါ)မဝင်လေနှင့်၊ အိပ်ပျော်နေချိန် ရှိခိုက်မှုတွင် (ငါ)
မပါ။ (သူ) မဝင်သဖြင့် သူအလိုလို ပုံမှန် ဖြစ်နေသည်ကို အတု
ယူပါ။

(သတိ) ဝင်နေစဉ် (အာရုံ) မှန်ခဲ့သော မိမိထားသည့်
နှာသီးဝ (အာရုံ)မှာ (စိတ်)ရှုနေလေသော လေသည် ရှည်၍
(အာရုံ) များယွင်းခဲ့သော လေသည် တို့သွားတတ်ပေသည်။ ရှည်
ခြင်း၊ တို့ခြင်းသည် စိတ်အထိုင်ကျ၊ မကျ၊ စိတ်ပြိမှု ဖြို့ပြိမှု
အပေါ်၌ မှုတည်လေသည်။ စိတ်ပြိမှုသက်မှု၊ စိတ်အထိုင်ကျမှု
ရှုအောင် အထူး ကြိုးစားပါ။

စိတ်အထိုင်ကျစဉ် ရှိခိုက်မှု လေသည် လွယ်ကူ သက်
သာခြင်း၊ ရှည်ခြင်းအသွင်ကို ဆောင်၏။ စိတ်အထိုင်မကျသော်၊
ရှိခိုက်မှုလေသည် ပေါ့ဟာဟာ၊ ကျတောက်တောက်ဖြင့် ပင်ပန်း
ခြင်း၊ တို့ခြင်းကို ပြတတ်၏။ စိတ်ပုံးလွင့်ခြင်းကို

ဆောင်၏။ တို့ခြင်းကို ဆောင်လာသော်၊ နှာသီးဝရှိ၊ ရှုရှိက်နေသည့် (စိတ်) (အာရုံ)သည် အပြင်ထွက်တော့မည်ကို သိလိုက်ပါ။ ထိုအခါ နှာသီးဝမှာပဲ (သတိ)မြေအောင် ထားနိုင်အောင် (ဝရိယ) စိုက်ပေးပါ။

ဒီလို(သတိ)ကပ်ကပ်ပေးမှုနဲ့အားထုတ်ရင်၊ တိုးတက်မှုကို ရလာတတ်ပါသည်။ အားထုတ်ခါစဉ် စိတ်မြှင့်သေး၍ ဝင်လေ၊ ထွက်လေသည် တို့ခြင်း၊ ရည်ခြင်း ဖြစ်တတ်ပါသည်။ ထိုအခါ လေတို့သွားသည်၊ ရှည်သွားသည်ကိုလည်း (သိ) ပေးပါ၊ (သတိ) ကို နှာသီးဝ (အာရုံ)မှာပဲ မလွတ်တန်းကပ်ထားပြီး အသက်ကို မှုန်မှုန်လေး ရှုပေးပါ။ အခြားကို စိတ်မရောက်အောင် (အတွေး) တွေ ဝင်မလာအောင် နှာသီးဝမှာပဲ (အသိ)ကိုကပ်ထား ပေးလျှင် အချိန်နည်းနည်းကြာလာသော် အလေ့အကျင့်ရ၍ (စိတ်) မြှင့်လာ၍။ ဝင်လေရှည် ထွက်လေရှည်ကို သိလာပြီး မှုန်မှုန်လေး ရှုရှိက်နိုင်ပါတော့မည်။

ဒီအခါမှာ ဝင်လေရှည်၊ ထွက်လေရှည်ကို (သတိ)ထား ကြည့်ပါ။ (သတိ)ထားရာ နှာသီးဝကို (ဝင်လေ) ပွတ်တိုက် ဝင်လာရာမှာ ဝင်လေဆုံး၍ ပွတ်တိုက်မှုရပ်ပြီး၊ ရှတ်တရက်ပင် (ထွက်လေ) အတိုက်သည့် နှာသီးဝ၍ ပေါ်လာပြီးတိုးတိုက်၍ ထွက်သွား ပေမည်။ ထိုသို့ ဝင်လေ ထွက်လေ ပွတ်တိုက်ဝင်လာ တိုးတိုက် ထွက်သွားသည်ကို ဝင်လေ၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး၊ ဝင်လာမှု ၄-စက္န်၊ ၅-စက္န်ကြာမှု ဝင်လေ၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး၊ ဝင်လာမှု၊ ထွက်လေ၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး ၄-စက္န်။

၅-စတ္တန္တူမှု ထွက်သွားမှု စသည် ဝင်လေ ထွက်လေ၏ အစ၊
အလယ်၊ အဆုံး၊ ပွတ်တိုက်မှု၊ တိုးတိုက်မှု အစဉ်ကို သိပေးနေပါ။

ဝင်လေနှင့် ထွက်လေနှစ်ခုအကြား တစ်စတ္တန္တူမှု အခါက
အတန်းကလေး ရပ်သွားသည့် အချိန်ကလေးကိုလည်း (သိ)ပေး
ပါ။ ဝင်လေ၊ ထွက်လေ၏ ထွက်ဝင်နေမှု အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး၊
အစဉ်ကြီးကို ကြားလွတ်ကွက် မရှိအောင် (သိ)နေမှ ရှုကြည့်နေမှ
သာလျှင် (စိတ်အာရုံ)အပြင်မရောက်နိုင်တော့ပြီ။

ဒီလို အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး (သိ)ပေးနေမှုမှ တဆင့်တက်
၍ ပွတ်တိုက်ပြီးဝင်၊ တိုးတိုက်ပြီးထွက်သွားသည့် သဘောလေးကို
(အာရုံ) ပြုပြီး (ကြည့်) ပေးနေပါက၊ (သိ)ပေးနေပါက အတန်းကြာ
လာသော ပွတ်တိုက်ပြီးဝင်၊ တိုးတိုက်ပြီး ထွက်သွားမှုသဘော၌
(ဝင်လေ) တွင် စစချင်း၌ လေသည်နှာသီးဝကို ဦးဆုံး(ထိ)တယ်၊
ထိပြီးမှ ပွတ်တိုက်ပြီး ဝင်သွားတယ်။ (ထွက်လေ)သည်လည်း
စစချင်း နှာသီးဝကို (ထိ)တယ်၊ ထိပြီးမှ တိုးတိုက်ပြီး ထွက်သွား
သည့် သဘော “လိုင်းပုံရိပ်” တန်လေးသည် (ထိ) မှန်း၊ (သိ)မှန်း
လောက်အောင် (သိ)လာပေမည်။

ဝင်လေ၊ ထွက်လေ၏ အစဉ်ကြီးကို မသိလိုက်သည့်ကြား
လွတ်ကွက်မရှိအောင် (သတိ)ထား၍ ဝင်လေအစအဆုံး တစ်
ချက် (သိ)လျှင် မိမိ(စိတ်)ကို တစ်ချက်အပိုင်ရနေကြောင်း
သိသာ၏။ ထွက်လေ၏ အစအဆုံးကိုလည်း (သတိ) ထား၍
တစ်ချက် သိလိုက်သော မိမိ(စိတ်)ကို တစ်ချက်အပိုင်ရနေပြန်၏။
ထိုသို့ တစ်မိန့် စိတ်မပုံးလွင့်ရာက၊ ၅-မိန့်၊ ၁၅-မိန့် စသည်

ဖြင့် စိတ်မပြန့်လျင် မိမိ(စိတ်)ကို ၅-မိနစ်၊ ၁၂-မိနစ်စသည်ဖြင့်
ပိုင်လာ၏။

(သတ်)အား ဝင်လေ၊ ထွက်လေ ရှုကွက်အတွင်း ပေါ်လွင်လာသည့် (အာရုံ)ပုဂ္ဂိုလ်များကို ဖမ်းမိပြီး ရှင်းရှင်းကြီး (သိ)
အောင် ရှုကြည့်ရာ၏။ ရှုကြည့်ရာ၌ အောက်ပါအတိုင်း သတိပြုနည်းမျိုးဖြင့် ရှုကြည့်နိုင်၏။

(၁) ဝင်သည့်ထွက်သည့် (ရှုကွက်)ကို မလွတ်အောင်(စိရိယ)
လေးနဲ့ တွန်းအားပေးပြီး (သတ်)ဖြင့် အဆက်မဖြတ် (သိ)ပေးပါ။

(၂) ဝင်ဘယ်လို့ ထွက်ဘယ်လို့ ဆိုသည်ကို (စိတ်ဝင်စား)စွာ
ကြည့်ပါ။ ဝင်ဘယ်လို့ ထွက်ဘယ်လို့ ဆိုသည်မှာ (ဝင်လေ)သည်
အခါ အလယ်၊ အဆုံး၊ ပွဲက်တိုက်၍ ဝင်လာပုံ၊ (ထွက်လေ)သည်
အခါ အလယ်၊ အဆုံး၊ တိုးတိုက်၍ ထွက်သွားပုံ ချင်းရာတိုကို
ကြည့်ပေးရာ၏။ နှာသီးဝါး ဝင်စ၊ ဝင်လယ်၊ ဝင်ဆုံးပုံ တစ်ခုနှင့်
တစ်ခုမတူသည် ကို (သိ)အောင် (စိတ်ဝင်စား)စွာ ကြည့်ရာရာ၏။

(၃) ပစ္စာပွန်တည့်အောင် (သိ) ပေးရာ၏။ ပစ္စာပွန်တည့်
အောင် ဆိုသည်မှာစိတ်ကို တစ်ခြားမရောက်ပေါ် ရှုကွက် နေရာ
မှာပဲ အတွေးမပါရစေအောင် ယခုပဲ၊ ဒီနေရာမှာပဲ (Now &
Here)ဖြစ်သော နှာသီးဝါ(ရှုကွက်)ကိုပင် (သိ)ပေးရသော (အသိ)
ထဲတွင် (အတွေး)လုံး မပါစေရ။ ကမ္မဏာန်းဆရာ၊ တရားဟော
ဆရာတိုက ဟောပြသင်ပြထားသော (ထို၊ သို့၊ သတ်) စသော
ဆရာ မှာထားသော (စကားလုံး) သိတွေ မပါပဲ၊ (ပုံသဏ္ဌာန်)

ပေါ်မှုတွေလည်း မပါပ၊ နိုးရိုး(အသိ) ဖြင့် (သိ)ပေးရာ၏။
ဆန္ဒမတော်၊ အမျှော်မ ထားပဲလည်း (သိ)ပေးရာ၏။

(၄) ဝင်လေ၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး ပွတ်တိုက်မှု မတူပုံကို
စိတ်ဝင်စားစွာ ကြည့်ပေးခြင်း၊ ထွက်လေ၏။ အစ၊ အလယ်၊
အဆုံး တိုးတိုက်မှု မတူပုံတို့ ကို (စိတ်ဝင်စား) စွာကြည့်ရှုပေးခြင်း
ဖြစ်ရာ၏။

(၅) ဝင်လာသောလေကလေးသည် အနည်းငယ်အေးခြင်း၊
ထွက်သွားသောလေကလေးသည် အနည်းငယ်နွေးခြင်းစသည်
အေးမှု၊ နွေးမှုကိုလည်း အသေးစိတ်ပိုပိုပြင်ပြင် သိလာသည့်အထိ
(သမာဓိ) ရအောင် (သိ)ပေးပါ၊ ဒီလိုသိလာပါလျှင် (စိတ်)သည်
တခြားမထွက်တော့ပဲ (ရှုကွက်)တွင်း၌သာ စွဲမြှေနေပါလျှင် (သတိ၊
သမာဓိ) ကောင်းစွာ ရလာပါတော့၏။

(သမာဓိ) မှ (ပညာ)သို့ တက်ခါစမှုမှာ (သတိ)သည်
ရှုကြည့်ရုံဖြင့် ကိစ္စမဖြီး (အာရုံ)၏ အခြေအနေကို လိုက်၍
လည်းကောင်း၊ (ရှုပ်နာမ်)ဖြစ်စဉ်တို့၏ အခြေအနေကို လိုက်၍
လည်းကောင်းရှုနည်းများကို အခြေအနေအရပြောင်း
လွှာအသုံးချပေးရာ၏။

ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာတွင် ပိုလ်ဝါးပါး၊ အားဝါးမြိုးဟူ၍
ရှိ၏ ဟု ဝန်ဝါသီပေါ်ပေါ် သာမိတော် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက
ပြသပေးပါသည်။

	မိန္ဒိယ်ဝါးပါး	အားဝါးမျိုး
၁။	သဒ္ဓိမိန္ဒိယ်	= ယုံကြည်အမှုအင်အား
၂။	ဝိရိယိုလ်	= ကြံးခိုင်အင်အား
၃။	သတိမိန္ဒိယ်	= ထက်မြေက်သည့် (သတိ)အင်အား
၄။	သမာဓိမိန္ဒိယ်	= တည်ကြည်မှစိတ်ပြိုမှုအား
၅။	ပညာမိန္ဒိယ်	= ပိုင်းခြား(သိ)သော အင်အား

(သဒ္ဓိ)ယုံကြည်မှုအားရှိလျှင် (ဝိရိယ်)ကြံးခိုင်အားဖြစ်၏။
 ကြံးခိုင်အား (ဝိရိယ်)ရှိလျှင် (သတိ)အားဖြစ်၏။ (သတိ)အားရှိလျှင် (သမာဓိ) တည်ကြည်မှု စိတ်ပြိုမှုအားရှိ၏။ (သမာဓိ) တည်ကြည်မှု စိတ်ပြိုမှုအားရှိလျှင် (ပညာ) ပိုင်းခြား(သိ)သော အင်အားဖြစ်၏။

(အာနာပါန) အားထုတ်ရာတွင် အမိကလိုအပ်ချက်မှာ
 ရွှေ့ကြအတွင်း၌

“ဝိရိယ်၊ သတိ၊ အသိ”

ဟူသောအားသုံးမျိုးပင်ဖြစ်၏။ (ဥပမာ) ပြုရသော -

(သဒ္ဓိ) က လက်သယ (သမာဓိ)ကလင်ယောကျား၊
 (သတိ) နှင့် (ဝိရိယ်)ကည့်အား
 (အသိ) ကား ဝမ်းပိုက်အတွင်းမှ မွေးဖွားလာသည့် သတိးသားဟူ၍ နားလည်ရာ၏။ (ညှစ်အားနှစ်ခု ဖွားမှု တစ်ခု ဤသုံးခုသာလျှင် အရေးကြီးသုံးဖြစ်၏။)

(အာနာပါန) ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်၍ ကြာလာသော
(လူပ်သီ) (အေးသီ) (နွေးသီ) စသည်တို့သည် ဖြစ်လာ၏။

ထိုလူပ်သီ၊ အေးသီ၊ နွေးသီစသော သီသီနေသော
(အသီ)များသည် ငရှုပ်သီးစားကြည့်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းသမား၏
ငရှုပ်သီး၏ စပ်မှန်း (သီ) (သာမာန်သီ)မှာ စပ်နေပုံအချင်းအရာ
(အသီ)ထို(သီ) ရှိလာသော ငရှုပ်သီးစားရင်းကထိုင်သော
(ကမ္မဋ္ဌာန်း) ကိစ္စပြီးစီးရသကဲ့သို့ ဝင်မှန်း (သီ)ထွက်မှန်း (သီ)
(ပရမတ်) (အသီ) များတိုးပွား၍ လာတော့၏။

အားယူစကမ္မဋ္ဌာန်းသမား၏ တစ်ချက်(သီ)သည် (တစ်
ကျပ်) တန်ငွေသားကောက်ရသည့်ပမာဏီ၏။ (သတီ)ကောင်းလာ
၍ လူပ်သီ၊ အေးသီ၊ နွေးသီစသော (အသီ)များရလာ၍ (သမာဓိ)
ဘက်သို့ တက်မြို့လာသော သူ၏ (အသီ) တစ်ချက် သည်
(တစ်ဆယ်) တန်မျှတန်ဘိုးရှိ၏။

(မဂ်)သို့ကျပြီးသူ၏ (အသီ)တစ်ချက်ကားတစ်ရာမျှပင်
တန်ကြေးထိုက်၏။ တစ်ကျပ်တန်၊ ဆယ်ကြိမ်ကောက်ရက ရာစ်
ဆယ်အလိုလိုဖြစ်၏။ တစ်ဆယ်တန်ဆယ်ကြိမ်ကောက်ယူမြို့ပါက
တစ်ရာ အလိုလို ဖြစ်လာသကဲ့သို့သာတည်း။

(အာနာပါန) တရားရုံး

အာနာပါနရှုပွားပုံကို ဝန်ဝါသီခြေယျစမွှေသာမိတေရာင်
ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်၍ ဥပမာပေးရာတွင်

အာနာပါန	=	ကား (တရားရုံး)နှင့်တူ၏။
သတိ	=	ကား (တရားသူကြီး)အရာတည်း
ထိ၊ သိ	=	ကားတရားလို့၊ တရားပြိုင်တည်း
ဝင်လေထွက်လေ	=	ကား(သက်သေ)များသာတည်း
စသည့်အာရုံများ	=	

တရားရုံးတော်၌ အမှုစစ်တရားသူကြီးကား ဘက်မလိုက်
မိရန် ခေါင်းအေးအေးထားပြီး ကြားနာစစ်ဆေးရာ၏။ သက်သေ
များဖြစ်သောဝင်လေ ထွက်လေ၏။ သက်သေအစစ်ခံချက်များကို
အဝင် ဘယ်လို့၊ အထွက်ဘယ်ပုံ၊ ဝင်သဘော၊ ထွက်သဘောကို
(သတိ) တရားသူကြီးသည် ကြားနာခြင်းဖြစ်သော ရှုပွားခြင်း
(အသိ) ကပ်ပေးခြင်းကို ပြရာ၏။

တရားလို့၊ တရားပြိုင်တိဖြစ်သော (ထိ၊ သိ) နှစ်ပါးတို့၏
အမှုမှန်ပေါ်အောင် ကြားနာစစ်ဆေးခြင်းတည်းဟူသော ရှုပွား
ခြင်း (အသိ) ကပ်ပေးခြင်းဖြင့် (ထိ၊ သိ)နှစ်ပါးကို ထိ = ကဘယ်လို့၊
သိ = ကဘယ်လိုဟူ၍ ကွဲပြားအောင် ရှုနေခြင်းသည် (ရှုပ်နာမဲ့)
နှစ်ပါးကို ပိုင်းခြားရှုနေခြင်းပင် ဖြစ်တော့၏။

(အာနာပါန)မှလိုရာ (ဝိပသုနာ)သို့

(အာနာပါန)သည် အသက်ရှာမှုကို ကိုင်၍ လူပ်ခါကြည့် ရသောနည်းဖြစ်ခြင်းကြောင့် (ဒိဝပယောဂ) ကမ္မာန်းဟူ၍လည်း သမုတ်ကြ၏၊ (အာနာပါန)ကား အမြဲလည်းရှိ၏၊ ထင်ရှားလည်းရှိ၏၊ မြတ်စွာဘုရားပင်လျှင် လက်မလွှတ်သော (အာနာပါန)ဖြစ်၏။

(အာနာပါန)ဖြင့် ခကိုက သမာဓိ၊ ဥပ္ပါတာသမာဓိ၊ အပ နာသမာဓိထူထောင်ပြီးမှ၊ အချို့ဉာဏ်ထက်မြက်သူ ပါရမီရှင်များ (ရျာန်)အဆင့်ဆင့်ရပြီးမှ (ဝိပသုနာ)ဘက်သို့ ကူးကြ၏။

အာနာပါနဖြင့် သမာဓိထူထောင်ပြီးလျှင် ကာယ၊ စိတ္တာ၊ ဝေဒနာဓမ္မာနုပသုနာဘက်သို့ ကူးနိုင်သလို ဤစာအုပ်၏စာမျက် နှာ(၁၆၉)၌ ဖော်ပြခဲ့သော နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း (၅)မျိုးမှ၊ ပိမိစရိတ်နှင့် ကိုက်ညီခဲ့သည့်လိုရာ တစ်မျိုးမျိုးဘက်သို့ ကူးနိုင်၏။

(ကာယနုပသုနာ)ကျင့်စဉ်

(အာနာပါန)သည် အားလုံးသော ကမ္မာန်း၏ထိပ်ခေါင် ဖြစ်သလို (ကာယနုပသုနာ)၏ ထိပ်ခေါင်လည်းဖြစ်၏၊ (အာနာပါန)မှ (သတိပဋိသုန်)တရားလေးပါးရှိ (ကာယနုပသုနာ)ဖြင့် အားထုတ်လိုသူများသည် (ဝိရိယ)စိုက်၍ (အာနာပါန) ရှုက် အတွင်းသို့ (သတိ)အမြဲသွင်းထားပြီး ပြဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း (လူပ်သီ၊ အေးသီ၊ နွေးသီ)သည်အထိ အားထုတ်ရာ၏။

လေကလေးတိုးဝင်သွားလို့၊ တိုးထွက်သွားလို့ လူပ်ရ၏၊
ထိုလူပ်မှု၊ တိုးမှုမှုပင် (ထို)မှုဆိုသည်ရှိ၏။ တိုးမှု၊ လူပ်မှုကိုပင်
အာရုံဖြစ်၍ ကြည့်နေသော်၊ ထိုလူပ်မှုသည် လေကလေးပွတ်ပြီး
(ထို)သွားသည့်အတွက် ထို၍ လူပ်သွားခြင်းဖြစ်၏။

(တိုး)နေသည့်သဘော (လူပ်)နေသည့် သဘောမှ (ထို)မှု
သဘောကို (သို့)အောင် အားထုတ်ရာ၏။ (ထို၊ သို့) နှစ်ပါးတွင်
ထိုမှုကို နာနာပိရှိရာ၏။ တစ်ချက်ထိလျှင် တစ်ချက်သို့၊ နှစ်ချက်
ထိလျှင် နှစ်ချက်သို့၊ ဆယ်ချက်ထိလျှင် ဆယ်ချက်သို့အောင် ရှု
ကြည့်ရာ၏။

တစ်ချက်ထိလျှင် တစ်ချက်သိနှုံးဖြင့် (ကာယန့်ပသာနာ)
အားထုတ်ကြမည့် (ကမ္မာန်း) သမားမားသည် (ထို)သည့် (ရှုပ်)
ကို ဖြူကြည့်ခြင်းဖြင့် (နာမ်) သိမှုလည်း မိလာ၏။

ရှုခိုက်စေလိုသော (နာမ်)ကြောင့် ရှုခိုက်လိုက်ရာ၊ ရှု
ခိုက်မှုကို တစ်ဖန်ပြန် (သို့)နေ၏၊ ဤသို့ဖြစ်က (အသိ)ပိုးဆောင်
(အထိ)နောက်လိုက်ဖြစ်၏။

(ထို)မှု လူပ်ရှားသွားသဖြင့် (သို့)မှုပေါ်ခြင်းအားဖြင့်
လည်း (ထို)မှု ပိုးဆောင် (သို့)မှု နောက်လိုက်အားဖြင့် (ထိုသို့)နှစ်
ခုကို ကွဲပြားအောင် ရှုပေါ်ခြင်း၊ (ထို)မှုဘက်က စရှုလိုက်၊ (သို့)
မှုဘက်က စရှုလိုက်နှင့် (ထိုမှု၊ သို့မှု) ကို တစ်ပြန်စီ သိနေအောင်
ရှုကြည့်ရာ၏။

ဤသို့ (တိ)မူ (သီ)မူကို တစ်ပြန်စီ အပြန်ပြန်အလှန်လှန် သိမြင်လာသော၊ ထိမူက(ရှပ်)၊ သိမူက(နာမ်)၊ (ရှပ်နာမ်)နှစ်ပါးကို ပိုင်းခြားသိသော (အသီ)ဖြစ်ချေ၏၊ (ရှပ်နာမ်)နှစ်ပါးကို သိလာသော (အသီ)ရလာ၏။

(ရှပ်နာမ်)တိ၏ အပြန်အလှန် ကျေးဇူးပြုမှု မှ တစ်ဆင့် အကြောင်းအကျိုးဆက်၊ အကျိုးဖက်က အကြောင်းပေါ် အားဖြင့်၊ အကြောင်းကြောင့် အကျိုးပေါ်လာသည့် (ရှပ်နာမ်)နှစ်ပါး၏ အကြောင်းအကျိုးကို တွေ့ခိုင်ရာ၊ ဤ (အသီ)သည် အတ်ကောင် သိလျက်က အတ်လမ်းကဲ့သွားသော ရုပ်ရှင်ကြည့်သမားကဲ့သို့ ခန္ဓာ၏ အကြားမှ ခွဲထွက်လာသော ကိုယ်ပိုင်ညဏ်ဖြင့် သက္ကာ့စွာ သိခြင်းမျိုး ဖြစ်ပေတော့၏။

ဤ (ရှပ်နာမ်)သိသော (အသီ)သည် (သတီသမာဓိ) ကောင်း၍ ပေါ်ထွက်လာ၏၊ (ရှပ်နာမ်)အသီနှင့် (ရှပ်နာမ်ဖြစ်ကြောင်း) (အသီ)သည် ဝိပဿနာအခြေခံ ဖြစ်လာတော့၏။

တလူပ်လူပ်၊ တရွှေ့ရွှေ့ ဖြစ်နေသော (အနိစ္စ)၊ တပျက်ထဲပျက်ပြီး အပျက်ခြင်းဆက်နေသော(ဒုက္ခာ)၊ အဖြစ်နဲ့ အပျက်နှစ်ပါး စုံဖက်သော (အနတ္ထ)ဖြစ်သော (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခာ၊ အနတ္ထ) ဟူသော လက္ခဏာရေး သုံးပါး မပေါ်သေး၍ (ဝိပဿနာ) အခြေပြုမှု ရှိသေး၏၊ ဆက်လက်ပြီး (ဝိပဿနာညဏ်)ခေါ်သည့် (ရှပ်) သဘော၊ (ရှပ်နာမ်) တိ၏သဘော ဖြစ်ပေါ်လာပြီးပျက်သွားသည့် (အနိစ္စ) သဘောလက္ခဏာ၊ (ဒုက္ခာ)၊ လက္ခဏာ၊ (အနတ္ထ) လက္ခဏာတစ်ပါးပါး ပေါ်အောင်ရှုကြည့်ခြင်းသည် (ဝိပဿနာ)

မည်၏ (အထူးရှုကြည့်ရ ခြင်း)မည်၏။

ဝိပဿနာအဆင့်

(ဝိပဿနာ) မှ (မဂ်) ကူးပုံတွင် (ဝိပဿနာ) အဆင့် ရောက်အောင်(အဖြစ်နှင့်အပျက်) ကြည့်စဉ်တုံးက(သတိ)သာ ဖြစ်၏။ (ဝိပဿနာ)အဆင့်ရောက်သော(သတိ)ထက် (သိ)အား (ဝါ) ဘဝနာမယ (ပွားအား)ကိုသာ ဦးစားပေးရာ၏။ (ပွားများ)မှ ဖြင့် ပြီးစီးနိုင်သောကြောင့် (သတိ)ကို (ဉာဏ်)ဟူ၍ ခဲ့ခြား သုံးနှစ်း လာ၏။ ပွားများမှုအရှိန် ရလေလေ (အသိဉာဏ်) ရလေလေ ဖြစ်၏။

(ဖြစ်ပျက်) လက္ခဏာရေး သုံးပါးမှ တစ်ပါးပါးကို လက် ကိုင်ပြု၍ (မဂ်)သို့ ဝင်ရောက်ရ၏။ (ဖြစ်ပျက်)သည် အလွန် မြန်ဆန်လှသဖြင့် တိုတောင်းသော ကာလအတွင်း မမှတ်မိနိုင် လောက်အောင်များပြားချေ၏။ ထိုအခါ မို့သလောက်သာ သိနေ ခြင်း၊ ရှုကွက်အတွင်း၌သာ စိတ်စိုက်ထားခြင်းကို ပြရာ၏။ ဤသို့ ဖြစ်ပျက် (အသိ)များလာသော (မဂ်ဉာဏ်)ကား (သုံးညာ) ဖြစ် ပျက် မရှိရာ(အသိ)ဖြစ်၏။ ဖြစ်ပျက်မြင်၊ ဖြစ်ပျက်မုန်းပြီး၊ ဖြစ်ပျက်ဆုံးရာ (သုံးညာ) (မဖြစ်ရာမပျက်ရာ) ဉာဏ်ဝင်လာလျှင် (မဂ်ဉာဏ်)ကြီး ဆိုက်ပေတော့၏။

(စိတ္တာနှုပသာနာ)ကျော်စဉ်

(အာနာပါန) ကမ္မာန်းအလုပ်သည် (ဉာဏ်) လုပ်ငန်း
(စိတ်)လုပ်ငန်းဟု ဆိုရှိးရှိပေသည်။

ဉာဏ် = ပါမှုအရာဝင်၍ (သတိ) ပါသော (အသိ)သည် (ဉာဏ်)
မည်၏။

စိတ် = ပါမှုအသိဝင်၍ (ဉာဏ်)နှင့် သိ သော (အသိ)သည် (ပရ^၁
မတ်) (ပညာ) သို့ ဦးဆောင်၏။

အသက်ရှုရှိက်လေသမျှ (စိတ်)အထိုင်ကျမှုရစေရန်
ဝင်လေ(ထိ)သမျှအစအဆုံး(သိ)အောင်ထွက်လေ(ထိ)သမျှအစအ
ဆုံး(သိ)အောင်အားထုတ်နေစဉ်အတွင်း (အတွေးအကြံ)ဟူသမျှ
လုံးဝမပါရအောင် ရရှိပြုပြီး (ပစ္စမြန်)တည့်တည့် (ပရမတ်)တည့်
တည့်ဖြစ်သော တိုးတိုက်မှု၊ အေးမှု၊ နေးမှု အာရုံများကို စိတ်ဝင်
စားစွာ ရှုကြည့်ရာ၏။

လေတိုးသွား၍ (ထိ) သမျှ သိသိ နေရန်ဖြစ်၏။
တစ်ချက်(ထိ)၊ တစ်ချက်(သိ)မှုစဉ်၍ (ထိ)တိုင်း (သိ)မှုဖြစ်ရ၏။
(ထိ)သမျှသိ သိနေခြင်းသည် (အနှုပသာနာ) အဖန်ယန် အတပ်
ထပ် ရှုမှုတ်နေခြင်း ဟုဆိုရ၏။ (သတိ)နှင့် (အသိ)ထပ်မံမှုမှာ
အဓိကအကျဆုံး ဖြစ်၏။

(သတိ)နှင့်(အသိ)ထပ်မံလျှင် (ထိ)မှုကိုလည်း ရှုကြည့်လို့
ရ၏။ (သိ)မှုကိုလည်း ရှုကြည့်လို့ရ၏။ (ထိမှု)နှင့် (သိမှု)တို့ကို

တစ်လျှည်းစီ အပြန်ပြန်အလှန်လှန် ရှုကြည့်လို့ရ၏။

(အာနာပါန)ရှုနည်းကား ဝင်သက်၊ ထွက်သက်ဖြစ်၍
 (ခန္ဓာ)၏ အသက်ဖြစ်နေ၏။ (ခန္ဓာ)၏ အချက်အခြာလည်းကျ
 သဖြင့် ဤအချက်အခြာ၌ (ထိ)မှုနှင့်(သိ)မှုတို့ကို နိုင်နင်းပါလျှင်
 ကိုယ်ခန္ဓာတစ်ခုလဲး မည်သည့်နေရာမဆို မခဲ့ယဉ်းတော့ပေ။ ဤ
 (အာနာပါန)မှ မရေရာသော်အခြားတို့အပေါ်၌ ခဲ့ယဉ်းချေ၏။
 အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် (အနုပသဗာ)၏ သော့ချက်သည် ဤ
 (အာနာပါန)မှ စတင်ရခြင်းကြောင့် ဖြစ်၏။

ဤ (အာနာပါန)ကို ဝင်ခလုတ်၊ ထွက်ခလုတ်ပမာ
 နှာသီးဝို့ ပွဲတံခါးဖြင့် (စိတ်)ကို (အာနာပါန) အာရုံမှာထားပြီး
 အား ထုတ်မှုကြောလာသော် (စိတ်)က အပြင်မထွက်တော့ပဲ သည်
 (အာရုံ)မှာပဲ ခွဲမြှုပ်လာသည့်အခါ်၌ (စိတ်)သည် (သတိ၊ သမဂ္ဂ)
 ကောင်းလာ၍သိမ်မွေ့လာပြီး အေးမှု၊ နွေးမှုကို သိနေသော်
 တဖြည်းဖြည်းဖြင့် (ထိ)မှုနှင့်(သိ)မှုတို့ကို အပြန်ပြန်အလှန်လှန် သိ
 လာပါလျှင် (ခန္ဓာအရှုံးကို ဉာဏ်အသိ)နှင့်ကိုက်ညီလာပြီး ခန္ဓာ၏
 (ဖြစ်ပျက်) ဆိတိသို့ ဦးတည်နိုင်တော့မည်ဖြစ်ချေသည်။

(အာနာပါန)ကို အကျဉ်းချုံးရလျှင် -

“သတိထား၊ ထိရာကြည့်၊ ကြည့်ရာသိ” ဖြစ်ရ၏။

သတိထားပြီး၊ ထိရာကြည့်၊ ကြည့်ရာသိရအောင် (သတိ
 သမဂ္ဂ) ကောင်းကောင်းဖြင့် အားထုတ်နေမည်ဆိုပါလျှင် ဝင်လာ

သည့် လေသည် နည်းနည်း(အေး)သည်၊ ထွက်သွားသည့် လေ
သည် နည်းနည်း(နွေး)သည်ကအစ သိမ်မွှေ့တာလေးများကို (သိ)
နေမည်ဆိုလျှင် အရှုံးကို အရှုံးအတိုင်း သိလာ၍ အမှန်မြင်လာ
လျှင် (ဂိပသာသမ္မာဒီပို့) ပညာဉာဏ် ရလာတော့၏။

ထိုအမှန်မြင်အရှုံး၏ လူပ်မှူး၊ အေးမှူး၊ နွေးမှူး၊ ထိုမှူး၊ သိမှူး
လေးတွေကို ပိုမြင်အောင် မျက်ခြေမပြတ် (အသိ) ကပ်ပေးခြင်း
သည်(သမ္မာသက်ပွဲ)ပညာမဂ္ဂင်ဖြင့် မှန်စွာကြံပေးခြင်း ဖြစ်ချေ၏။

မြင်သည်ကို (အသိ)မမြှုပ်လျှင် မတိုးတက်၊ (အသိ)မြှုသည်
အမှန်မမြင်လျှင်လည်း မသကဲပေ။ ထို(ပညာမဂ္ဂင်)နှစ်ပါးပေါင်းမှ
ကွဲပြားစွာမြင်သိရသည့် (အမှန်မြင်မှု) တိုးတက်လာပါသည်။

(သမ္မာဒီပို့)အမှန်မြင်မှုရအောင် (သမ္မာသက်ပွဲ) မျက်ခြေ
မပြတ်အသိ ကပ်ပေးနိုင်အောင် (အာနာပါန) ဝင်လေသိ၊ ထွက်
လေသိကို နှာသီးဝအရှုံမှာ စိတ်ဝင်စားမည်ဆိုလျှင် (စိတ်)သည်
ထားသည့် (အရှုံ)မှာပဲ နေတော့၏။ (စိတ်)တို့မည်သည့် စိတ်ဝင်
စားဝရာတွေမှ (ပြို့)ကတ်သောအမျိုးဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

(စိတ်)သည်ထားသည့်(အရှုံ)၌နေလျှင် (သတိ)မြှုလာ
သဖြင့် (အသိ)စွဲလာခြင်းကြောင့် ပညာ(မဂ္ဂင်)သို့ အလိုလို ကူး
ပြောင်းလာတော့သည်။ ဤကဲ့သို့သိနေသော (အသိ)ရှင်သည် မိမိ
၏အကြောင်းခံအမှန်ကိုလည်း (သိ)ခွင့်ရပြီး ပြို့သက်အေးချမ်း
မှုကိုလည်း ဖြစ်ပေါ်စေ၍ ကိစ္စအားလုံးပြီးစီးစေနိုင်၏။

နှာသီးဝါး လေဝင်တာသီ၊ ထွက်တာသီ (စိတ်)သည်
ပဋိဓရဝါရဝဏ်း(စဉ်ဥက်သီ) ရှိုးရှိုးသိမိတ်သာ ဖြစ်သေး၍ (သတိ၊
သမာဓိ) ကောင်းလာသော လေကလေး တိုးမှု၊ တိုက်မှု၊ လှပ်မှု၊
အေးမှု၊ နွေးမှု အာရုံကို(သီ)သော စိတ်သည် (မနောဂိဉာဏ်သီ)
(သတ်)နှင့်ယှဉ်သော (မနောဒါရဝဏ်းစိတ်) ဖြစ်ရာ ထိုစိတ်
သည် နှီးညံ၏။ သိမ်မွေ့၏။ ထိုသိမ်မွေ့စိတ်သည် ခေါင်းအေး
ခြင်း၊ စိတ်ပြုခြင်း၊ သတ်မြေခြင်းတို့မှ ရရှိသော စိတ်ဖြစ်ရာ
ထိုသိမ်မွေ့စိတ်သည် (သတ်သမာဓိ) ပို၍ပို၍ကောင်း သော(သီ)
တာကိုလည်းသီ၏။ (သီ)တာကိုလည်း ပြန်သီ၏။

(လူပါ)မှုကို(သီ)သော၊ အေးမှု၊ နွေးမှု စသော နှီးညံ့သော
(အာရုံး)ကိုသိသော (စိတ်)သည် တပြည်းဖြည်းခြင်းဖြင့် သိမ်မွေ့
သော (သီ)မှုနှင့် (သီ)မှုကို တလူညွှန်စီ ကွဲကွဲပြားပြား သိမြှင်လာ
လျှင်(သီ)မှုကို သေသေချာချာ သိမြှင်လာလျှင် (စိတ်)ကိုလည်း
(သီ)၏၊ (သီ)သောစိတ်ကိုလည်း ပြန်သီ၍ ရလာ၏။

(သီ)မှု စိတ်ကို ပြန်သိလာသည့်အခါ အခြားသီသော
(စိတ်) ဖြစ်တိုင်းကိုလည်း ပြန်သိ၍ ရလာသောကြောင့် (စိတ္တာနှု
ပသာနာ)ဖြင့် (စိတ်)ကိုရှုလိုသော (ကမ္မာန်း)သမားသည် ဖြစ်
ပေါ်သည့်သိမှု (စိတ်)ကို အစဉ်တစိုက် ကြည့်၍၍ အားထုတ်သွား
ခြင်းဖြင့် သိမ်မွေ့သည်ထက် သိမ်မွေ့သော စိတ်(ဖြစ်မှုပျက်မှု)ကို
သိနိုင်ပါကော့သည်။

အာရုံနှင့် စိတ်သည် အတူတူဖြစ်ပြီးအတူတူပျက်သွားကြ

၅။ (သိ)မှုသဘောဖြစ်သော (စိတ်)ကိုသိအောင် ရှုနေသူအဖို့
 (သတိ၊ သမာဓိ)ကောင်းလာ၍ (စိတ်)ပြစ်နေသည့်အခါ ထင်ရှား
 သော (အာရုံ)တုခုဥပေါ်လာသည်ဖြစ်စေ၊ သဘာဝလက္ခဏာ
 တုခုဥပေါ်လာသည်ဖြစ်စေ၊ ပေါ်ပေါ်ခြင်းသိ၏။ သိသိခြင်းမရှိ
 တော့သည်ကိုသိ၏။ တဖြည့်ဖြည့်နှင့် (စိတ်)ကို (သတိ)ထား
 ကြည့်လာသည့်အခါ (သိမ္မာ)သော စိတ်အာရုံများပင်သိလာ၍
 သိသိခြင်းမရှိတော့သည့် (ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်း)ကို သိနိုင်သည့်
 အဆင့်သို့ ရောက်လာချေ၏။

စိတ္တာနုပသာနာ(စိတ်)ကို ရှုလိုသော အားထုတ်လိုသော
 ကမ္မဋ္ဌာန်းသမားသည် ပထမဗျားစွာ (အာနာပါန)ဖြင့် လှပ်မှု၊
 အေးမှု၊ နွေးမှု၊ ထိမှု၊ သိမှုတို့ကို (သိ)သည့် အဆင့်တိုင်အောင်
 အားထုတ်နိုင်ပါမှ (သတိ၊ သမာဓိ) ကောင်းကို ရရှိနိုင်ပေမည်။

(သတိ၊ သမာဓိ) ကောင်းလာသော ကမ္မဋ္ဌာန်းသမား
 သည် လှပ်မှု၊ အေးမှု၊ နွေးမှု၊ ထိမှု၊ သိမှု စသော မတူသော (အာ
 ရုံ) များကို သိရှုမှုမကတော့ပဲ (သိမ္မာ)သော (အာရုံ)လေးများ
 ကိုပင် သိလာရပေမည်။

သိမ္မာသော (အာရုံ)လေးများကို သိလာသည့်အခါ
 (အာရုံ) နှင့် (စိတ်)သည်တန်းနေ၍ (စိတ်)ကလည်း (သိမ္မာ)
 သော (အာရုံ)ကိုပါ သိနိုင်စွမ်းရှုလာပါသည်။

သိမ္မာသောအာရုံကို (သိ)လေလေ စိတ်သည် ထင်ရှား
 လေလေဖြစ်၍ (အာရုံ)ထင်ရှားမှုကြောင့် (စိတ်)သည်လည်း

ထင်ရှားလာလေတော့၏။ (အာရု)ကို သိလေလေ (စိတ်)ကိုလည်း သိလေလေ ဖြစ်လာသည့်အတွက် (ခန္ဓာအနိုကို ဉာဏ်အသိနှင့် ကိုက်) နေတော့၏။

ပေါ်လာသည့် (စိတ်)ကို သိသိလာသည့်အခါ၊ (စိတ်)ကို အခုသိပြီး အခုမရှိတော့သည့်စိတ် (ဖြစ်ပျက်)ကို ပါသိလာပါ တော့သည့် ဒီလိုသိလာသည့်အခါ (ဝိပဿနာ) ဖြစ်လာပြီး (ဝိပဿနာဉာဏ်) ရလာသောကြောင့် ရှုဋေသောတာပန် အဆင့်ကို ပင် တက်လျမ်းမိပေတော့သည်။

(စိတ်၊ ဖြစ်ပျက်) မြင်လာသောအခါ (ဉာဏ်) ကိုပဲ မပျောက်ပျက်အောင် ဆက်လက်၍ အပျက် (အနိစ္စ) လက္ခဏာကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် (ဒုက္ခ) လက္ခဏာကိုပါသိလာနိုင်သောကြောင့် (ဝိပဿနာ) ခေါ်သည့် မြင်သည့်လက္ခဏာကို မြင်သည့်အတိုင်း (အထူး) ရှုခြင်းဖြင့် ဆက်လက်၍ ကိုလေသာ ကြားမခိုအောင် ရှုနိုင်ပါလျှင် (ဖြစ်ပျက်) မုန်းလာသော ဉာဏ်ရလာပြီး ထိုမှတဆင့် ဖြစ် ပျက်မုန်းရာမှ မဖြစ်ရာမပျက်ရာ ဆီသို့ ဦးတည်ပြီး (ဖြစ်ပျက် ဆုံး) (နိဗ္ဗာန်) သို့ မျက်မောက်ပြနိုင်တော့မည် ဖြစ်ပါသည်။

ခန္ဓာမရှိတာကိုသိရမယ်

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဟောကြားပြသ ပေး သည်မှာ (သခ္ပါရဒုက္ခ) ဆိုတာ (ဖြစ်ဒုက္ခ)၊ (ဝိပရိနာမဒုက္ခ) ဆိုတာ (ပျက်ဒုက္ခ)၊ ဒီ (ဖြစ်ဒုက္ခ) နဲ့ (ပျက်ဒုက္ခ) ဟာ အင်မတန် သိမ်မွေ့။

ပါတယ်၊ ဒီလို (သိမ်မွေး) တဲ့ (ဖြစ်ပျက်ခုက္ခ) ကို မြင်မှ သိမှ (ခုက္ခသစ္စ) သိနားလည်မယ်။

ဖြစ်မှုသဘောတွေဟာ ကောင်းတာ ဘာမျှမရှိ၊ နှစ်သက်စရာမရှိ (ဖြစ်) လာပြီး (ပျက်) သွားတာဟာ (အန္တရာယ်) တွေ (ခုက္ခ) တွေပါလားလို့ ဒီလိုသိလာရင် ဒါတွေဟာ (ငါ) လည်း မဟုတ်၊ အကြောင်းအကျိုးဆောင်နေတဲ့ (ခုက္ခ) တွေဖြစ်လို့ (ခုက္ခသစ္စ) လို့ ခေါ်ရတယ် (ခန္ဓာမှာ အမှန်ဖြစ်နေတဲ့ (ဖြစ်ပျက်) ခုက္ခတွေမှ (ခုက္ခသစ္စ) တွေ၊ ခုက္ခအမှန်တွေပါလား ဒီလို တွေ၊ တော့မှ (ခုက္ခ) ဝန်ထုပ်ကြီးကို မလိုချင်တော့ဘူး။ လွှတ်ချချင်လာတယ်၊ ဒီလိုသိမှ (ခုက္ခသစ္စ) ကို တကယ်သိလာတယ်။

(ရှပ်)ကလေးတွေ (စိတ်)ကလေးတွေ ဖြစ်လိုက် ပျက်လိုက်နေတာ (ခန္ဓာ) ရနေတာပဲ၊ (ခန္ဓာ)ရနေသမျှ (နိဗ္ဗာန်) နဲ့ ဝေးသေးတယ်၊ (ခန္ဓာ) က (ခုက္ခသစ္စ)၊ (နိဗ္ဗာန်)က (ခန္ဓာမရှိ)တဲ့ ချုပ်ဖြေားတဲ့ (နိဗ္ဗာဓာဓာ) ဒါကြောင့်ခန္ဓာချုပ်တဲ့ (နိဗ္ဗာန်)ကို ရချင်ရင် ရောက်ချင်ရင် (ခန္ဓာမရှိ) တာကိုသိအောင်လုပ်ရမယ်၊ ဒီအကျင့်ကို ကြိုးစားယူရမယ်။

(ဖြစ်ပျက်)ကို မြင်ချင်ရင် (ရှပ်)သဘော (စိတ်)သဘောလေးတွေရဲ့ (အဖြစ်)မြင်ရုံနဲ့ မဖြစ်သေးဘူး၊ (အဖြစ်) မြင်ရုံနဲ့ ဆုံးရင် (ဝိပဿနာ) အပါးမဝသေးဘူး၊ ဘယ်(ရှပ်)ခန္ဓာလာလာဘယ်(စိတ်)ခန္ဓာလာလာ(မရှိ)တာကိုပဲသိရမယ်၊ ဒီလိုသိတဲ့(အသိ)ဟာ တန်ဘိုးမဖြတ်နိုင်ဘူး၊ ဒီအသိမျိုးရအောင်၊ ရရင်လည်း တိုး

တက်အောင် ကြီးစားကြရမယ်၊ ဒီအသိမျိုး တာရှည် သိနေရင် (နိဗ္ဗာန်)နား ကပ်နေပြီလို့ မှတ်ကြ။

နူးည့်သိမ်မွေ့တဲ့ (ရုပ်)ခန္ဓာ ဖြစ်ဖြစ်(စိတ်) ခန္ဓာဖြစ်ဖြစ် (ဉာဏ်)နဲ့ ကြည့်ကြ၊ (မရှိ)တာကိုတွေ့ရင် (ဖြစ်)တာကို (သိ) စရာ မလိုတော့ဘူး၊ (မရှိ)တာကိုပဲ (သိ)ရတော့မယ်။ (မရှိ)တော့တဲ့ (အသိ)မျိုး တာရှည်သိရင် (နိဗ္ဗာန်)နားကပ်နေပြီလို့ အမိပါယ် ရပါတယ်၊ ဒီလိုမြင်တတ်မှုဟာ အရေးအကြီးဆုံးပဲ။

(ဝိပဿနာဉာဏ်) က(ခန္ဓာ)ကိုမြင်ရမယ်။ (မင်ဉာဏ်) က (ခန္ဓာ)မရှိတဲ့ (နိဗ္ဗာန်) ကိုမြင်မယ်။ ဒီတော့ (ဖြစ်ပျက်) မြင်ပြီးရင် (ဝိပဿနာဉာဏ်) ရင့်မှုရောက်ချင်ရင် ပေါ်လာတဲ့ (ရုပ်) သဘောကလေးတွေ (စိတ်) သဘောကလေးတွေရဲ့ (မရှိ) တာချည်းကိုပဲ (ဉာဏ်) နဲ့ကြည့်ရမယ်။

ဝိပဿနာဉာဏ်မှ မဂ်ဉာဏ်ကူးပဲ

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်ဟောကြား ပြသပေးသည်မှာ (ဖြစ်ပျက်) တွေ မြင်ဖန် များလာတော့ (ဉာဏ်) တွေ ရင့်လာမယ် အဲဒါဆက်ရှုတော့ (ဉာဏ်) တွေက (ဖြစ်ပျက်) တွေကို စွန်ခြာလိမ့်မယ်၊ အဲဒီ(ဉာဏ်)ဟာ “ပက္ခန္တိသံ့တေ” တဲ့ (ဖြစ်ပျက်)တွေမရှိတဲ့ နယ်ထဲသို့ ပြေးဝင် သွားလိမ့်မယ်။

(ဖြစ်ပျက်) မရှိတဲ့နယ်ထဲတာ နိရောဓသစ္ာ(နိဗ္ဗာန်)ကို ပြောတာ၊ အဲဒီ (နိရောဓသစ္ာ)နယ်ထဲသို့ (ဉာဏ်)က ပြေးဝင်သွား

တယ် (နိဗ္ဗာန်)နဲ့ (ဉာဏ်)နဲ့ သွားတည့်တာပဲ၊ အဲဒါဟာ (ဝိပဿနာ ဉာဏ်)က (မင်ဉာဏ်)ဆို ကူးပြောင်းသွားခြင်းပဲ (မှန်ပါဘူရား)

(ဉာဏ်)က (နိဗ္ဗာန်)ဘက်လှည့်တယ်

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘူရားကြီးက ဆက်လက်ဟောကြား
ပြသပေးသည့်မှာ ပထမဦးဆုံး (ဖြစ်ပျက်)ကို (ဖြင့်အောင်)ရှာ
ပြီးတော့ (မှန်းအောင်)ရှာ၊ ဒီဖြစ်ပျက်တွေက (ဒုက္ခသစ္ဓာ)တွေ၊
ဒါကြောင့် မလိုချင်တော့ဘူး။ (မှန်ပါ)၊ မလိုချင်တော့ “ယျတ်” ခနဲ
ဒီ (ဖြစ်ပျက်)တွေ ချုပ်ကုန်တယ် (မှန်ပါ)။

မလိုချင်တဲ့ ကိုယ့်(ဉာဏ်)ကလေးက (နိဗ္ဗာန်)ဘက်ကို
လှည့်တော့တယ်။ (ခန္ဓာ)ဘက်ကိုမလှည့်တော့ဘူး (မှန်ပါ ဘူရား)

(ဒုက္ခသစ္ဓာ)တွေကို ကြည့်ရင်းကြည့်ရင်းနဲ့ “ယျတ်”ဆို
ချုပ်ကုန်ကြောက်၊ ပျောက်ကုန်ကြောက် (မှန်ပါ) ပျောက်သွားတဲ့
အခါကျတော့ ဘာနဲ့နေရစ်တဲ့ဆိုရင် ခုနက ရှုတဲ့ (ဉာဏ်) ကလေး
နဲ့ နေရစ်တယ် (မှန်ပါဘူရား)

အဲဒီ(ဉာဏ်) ကလေးနဲ့(ဒုက္ခ)ပျောက်တဲ့နေရာကလေးနဲ့
တည့်နေတယ် (မှန်ပါဘူရား)၊ (ဒုက္ခ)ပျောက်တဲ့နေရာက (နိဗ္ဗာန်)
(မှန်ပါ) ဒီ(ဉာဏ်)ကလေးက (မင်ဉာဏ်)ပဲ (မှန်ပါဘူရား)။

(ဒုက္ခနီရောဓ)ကို ရုပ်ရှင်ကြည့်သလိုမှတ်ပါ

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဆက်လက်ဟောကြား
ပြသပေးသည့်မှာ (နိဗ္ဗာန်)ဟာ (ဒုက္ခသစ္ာ)ရဲ့ အဆုံးမှာရှိတယ်
(မှန်ပါ) (ဒုက္ခသစ္ာ) ဖြစ်တဲ့ (ဖြစ်ပျက်)တွေရဲ့ အဆုံးမှာ
(နိဗ္ဗာန်)ရှိတယ် (မှန်ပါဘုရား)

“ဒုက္ခသစ္ာ ကရိသတီ” ဆိုတာပဲ (မှန်ပါ) ဒုက္ခသစ္ာ =
ဒုက္ခရဲ့အဆုံး (ဖြစ်ပျက်)တွေရဲ့ အဆုံးဖြစ်တဲ့ (နိဗ္ဗာန်)ကို
ကရိသတီ (သစ္ာကရိသတီ) မျက်မျောက်ပြုရလတ္တာ ဆိုတာ
ပါပါပဲ (မှန်ပါဘုရား)။

ရုပ်ရှင်ကြည့်တဲ့အခါ မျက်လုံးနဲ့ နောက်ခံပိတ်ဖြူကား
ပေါ်မှာကြည့်ရတာမဟုတ်လား (မှန်ပါ) ရုပ်ရှင်ပြီးသွားတော့
လည်း မျက်လုံးကနောက်ခံပိတ်ဖြူကားပေါ်ကို ရောက်တာပဲ
မဟုတ်လား (ဟုတ်ပါတယ်ဘုရား)။

အေး... ရုပ်ရှင်ပြနေတုန်းက ပိတ်ကားပေါ်မှာ အရှုံ
တွေဟာ သွားလာလှပ်ရှုံးနေကြတာ (ဒုက္ခသစ္ာ) တွေနဲ့တူတယ်
(မှန်ပါ) ရုပ်ရှင်ပြီးသွားတဲ့အခါ ပိတ်ကားပေါ်မှာ အဖြူထည်ကိုပဲ
တွေရတာက (နီရောဓသစ္ာ)မြင်ရတာနဲ့ တူတယ် (မှန်ပါဘုရား)

(ရှင်းလင်းချက်)-ပိတ်ကားပေါ်မှ အရှုံတွေသည် ပုထုဖို့ လူများ
၏ သဘာဝအတိုင်း လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဘ၊ တက္ကာ၊ မာန၊ ဒီဇို့
ကြေသာ၊ မိဇ္ဇာရိယ၊ ကုက္ကစ)တို့ ပါဝင်သော လူတို့၏ အကုသိုလ်

(အာရုံ) ဒုက္ခသွာများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကား(စိတ္တာန်ပသာနာ)
“ဝိပသာနာ” ရှုပါးနည်း ကျင့်စဉ်ပင် ဖြစ်၏။

(သတိပဋိန်)ကျင့်စဉ်

(သတိပဋိန်) ကျင့်စဉ်တွင် (ကာယန်ပသာနာ သတိ
ပဋိန်) ကို (အာနာပါန) နှင့် လူရိယာပထာ သမွေလျ အားထုတ်
နည်းအပိုင်းဖြင့် အားထုတ်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ လူရိယာပထာ
မည်သည် သွားခြင်း၊ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ လဲလျောင်းခြင်း စသော
လူရိယာပုတ် (၄)ပါး၌ ပေါ်သော (ရှုပ်)သဘောကလေးမျှ (သိ)
အောင် အားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

(သမွေလျ)မူကား သတိသမွော်ဖြင့် ရှုံးတိုးခြင်း နောက်
ဆုတ်ခြင်း၊ ရှုံးကိုကြည့်ခြင်း၊ ခေါင်းလှည့်၍ကြည့်ခြင်း၊ ခြေလက်
ကွေးခြင်း၊ ဆန်ခြင်း၊ အဝတ်သက်န်း လဲခြင်း၊ ဝတ်ခြင်း၊ စားခြင်း၊
သောက်ခြင်း၊ လျှက်ခြင်း၊ ပါးခြင်း၊ မျိုးခြင်း၊ စကားဆိုခြင်း၊
အိပ်ခြင်း၊ နှီးခြင်း၊ ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်စွန်ခြင်းမှုအစ ကိုယ်အမူ
အရာ၊ နှုတ်အမူအရာ၊ စိတ်အမူ အရာစသည့် (ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ်)
သုံးပါးလုံးမှ ပြုသမျှတို့ကို (သိ)အောင် အားထုတ်ရခြင်းဖြစ်၍
မြတ်စွာဘုရားဟောကြား ခဲ့သည့် အဆုံးအမပင်ဖြစ်၏။

“သုံး ဘိက္ခဝေအဘိုးလျေယံး” ဘိက္ခဝေ = ရဟန်းတို့၊
သုံး = အလုံးစုံကို အဘိုးလျေယံး = (သိ) အပ်၏ ဟူသော မြတ်စွာ
ဘုရား၏ အဆုံးအမနှင့် ကိုက်ညီအောင်အားထုတ်ရခြင်းမျိုးပင်
ဖြစ်၏။

(သတိပဋိနှင့်)၏ သဘာဝတွင် ကြရီယာပထ သမ္မဏည
တိဖြင့် အချိန်ပါ အချိန်အားမရှုအောင် (သတိ) တစ်လုံးကို
အမွေရ ပတ္တဗြားတစ်လုံးကဲ့သို့အမြတန်း (သတိ)တရဖြင့် အမြဲ
(သတိ)ပြုနေရာ၏။

“(သတိပဋိနှင့်)တရားသည် (သတိ)ကို တတိ၊ တတိဖြင့်
ဖိုးပြီး (ကိုလေသာ) ကိုချုပ်ပြီး တုတ်နောင်ပြီး ဖြစ်ပါမှ အသေ
ကိုင်သောနည်းဟု ခေါ်နိုင်ကြောင်း ဝန်ဝါသီချေယျမွေသာမိတေရာ်
ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဟောကြားပြသပေးပါသည်။”

ကြရီယာပထကျင့်စဉ်

(သတိပဋိနှင့်) တရားစဉ်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် (အာနာ
ပါန) ထိုင်သော နည်းဖြင့် တွေဖက်၍ ကြရီယာပထ ကျင့်စဉ်နည်း
ဖြင့်လည်း အားထုတ်ရ၏။ (သတိ)အရှိန်မပျက်ရေးအတွက် (အာ
နာပါန) အားထုတ်နည်းဖြစ်သော ထိုင်၍ အားထုတ်ခြင်းသည်
တစ်နေ့လုံးထိုင်နေ၍လည်း မကောင်းပေ။ ကြာကြာထိုင် လျှင်
အမြဲထိုင်နေလျှင် တင်ပါး၌ ထိုင်နာစွဲမည်သာ ဖြစ်နိုင်သဖြင့်
ကြရီယာပုတ်ပြောင်းလဲ အားထုတ်ရန် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြား
ထားသည့်အတိုင်း အထိုင်နှင့် အထ အကြား အထနှင့် အရပ်
အကြား၊ အရပ်နှင့် အသွား အကြား၊ အသွားနှင့် အနား အကြား
စသည့်(ကြရီယာပုတ်လေးပါး)၌ အကြားအလပ် မရှိရအောင်
ကိုလေသာ ကြားမခိုအောင်၊ အစိန္တာ(မောဟ)မဝင်ရအောင်(သတိ)
ကလေးနှင့်(ဉာဏ်)ကလေးနှင့် (သိ)ပြီးနေပါမှ ကိစ္စပြီးစီးနိုင်ရာ၏။

(အာနာပါန)ကို ထိုင်၍ အားထုတ်ဖြီးနောက် (အထိုင်) မှ (အထ)သို့ လူရိယာပုတ်ပြောင်းလဲလိုသော ဦးစွာထိုင်ရာမှ ထချင်သည့် ပြင်ဆင်လို (စိတ်)က စတင်လှုံးဆောင်ရာ၏။ ပြင်လို သည့် (စိတ်)ကရွှေ့ကနေဖြီး သူခိုင်းလိုရာ ကိုယ်၊ ခြော လက်၊ အရိုး တို့ကို တို့ကာ၊ တို့ကာနှီးဆောင်ပေးတိုင်း (ကိုယ်)ကလည်း (စိတ်) ကလေးလှုံးဆောင်ရာအပိုင်းတိုင်းမှုနေနှုန်း အသက်ဝင်လာကာ တင်ပလ္လာငွေ ရုတ်သိမ်းခြင်း၊ ဘုရားကန်တော့ခြင်း ထိုင်ရာမှ တ ဖြည့်ဖြည့်ကြ၍ ခြေထောက်ခြင်း၊ လက်ထောက်ခြင်း၊ ခြေအား ယူခြင်း၊ လက်အားယူခြင်းစသည့်ဖြင့် တဖြည့်ဖြည့်ချင်းဖြင့် (စိတ်)စေခိုင်းရာ (ရှင်)လိုက်လာသည့် (ထ)နေသည့်ပုဂ္ဂိုင်မှု သဘောကို (သိ)အောင်ကြည့်ရာ၏။

(အထ)နှင့် (အရပ်)အကြားမှာ ထရာမှုရပ်ခြင်းကိုလည်း ထနေရာမှ ရပ်သည့်အထိ လူပို့ရှားမှုပုဂ္ဂိုင်ကို ထင်မြှင်အောင်ရှုရာ၏။ ရပ်ရာမှ စကြိုးသွားလိုစိတ် ဖြစ်ချင်း အထိ (စိတ်)က တစ်ခုပြီး မှ တစ်ခု ဖြစ်နေပုံး (ရှင်)တို့ကလည်း တစ်ခုပြီးမှ တစ်ခုကျဖြင့် လိုက်ပါ လူပို့ရှားနေရပုံတို့ကို စေစေစုစုပါ အကုန်သိမြှင်ရအောင် အားထုတ်ရာ၏။ ထိုသို့ အားထုတ်ရာ၌ အရင်စလို မပြုလုပ်ရာ၏ (စိတ်) နှီးဆောင်မှုကို (သိ)မှ (ရှင်)လိုက်ပါပုံကို သိရသည့်အတိုင်း သူ သဘာဝလူပ်ရှားမှုအတိုင်းသာ ဖြစ်ရာ၏။

“သွားခြင်း စကြိုးကမွှေ့သွားန်း” သည်ကား (ဖဝါး)မှာသာ (သတိ)နေရာချထားပြီး စေစေစုစုပါ (သတိ)ကပ်လျက် (ခြေဖဝါး)၏ အကြား အလှမ်း၊ အချာ၊ အထိ ထိုလေးမျိုးတို့၏ လူပ်ရှားရာ

အချိန်ကာလများအတွင်းဝယ် ခန္ဓာ၏ လူပ်ရားဖြစ်ပျက်ပဲ တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကွွာခြားနေကြသည်ကို တွေ့ပြင်လာသည့်အခါ ထြော်
ခိုလိုကိုး (ရှပ်) သဘောကားဒီလိုပါလားဟု သိပြင်လာအောင် ငရှုပ်သီးစပ်သည့် သဘောကို သိနေသလို ကူရိယာ ပထကျို့
နည်းသွေးလည်း (ရှပ်)သဘောကိုလည်း သိနေအောင် အားထုတ်ရာ
၏။ အားထုတ်ရာတွင် အရေးကြီးသည့်မှာ အလောသုံးဆယ် (၈၀)
အရေးကြီးသုတ်ပြာ မပြုလုပ်မိအောင် ဆင်ခြင်ရာ၏။

စကြိုကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ခန္ဓာအတွင်းရှိရာတ်တို့ကို သွက်စေ
ထက်စေသောနည်းဖြစ်၏။ အလူပ်ကမ္မန်းလည်းဖြစ်၏။ အလူပ်မှ
ရသော (သတိသမဂ္ဂ) သည် အမြိမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းမှရသည်ထက်ပိုမို
ခိုင်မာ သေသည့်အတွက် ဤစကြိုကမ္မဋ္ဌာန်းကို လေးစားရာ၏။

(သတိ)ကို အမြှကပ်ထား၍ (စိတ်)ကို ပြီမြှုပ်ထားပြီး
(စိတ်)ကလို့ဆော်မှုပေးနေ၍ (ရှပ်)ကလိုက်ပါရပုံကို ငရှုပ်သီးစပ်
သည့်သဘောအသွင် (စိတ်)နှင့် (ရှပ်)တို့ (၈၀) (ရှပ်နာမ်)နှစ်ခု တို့
(ဖြစ်ပျက်)နေပုံကို (သတိ)ထား၍ (ဝရိယာ)နိုက်၍ အသီ(ပညာ)
ဖြင့် ရွှေရှုံး အတွက်ဘောအန္တာ၏ အခြေအနေကိုဆုံးအောင် (သိ)
အောင်အားထုတ်ရာ၏။

သမ္မဇည်ကျင့်စဉ်

ဝန်ပါသီးရောယူပွဲသာပို့ထေရ် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက
(သမ္မဇည်)သည် ပုန်ကန် တည့်ပတ်သော (အသီ)ညာ၏ ဖူး၍
ဆိုလို ရာ၏။ ပဟာသတ်ပငှာန်းည်း၌ (သမ္မဇည်)ကာယပိုင်းခေါ်

လူပ်ရှားပိရာတိုင်း၌ ပုန်ကန်တည့်ပတ်စွာ (သတိဉာဏ်)ဖြင့် (သီ) စေရသောနည်းကို ပြတ်စွာဘုရား ဟောကြားထားပါသည်။

နံနက်အိပ်ရာပါ နိုးလာပြီး တဖန် ညအိပ်ရာ ဝင်သည့် အချိန်အထိ တန္နာလုံး ကြုပိယပထ၏ အထိ၊ အတိုင်၊ အထာ၊ အသွား (စဉ်)တို့ပါ လွှဲ၍ လွတ်ထွက်နေသော လူပ်ရှားမှုကိစ္စ မှန် သမျှကိုလည်း ပိုက်စိပ်တိုက်လျက် (သီ)ပေးနေရသော နည်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သမ္မဝေါ) ကို (ကြားထိုးကမ္မာန်း) ဆိုကလည်း ပဟားနိုင်ချေ။

တန္နာတာ ပလုပ်ပဖြစ်သော စားသောက်ရာပှာလည်း (သတိ)ဖြင့် (သီ)ရခြင်း၊ သာဟန်သွားလျှင်လည်း (သတိ)ဖြင့် သိရခြင်း၊ အိပ်လျှင်၊ နိုးလျှင်၊ စကားပြောဆိုရာတွင် ကိုယ်လက် သန့်စင်ပူပါအစ တစ်နောက်မည်သည့်လူပ်ရှားမှုပဲလုပ်လုပ် အပေါ် အလေးသွားရာ၌ပင် (သတိ)မလွတ် (အသီ)မလွတ်ရအောင် အားထုတ်ရသော ကျင့်နည်းပင်ဖြစ်ပေသည်။

ဆရာတော်ကြီးက လူဖြစ်စေ၊ သတ္တဝါဖြစ်စေ၊ ပီမိက စတင် ကျူးလွန်သော အမှုပှုနိသမျှ (စိတ်)ကပင် စတင်၏။ ပြီးပု သာ (စိတ်)ကပဆန့် နိုင် တော့မှုဆိုင်ရာ (ကိုယ်နှတ်) သို့ ရောက်ရ စပြဖြစ်၏။

တစ်ဖက်က ထိပါးကျူးကျော်လာသော အမှုကိစ္စ မျိုးတို့ ဆိုလျှင် (ရှင်)ကသာ အလျှင်လက်ခံထားရပြီး (စိတ်)က နောက်ပု နေ၍ အရေးယူခြင်းသည် ဖြစ်ပြတည်း။

မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ ကြိုစည်မှု၊ ပြောဆိုမှု တို့အားဖြင့်လည်း
ကောင်း၊ ကြိုက်စောကား၊ မကြိုက်ပြစ်မှား စသည့်အားဖြင့်လည်း
ကောင်း၊ တစ်နောက်(ကိုယ်မှု၊ နှဲတ်မှု၊ စိတ်မှု)တို့ ဖြစ်ပွားနေ
သော အမှုပေါင်းစုံ မှန်သမျှ၊ သင့်ကိုယ်နှင့် သင့်စိတ်တို့ အပြန်
အလှန် မျက်စပြစ်ကာ လွန်ကျူးမြှုဖြစ်ချေရာ၊ စိတ်နှင့်ကိုယ်ကို
မည်သူက (တစ်)တရားခံ၊ မည်သူက (နှစ်)တရားခံဆိုသည်ကို
(သတိ)ဟူသော တရားသူကြီးက (ကမ္မာန်း) ဟူသော (တရားရုံး)
မှာ စစ်ဆေးမှသာ (ရှုပ်နာမဲ့)အမှုမှန်ပေါ်ပြီး (အမှု) သံသရာမှ
လွတ်မြောက် ချေတော့မည်။

ထို့ကြောင့် “ဟဲ . . . စိတ်ယူတ်မာလေး၊ နင်ဘယ်
ပြေးမလဲ၊ နင်ဘယ်ပြေးပြေး၊ နင်ပြေးလေရာ နင့်နေားက ဒ္ဓအမြဲ
(သီ) နေတယ်” ဟူသောသဘောသည်ကား (သတိပဋိနာန်)၏
သဘောဟူ၍ မှတ်ပါလေ။

ဦးဗုဒ္ဓဓမ္မတော်ဘုရားကြီးကလည်း ရဟန်းရှုင်လူအ
များ ပြည်သူနားလည်လွယ်အောင် (မဟာသတိပဋိနာနသုတ်
နိသာယ)ကို ပြန်လည်ရေးပြရာတွင်(သမ္မဇား)ကြားထိုး ကမ္မာန်း
အားထုတ်နည်းကို ပြသရာ၌ -

သူတွေ	= အိပ်သည်ရှိသော်
အဂရိုတေ	= နှီးသည်ရှိသော်
ဘာသိတေ	= စကားပြောသည်ရှိသော်
တုံကိုဘာဝ	= ဆိတ်ဆိတ်နေသည်ရှိသော်
အဘိုက်နှေး	= ရွှေ့သိတက်သည်ရှိသော်

- ပဋိက္ခန္တ = နောက်သို့ဆုတ်သည်ရှိသော်
 အာလောကိတေ = တည့်တည့်ကြည့်သည်ရှိသော်
 ဂိလောကိတေ = စောင်းလွှဲကြည့်သည်ရှိသော်
 သမိန္ဒိတေ = ဆန့်သောလက်ကို ကွွားသည်ရှိသော်
 ပသာရီတေ = ကွွားသောလက်ကိုဆန့်သည်ရှိသော်
 ဂတေ = သွားသည်ရှိသော်
 ဦးတေ = ရပ်သည်ရှိသော်
 နိသိန္တ = ထိုင်သည်ရှိသော်
 အသိတေ = စားသည်ရှိသော်
 ပိတေ = သောက်သည်ရှိသော်
 ခါယိတေ = ဝါးသည်ရှိသော်
 သာယိတေ = လျက်သည်ရှိသော်
 သယ်ယူပိုပတ္တ = သက်န်း၊ ဗုဏ်ချုပ်အဝတ်တို့ကို
 စီဝရဓာရကေ = ဆောင်လေ၊ လဲလေသော်
 ဥစ္စာရပသာ = ကျော်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်သည် ရှိသော်
 ဝကမွှေ =
 သမ္မဘန် = (သတိ)လေးဖြင့် (ဉာဏ်)ကလေးဖြင့်
 ကာရီဟောတိ = (သိ)ပြီးပြုရာ၏။
 သမ္မဘန်ကာရီ = (သတိ)သမ္မဇူနှင့် (သိ)ပြီးပြုလုပ်လျှင်
 ထိုသို့ပြုလုပ်တတ်သော အလေ့အကျင့်
 ရှိလျှင်၊ ထိုအလေ့အကျင့်နှင့်ပြည့်စုံ
 သော ယောကိသည် သမ္မဘန်ကာရီ
 မည်သည်။ ဟောတိ = ဖြစ်၏။

အထက်ဖော်ပြပါ တနောက် ပြရသည့် လူပ်ရှားရသည့်
ကိစ္စကြီးငယ်ဟူသ၍၏ (သမ္မဇာ)နည်းဖြစ်သော (သတိ)ကလေး
ဖြင့် (ဉာဏ်)ကလေးဖြင့် (သီ)ပြီးပြုပါဟူသော (သမ္မဇာ)
ကာယ
ပိုင်းကိုလည်း ဟောကြားထားပါသည်။

နိုးနိုးခြင်းအားထုတ်ပါ

မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော်မူခဲ့သော (မဟာသတိ
ပဋိန်)တရားတော်၊ သမ္မဇာအပိုင်း၌ “အဂရိတေသမ္မဇာနကာရီ
ဟောတိ” အဂရိတေ = မနက်နိုးနိုးခြင်း၊ သမ္မဇာနကာရီဟောတိ -
(သတိ) သမ္မဇာလေးဖြင့် (သီ)ပေးပါဟု ဟောကြားတော်မူသည့်
အတွက် (သတိ)နှင့် (အသီ) ကလေးကိုအပြင် (ပဟိန္ဒ) အာရုံကို
သိဖို့မဟုတ်ပဲ (ကိုယ်)မှာ (စိတ်)မှာ ဖြစ်နေသည်ကို (သီ)ပေးဖို့
ဟောကြားပါသည်။

နိုးနိုးခြင်း (ကိုယ်)မှာ (စိတ်)မှာ ဖြစ်နေသည်ကို (သီ)ပေး
ဖို့ဆိုလိုသည့်အတွက် နိုးနိုးခြင်း မျက်စွေမဖွင့်မိ (ကိုယ်)၌ ဖြစ်လာ
မှုမှာ ကြားမည်၊ နံမည်၊ ထိတွေ့မည်၊ (စိတ်)မှာ ဖြစ်လာနိုင်မှုမှာ
အရင်က ဖြစ်ခဲ့သော (တွေးတော့)စိတ်ဝင်မည် ဒီနောကာလုပ်ဘို့
ရှိနေပါလားဆိုသော (ကြံတွေ့) စိတ်တွေ့ဝင်နိုင်ပါသည်။

ထိုကြောင့် မြတ်စွာဘုရားက (အဂရိတေသမ္မဇာနကာရီ
ဟောတိ) ဟုဟောကြားတော်မူရာမှာ နိုးနိုးခြင်း (ကိုယ်)မှာ (စိတ်)
မှာ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကြားမှု၊ နံမှု၊ ထိတွေ့မှု၊ တွေးတော့မှု၊ ကြံ

တွေးမှု တစ်ခုခုကြားမယ်၊ နံမယ်ဆိုလျှင်(သတိ)ကလေးနဲ့(ညက်)
ကလေးနဲ့ ကြည့်ပြီး(သိ)ပေးပါ ဒီလိုသိမှု(သမွှေနကာရီဟောတိ)
ဖြစ်လာကြောင်း ဟောကြားပါသည်။

သဘောမှာ မိမိစိတ်အာရုံက နားမှု(ကား)သံကြားရင်
(သိ)လိုက်ပါ။ (အသိ)ကပ်ပေးပါ။ ပေါ်နဲ့နံမယ်ဆိုရင်လည်း (သိ)
လိုက်ပါ၊ စိတ်အာရုံက ပြောင်းပြီးခေါင်းထဲမှာ အတွေးတစ်ခုခု
ဝင်လာရင်လည်း (သိ)လိုက်ပါ။ သိရှုသာ (အသိ)ကပ်ပေးရှုသာ
ဖြစ်ပါသည်။ သိပြီးသည်နှင့် မိမိ(ညက်)က (အတွေး)ကို သိလိုက်
ရှုထက်ပိုမနေရအောင် ထိုအာရုံကို ကြာကြာလက်မခံပဲ အာရုံကို
လွှဲပေးပါ။ (အာရုံ)ကို လွှဲပေးရနှုန်း ပေါ်လာသည့်အာရုံကို (သိ)ရှု
ထက်ပိုပြီး ကြာကြာလက်မခံပဲ မိမိ၏ (စိတ်) အာရုံကို နှာသီးဝမှာ
ပြောင်းတင်ပေးပြီး ဝင်လေသိ၊ ထွက်လေသိ (အာနာပါန်) အာရုံ
ပဲ ဖြစ်အောင် (အာရုံ)ပြောင်းပေးခြင်းဖြစ်ရာ၏။

စောင်းလျှက် နှီးလည်း စောင်းလျှက်၊ ပက်လက်နှီးလည်း
ပက်လက်နှင့်ပင် နှီးလျှက်နဲ့ မထသေးပဲ မျက်စွေ့မဖွှဲ့သေးပဲ နှီး
လာသည့်(အသိ)ဝင်လာပြီး ဒီနှီးလျှက်နဲ့ပဲ (သိ)သောကြားသိမှု၊
နံသိမှု၊ ထိသိမှု၊ တွေးသိမှု၊ ကြံ့သိမှုတစ်ခု မဟုတ် တခုဝင်လာလျှင်
(သိ)ပေးပါ။ နှီးနှီးခြင်းကြားသံလည်းမရှိ နံတာလည်းမရှိဘူး
ဆိုလျှင် (အတွေး)အာရုံကို လက်မခံပါနှင့် ပင်လေ၊ ထွက်လေက
ရှိနေတော့ (ဝင်လေသိ၊ ထွက်လေသိ) လုပ်ပေးပါ။ ဒီလို(အသိ)
ကပံနေရင်း၊ ဒီနေ့အရေးကြီးဘာလုပ်ရမယ် စသည်ဖြင့် အကြံဖြစ်
စောင်းလျှက် (သတိ) က ပေးလာတဲ့ အရေးကြီးတဲ့ အကြံတစ်ခုဖြစ်စောင်းလျှက်

ဝင်လာလျှင် ခေါင်းထွေပင်မှတ်ထားလိုက်ပါ။ ပြီးလျှင်ဒီအာရုံကို
ကြာကြာလက်မခံပဲ ဒီအာရုံကနေ (အာနာပါန) ဝင်လေသိ၊ ထွက်
လေသိ (အာရုံ)ကို ပြောင်းပေးပါ၊ (အာနာပါန)ကိုပဲ ဆက်လုပ်
နေပါ။ ဒီလို(သိ)ပါမှ “သမ္မတနကာရီဟောတီ” (သတိ) သမ္မဇူး
ပညာနှင့် သိတတ်သော ထို အလေ့အကျင့်ရှိသော၊ ထိုအလေ့
အကျင့်နှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းဝါ)ယောဂါဖြစ်လာနိုင်ပါမည်။

မြတ်စွာဘုရားက သမ္မဇူးပွဲ ပိုင်းမှာ နံနက်နှီးသည်မှ
ညအိပ်သည်အထိ(အပိဋ္ဌ) မသိမှု၊ (မောဟ) မသိမှုများ ဝင်လာ
မှုံး၍၊ (မောဟ) မဝင်ရအောင်၊ ဘာမဆို (အသိ) လိုက်ပေးဖို့
(သမ္မဇူးကာရီ) ဖြစ်ဖို့ ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
ထိုအပြင် (သမ္မဇူးတိန္တဝေအောင်ညေယျ) နံနက် နှီးသည်မှ ည^၁
အိပ်သည်အထိ အလုံးစုံကို သိပေးပါတဲ့လည်း ဟောကြားပါ
သည်။ (အပိဋ္ဌဘဝ္ဓာတီအညာက်) အညာက်=မသိတာကို (အပိဋ္ဌ)
ဟူ ၍ ဝိုစ္စတိ=ဆိုအပ်၏ ဟုမြတ်စွာဘုရား ဟောကြားထားသည့်
အ တွက် (အပိဋ္ဌ) မောဟဝင်လျှင် ပဋိစ္စသမ္မပွဲ၏ သံသရာလည်
တော့မည်ဖြစ်၍ သံသရာ မလည်အောင် သံသရာဖြတ်မှု အနေ
ဖြင့် (သမ္မတနကာရီဟောတီ) (အပိဋ္ဌ) ချုပ်အောင် မြတ်စွာ
ဘုရားပေးသော ကျင့်စဉ် ဖြစ်သည့် (သတိ)ကလေး နှင့် (ဉာဏ်)
ကလေးနှင့် (သိ) နေရခြင်းမျိုး ဖြစ်၏။

(အပိဋ္ဌ) ဖြစ်လျှင် (မသိမှု) နဲ့ နေလျှင် (သံသရာ) က
စိတ် ညုစ်ညမ်းမှုများ ဖြစ်သော (ကိုလေသာ) အာရုံ လောကီ
ကာမဂ္ဂက်(အာရုံ)တွေကိုဖန်တီးတော့မည်။ သံသရာလည်အောင်

ဖန်တီးတော့မည် ဖြစ်၍ (သခ္ပါရ) ကနေ ရွှေ့သို့ မဆက်အောင် မတား နိုင်တော့ပါ၊ (သခ္ပါရ) ကို မဆက်အောင် တားနိုင်တာက (ဝိဇ္ဇာ) (သိမှု)သာ ဖြစ်သောကြောင့်၊ အဝိဇ္ဇာ (မသိမှု) နဲ့ နေရင် (အဝိဇ္ဇာ)မှ (သခ္ပါရ၊ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရှုပ်၊ သွေးယတနာ၊ ဖသာ၊ ဝေဒနာ၊ တက္ကာ၊ ဥပါဒိန်၊ ကံ) စသည် ပဋိစ္စသမဗ္ဗ္ဗိုဇ် တန်းသွား ပြီး ယောက်ဗျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တာရို သိ (၏) သိတွေ ဝင်ပြီး (လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ) တွေနှင့် တိရစ္ဆာန်ထက် နည်းနည်းသာ တဲ့ (အသိ)နဲ့ပဲ သံသရာလည် ရမဲ့ဘဝကို ရောက်ရတော့မည် ဖြစ်၍ (အဝိဇ္ဇာ) မသိမှု မဝင်နိုင်အောင် (အသိ) လိုက်ပေးရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တန္ထား (အဝိဇ္ဇာ) မဝင်နိုင်အောင် (သုပ္ပါတီကွေ အဘိုးလျေယံး) ဖြစ်အောင် မြတ်စွာဘူရာရားက နိုးနိုးခြင်း တရား အားထုတ်စေလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တရားအားထုတ်ခြင်း ဆိုသည် မှာ (အဝိဇ္ဇာ၊ မောဟ) ဆိုသော (မသိမှု) မဝင်အောင် တားခိုင်း ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဘယ်မှာ တားခိုင်းတာလဲ? ခန္ဓာမှာပါ ဘာကိုလဲ? ခန္ဓာမှာ ဖြစ်နေတာကိုပါ၊ ဘယ်လိုတားရမှာလဲ? ခန္ဓာမှာ ဖြစ်နေသော (ကိုယ်မှု၊ နှိုတ်မှု၊ စိတ်မှု) တို့ဖြစ်တိုင်းမှာ (မသိမှု) မဝင်ရလေအောင် (သိ) မှုနှင့် တားရသည့်အတွက် (သိ) နေပါလို့ ဆိုလိုပါသည်။ ဘာအထောက်အထားနဲ့လဲ? သုပ္ပါတီကွေ ဝေ အဘိုးလျေယံး အထောက်အထား၊ သမ္မဇာည်ပွဲ အထောက် အထား၊ နေရာတိုင်းမှာ သမဗ္ဗ္ဗ္ဗိုဇ် ဟု ဟောကြားခဲ့သော မဟာသတိပဋိနာနသုတ်တော်ကြီး အထောက်အထားပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဒါကြောင့်နံနက်ဖိုးလင်းလို့ အိပ်ယာမှ နှီးနှီးခြင်း ခန္ဓာမှာ
ဖြစ်နေတာ၊ (စိတ်) မှာ ဖြစ်နေတာ၊ (ကိုယ်) မှာ ဖြစ်နေတဲ့(သို့)
စရာတွေကို (အသိ) လိုက်ပေးပါ၊ ဘာမှ သိစရာ မရှိရင် ဘုရား
ရဟန္တာတို့၊ ဘယ်တော့မှ လက်မလွတ်သော (အာနာပါန)
ဝင်လေသိ၊ ထွက်လေသိ မှာ (အသိ) ကပ်ပေးပါ။

နှီးနှီးခြင်း (အသိ) ကပ်ပေးနေတာ ကြောသွားပြီ၊ ထချိန်
တန်ပြီလို့ စိတ်က အကြံဖြစ်လာပါလျှင် ဖြစ်လာသည့် (စိတ်) ကို
သိလိုက်ပါ၊ သိပြီးတော့မှ ထမည်ဆိုလျှင် (ကြောသပထ) နည်းထဲ
က ခြေလက်တို့ရဲ့ လူပ်ရှားပုံမှ အစ (သိ) ပြီး ထပါ၊ ဖဝါးနဲ့ ကြော်းနဲ့
ထိတာကိုလည်း သိပါ၊ မျက်နှာသစ်ဖို့ ကိုယ်လက်သုတ်သင်ဖို့
စကြုံ သွားရာမှာလည်း (ကြောသပထ) နှင့် စကြံးသွားနည်းအတိုင်း
(အသိ) ကပ်၍ သွားပါ။ (သိ)ပေးပါ၊ မျက်နှာကအစ ကိုယ်လက်
သုတ်သင်ရာတွင်လည်း (သိ)ပြီးပြုပါ၊ နံနက်ဘုရားဝတ်ပြုရန်
ဘုရားခန်းသွားရာမှာ၊ ထိုင်ရာမှာ၊ ဘုရားဝတ်ပြုရာမှာ (သိ) ပြီးမှ
ပြုပါ၊ ပြီးလျှင် (အာနာပါန) အားထုတ်နည်း ကျင့်စဉ်ကို အား
ထုတ်ပါ။

မျက်နှာသစ်ရာမှာ၊ ကိုယ်လက်သုတ်သင်ရာမှာ အပေါ့
အလေးစွန်းရာမှာလည်း (ကိုလေသာ) ကြားမဆိုအောင် (အသိ)
ကလေးနဲ့ ကြောကလေးနဲ့ (သိ)ပြီး ပြုပေးသကဲ့သို့ ထိုနည်းတူ
စားသောက်ရာမှာ၊ စကားပြောရာမှာ အစရှိသည့် အထူးသဖြင့်
မြတ်စွာဘုရားညွှန်ပြထားသည့် အထက်က ဖော်ပြခဲ့သည့်နေရာ
တိုင်းမှာ (သိ)ပြီး ပြုပါ။

လူပ်ရားမှု (ရပ်) ကို ဖြစ်စေ၊ ပေါ်လာသည့် (စိတ်)ကို
ဖြစ်စေ (အသိ) လိုက်ပေးပါ။ ဖြစ်နေတာလေးကို ဖြစ်စေ၊ ဖြစ်ပေါ်
လာသည့် (စိတ်)ကို ဖြစ်စေ (သတိ) ကလေးနဲ့ (ဉာဏ်) ကလေးနဲ့
(သိ) ပြီး ပြုရသော အားထုတ်နည်းကိုလည်း (သမ္မဇာု) ကြားထိုး
ကမ္မဋ္ဌာန်းအနေဖြင့် အားထုတ်ပါလေ။

[အားထုတ်ပုံ အသေးစိတ်ကို စားရေးသူ ပူဇော်ခဲ့ပြီး
ဖြစ်ပါ၍ (သတိပဋ္ဌာန်) တရားအားထုတ်နည်း အသေးစိတ်ကို
သိလိုပါလျှင် စားရေးသူ ပြုစုပူဇော်ထားသော (သတိပဋ္ဌာန်တရား
နှင့် ဝိပဿာတရားအားထုတ်နည်း) စာအုပ်မှာ အသေးစိတ်ဖတ်
ရှုပါလေ။]

(ဝိပဿာ)ကျင့်စဉ်

ဝိပဿာဟူသည် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) ကို အသေးစိတ်မြင်
အောင် ဘာဝေတ္ထု ပွားယူရသော အကျင့်ဖြစ်ပါသည်။ (ဝိပဿာ
နာ)သည် (အာနာပါန)မှ စရသည်ချည်း ပင်ဖြစ်၏။ (အာနာပါန)
သည်(သတိပဋ္ဌာန်)ဖြစ်၍ (ဝိပဿာ)သည်လည်း သတိပဋ္ဌာန်
နှင့် မကင်းကွာရပေ၊ (သတိပဋ္ဌာန်)သည် (သတိ)ကို အမွှေရ
ပတ္တမြား တစ်လုံးပမာ အမြှေသတိတရနှင့် တန်ဖိုးထားကာ (သတိ)
မြှေလာအောင် အားထုတ်ရခြင်းဖြစ်၏။

(သတိ) မြှေလာသည့်အခါ (အသိ) စွဲလာသောကြောင့်
(ရပ်နာမ်) အသိကို ရလေ၏။ (ရပ်နာမ်) အသိသည်ကား (ဝိပဿာ
နာဉာဏ်) အခြေခံမျှသာ ဖြစ်သေး၏။

ထိုကြောင့် (သတိပဋိနှစ်) တရားဖြင့် (ရှုပ်နာမ်) သီလာ
လျှင် (ဝိပဿနာ) အခြေထို ဆိုက်ရောက်လာသည်ဟု ခေါ်ဆို
နိုင်၏။

ပိဋ္ဌ ရထားသော (ရှုပ်နာမ်) အသိမှ (ရှုပ်) သဘော
(အသိ) ကို ဖြစ်စေ (နာမ်) ဖြစ်သော (စိတ်) သဘော (အသိ) ကို
ဖြစ်စေ (သိလုံး) ကလေးများကို များများသီလာအောင် (ရှုပ်)
အသိကို ဖြစ်စေ (စိတ်) အသိကို ဖြစ်စေ အဖြစ်နှင့်အပျက်ကိုပါ
မြင်လာအောင်(ခန္ဓာဖြစ်စဉ်)အသေးစိတ်ကို လက်တွေ့ မြင်လာ
အောင် ဘာဝတွေ့ (အသိ)များ ပွားများရခြင်း၊ (ပညာ) ဖြစ်သော
(အသိ) ကိုပဲ အထူးသဖြင့် ဆက်လက် ရှုနေခြင်းကို ဝိ=အထူး
ပသု=ရှုခြင်းသည် (ဝိပဿနာ) ဟု ခေါ်ဆိုလာရခြင်း
ဖြစ်ပေသည်။

ထိုသို့ (ရှုပ်နာမ်) အသိ မှ (ရှုပ်နာမ် ဖြစ်ပျက်)ကို ဆက်
လက်ရှုနေခြင်းအပိုင်းကို (သတိပဋိနာဝဘာဝနာ) (ဝါ) (ဝိပဿနာ)
ရှုသည်ဟု ခေါ်ဆိုရပေသည်။ (သတိပဋိနှစ်)မှ သတိပဏ္ဏ
ဘာဝနာ (ဝိပဿနာ) အခြေထို ရောက်လာသည်ဟု ဆိုရပေ
သည်။

ရှုပ်နာမ် (အသိ)များကို ရှုပွားနေခြင်းဖြင့် ဓမ္မ(သဘော)
လေးများသည် သူသဘောသူ ဆောင်ခြင်းဖြင့် ပိမိသိနေသော
(ရှုပ်) သဘော (စိတ်) သဘောကလေးများသည် ဖြစ်ရာမှ ပျက်
ရာသို့ သူသဘောသူ ဆောင်ပြနေသော (ဖြစ်ပျက်) ကို သိမြင်လာ
လျှင် (ဖြစ်ပျက်) မြင်သော(ညက်) ရပါလျှင် (ဝိပဿနာညက်)

ရသည်ဟု ခေါ်ရပါသည်။ ထိသို့ (ဖြစ်ပျက်) ဒုက္ခသစ္ာ မြင်လာသော (ဉာဏ်) ရောက်လာပါမှ သတိပဋိနာ သာဝနာ (ဝါ) ဝိပဿ
နာ ဟု ခေါ်ဆိုလိုရပါသည်။

(ဖြစ်ပျက်) မြင်လျှင် လက္ခဏာရေး သုံးပါးမြင်လာသော (ဝိပဿနာ) ဖြစ်လာ၍ (ဝိပဿနာ) (ဉာဏ်) ရလာပြီ ဖြစ်သော ကြောင့် မိုးကုတ် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ဒကာ၊ ဒကာမတို့ “ဖြစ်ပျက်မြင်အောင် ကြည့်၊ ဖြစ်ပျက်မုန်း အောင်ကြည့်၊ ဖြစ်ပျက် ဆုံးအောင်ကြည့်” ကြပါဟု (ဝိပဿနာ ဉာဏ်) သုံးဉာဏ် ဟော ကြားခဲ့ပါသည်။

မိမိတိရှိရမည့် (ဝိပဿနာ) မှာ (ဖြစ်ပျက်) မြင်လာသည့် အခါ (မုန်း) အောင်ဆက်ရှုရုံသာရှိပါသည်။ (ဖြစ်ပျက်) များ အမြင်များ၏ မုန်းလာသည်ရှိသော မဖြစ်ရာ မပျက်ရာသို့ မဗ္ဗာ (သဘော) ကလေးကား အလိုလို ကူးဝင်သွားပြီး (ဖြစ်ပျက်) ဆုံး (နိုဗ္ဗာန်) ကို ရမည်ဟု ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက (သတိပဋိနာ) ကို အရင်အားထုတ်ပါ၊ သတိပဋိနာ၊ သတိပဋိနာ သာဝနာ၊ သတိပဋိနာ လမ်းဆုံးဆိုတာ သုံးမျိုးရှိတယ ဟူ၍ မိုးကုတ်ဝိပဿနာ၊ အမှတ်စဉ် (၁၈) စာမျက်နှာ (၂၅၆) တွင် ဟောကြားထာပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက ရွှေးဦးစွာ ဒကာ၊ ဒကာမတို့ (သတိပဋိနာ)ကို လုပ်ပါ၊ ပြီးတော့မှ (သတိပဋိနာ သာဝနာ)ကိုလုပ်ပါ။ ပြီးတော့မှ (သတိပဋိနာတို့၏လမ်းဆုံး)ကို

ရပါတိမှုမည်ဟု ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး (သယုဝ) ပါ၌
တော်မှာ ဟောပါတယ်၊ (အင်္ဂါးရိုး) ပါ၌တော်က ဝိပဿနာ
(သတိပဋိဘာဝနာ)က စပြုပါတယ်၊ (စိတ်) ကလေးတွေ ပေါ်
တိုင်း ပေါ်တိုင်း သိကြမယ်ဆိုရင် (သတိပဋိဘု)ပဲ ရှိသေးတယ်၊
ပေါ်လာတဲ့ (စိတ်)ကလေးတွေ ပေါ်လာဖြီး ပျက်သွားတဲ့ အဖြစ်
ရော၊ အပျက်ပါ မြင်လာဖြီးဆိုရင် (ဝိပဿနာ)လို့ခေါ်သည့် (သတိ
ပဋိဘာဝနာ) ဖြစ်လာဖြီးဟု ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ဝိပဿနာ (ပညာ)
အရာ၏ အထူးသိမြင်တော်မူပါပေသည်။

ဝန်ဝါသီခြေယျမဓာသာမိတေရာ် အရှင်သူမြတ်ကြီးက
ဆရာတော်ကြီးများ၏ ပါရမိထူးခွန်ပုဂ္ဂိုလ်

(ဝိရိယ) မှာ ညောင်လွန်၊ စွန်းလွန်း၊ ဝေဘူးဆရာတော်
ဘုရားကြီး

(သတိ) မှာ ဇေတဝန်၊ မဟာစည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး

(ပညာ) မှာ မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ပေတည်း ဟု
ပြဆိုခဲ့ပါသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ

ဉာဏ်စဉ်နှင့်ဆိုင်ရာများကို စာ အရှိနှိုးကြည့်လျှင် -

(၁) ပဋိသမ္မဒါမဂ်၏ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး
က (ဝိပဿနာဉာဏ်) ကို (တစ်ဆယ့်ခြောက်ဉာဏ်)

ဟောထားသည်လည်းရှိ၏။

- (၂) မြတ်စွာဘုရားသည် လူအမျိုးမျိုး၊ ပုဂ္ဂိုလ်အမျိုးမျိုးကို လိုက်၍ စိပသနာဉ်ကို (ဆယ်)ဉာဏ် ဟောကြား ခြင်းလည်းရှိ၏။
- (၃) မာလုကျေပူဇာုတ်၌ (ဒီဇိုင်းမတဲ့)ဟူ၍ တစ်မျိုး တည်း ဟောရသည်လည်းရှိ၏။
- (၄) မြတ်စွာဘုရားသည် သုသိမပရိမိမ်အား ဟောကြားရာ၌ (နှစ်)ဉာဏ်သာ ဟောကြားသည်လည်းရှိ၏။
- (၅) မြတ်စွာဘုရားသည် အများနှင့် သက်ဆိုင်သော (ဓမ္မ စကြာ) တရားတော်ကို ဟောကြားရာ၌ (သုံး)ဉာဏ်သာ ဟောကြားခဲ့ပါသည်။
- (၆) အနတ္ထလက္ခဏသုတ်၌လည်း (သုံး) ဉာဏ်သာ ဟော တော်မူပါသည်။

(မဝ်ဉာဏ်)တည်းဟူသောပန်းတိုင် မရောက်မို့ (ဉာဏ် စဉ်)များကား ကြားမှတ်တိုင်များပေတည်း အလုပ်သဘောသည် ဉာဏ်စဉ်မဟုတ်ပေ။ (ရှုက္ခက်)သာဖြစ်၏။ (ရှုက္ခက်) မလွတ်ရန် သာ (သတိ)ထား (ဝရီယ)စိုက်၍ (အသိ) ပညာ နှင့် ရှုရုံသာ ဖြစ်၏။

ဝိပဿနာဉာဏ် (၁၀) ပါး အတိချိုးပုံ

ဝိပဿနာဉာဏ်(၁၀)ပါး	ဉာဏ်(၃)ပါး	ဉာဏ်(၂)ပါး
၁။ သမ္မသနဉာဏ်	၁။ ယထာဘူတဗ္ဗာဉာဏ် (ဖြစ်ပျက်မြင်)	ဝိပဿနာ ဉာဏ်
၂။ ဥဒယဓယဉာဏ်		
၃။ ဘင်္ဂဉာဏ်	၂။ နိမ့်နှီန်ဉာဏ် (ခြစ်ပျက်မူန်း)	
၄။ ဘယဉာဏ်		
၅။ အာဒိနဝိဇ္ဇာဉာဏ်	၃။ မင်္ဂလာဉာဏ် (ဖြစ်ပျက်ဆုံး)	
၆။ နိမ့်နှီန်ဉာဏ်		
၇။ မူစိတ္တကမျတာဉာဏ်		
၈။ ပဋိသံရဉာဏ်	မင်္ဂလာဉာဏ်	
၉။ သရီရှကွာဉာဏ်		
၁၀။ အနလောမဉာဏ်		

ဝန်ဝါသို့ ဓမ္မသာမိတေရာင် ဆရာတော်ဘုရားကြီးက (ဉာဏ်စဉ်) ရေးပြခြင်းကား စာပါ အရှုံအတိုင်းသာ ဖြစ်၏။ (ဉာဏ်စဉ်) သို့ အာရုံမလှည့်ပဲ၊ (ရှုက်)၏ ရပ်နာမ်(ဖြစ်ပျက်) သို့သာ (သတိ) ဦးလှည့်ဖို့သာ (အမိက) တည်း၊ (သတိ)သည် တာဝန်ဖြစ်၍ (အသိ)သည် ရပိုင်ခွင့်ဟူ၍ ခွဲခြားနားလည်ရာ၏ ဟု ဟောကြားတော်မူပါသည်။

မိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကလည်း (ဉာဏ်စဉ်)သို့ အာရုံမလှည့်ပေါ် အများနားလည်အောင် (ဝိပဿနာ) (ရှုက်) တွင်း၌ ဖြစ်ပျက်မြင်အောင်၊ ဖြစ်ပျက်မူန်းအောင်၊ ဖြစ်ပျက်ဆုံးအောင် ကြည့်ဖို့သာ ဟောကြားတော်မူပါသည်။

ဓန်းလွန်းဆရာတော်ဘုရားကြီးကလည်း ဖက်ပင်အိုင် ဆရာတော်ကို (ဥက္ကစဉ်)ရှင်းပြရန့်၊ ဥက္ကစဉ်(၁၀)ပါးကို တစ်ခု စိ ပွားရခြင်း မဟုတ်ကြောင်း၊ သုံးသပ်ရုံဖြင့် ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်း၊ ကြောက်ခြင်း၊ ရဲ့မှန်းခြင်းကိုသာ ကြည့်ဖို့ ဟောကြားပါသည်။

(နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းကျော်ဟူသည် ကိုယ့် (သတီ) နှင့် ကိုယ့် (အရှိ)ကို ကြည့်ရှု (သီ) ရသော (အကျင့်) ဖြစ်သော ကြောင့်၊ ဤကျော်စဉ်အတိုင်း အားထုတ်ပါလျှင် ကိုယ့် (အရှိ) က (ဖြစ်ပျက်) ကိုသာ ပြပေတော့မည်။

(အကျင့်) ပေါ်က (အရှိ) ကို (သီ) (သီ) လာလျှင် (နိဗ္ဗာန်) လမ်းပေါ်ရောက်ပါပြီ “နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရားကို အားထုတ်ကြမည့် ယောဂါတ္ထာသည် ကိုယ့်ကိုကိုယ်ကြည့်၊ ကိုယ့် အကြောင်း ကိုယ့်သီအောင် (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရှုပ်) ထို အလုပ် လုပ်နေပုံတို့ကို သီအောင် (ဖြစ်ပျက်) ကို သီအောင် အားထုတ် ကြရမည် ဖြစ်ပါသည်။” တရားကို ဇောက်ချ အားမထုတ်မီ၊ အောက်ပါ လေ့ကျင့်ခန်း (၃)မျိုးကို ဦးစွာလေ့ကျင့် ထားကြပါ လေ။

လေ့ကျင့်ခန်း (၃) မျိုး

- (၁) ဘာမှုမတွေးပါနှင့်= အတွေးထဲမှာ အတိတ် အနာဂတ် ကို လုံးဝမတွေးပါနှင့် (အတိတ်) ဆိုလျှင် မနေ့က ကိစ္စ တောင် ယောင်လို့မှ မတွေးပါနှင့် (အနာဂတ်)ဆိုလျှင် မနက်ဖြန်ဆိုတာတောင် မရှိသင့်၊ မဖြစ်ခင်ကပင် တွေး

မပူနှင့် ကိုယ် (စိတ်) ကလေးကို မျက်မြင် ကိုယ်တွေ၊
(အတွေ) မှာပဲ အမြိန့်နေရအောင် ပထမ လေ့ကျင့်ပါ။

- (၂) ကိုယ့်ဘဝကိုယ်မေ့မေ့ပျောက်ပျောက်နေပါ = ကိုယ့်
ဘဝ ဖြစ်ခဲ့သမျှ ပြည့်ဖိုးကားချသလို မေ့မေ့ပျောက်
ပျောက် နေနိုင်အောင် ဒုတိယ လေ့ကျင့်ပါ။
- (၃) ချစ်ခြင်း၊ မုန်းခြင်းမရှိအောင်နေပါ = ကိုယ့်ရှေ့မှာ
ကြိုက်စရာ ရောက်လာရင် ဒါ ဘုရားပေးတာ၊ ကိုယ့်
ရှေ့မှာ မုန်းစရာတွေ့နေရင် သူသေနေ့စွဲလို့ ကိုယ့်
ရှေ့မှာ လာသေတာလို့ပဲ မှတ်ယူပါ။

လေ့ကျင့်ပြီးနောက် ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်း (သုံး) မျိုးလည်း
ရှိရာ၏။ (နိဗ္ဗာန်)သည် (ဝိဝေက) ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်းမျိုး ရှိမှ (နိဗ္ဗာန်)
ကို အာရုံပြနိုင်၏။

(ဝိဝေက) ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်း သုံးမျိုး

- (၁) ကာယဝိဝေက = အပြင်အာရုံမှ ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်း၊ မျက်
စွဲ စသော လူနှေ့တို့ကို စောင့်ထိန်းခြင်းဖြင့် (ကိုယ်၊
နှုတ်) ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်းကို ခေါ်၏။ (ဝင်လေ၊ ထွက်လေ)
ကို သိသေနေလျှင်ပြည့်စုံပါသည်။ သီလလည်းစင်ကြယ
နေခြင်း ဖြစ်၏။
- (၂) စိတ္တဝိဝေက = အတွင်း (အာရုံ) မှ ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်း (ဝါ)
စိတ်၏ ဆိတ်ဖြိမ်ခြင်းကို ခေါ်၏။ ကိုယ့်နှုတ်နှစ်ပါးကို
(သီလ) ဖြင့် စောင့်ရွှောက်ထားပြီး ကိုယ့် (အရှိ) ကို

ကိုယ့် (အသိ) ဖြင့် သိနေလျှင် စိတ်၏ ဆိတ်ပြိုမြင်ခြင်း
ဖြစ်နေ၏။ စိတ်စင်ကြယ်နေ၏။

(၃) ဥပမားဝါဝေက = (ရှုပ်) ပါတ် (နာမ်) ပါတ်များမှ ဆိတ်
ပြိုမြင်ခြင်း၊ (၅) ကာယဝိဝေက၊ စိတ္တဝိဝေက နှစ်ပါး
တို့၏ တွန်းပို့မှဖြင့် (နိုဗ္ဗာန်) သို့ အာရုံပြနိုင်တော့၏။

ရိုးရိုးသီလကား = ကာယဝိဝေက (ကိုယ်နှုတ်) မလွန်ကျူး
ခြင်း ဖြစ်၏။

အဓိသီလကား = ကိုယ်နှုတ် လွန်ကျူးမှု တားရုံနှင့်မပြီး၊
ကိုလေသာ၏ အပိုင်စီးခြင်းကို ခံနေရသော မိမိ (စိတ်)ကို
ဘာဝနာ တစ်ခုခု ပွားများသော ကယ်တင်မှုဖြင့် စိတ္တဝိဝေက
(အဓိသီလ) သမ္မာသမာဓိကို ရ၏။

(ပလိုပောဓ)ကို ဖြတ်တောက်ပါ

တရားကို တကယ်အားထုတ်တော့မည်ကြံ့လျှင် (သတိ)
ထက်မြေက်မှုဖြင့် (စိတ်) ပြိုမြင်သက်မှု (ဝိဝေက) ကို ရအောင်
ကြီးစားပါ။ စိတ်ပြိုမြင်သက်မှု (ဝိဝေက) ကို နောက်ယှက်လေ့
ရှိသော အောက်ပါ (ပလိုပောဓ) ကြီးငယ်ဟူသရွှေ့ကို ဖြတ်
တောက် ပါလေ။

- (၁) မနေသင့်သောအရပ်ကို ရှောင်ကြုံရခြင်း၊
- (၂) ပြင်ပအမျိုးအဆွဲများကို ဖြတ်တောက်ရခြင်း၊
- (၃) အတူနေအမျိုးအဆွဲများကိုလည်း ဖြတ်တောက်ရခြင်း၊
- (၄) လာအိသပ်ပကာ ပေါ်များ ရှုပ်ထွေးမှုများကိုလည်း ဖြတ်

တောက်ရခြင်း၊

- (၅) အပေါင်းအသင်းများမှ အလွှတ်သီးခြားနေ၍ (ဝကာ
ဝိမှတ်) ခံယူရခြင်း၊
- (၆) အမှုကြီးငယ်ကိစ္စများကို မျက်နှာလွှဲထားရခြင်း၊
- (၇) အနာအဖျား ကင်းရှင်းအောင် ဂရုစိုက်ရခြင်း၊
- (၈) စာပေပို့ချမှု သင်ကြားမှူး တွေးတော့မျှများကို ပါယ်ထား
ရခြင်း၊
- (၉) ဘုန်းတန်ခိုး ကြီးမားမှုကို မသာယာရခြင်း၊

တရားအားထုတ်ချိန်

တရားကို တကယ် အားထုတ်မည်ဆိုလျှင် ဘုရားရှင်
လက်ထက်တော်က ပုထုဇ် ရဟန်းများကဲ့သို့ အားထုတ်လျှင်
အချိန် တိုတိုနှင့် တရားကိစ္စ ပြီးစီးနိုင်၏။

(၁) **ထိုင်ချိန်** = သတိ၊ သမာဓိ မရင့်သန်သေးသော အားယူ
စ ကမ္မာ့န်းသမားတို့၏ (သတိ) မွေးရာအခြေစခန်း
ဟု မှတ်ယူရာ၏။ ထိုင်၍ အားထုတ်မှုကို အနည်းဆုံး
တစ်နာရီ အားထုတ်ရာ၏၊ ထိုထက်ပို့လေ ကောင်းလေ
ဖြစ်၏။

(၂) **စကြော်အချိန်** = ထိုင်ချိန်နှင့်အကြား ဖြစ်ရာ၏။

(၃) **အထွေထွေအချိန်** = မပြုမဖြစ်သည့် စားသောက်မှုနှင့်
ကိုယ်လက်သန့်စင်ခြင်း အပေါ်အလေး စွန်ခြင်းဖြစ်၏။

(၄) နားချိန် = သည် အိပ်စက်ချိန်တည်း၊ ဘုရားလက်ထက်
တော်က ပုထုဇ္ဇာ ရဟန်းတို့၏ အိပ်စက်ချိန်ကို ည
(၁၁) နာရီမှ နံနက် (၃) နာရီမျှသာ ဖြစ်သဖြင့် အားယူ
စ ကမ္မာဌာန်းသမားများအတွက် သတိ၊ သမာဓိ အင်
အားရရှိကာ အိပ်ရေးလည်းဝ၏။

နားချိန် (အိပ်စက်) ချိန် ၄ နာရီမှ လွှဲ၍ အထွေထွေ
အချိန်ပါမကျိန်၊ နာရီ ၂၀လုံးလုံး အချိန်များ၌ ထိုင်၊ ရပ်၊ သွား
ကူရိယာ ပုတ်သာ ပြောင်းစေပြီး (သတိ)ကို လက်မလွတ် အောင်
အားထုတ်ခြင်းသည် (သတိပဋိန်) တရားအားထုတ်ခြင်း ဖြစ်၏။

ကူရိယပထ၊ သံမှုအော် စသော အလှပ်မှ ရသော (သတိ၊
သမာဓိ) သည် အြိမ်မှ ရသော (သတိ၊ သမာဓိ) ထက် တန်ဘိုး
ကြီးသည်ကို သိကြပါလေ၊ အလှပ်မှ ရသော (သတိ၊ သမာဓိ) ကား
ပြိုမြင်သော ပျက်ဖို့ မရှိ၊ တက်ဖို့သာ ရှိသောကြောင့် စကြော်
တစ်လျှည့် ထိုင်တလျည့် အထွေထွေအချိန်မှ (သမှုအော်) ကိုလည်း
(သတိ) အမြှကပ်၍ အားထုတ်ရာ၏။

၂၄ နာရီထဲမှ အိပ်ချိန်၏တို့၏ နာရီ ၂၀ လုံးကို အာနာ
ပါနာ၊ အထိုင်၊ အထာ၊ စကြော်၊ သမှုအော် စသော (သတိပဋိန်)
တရားတော်အတိုင်း မိရာအချက်ကို (သတိ) ကပ်နိုင်သော သူ
သည် (ဖြစ်ပျက်) မြင်သော ဥက်ကို ရရှိနိုင်ပေါ်ည်။

ထိ (ဖြစ်ပျက်)မြင် (သတိ) မျိုးကား အေပါဒ်စိတ်ပင် မရှိ၊
မအိပ်ပဲနှင့် အိပ်မှုကိစ္စ ပြီးစီးနေသော သာသန?ရည်ချွန် သူတော်
မွန် တို့၏ အရာသာ ဖြစ်ချေ၏။

ထိသို့ အနုပသာနာ (၄) ချက်၌ မိရာအချက်ကို ကိုင်၍
အိပ်ချိန်မှ လွှဲ၍ (သတိ) ကပ်ထားနိုင်ပြီး (ဖြစ်ပျက်) မြင်သော
သူသည် (၅) ရက်နှင့်ပင် ကိစ္စအားလုံး ပြီးစီးနိုင်သည်ဟု (မဟာ
သတိပဋိဘဏ္ဍသုတ်) ၏ နိဂုံး၌ ဘုရားရှင် ဝန်ခံတော်မှုချက်၊ အနှု
ကထာ ဆရာမြတ်တို့၏ ဖွင့်ပြချက်အတိုင်းပင် ဖြစ်၏။

သတိနှင့်အသိအား

နှာသီးဝကို မြင်အောင် (ဉာဏ်)နဲ့ ကြည့်၊ နှာသီးဝကို
(ဉာဏ်) ရောက်လွှင် ရှုံးခြုံရနေသော ဝင်လေ၊ ထွက်လေကို သိ
လာပါလိမ့်မည်၊ ဝင်လေ၊ ထွက်လေ ဝင်ထွက်နေကြောင်း သိလာ
လွှင် နှာသီးဝကို (သတိ) လေးကပ်ထားပြီး ဝင်လေတိုးသွားမှု
အစအဆုံး၊ ထွက်လေ တိုးသွားမှု အစအဆုံးကို သိသိပေးပါ။

တိုးမှုလေးကို (သတိ) ကပ်ထားနိုင်ခြင်းသည် စောင့်
ထိန်းမှု (သိလ) ဖြစ်၏ (သတိ) စောင့်ထိန်းမှု (သိလ) ကြောင့်
ပုံးလွှင့်နေသော (အာရုံ) တို့သည် မပုံးလွှင့်တော့ပဲ ကစ်ခုတည်း
သော (အာရုံ) ပေါ်မှာ တည်ပြုခြင်သော (အသိ) ဖြစ်လာမည်။

- (သတိ)ဆိုသော စောင့်ထိန်းမှုကို (သိလ)လိုခေါ်နိုင်သည်။

- (အသိ)သိနေသောတည်ပြစ်မှုကို (သမာဓိ)ဟု ခေါ်၍ရ၏။

နှာသီးဝရီ တိုးမှာ လှပ်မှု နေရာလေးကို မြင်အောင်
ကြည့် (သတိ) ကပ်ထားနိုင်လျှင် (အသိ) ကား မပြေားသာပြီ၊
(အကြည့်) မှားနေမည် (သတိ) မထားဘူးဆိုလျှင် (အသိ) က
ပြေားမည်သာ ဖြစ်၏။

အကြည့်ကလည်းတိုးမှာ လှပ်မှုတို့မှာ (ဉာဏ်) နဲ့ကြည့်
မည်၊ (သတိ) အားကလည်း တိုးမှာ လှပ်မှုတို့အပေါ်မှာ
ကပ်ထားမည်၊ (အသိ) အားကလည်း တိုးမှာ လှပ်မှုတို့အပေါ်၌
သိသိပေးမည်ဟုသော အားထုတ်နည်းကို စွဲစွဲမြို့မြို့ မှတ်ထား
ပါလေ။

ထိနည်းကို အကျဉ်းချုပ်သော် -

“သတိထား၊ ထိရာကြည့်၊ ကြည့်ရာသီ” ပါလေ။

တိုးမှာ လှပ်မှု၊ ထိမှုတို့အပေါ် (သတိ) ကလေးနှင့်
(ဉာဏ်) ကလေးနှင့် အသာလေးကြည့်ပြီး (သိ) နေပါဟူ၍
ဆိုရချေမည်။ ထိုသို့ ကျင့်နိုင်သော သူသည် (ရုပ်နာမ်) ကွဲပြီး
(သတိ)မြှုမှုကြောင့် (အသိ) စွဲလာပြီး (ဖြစ်ပျက်) အသိသို့ ဦးတည်
လေတော့သည်။

ဗိုလ်ငါးပါးနှင့်ပြည့်စုံခြင်း

ဤကဲ့သို့ တိုးမှာ လှပ်မှု၊ ထိမှု၊ သိမှု၊ အေးမှာ နွေးမှုကို
(သတိ) ကလေးနှင့် (ဉာဏ်) ကလေးနှင့် (အသိ) ကပ်ပြီး (ကြည့်)
ပြီး (သိ) နေနိုင်သူသည် ဗိုလ် (၅)ပါးနှင့် ပြည့်စုံနေတော့၏။

(၁)သွို = လည်းဖြစ်နေ၏။ (သွို)ဟူသည် ဆရာပြော၍ ကျမ်းကြည့်၍ သိသော၊ ပေါ်သော သွိုကား အငှား(သွို)သာ ဖြစ်နေ၍ အမြဲမနေ တတ်ချေ၊ မိမိ ခန္ဓာမှ ပြော၍၊ ပြု၍ သိသော (အသိ)မှ ပေါ်သော (သွို)ကား ကိုယ်ပိုင် ဖြစ်၍ ပြန်သွားတော့ မည် မဟုတ်ပြီ။

(၂)ဝိရိယ = ပရမတ်စစ်စစ်ကိုတွေ့မြင်နေရသော(ဝိရိယ)သည်လည်း အားအပြည့် ရှိနေ၏။

(၃)သတိ = သတိကား သမ္မာသတိ ဖြစ်နေ၏။

(၄)သမာဓိ = သမာဓိကား သမ္မာသမာဓိ ဖြစ်နေ၍။

(၅)ပညာ = (ဖြစ်ပျက်) မြင်လာသည့် (ပညာ) သည် (အနိစ္စ၊ ဒက္ခ၊ အနတ္ထ) လက္ခဏာရေးသုံးပါး ဆီသို့သာ ဦးတည်နေတော့မည် ဖြစ်၏။

မိုလ် (ပါး)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော် (သတိ) အားနှင့် (အသိ) အား ပြည့်၍ အချိန်စွဲလာသောအခါ (သွို) ယုံကြည်မှု အားသည်လည်း တက်ကြွလာ၏။ အသိ (ဉာဏ်) သည်လည်း တက်လာ၏။ သွောက်လာ၏။

အယုံပါမှ (ဉာဏ်)သွောက်လက်၏၊ သက္ကာအောင်ကြည့်တတ်မှုလည်း အမြင်လှ၏၊ အမြင့်လှအား (ပညာ)ဆင်ခြင်အား ဖြင့်လည်း (ရုပ်နာမ်)တို့၏ (ဖြစ်ပျက်)အစုံအစွဲကွဲပြားသိတော့၏။

(သတိ)မြဲပြီး (အသိ)ခဲ့မှ ဖြစ်ပျက်မြင်နိုင်ပဲ

(သတိ)ကားမြဲ၏ (အသိ)မစွဲသောသူသည် (ဖြစ်ပျက်)ကို မမြင်နိုင်ပေ။

- အာနာပါန္တိ ဖြစ်စေ။
- ကျိုံယာပုဂ္ဂတ်တစ်ခုခြင်း၌ ဖြစ်စေ။ တခုနှင့်တခု ပြောင်း အလှည့်တို့၌ ဖြစ်စေ။
- စားရင်း၊ သောက်ရင်း၊ လုပ်ရင်း၊ ကိုင်ရင်းတို့၌ ဖြစ်စေ (သတိ)ကားမြဲ၏။ (အသိ) ကားခပ်မွဲမွဲ ဖြစ်နေသော မှုပါးဝါးပါးဖြင့် အချိန်ကုန်တတ်၏။

သို့သော်(သတိ)များစွာစုဆောင်းမိလာသောရလာဒ် ကြောင့်(သတိ)၏ တွန်းကန်အားကြောင့် (အသိ)သည်မသိမှုန်ဝါးဝါးကြားမှ ဘွားကနဲ့ပေါက်ဖွား လာမည်သာတည်း။

“(သတိ) မစုဆောင်းမိသူ၏ (သတိ)သည်ထားတုန်းသာ မြဲ၏။ မထားသော လွှဲသွားချေသည်”

“(အသိ)သည်ကား (သတိ) အားသန်တုန်း သဲကဲ့၏။ (သတိ) အားမသန်သော် (အသိ)မွဲချေ၏။”

ထို့ကြောင့်(သတိ)မြဲမှ (အသိ)ခဲ့ပြီး (ရုပ်နာမ်)ပေါ်ရာ (ဖြစ်ပျက်) မြင်နိုင်ပါတော့သည်၊ (ရုပ်နာမ်)တို့၏ (ဖြစ်မှုပျက်မှု)

၂၄၆

နိဗ္ဗာန်ပိုမည်

ကား အသက် ရွှင်သမျှ ကာလပါတ်လုံးပေါ်နေသည် အပြင်
သေသာ်မှ မလွှတ်သာဖြိုဟု ဝန်ဝါဒီခြေယျ မမွေသာမိတေရာ့
ဆရာတော်ကြီးက ရေးပြထားပါသည်။

တရားအားထုတ်ခြင်းဟူသည်

ဆရာတော်ကြီးက ဆက်လက်၍ တရားအားထုတ်ခြင်း
ဟူသည် ထိုင်၍အားထုတ်ရန် ထိုင်မှုသည် လိုရင်းမဟုတ်၊ (ရပ်)
ကား ထိုင်လိုထိုင်၊ ထလိုထာ အဓိကမကျ၊ တရားအားထုတ်တတ်
လျှင် စားရင်း သောက်ရင်း၊ သွားရင်း လာရင်းနဲ့လည်း အားထုတ်
၍ ရလာနိုင်သည်။

သတိပဋိသာန်တရား၏ အကျိုးကော်မူးလွှာ

သတိပဋိသာန်၏ အကျိုးကော်မူးလွှာလက္ခဏာကို ဆရာတော်
ဘုရားကြီးက ရေးပြရာတွင် -

(၁) မိမိ စိတ်နေစိတ်ထား ကြီးမားတိုးတက်လာခဲ့ပြီး သန့်ပြန်
စင်ကြယ်စွာဖြင့် တစ်ခုတည်းသော (အာရုံ)ထဲ၌သာ ပြီမ်သက်
အေးဆေးစွာနေနိုင်လာခြင်း။

(၂) ကိုယ့်စိတ်ကိုယ်ပိုင်၍ ကိုယ်ပြီး ကိုယ်ပိုင်ဘဝသို့ ရောက်
နေခြင်းသည် (သတိပဋိသာန်) တရားအားထုတ်သူတို့ ရအပ်သော
အကျိုးတရား ပေတည်း။

သင့်စိတ်ထိသိမဖြစ်သေးသမျှ (ကျွန်ုင်စဉ်)မအောင်သေး
သည်ကို သိနိုင်သည်ဟု ပြသပေးတော်မူပါသည်။

အပျော်ဆုံးဘဝ

ဆရာတော်ကြီးကဆက်လက်၍

- အပျော်ဆုံးဘဝကို ပြပါဆိုလျှင်၊ ကိုယ်ပြီး ကိုယ်ပိုင်
ဘဝကိုသာပြရချေမည်။
- ကိုယ်ပြီးကိုယ်ပိုင်ဘဝကို ပြပါဆိုလျှင် ကိုယ့် (စိတ်)
ကိုယ်ပိုင်သော ဘဝကိုသာပြရမည်။
- ကိုယ့်(စိတ်)ကိုယ်ပိုင်သော ဘဝကိုပြပါဆိုလျှင်
နှောင်ကြီးလွှတ်သော (စိတ်)ကိုသာ လက်ညီးထိုး
ပြရမည် ဖြစ်ချေ၏။
- နှောင်ကြီးလွှတ်သော(စိတ်)၏ ပျော်ချွင်မှုကား လေ
ပဲငှက်ပမာတည်း။

ပင်ကိုယ်စိတ်၏ သဘာဝ

ဝန်ဝါသီဥပ္ပါယုဝမ္မာသာမိ ဆရာတော်ဘူရားကြီးက ပင်
ကိုယ်စိတ်သည် သူချဉ်းသက်သက်အားဖြင့် ဖြေစင်ခြင်း၊ တောက်
ပခြင်းရှိ၏ တစ်ခါမြေင်တစ်ခါသို့ တစ်ခါပျောက်နှုန်းသာရှိ၏။ တစ်
ခါမြေင် အခါခါသိမျိုးမဟုတ်။

“ကမ္မဇား” = ဖြစ်သောနတ်တို့၏ အလင်းရောင်သည်
(က)မှ ဖြစ်၏။

“ဓာနဇား” = ဖြစ်သောပြဟာတို့၏ အလင်းရောင်
သည် (ဓာန)မှ ဖြစ်၏။

“ဉာဏ်ဇား” = ဖြစ်သော (အရိယာ) ၏ အလင်းရောင်
သည် (ဉာဏ်)မှ ဖြစ်၏။

ထိုအလင်းရောင်များသည် (စိတ်)၏ ပင်ကိုယ်သတ္တိမှ
ထွက်ကျလာသော စိတ်တန်ခိုးများ၊ စိတ်သတ္တိ၏ အလင်းရောင်
များချည်းပင်ဖြစ်၏။

ဘုရားရှင်၏ ခပ်မဆိတ်ရောင်ခြည်တော်သည် ထိုကံ၊ ထို
ဓာန်၊ ထိုဉာဏ်များတွင်ပါရမိတော်၏ အဟုန်သတ္တိများလည်း
ပါဝင်နေ၍ (စိတ်)တော်သည်အများထက်စင်ကြယလွန်းလှသဖြင့်
အများထက် ကြည်လင်တောက်ပနေခြင်း ဖြစ်၏။

လူတို့၏ ပင်ကိုယ်စိတ်သည် သူချည်းသက်သက်အားဖြင့်
ဖြေစင်ခြင်း၊ တောက်ပခြင်းရှိ၏။ ကြည်လင်တောက်ပနေသော
စိတ်တလင်းပြင်းယ်၊ တစ်ခါမြှင်၊ တစ်ခါသို့၊ တစ်ခါပျောက်နှုန်း
ရှိ၏။ ဤ(အရှိတရား)ကို ဖုံးအပ်ထားပြီး၊ လူတို့သည် စွဲစိတ်များ
ဖြင့် တစ်ခါမြှင်၊ တစ်သက်မမေ့ပဲ စွဲပြီးထင်ကျန်ရစ်ခဲ့သူအဖြစ်သို့
ရောက်ရှိလာသူအဖြို့မှာကား၊ ပင်ကိုယ်စိတ်ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ပြီး
ထိုပင်ကိုယ်စိတ်နှင့်အတူ၊ စိတ်တန်ခိုး၊ စိတ်သတ္တိ၏ အလင်း
ရောင်များသည်လည်း မြှုပ်ကွယ်သွားကြလေပြီ။

- အဆင်းကိုမြင်သည်၊ ပင်ကိုယ်(အသိ)ကား အဆင်းကိုသာသိပေးရသည်။
- အဖြူရောင်မြင်သည်၊ ပင်ကိုယ်(အသိ)ကား အဖြူရောင်အသိကိုသာ သိပေးရသည်။
- အဆင်းကိုမြင်သည် “မ” ဘယ်သူပဲဆိုလှင် ပင်ကိုယ်စိတ်ပျောက်သွားပြီ။
- အဖြူကိုမြင်သည် “ကို” ဘယ်ဝါပဲဆိုလှင် ပင်ကိုယ်အသိမြှုပ်လေသည်။
- ထို “မ” ဘယ်သူ “ကို” ဘယ်ဝါဟူသော စိတ်ပေါ်လာလှင်

သူအာရုံ၏ ဆွဲအားတိုက်အားများကြောင့် ကြိုက်စိတ်၊ ကြိုက်စေးများပန်းထွက်လာပြီး ကြိုက်စွဲနှင့် ကြိုက်ငြိများပေါ်လာချေတော့၏။ ထိုအခါ ရွှေ့စေးပေါ်သို့ ကျွန်းသွားသော စိန်ကျောက်ကဲသို့ တောက်ရာမှ ပျောက်ရာသို့ရောက်ရချေသည်။

ထိုအတူ မကြိုက်စိတ်၊ မသိစိတ် စသည်တို့သည်လည်း ဖြူစိတ်ကို မစိတ်ဖြစ်အောင် အရောင်ပြောင်းပေးတတ်သော (စိတ်)များပေါ်လာသမျှ ပင်ကိုယ်စိတ်အရောင်ဖို့နှင့်ကျွန်းကာနောက်ဆုံးစိတ်မတူ၊ ကိုယ်မတူဘဝဖြင့် ကြိုက်ရာလုပ်၍ မကြိုက်ရာဘဝကို ရောက်ရချေတော့သည်။

အဆင်းကိုမြင်သည် ထိုအဆင်းကား(အဝါ)ဖြစ်၏။ ထိုအဝါရောင်၏သဘောအတိုင်းသာ မြင်တတ်သူ၌ ပင်ကိုယ်စိတ်မပျောက်ချေ၊ ပင်ကိုယ်မြင်အတိုင်းသိနေတော့သဖြင့် ဖောက်ပြန်

သိမဝင်သာ သောကြောင့်ဖြစ်ချေ၏။

အကယ်၍ထိပင်ကိုယ်သတ္တိ (အဝါ)မှ လွှဲဖိယ်၍ပန်းဝါ၊ ပိတေက်ဝါ၊ ရွှေဝါ စသည်အားဖြင့် တလွှဲသိများ ထိုးဟောက်ဝင် ရောက်လာချေသော ကောင်းသည်၊ ကြိုက်သည်၊ နောက်ထပ်တွေ ချင်သေးသည် စသော အမျှင်တန်းများသည် ပီးဆိုးမဆိုး ပိုးမဆိုး တဖွဲ့ဖွဲ့ကျရောက်လာချေ၏။

ထို သူ၏ စိတ်သည်တိမံ့းသောလကဲ့သို့ ဘာကိုမျှ မဖြင်သာအောင် မည်စွာသော ဘဝထို့ လှလှကြီးရောက်ရချေတော့၏။

အရောင်ရှိမှ အရိပ်ပေါ်မည်။
အရောင်ကင်း စိတ်လင်းမပြီ။

လောက၍ နေရောင်ရှိက၊ လရောင်ရှိက၊ မီးရောင်ရှိက၊ တရောင်ရောင်ရှိသော တစ်ဖက်၏ သဘာဝကို အတပ်မြင်သာ နိုင်ချေ၏။ မတင်းလေလေအရောင်ကင်းလေလေသာ ဖြစ်ရတော့၏။

- ကောင်းမှုပြုလုပ်လျှင် မကောင်းမှုက မစင်သဖြင့် ကောင်းကျိုးဖြစ်မလာ။
- မကောင်းမှုပြုလုပ်လျှင်ကား မကောင်းမှုက ပိုဝင် သဖြင့် မကောင်းကျိုးသာဖြစ်လာ၏။

ဘာကိုပဲလုပ်လုပ် မဲပူပေါ်သော စိတ်ထားဖြင့် လုပ်သော
အခံမကောင်းသော အိုးကိုဆွဲထားသော ထန်းပင်ကဲ့သို့ အချို့
ထွက်လည်းအခါး၊ အခါးထွက်လည်း အခါးချည်းသာ ဖြစ်ရချေ
တော့၏။

ထိုအခါ ပြုသမျှကောင်းမှုတို့သည် သူ့အိုးကတက်ပြား
ဘုရားတည်နည်းသို့ ဆိုက်ကြချေ တော့၏။ တဖက်မှာညစ်ခဲ့၍
တဖက်၌ ကောင်းမှုပြုလုပ်သော (ကုသိုလ်မရသော) (ကုသိုလ်တဲ့)
သို့သာ ဆိုက်စေတော့၏။ ငံခွဲလည်းမကင်း၊ ဝဏ္ဏခွဲလည်းမကင်း။
ပုဂ္ဂိုလ်ခွဲလည်းမကင်းပြီ။

ထိုကြောင့် မျှော်သလောက် အကျိုးပေးသန်မလာ၊ သန်
ပါသော်လည်း သန့်သန့်စင်စင် ခံစားခွင့်မရ။ ကုသိုလ်၌ကား
တစ်ခါလုပ် ဆိုးကျိုးဆယ်ခုမျှမက စုပြု၍ အကျိုးပေးသန်လာ
တတ်ကြ၏။

သင့်ပင်ကိုယ် မူရင်းကို မြင်ပြီး၊ ကုသိုလ်ပြုလျှင် အကျိုး
ပေးလည်း မူရင်းသတ္တိ ဖြစ်လာရမည်မှာ သဘာဝဓမ္မတာပင် ဖြစ်
ပါခဲ့၏။

ဤမျှလောက်ဆိုလျှင် (နိဗ္ဗာန်) ပို့မည့် (အမှန်တရား)များ
ကို (သိ) ရှိကြပြီးဖြစ်၍ တရားသိသည့်မှ တရားရှိသည့်ဘဝ
ရောက်အောင်သာ အားထုတ်ကြပါလေ။

တရားရှိအောင် ဗဟိုဖွံ့ဖြိုးပြုပါသောရုံးများသို့ ဦးမလှည့်ကြ

ပါနှင့်တော့၊ မိမိတို့၏ အတွင်း (ခန္ဓာ) ကိုသာ ဦးလှည့်ပြီး “ကိုယ့်ကိုယ်ကို ဖြည့်၊ ကိုယ့်အကြောင်းကိုယ်သိ” ဖြစ်အောင် (ကိုယ်၊ နှုတ်စိတ်) အမူအရာတို့ကိုသာ (သိ) ပြီး နေပါလေ။

သွားရင်း လာရင်း၊ နေရင်း ထိုင်ရင်း မြင်တွေ့နေကြရသည့် ပြင်ပအာရုံများကို တစ်ခါမြင်၊ တစ်ခါသိ၊ တစ်ခါ ပျောက်နှုံးအတိုင်း အုတ်နံရုံ၊ ပါတ်မီးတိုင်၊ သစ်ပင်နှင့် ပြောကြုံးတို့ကို ပြင်က သကဲ့သို့ သံဘောထားပြီး သိမြင်ကြပါလေ။

မိမိတို့၏ အတွင်းခန္ဓာ (ရုပ်နာမ်) ဖြစ်သော (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်) ကိုသာ သဲကွဲအောင် (သိ) နေပါက (ဒိဋ္ဌာ) ကွာ၍ (အဝိဇ္ဇာ)ပျောက်ပြီး (ဝိဇ္ဇာသိ) ဖြစ်လာပြီး (အဝိဇ္ဇာနိရောဓိအသဝန်ရောဓိနိဗ္ဗာန်) ဆိုသည့်အတိုင်း (ကိုလေသာ) များ တတိ၊ တတိနှင့် ကွာကျပြီး ပုံထုဇူးဘဝပု အရိယာဘဝသို့ တဖြည့်ဖြည့်း ကူးပြောင်းသွားသည့် တရား၊ ရသော ယောဂါ ဖြစ်လာတော့မည့် ဖြစ်ပါကြောင်းကို (ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး)များ၏ ဟောပြချက်၊ ရေးပြချက်များပု ထုတ်နှုတ်၍ ကောက်နှုတ်ချက် (Extraction) အတိုင်း စုစည်း ပူဇော်လိုက်ရပါတော့သည်။

နိဗ္ဗာနို့မည့် ကျင့်စဉ်တရားများပြီး၏။

ကျင့်စဉ်များ

၂၅၃

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ စွဲနှီးလွှန်းဂူကျောင်းဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ထေရ့ပတ္တနှင့်
တရားတော်များ၊
- ၂။ ပိုးကုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ပိုးကုတ်ဝိပဿနာ
အဖုတ်စဉ် (၂)၊ (၁၅)၊ (၁၈)၊
- ၃။ တောင်ပုလု တောရ ကဗ္ဗာအေးဆရာတော်ဘုရားကြီး၏
ထေရ့ပတ္တိ၊
- ၄။ အရှင်နနာ ဘိဝသ၏ ကိုယ်ကျင့်အဘိဓမ္မာ၊ အနာဂတ်
သာသနာရေး နောက်ဆုံးဆယ်လမြှတ်ဗုဒ္ဓ၊ အခြေပြုသရှိလှု၊
သရှိလှုဘာသာ ဋီကာ၊
- ၅။ ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးဗုစ်၏ မဟာသတိပဋိသုတေသန
နှင့်သယာ၊
- ၆။ သံလျှပ်တောရဆရာတော် ဦးဓမ္မဝါဒ၏ အရိယာ ဘုံးဘွား
ဤကြော်လောကား၊ ဝိပဿနာ ဘုံးဘွား ဤကြော်လောကား၊
- ၇။ ရွှေကျောင်းကုန်း၊ ပတော်ဘိပြိုင်ဆရာတော် ဝန်ပါသီညေယျ
ဓမ္မသာပိတော် ဆရာတော်ဘုရားကြီး စီရင်ရေးသားတော်မူ
သော ပဂ္ဂိုလ်သံယုတ္တ ကထာ၊ နယသခေါ်ပကထာ၊ အနုပုစိ
ကထာ၊ ပါရမိပရိဓယကထာ၊ ပဋိပက္ခာဒွေသကထာ၊

“မသီသူကြော်သွား သီသူဖော်စား”

(နိဗ္ဗာန်) ရောက်ကြောင်းတရား အားထုတ်တယ်ဆိုတာ ကိုယ့်အကြောင်း ကိုယ်သိဖို့ လုပ်တာပါ။ (ကိုယ်)မှာ ဖြစ်နေတာ၊ (စိတ်)မှာ ဖြစ်နေတာကို (သိ)နေဖို့ လုပ်နေတာပါ။

ကိုယ့်(စိတ်) ကိုယ်(သိ)ဖို့ အရေးကြီးပါတယ်၊ (သဏ္ဌာယ ဒိဋ္ဌာ) သဘောဟာ (စိတ်)မှာသာ ဖြစ်တဲ့အတွက်၊ ကိုယ့်(စိတ်) ကိုယ်(သိ) နေရင် (ဒိဋ္ဌာ)ကိုပါယ်တဲ့ (သောတာပန်) အမှန်တည်ပါတယ်။

ကိုယ့်(စိတ်)ကိုယ် မသိရင်၊ နှာသီးဝက ဝင်စိတ် ထွက်စိတ် နှင့် အခြား(စိတ်)ဖြစ်ပေါ်မှုတွေကို မသိရင်၊ (မသိ)ပဲနေရင် (အဝိဇ္ဇာ)ဖြစ်နေပါတယ်၊ (အဝိဇ္ဇာ)ဖြစ်နေရင် “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သခ္ပါရာ” အဝိဇ္ဇာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်မှု (သခ္ပါရ)တွေ ဖြစ်နေမယ်။

(သခ္ပါရ)က ဘာဖြစ်ပေါ်မှုတွေ ဖြစ်နေမလဲ? “သခ္ပါရ ပစ္စယာဝိညာက်” သခ္ပါရကြောင့် ဝဝတ္ထိ(ဝိညာက်)ခေါ်တဲ့ ပစ္စ ပွန် ဝိညာက် သိ(စိတ်) နာမ်တွေ ဖြစ်နေမယ်။

နာမ်(စိတ်) ဝိညာက်တွေ ဖြစ်နေရင် ဘာဖြစ်မလဲ? နာမ် (စိတ်)ဆိုတဲ့ ဝိညာက်(သိ)စိတ်ဟာ အရင်ဆုံး (ကိုယ်)မှာရှိတဲ့ မာမှာ ပျော့မှာ ပူးမှာ အေးမှာ တွေ့န်းကန်မှု စတဲ့ (ရှပ်)ကိုသိမယ်၊ ဂဲညာက်သိ(စိတ်)ကြောင့် သိမှု(နာမ်)နဲ့ (ရှပ်)ရမယ်၊ ဒါကို “ဝိညာ

ကပစ္စယာနာမရှုပံ” လိုခေါ်တယ်၊ ဂညာဏ်သီ(စိတ်) ကြောင့် (နာမ်၊ ရျပ်)၊ (စိတ်) နာမ်နဲ့ (ရျပ်)ကို သိလာပါဖြိုး။

ဒီတော့ ဘာဖြစ်သလဲ?၊ ဂညာဏ် သီ(စိတ်)ဟာ (ရျပ်) ကို (သီ)ရုမှူးမကတော့ဘူး၊ (နာမ်၊ ရျပ်) နှစ်ပါးရဲ့၊ (သီ)မှူးလေးဟာ ကျယ်ပြန်လာပါဖြိုး၊ (နာမ်၊ ရျပ်) ဖြစ်လာမှုကြောင့် (ဂညာဏ်) သိမှုဟာ (သင့္ဓာယတန်)လို့ ခေါ်တဲ့ အတွင်းအာယတန်ဖြစ်တဲ့ ဒွါရ(၆)ပါးနဲ့၊ အပြင်အာယတန်ဖြစ်တဲ့ ပြင်ပအာရုံ (၆)ပါးတို့ကို လည်း (သီ)လာမှုဖြစ်ရပါဖြိုး။ ဒါကို “နာမရှုပပစ္စယာသင့္ဓာယတန်” လိုခေါ်ပါတယ်။

ဘယ်သူက(သီ)လာမှုဖြစ်အောင်လုပ်ပေးသလဲ?၊ (ဖသာ)က တွေ့ထိုက်မှုနဲ့ (သီ)အောင်လုပ်ပေးပါတယ်၊ ဘာကြောင့်လုပ်ပေးရသလဲ? အတွင်းအပြင်အာယတန်လို့ခေါ်တဲ့ (သင့္ဓာယတန်)ကြောင့်ပါပဲ၊ ဒါကို “သင့္ဓာယတန်ပစ္စယာဖသာ” လိုခေါ်တယ်၊ အတွင်း၊ အပြင်အာယတန်တွေ (၁၅) သင့္ဓာယတန်တွေရှုလို့ (ဖသာ)ပေါ်ရပါတယ်။

ဒီတော့ဘာဖြစ်သလဲ?၊ မြင်သီ၊ ကြားသီ၊ နံသီ၊ စားသီ၊ ထိတွေ့သီ၊ ကြံ့တွေးသီစတဲ့ (ဂညာဏ်သီ) တွေကိုလည်း (သီ)လာပါဖြိုး၊ ဒီတော့ ဘာဖြစ်သေးသလဲ?၊ (ဖသာ)က တွေ့ထိုက်ပေးမှု ကြောင့်အကောင်းအဆိုးကို (သီ)တဲ့ခံစားမှု (ဝေဒနာ)ရလာတာ ကိုလည်း (သီ)လာရပါတော့တယ်၊ ဒါကို “ဖသာပစ္စယာဝေဒနာ” လို့ ခေါ်ပါတယ်။

၂၅၆

(ရုပ်)ရူပက္ခန္ဓာနဲ့ (စိတ်)နာမ် (ဝိညာက္ခန္ဓာ) ရှိရင် (စိတ်) ကိုမှတ်တွယ်ပြီးချယ်လှယ်နေတဲ့ (စေတသိက်) နာမ်(သံ၏ရ)က ဆက်တိုက် ဖန်တီးလာတယ်၊ (စေတသိက်) ဖြစ်တဲ့ (သံ၏ရ က္ခန္ဓာ)လို့ခေါ်တဲ့ (ဖဿ)က တွေတိုက်ပေးမှုကြောင့် စေတသိက် ဖြစ်တဲ့ မှတ်သားမှု (သညာက္ခန္ဓာ)နဲ့ ခံစားမှု (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ)နဲ့ပါ (သံ)လာရတဲ့ မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နှစ်ကို စားစိတ်၊ တွေ့ထိစိတ်၊ ကြံတေးစိတ်တွေ ဖြစ်ပေါ်လာရာမှာ (ခန္ဓာဝါးပါး)လုံး ရသွားပါပြီ၊ (ဥပမာ)မျက်လုံးနှင့် အဆင်း (ရုပ်)က “အကြောင်း” နာမက္ခန္ဓာ (၄)ပါးက “အကျိုး”၊ ဖြစ်လို့ “အကြောင်းအကျိုး” ဖြစ်တဲ့ (ခန္ဓာဝါးပါး)တွေ တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်လာပါပြီ ရလာပါပြီ မူလ (နာမ်ရုပ်) ဖြစ်တဲ့ စိတ် (နာမ်)နဲ့ (ရုပ်)ကို စေတသိက် (နာမ်)သံ၏ရကချယ်လှယ်လို့(ခန္ဓာဝါးပါး)ရုပ်နာမ်ပေါ်လာပါပြီ။

(အဝိဇ္ဇာ၊ သံ၏ရ) ကြောင့် (ဝိညာက်)ပေါ်တယ်၊ (နာမ်၊ ရုပ်)ပေါ်တယ်၊ ဒီ(နာမ်၊ ရုပ်)ကြောင့် အာရုံနဲ့ ဒွာရတိုက်တော့ အာရုံ(စိတ်)တွေဖြစ်နေတာဟာ ပစ္စာပွဲန်(ခန္ဓာဝါးပါး) တစ်ပေါင်းတည်းရနေတာပါပဲ၊ (ဒုက္ခသစ္စာ)ကြီးကိုရနေတာပါပဲ၊ ဒီကနေ (ဝေဒနာပစ္စာတက္ကာ)၊ (တက္ကာပစ္စာလုပါဒါန်)၊ (ဥပါဒါနပစ္စာ ယာကမွှာတော်) တွေ ကူးဆက်လာရင် ယခုပစ္စာပွဲန်မှာပဲ ဒုက္ခတွေဆက်ဖြစ်ကြောင်း (သမုဒယသစ္စာ)တွေရနေလို့ (ပဋိစ္စသမု ပိုဒ်) သံသရာလည်မှုတွေ ရနေပြီလို့မှတ်ပါ။

ခန္ဓာဝါးပါး (ဒုက္ခ)တွေမရအောင်၊ သံသရာပြုတ်အောင် (သံ၏ရပစ္စာတိသံ၏အောင်)၊ (သံ၏ရ)ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာတဲ့

(ဝိညာက်သီ) စိတ်ကလေးကို (ဖသာ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ) စေတ
သိက်တဲ့ ပါဝင်လာလို့ (ခန္ဓိငါးပါးလုံး)ပါဝင် (သီ)တဲ့ (ဒုက္ခခန္ဓာ)
စိတ်ထိရောက်မသွားအောင်၊ ခန္ဓာငါးပါး (ဒုက္ခ)မရအောင်၊ (သီ)
တဲ့ ဝိညာက်(စိတ်) နေရာမှာပဲ ရပ်သွားအောင်၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
မဆက်အောင် (သီ)တဲ့ (စိတ်)ဖြစ်တိုင်း၊ ပျက်တိုင်း (သီ)နေပါ၊
(ဝိညာက်)သီ လောက်မှာပဲ (သတီ)သီ မဂ္ဂင်သိနဲ့ (သီ)နေပါ၊
(သီ) ရုံပဲသိပါ၊ အတိတ်က မှတ်သားထားတဲ့ (သညာ) သိနဲ့
မသိပါနဲ့အမိပိုယ်ဖော်ပြီး ကောင်းတယ်၊ ဆိုးတယ်၊ ဘာဖြစ်တယ်၊
ဘယ်သူဘယ်ဝါလို့လည်းမသိပါနဲ့၊ (ဝိညာက်သီ) (စိတ်)ဖြစ်တိုင်း၊
ပျက်တိုင်း (သတီ)သိနဲ့ (သီ)နေရင် ခန္ဓိငါးပါး (ခန္ဓာဒုက္ခ)မရ^{၁၁}
တော့ဘူး၊ (သဒီရဲ)လည်းချုပ် (အပိဋ္ဌာ)လည်းချုပ်တော့ (ဒုက္ခ)
ဖြစ်တဲ့ (အပိဋ္ဌာ၊ သဒီရဲ)တွေ ချုပ်တဲ့ (ဒုက္ခ)ချုပ်တဲ့ (တဏော၊
ဥပါဒါနဲ့၊ ကံ) ဆိုတဲ့ ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်း (သမုဒယသစွာ)တွေ
ချုပ်တဲ့ (သသရာ) ပြတ်တဲ့ အလုပ်ကို လုပ်နေတာပလို့ မှတ်ပါ။

ဝိညာက် (စိတ်) ခေါ် (ဝိညာက်သီ) စိတ်ကိုပဲ (သတီ)သီ
နဲ့ သိနေရင်၊ (သတီ) သိကနေ (သမာမိသီ) ရလာရင် ပဋိစ္စသမု
ပ္ပါဒ် (ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) (ဓမ္မ)သဘောအတိုင်း (ဝိညာကာပစ္စယာနာ
ပရှုပဲ) ဝိညာက်သိကနေ (ရှုပ်၊ နာမ်)ကိုလည်း သိတဲ့ (နာမရှုပဲ
ပရိဇ္ဇာဒေသက်)ကိုရမယ်၊ ပြီးတော့ (ဥဒယွှုယဉ်က်) ဆိုတဲ့
(စိတ်)ဖြစ်ပျက်ကို သိမြင်တဲ့ဉာဏ်ဖြစ်တဲ့ (ဝိပသာနာ)လို့ ခေါ်တဲ့
(ခန္ဓာဖြစ်စဉ်) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို လက်တွေ့မြင်တဲ့ (ဝိပသာ
ဉာဏ်)ကို ရပြီး ဖြစ်ပျက်မှန်း၊ ဖြစ်ပျက်ဆုံးတဲ့ (မင်ဉာဏ်)ကြီးကို
ရမယ်။

၂၅၈

ဒါကြောင့် ကိုယ့် ပိဉာဏ်သီ (စိတ်)ကို ကိုယ့်(သတိသီ)နဲ့
သီ နေရင် (တဏော ဥပါဒါနှာ၊ က) ဆိုတဲ့ ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်း (သမု
ဒယသစွာ) တွေချုပ်ပြီးမယ်၊ (အဝိဇ္ဇာ၊ သဒီရ)ကြောင့် (ခန္ဓိလီ
ပါး)ရမှု (ဒုက္ခသစွာ)တွေလည်း ချုပ်ပြီးပြီး (သီ) နေတဲ့ (ဉာဏ်)
ဖြစ်တဲ့ (လောက်မင်း)က (ဒုက္ခသစွာ)နဲ့ (သမုဒယသစွာ) ပဋိစ္စ
သမုပ္ပါဒ်ကို ဖြတ်နေတဲ့အတွက် ဒီ(သီ)နေတဲ့ (မင်း)ကရင့်လာပြီး
(သမာဓိသီ)ရလာရင် (မဂ္ဂသစွာ) ဖြစ်နေတဲ့အတွက် (သဒီရ)
ကုန်ပျောက် (နိဗ္ဗာန်)ရောက် ဆိုသလို၊ လောကုတ္ထရာ၊ (မင်း
ဉာဏ်)ကြီးရပြီး ဒုက္ခချုပ်ပြီးရာ (နိဗ္ဗရောစသစွာ) နိဗ္ဗာန်ကို မျက်
မျာ်ကြပြဖိုပဲရှိပါတော့တယ်။

နောက်ထွက်မည့် တရားစာအုပ်၌ ဆက်ကြည့်ပါရန်
(ဦးကံညွှန်)

- ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿
- ✿ ကျွန်ုပ်မျော်မှန်းထားသော ချမ်းသာခြင်း (သုခ)
- ✿
- ✿ ဤတရားစာအုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်)ရောက်ကြောင်း
- ✿
- ✿ အတွက် အထူးပူလော်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသောကြောင့်
- ✿
- ✿ ဤတရားစာအုပ်ပါ (အသီ)တရားများဖြင့် တကယ်
- ✿
- ✿ အားထုတ်ပြီး တစ်မင်း၊ တစ်ဖိုလ် ရရှိသွားကြပါလျှင်
- ✿
- ✿ ကျွန်ုပ်ကား သာသနပြုရကျိုးနှင်ပြီး အလွန်ဝမ်း
- ✿
- ✿ ပြောက်သော (ပီတီ) ချမ်းသာခြင်း (သုခ)ကြီးကို ရရှိ
- ✿
- ✿ နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။
- ✿
- ✿
- ဦးကံညွှန် 
- ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿